

แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่

นายชาติรี ตะน้อย

ศูนย์วิทยพัทยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

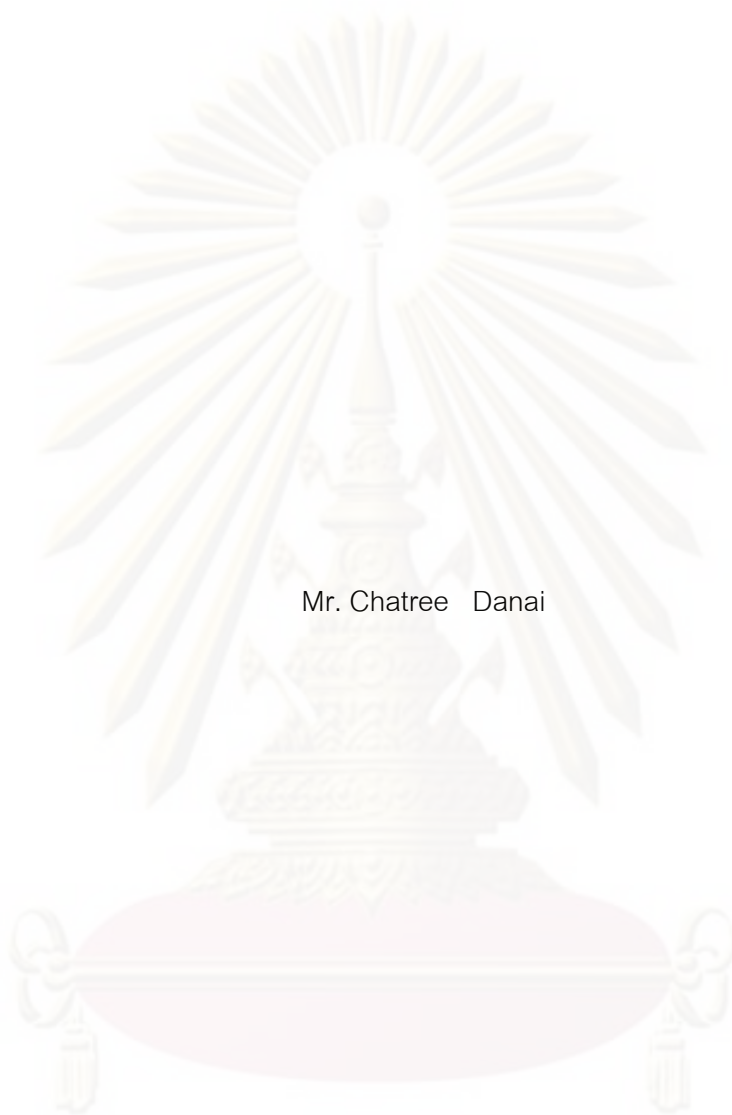
สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION IMPROVEMENT OF TEMPLES IN CHIANG MAI

Mr. Chatree Danai

ศูนย์วิทยทรัพยากร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Architecture Program in Urban Design

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่

โดย

นายชาติรี ตะนัย

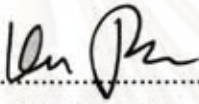
สาขาวิชา

การออกแบบชุมชนเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

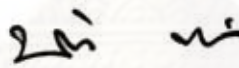
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชศรี ภักดีสุขเจริญ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

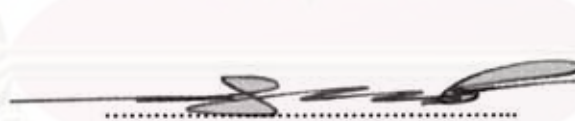

.....
(ศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จุลาสัย)

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพนันท์ ตาปานานนท์)

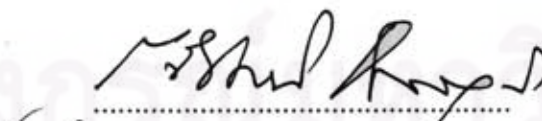
ประธานกรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชศรี ภักดีสุขเจริญ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตติศักดิ์ ชรรมากรณ์พิลาศ)

กรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุจิโรจน์ อนามบุตร)

กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

ชาติรี ทัศนี : แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่
(GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION IMPROVEMENT OF TEMPLES IN CHIANG MAI)
อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, 247 หน้า.

งานวิจัยชิ้นนี้ ทำการศึกษาคตินิยมในการสร้างวัดสำคัญของเมืองเชียงใหม่ โดยเฉพาะในด้านการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดใน 5 ลักษณะ ผ่านการวิเคราะห์ 7 วัดกรณีศึกษาในรายละเอียด เพื่อทำการเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงด้านการออกแบบชุมชนเมืองที่เหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่า พบปัญหาที่คล้ายคลึงกันในการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ กล่าวคือ การพัฒนาโครงข่ายทางสัญจรและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองเชียงใหม่ นั้น โดยมากละเลยและไม่ส่งเสริมการรับรู้เชิงทัศน์ของวัด การพัฒนามวลอาคารในเมืองที่มีความหนาแน่นและขนาดที่ใหญ่มากขึ้น ตลอดจนการสร้างอาคารสูงบังมุมมอง และทำให้พื้นที่ว่างในเมืองมีน้อยลง มาตรการในการรักษาภูมิทัศน์ เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ไม่ดีเพียงพอ รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายที่มีในปัจจุบันยังไม่สอดคล้อง และไม่สามารณนำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้จริง

แนวทางการออกแบบชุมชนเมืองที่จะส่งเสริมการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้คือ 1) สำหรับวัดบนดอย ต้องคำนึงถึงการปรับปรุงคุณภาพของช่องมองจากถนนสายสำคัญ และการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมในพื้นที่ขอบเขตการมอง (view cone) ให้สอดคล้องกับการมองจากองศาในมุมเงยในพื้นที่สาธารณะต่างๆ ที่สำคัญในเมือง 2) สำหรับวัดศูนย์กลางเมือง ต้องคำนึงถึงความสูงที่เหมาะสมของสภาพแวดล้อม การปรับปรุงภูมิทัศน์ของช่องมองถนนสายสำคัญเพื่อเปิดมุมมองให้เห็นองค์ประกอบสำคัญของวัด 3) สำหรับวัดแกนเมือง ต้องคำนึงถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ของช่องมองถนนสายสำคัญโดยเฉพาะในแนวแกน 4) สำหรับวัดหัวช่วง ต้องคำนึงถึงการสร้างการเชื่อมต่อด้านมุมมองของวัดและพื้นที่ช่วงหลวงที่สำคัญ และ 5) สำหรับวัดป่า ต้องคำนึงถึงการพรางวัดและสภาพแวดล้อมโดยรอบตามชัยภูมิที่เหมาะสม

สาขาวิชา.....การออกแบบชุมชนเมือง..... ลายมือชื่อนิสิต.....
ปีการศึกษา.....2552..... ลายมือชื่อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5174114625 : MAJOR URBAN DESIGN

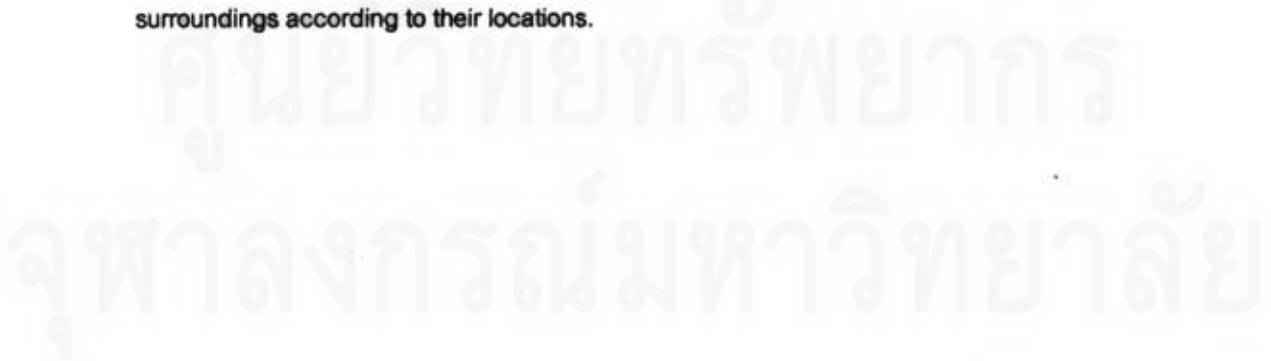
KEYWORDS: VISUAL PERCEPTION / TEMPLE IN CHIANG MAI

CHATREE DANAI : GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION IMPROVEMENT OF
TEMPLES IN CHIANG MAI. THESIS ADVISOR: ASST.PROF. KHAISRI PAKSUKCHARERN
,Ph.D., 247 pp

This research carries a study of the traditions in constructing important temples in Chiang Mai, especially the visual perception of temples in 5 characteristics through a detailed analysis on 7 case studies, in order to suggest the suitable urban design guidelines.

The results show that some common problems have been found regarding the visual perception of temples in Chiang Mai; the development of transport network and land use in the city mostly ignoring and degrading the visual perception; the development of dense and relatively large urban masses including the high rises leading to the visual blockade and the decrease of open spaces; the mediocre urban landscape emphasizing the visual perception; the conflicts of current law measurement and its inability to be implemented.

Urban design guidelines to improve visual perception of temples in Chiang Mai can be summarized as follows; 1) for the High elevation visual approach to concern about the visual connection especially from major roads, the height control of all buildings in related view cone areas looking up from important public open spaces 2) for the focal visual approach to concern about the height control of the related environment, the improvement of urban landscape on major routes offering visual connection to the temples' important spatial elements 3) for the axial visual approach to concern about the improvement of urban landscape on major axial routes 4) for the open space of visual approach to concern about the visual connection to the temples from the royal grounds 5) for the obscuring visual approach to concern about the obscurity of the temples and related surroundings according to their locations.

Field of Study : .....Urban Design.....
Academic Year : .....2009.....

Student's Signature.....
Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเอาใจใส่ดูแลจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาผลักดัน ส่งเสริม และดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพพันธ์ ตาปนา นนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุจิโรจน์ อนุามบุตร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตติศักดิ์ ธรรมมาภรณ์พิลาศ ที่กรุณา สละเวลาในการอ่านเล่มวิทยานิพนธ์ รวมทั้งร่วมรับฟังการเสนอผลงานวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำที่เป็น ประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ ในสาขาวิชาการ ออกแบบชุมชนเมือง โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตติศักดิ์ ธรรมมาภรณ์พิลาศ อาจารย์ปริญญาญ์ เจียมณีโชติ ชัย ที่ช่วยขัดเกลาให้เกิดความเข้าใจองค์ความรู้ในเบื้องต้น ในการศึกษาวิชาการออกแบบชุมชนเมืองตลอด ระยะเวลาที่ผ่านมา

กราบขอบพระคุณมารดาและขอบคุณพี่สาวที่สนับสนุนในทุกๆด้าน รวมทั้งขอบคุณเพื่อน พี่ น้องที่เป็นกำลังใจ ให้ข้อคิด คำปรึกษา และให้ความช่วยเหลือเรื่องต่างๆ ตลอดการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
สารบัญแผนภูมิ.....	ท
สารบัญแผนที่.....	ธ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 เหตุผลและความเป็นมาของงานวิจัย.....	1
1.2 คำถามในงานวิจัย	2
1.3 สมมุติฐานในงานวิจัย	2
1.4 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	3
1.5 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.5.1 ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา.....	3
1.5.2 ขอบเขตของเนื้อหา.....	3
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย	3
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 วัดในเมืองเชียงใหม่	8
2.1.1 ประเภทของวัดในเมืองเชียงใหม่	8
1) ประเภทของวัดแบ่งตามผู้สร้าง	8
2) ประเภทของวัดแบ่งตามบทบาทหน้าที่และระดับทางสังคม	8
3) ประเภทของวัดแบ่งตามการกำหนดชัยภูมิ	9
2.1.2 พัฒนาการของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	13
1) วัดในยุคสร้างเมือง.....	13
2) วัดในยุครุ่งเรืองของล้านนา.....	13
3) วัดในยุคเสื่อมของล้านนา	14
4) วัดในยุคฟื้นฟูเมือง.....	14
5) วัดในยุคปัจจุบัน	15

2.1.3 คตินิยมในการสร้างวัดที่เน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์	21
1) คติการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์บนดอย	22
2) คติการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง	24
3) คตินิยมในการสร้างวัดแกนเมือง	25
4) คตินิยมในการสร้างวัดหัวขวง	26
5) คตินิยมในการสร้างวัดอรุณวาสี (วัดป่า)	27
2.1.4 สรุปเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างวัดในเมืองเชียงใหม่	28
2.2 แนวคิดการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญ	30
2.2.1 ความสำคัญและสาเหตุของผลกระทบเชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมือง	30
2.2.2 ทฤษฎีการออกแบบชุมชนเมืองที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญ	31
1) ทฤษฎีการสร้างคุณภาพของเนื้อเมืองและที่ว่าง	31
2) ทฤษฎีการเชื่อมต่อมุมมองและการเข้าถึงพื้นที่ต่อเนื่อง	32
3) ทฤษฎีการสร้างจินตภาพของเมืองและความเป็นสถานที่	34
4) แนวคิดการปรับปรุงและรักษาภูมิทัศน์เมือง	34
5) สรุปแนวคิดการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญ	36
2.2.3 แนวทางในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญ	36
1) การปรับปรุงโครงข่ายการสัญจรเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญ	36
2) การเปิดมุมมองและช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์สถานที่สำคัญ	38
3) การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญ	42
5) การเว้นระยะสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์สถานที่สำคัญ	54
6) การอำพรางการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญ	58
2.2.4 แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้อง	60
1) โครงการวางแผนพัฒนาเมืองเชียงใหม่ (2534)	60
2) แผนงานและโครงการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่	60
3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	61
2.3 สรุปการทบทวนวรรณกรรม	62
2.4 กำหนดกรอบแนวคิดในงานวิจัย	63
บทที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	66
3.1 การศึกษาสภาพทั่วไปของเมืองเชียงใหม่	71
3.1.1 ข้อมูลทั่วไปของอำเภอเมืองเชียงใหม่	71
1) ข้อมูลด้านที่ตั้งและอาณาเขตในอำเภอเมืองเชียงใหม่	71

2) ข้อมูลด้านสภาพภูมิประเทศในอำเภอเมืองเชียงใหม่	71
3) ขอบเขตการปกครองในอำเภอเมืองเชียงใหม่	72
3.1.2 ข้อมูลด้านสังคมและวัฒนธรรมในอำเภอเมืองเชียงใหม่	72
1) พัฒนาการของสังคมเชียงใหม่	72
2) ข้อมูลด้านประชากรในอำเภอเมืองเชียงใหม่	73
3) ข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณีต่างๆในอำเภอเมืองเชียงใหม่	73
4) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจในอำเภอเมืองเชียงใหม่	73
3.1.3 การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายการสัญจรในพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่	74
1) พัฒนาการระบบโครงข่ายการสัญจรในอำเภอเมืองเชียงใหม่	74
2) ระบบคมนาคมในอำเภอเมืองเชียงใหม่	76
3) โครงข่ายทางเดินเท้าในอำเภอเมืองเชียงใหม่	76
3.1.4 การวิเคราะห์พัฒนาการและรูปแบบที่ว่างสาธารณะในเมืองเชียงใหม่	77
3.1.4 การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างในอำเภอเมืองเชียงใหม่	79
3.2 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างพระบรมธาตุบนดอย	80
3.2.1 วัดพระธาตุดอยสุเทพ	80
1) ข้อมูลทั่วไปของวัดพระธาตุดอยสุเทพ	80
2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง	81
3) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตา	91
4) การระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม	101
5) สรุปประเด็นปัญหาและศักยภาพการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ .	103
3.3 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง	105
3.3.1 วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร	105
1) ข้อมูลทั่วไปของวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร	105
2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง	106
3) การกำหนดขอบเขตในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง	117
4) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตา	118
5) การระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม	121
6) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง	124
3.3.2 วัดสวนดอก	126
1) ข้อมูลทั่วไปของวัดสวนดอก	126
2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง	127
3) การกำหนดขอบเขตในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก	138
4) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดสวนดอก	138

5) การระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม.....	140
6) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก.....	143
3.4 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างวัดแกนเมือง	145
3.4.1 วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	145
1) ข้อมูลทั่วไปของวัดพระสิงห์.....	145
2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง	146
3) การกำหนดขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์.....	156
4) การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์	157
5) การระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม.....	159
6) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์	162
3.5 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างวัดหัวขวง	164
3.5.1 วัดหัวขวง	164
1) ข้อมูลทั่วไปของวัดหัวขวงและข่วงเมือง.....	164
2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง	165
3) การระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม.....	175
4) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวขวง	177
3.6 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างวัดป่าอรัญวาสี.....	179
3.6.1 วัดอุโมงค์.....	179
1) ข้อมูลทั่วไปของวัดอุโมงค์	179
2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง	180
3) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตา.....	184
4) การระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม.....	185
5) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดอุโมงค์	187
3.6.2 วัดเจ็ดยอด.....	189
1) ข้อมูลทั่วไปของวัดเจ็ดยอด	189
2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง	190
3) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตา.....	194
4) การระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม.....	195
5) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด.....	197
บทที่ 4 โปรแกรมการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	200
4.1 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดกรณีศึกษา	200
4.2 การกำหนดโปรแกรมในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่	202

4.2.1 การปรับปรุงโครงข่ายทางสัญจรเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่	202
4.2.2 การเปิดมุมมองและช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่	202
4.2.3 การเว้นระยะสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่	203
4.2.4 การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	203
4.2.5 การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	205
4.2.6 การอำพรางการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดป่าในเมืองเชียงใหม่	206
4.3 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่	208
4.3.1 แนวคิดการสร้างโครงข่ายการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	208
4.3.2 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 1	207
4.3.3 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 2	209
4.3.4 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 3	209
4.3.5 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 4	211
4.3.6 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 5	212
บทที่ 5 ผังการออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	220
5.1 ผังแม่บทการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	221
5.2 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 1	222
5.3 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 2	227
5.4 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 3	229
5.5 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 4	235
5.6 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 5	239
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	241
6.1 สรุปผลการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่	242
6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อไป	244
รายการอ้างอิง.....	245
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	247

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายทางสัญจร.....	101
ตารางที่ 3.2 วิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง.....	101
ตารางที่ 3.3 การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	101
ตารางที่ 3.4 วิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร.....	102
ตารางที่ 3.5 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากถนน.....	102
ตารางที่ 3.6 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากที่ว่างสาธารณะ.....	102
ตารางที่ 3.7 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร.....	121
ตารางที่ 3.8 วิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง.....	121
ตารางที่ 3.9 วิเคราะห์ลักษณะมวลอาคารและพื้นที่ว่าง.....	122
ตารางที่ 3.10 การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	122
ตารางที่ 3.11 การวิเคราะห์รูปแบบประโยชน์การใช้ที่ดิน.....	122
ตารางที่ 3.12 วิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร.....	122
ตารางที่ 3.13 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดเจดีย์หลวงจากการเข้าถึง.....	123
ตารางที่ 3.14 การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดเจดีย์หลวงจากช่วงประตูเมืองและแจ่งเมือง.....	123
ตารางที่ 3.15 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร.....	140
ตารางที่ 3.16 วิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง.....	140
ตารางที่ 3.17 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง.....	141
ตารางที่ 3.18 การวิเคราะห์รูปแบบประโยชน์การใช้ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน.....	141
ตารางที่ 3.19 การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร.....	141
ตารางที่ 3.20 วิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร.....	142
ตารางที่ 3.21 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดสวนดอกจากการเข้าถึง.....	142
ตารางที่ 3.22 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร.....	159
ตารางที่ 3.23 การวิเคราะห์ลักษณะมวลอาคารและพื้นที่ว่าง.....	159
ตารางที่ 3.24 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง.....	159
ตารางที่ 3.25 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน.....	160
ตารางที่ 3.26 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่อาคาร.....	160
ตารางที่ 3.27 วิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร.....	160
ตารางที่ 3.28 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระสิงห์จากการเข้าถึง.....	161
ตารางที่ 3.29 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร.....	175
ตารางที่ 3.30 การวิเคราะห์ลักษณะมวลอาคารและพื้นที่ว่าง.....	175
ตารางที่ 3.31 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง.....	175

ตารางที่ 3.32 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน.....	176
ตารางที่ 3.33 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่อาคาร.....	176
ตารางที่ 3.34 วิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรฐานในการควบคุมความสูงอาคาร.....	176
ตารางที่ 3.35 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร.....	185
ตารางที่ 3.36 การวิเคราะห์ลักษณะมวลอาคารและพื้นที่ว่าง.....	185
ตารางที่ 3.37 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง	185
ตารางที่ 3.38 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน	186
ตารางที่ 3.39 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่อาคาร.....	186
ตารางที่ 3.40 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดอุโมงค์	186
ตารางที่ 3.41 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร.....	195
ตารางที่ 3.42 การวิเคราะห์ลักษณะมวลอาคารและพื้นที่ว่าง.....	195
ตารางที่ 3.43 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง	195
ตารางที่ 3.44 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน.....	196
ตารางที่ 3.45 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่อาคาร	196
ตารางที่ 3.46 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดเจ็ดยอด	196
ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่อาคาร.....	201

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1	แนวคิดตามแบบแผนจักรวาลคติ	20
ภาพที่ 2.2	แบบแผนการวางผังวัดหลวงในเขตพุทธาวาสในจักรวาลคติแบบล้านนา	21
ภาพที่ 2.3	คติการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์บนคอย	22
ภาพที่ 2.4	คติการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง	24
ภาพที่ 2.5	คติในการสร้างวัดแกนเมือง	25
ภาพที่ 2.6	คตินิยมการสร้างวัดหัวข่วง	26
ภาพที่ 2.8	อาคารสูงได้ดับบังการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่	29
ภาพที่ 2.9	แผนที่ภาพและพื้นของกรุงโรมในประเทศอิตาลี	30
ภาพที่ 2.10	การวิเคราะห์ศักยภาพการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่	31
ภาพที่ 2.11	การวิเคราะห์ที่ว่างสาธารณะทราฟฟิการ์ สแควร์ด้วยโปรแกรม Visual Graph Analysis	32
ภาพที่ 2.12	การวิเคราะห์ศักยภาพการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่	33
ภาพที่ 2.13	เทคนิคการสเก็ทซ์ภาพต่อเนื่อง (serial vision)	38
ภาพที่ 2.14	แนวคิดการเปิดช่องมองไปยังโบสถ์เซนต์ปอล (St. Paul Cathedral) ในกรุงลอนดอน	39
ภาพที่ 2.15	โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย ถูกซื้อในปี 2532	39
ภาพที่ 2.16	การรับรู้เชิงทัศนของโลหะปราสาทในวัดราชนาคา จากถนนราชดำเนิน	40
ภาพที่ 2.17	เทคนิคในการสร้างความชัดเจนของกำแพงถนน	41
ภาพที่ 2.18	สัดส่วนของที่ว่าง (open space) ระหว่างระยะห่างและความสูง	42
ภาพที่ 2.19	อัตราส่วนระหว่างความสูงของอาคารต่อความกว้างถนน	43
ภาพที่ 2.20	แนวทางการกำหนดรูปแบบด้านหน้าอาคารรอบโบสถ์เซนต์ปอล ในกรุงลอนดอน	44
ภาพที่ 2.21	การศึกษาความสัมพันธ์ของการรับรู้เชิงทัศนของโดมโบสถ์เซนต์ปอล	44
ภาพที่ 2.22	การใช้แนวต้นไม้ในการเน้นความชัดเจนของแนวถนน	45
ภาพที่ 2.23	การจัดระเบียบแนวต้นไม้ให้นำสายตาไปสู่พระราชวังโบโตรควาเรสต์	45
ภาพที่ 2.24	การจัดระเบียบองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ช่วยเน้นแนวนำสายตาสู่ หอคำหลวง จังหวัดเชียงใหม่	45
ภาพที่ 2.25	ความสัมพันธ์ระหว่างความสูงกับระยะห่างของจุดมอง	48
ภาพที่ 2.26	การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเฉพาะพื้นที่ย่อยในมุมมองจากในเมืองไปสู่ภูเขา	49
ภาพที่ 2.27	สภาพแวดล้อมในเมืองฟลอเรนซ์ (FLORENCE) ที่มีการควบคุมความสูง	50
ภาพที่ 2.28	ตำแหน่งและขอบเขตการควบคุมความสูงตามแนวคิดของ อนุวัฒน์ การกัก	51
ภาพที่ 2.29	ระยะต่างๆ ในการควบคุมความสูงของอาคารและสิ่งก่อสร้าง โดยรอบพระธาตุพนม	51
ภาพที่ 2.30	การเว้นระยะสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนบริเวณด้านหน้าวิหารเซนต์ปีเตอร์	54
ภาพที่ 2.31	การเว้นระยะด้วยลานโล่งเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนด้านหน้าของโบสถ์ซานตา มาเรีย เดล ฟิโอเร	54
ภาพที่ 2.32	จัตุรัสซานมาร์โก (Piazza San Marco) ที่เมืองเวนิซ ประเทศอิตาลี	55
ภาพที่ 2.33	การเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างความสูงของอาคารกับระยะที่มอง	55

ภาพที่ 2.36 มุมมองจากแม่น้ำและในพื้นที่ ที่มองเห็นป้อมพระสุเมรุ	56
ภาพที่ 2.37 การวางกลุ่มอาคารของโครงการ	58
ภาพที่ 2.38 การจำลองภาพของโครงการเมื่อสร้างเสร็จ เพื่อศึกษาผลกระทบเชิงทัศนที่จะเกิดขึ้น	59
ภาพที่ 2.39 ภาพปัจจุบันของมุมมองด้านหน้าวัดเจดีย์หลวงโดยมีอาคารบดบังมุมมององค์พระเจดีย์หลวง	60
ภาพที่ 2.40 การปรับปรุงภูมิทัศน์ด้านหน้าวัดเจดีย์หลวงเพื่อเปิดมุมมองสู้องค์พระเจดีย์หลวง	60
ภาพที่ 2.41 ภาพปัจจุบันของมุมมองด้านหน้าวัดสวนดอก	60
ภาพที่ 2.42 การปรับปรุงภูมิทัศน์ด้านหน้าวัดสวนดอกเพื่อเปิดมุมมองให้เห็นวัดอย่างชัดเจน	60
ภาพที่ 3.1 เขตการปกครองส่วนภูมิภาคในอำเภอเมืองเชียงใหม่	71
ภาพที่ 3.2 เขตการปกครองส่วนภูมิภาคในอำเภอเมืองเชียงใหม่	72
ภาพที่ 3.3 พัฒนาการของโครงข่ายการสัญจรของเมืองเชียงใหม่ในอดีต	75
ภาพที่ 3.4 สะพานสำคัญในเมืองเชียงใหม่	75
ภาพที่ 3.5 ระบบขนส่งสาธารณะในอำเภอเมืองเชียงใหม่	76
ภาพที่ 3.6 ระบบทางเดินเท้าในอำเภอเมืองเชียงใหม่	77
ภาพที่ 3.7 ระบบที่ว่างสาธารณะในอำเภอเมืองเชียงใหม่	78
ภาพที่ 3.8 ซัยภูมิที่ตั้งของวัดพระธาตุดอยสุเทพ	80
ภาพที่ 3.9 ผังภายในและองค์ประกอบสำคัญของวัดพระธาตุดอยสุเทพ	81
ภาพที่ 3.10 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542	84
ภาพที่ 3.11 อาคารสูงในเมืองเชียงใหม่	85
ภาพที่ 3.12 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. โขตนา	91
ภาพที่ 3.13 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. เชียงใหม่-ดอยสะเก็ด	91
ภาพที่ 3.14 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. เชียงใหม่-สันกำแพง	91
ภาพที่ 3.15 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพใน ถ. เจริญเมือง	92
ภาพที่ 3.16 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ท่าแพ	92
ภาพที่ 3.17 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. เชียงใหม่-หางดง	92
ภาพที่ 3.18 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ชูบเปอร์ไฮเวย์	93
ภาพที่ 3.19 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. มหิดล	93
ภาพที่ 3.20 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. สุเทพ	93
ภาพที่ 3.21 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. สุเทพ	94
ภาพที่ 3.22 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. นิมมานเหมินท์	94
ภาพที่ 3.23 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ซอยนิมมานเหมินท์	94
ภาพที่ 3.24 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. คลองชลประทาน	95
ภาพที่ 3.25 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. คลองชลประทาน	95

ภาพที่ 3.26	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. คลองชลประทาน.....	95
ภาพที่ 3.27	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. มณีรินทร์และ ถ. ศรีภูมิ.....	95
ภาพที่ 3.28	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. บำรุงบุรีและ ถ.ช่างหล่อ	96
ภาพที่ 3.29	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ชัยภูมิ และ ถ.มูลเมือง.....	96
ภาพที่ 3.31	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ราชดำเนิน.....	96
ภาพที่ 3.33	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ห้วยแก้ว.....	97
ภาพที่ 3.34	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ห้วยแก้ว	97
ภาพที่ 3.35	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ช่วงประตูท่าแพ.....	97
ภาพที่ 3.36	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ช่วงประตูช้างเผือก.....	98
ภาพที่ 3.37	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ช่วงประตูเชียงใหม่.....	98
ภาพที่ 3.38	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ช่วงประตูเชียงใหม่.....	98
ภาพที่ 3.39	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ช่วงพญามังราย.....	99
ภาพที่ 3.40	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ช่วงพญามังราย.....	99
ภาพที่ 3.41	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ช่วงพญามังราย และสวนเกษตร.....	99
ภาพที่ 3.42	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากริมแม่น้ำปิงและสะพานนรรัตน์.....	100
ภาพที่ 3.43	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก พื้นที่ริมน้ำด้านหน้าเทศบาล.....	100
ภาพที่ 3.44	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก พื้นที่สาธารณะริมน้ำบริเวณท่าเรือ.....	100
ภาพที่ 3.45	ผังภายในและองค์ประกอบสำคัญ.....	106
ภาพที่ 3.46	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดเจดีย์หลวง (intergreation N).....	108
ภาพที่ 3.47	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542.....	109
ภาพที่ 3.48	สัดส่วนขององค์พระเจดีย์หลวงเต็มองค์.....	117
ภาพที่ 3.49	สัดส่วนขององค์พระเจดีย์หลวงเต็มองค์.....	118
ภาพที่ 3.50	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.พระปกเกล้าทางทิศเหนือ.....	118
ภาพที่ 3.51	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.พระปกเกล้าทางทิศใต้.....	118
ภาพที่ 3.52	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.ราชดำเนินทางทิศตะวันออก.....	118
ภาพที่ 3.53	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.ราชดำเนินทางทิศตะวันตก.....	118
ภาพที่ 3.54	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.ราชมรรคาทางทิศตะวันตก.....	119
ภาพที่ 3.55	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.ราชมรรคาทางทิศตะวันออก.....	119
ภาพที่ 3.56	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.สิงหราชและถนนสามล้าน.....	119
ภาพที่ 3.57	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจากประตูช้างเผือก.....	119
ภาพที่ 3.58	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจากประตูท่าแพ.....	119
ภาพที่ 3.59	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจากประตูเชียงใหม่	120
ภาพที่ 3.60	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดเจดีย์หลวงจากประตูสวนปรุง.....	120

ภาพที่ 3.61	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงจากประตูสวนดอก.....	120
ภาพที่ 3.62	ภาพถ่ายทางอากาศของเวียงสวนดอก และเวียงเชียงใหม่.....	126
ภาพที่ 3.63	ผังวัดสวนดอกและองค์ประกอบสำคัญ.....	127
ภาพที่ 3.64	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดสวนดอก (intergretion N).....	129
ภาพที่ 3.65	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542.....	129
ภาพที่ 3.66	ความสูงอาคารและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารโดยรอบวัดสวนดอก.....	131
ภาพที่ 3.67	สัดส่วนขององค์เจดีย์วัดสวนดอก.....	138
ภาพที่ 3.68	สัดส่วนขององค์พระเจดีย์หลวงเต็มองค์.....	138
ภาพที่ 3.69	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอกจาก ถ.สุเทพ.....	139
ภาพที่ 3.70	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอกจาก ถ.ชอยศรีวิชัย.....	139
ภาพที่ 3.71	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอกจาก ถ.ชอยสวนดอก.....	139
ภาพที่ 3.75	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดพระสิงห์ (intergretion N).....	139
ภาพที่ 3.76	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542.....	139
ภาพที่ 3.77	รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร.....	150
ภาพที่ 3.78	ระยะในการสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์.....	156
ภาพที่ 3.79	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์จาก ถ.ราชดำเนิน.....	157
ภาพที่ 3.80	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์จาก ถ.สิงหาราช.....	158
ภาพที่ 3.81	การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์จาก ถ.สิงหาราช และ ถ.สามล้าน.....	158
ภาพที่ 3.82	พัฒนาการของช่วงหลวงในเมืองเชียงใหม่.....	164
ภาพที่ 3.83	ผังภายในและองค์ประกอบภายในวัดหัวข่วง.....	165
ภาพที่ 3.84	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดหัวข่วง (intergretion N).....	167
ภาพที่ 3.85	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542.....	167
ภาพที่ 3.86	ผังภายใน และองค์ประกอบสำคัญของวัดอุโมงค์.....	179
ภาพที่ 3.87	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดอุโมงค์ (intergretion N).....	180
ภาพที่ 3.88	การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542.....	181
ภาพที่ 3.89	สำรวจสภาพการรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาดูจากเส้นทางการเข้าถึงวัดอุโมงค์.....	184
ภาพที่ 3.90	ผังภายในวัดและองค์ประกอบสำคัญ.....	189
ภาพที่ 3.91	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดเจ็ดยอด (intergretion N).....	191
ภาพที่ 4.1	ตัวอย่างการส่งเสริมการเดินทางในการเข้าถึงวัดในเมืองเชียงใหม่.....	202
ภาพที่ 4.2	รูปตัดการเว้นระยะด้านหน้าซุ้มประตูโขงหน้าวัดสวนดอก อัตราส่วน 1/2.....	203
ภาพที่ 4.3	กำหนดระยะสร้างขีดและสัดส่วนความกว้างถนนกับความสูงอาคารบริเวณถนนและทางเดิน.....	204
ภาพที่ 4.4	กำหนดระยะสร้างขีดและสัดส่วนความกว้างถนนกับความสูงอาคารบริเวณถนนภายในคูเมือง.....	204

ภาพที่ 4.5	กำหนดระยะสร้างซิดและสัดส่วนความกว้างถนนกับความสูงอาคารบริเวณถนนสายหลัก	204
ภาพที่ 4.6	บริเวณถนนคลองชลประทาน กาดเชิงดอย และย่านนิมมานเหมินท์	205
ภาพที่ 4.7	บริเวณกลางเวียงเชียงใหม่ ควบคุมความสูงในระยะตั้งแต่ 8 องศาขึ้นไป	205
ภาพที่ 4.8	บริเวณช่วงประตูท่าแพ ควบคุมความสูงในระยะตั้งแต่ 6 องศาขึ้นไป	205
ภาพที่ 4.9	บริเวณริมแม่น้ำปิงฝั่งตะวันตก ควบคุมความสูงในระยะตั้งแต่ 5 องศาขึ้นไป	205
ภาพที่ 4.10	รูปตัดแสดงระยะและองศาในการควบคุมความสูงสภาพแวดล้อมรอบวัดเจดีย์หลวง	206
ภาพที่ 4.11	รูปตัดแสดงระยะและองศาในการควบคุมความสูงสภาพแวดล้อมรอบวัดสวนดอก	206
ภาพที่ 4.12	ตัวอย่างการเลือกชนิดต้นไม้ เพื่อสร้างให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดจากเส้นทางการเข้าถึงวัด ...	208
ภาพที่ 4.13	แนวคิดพื้นที่สีเขียวริมเส้นทางสัญจร (green way)	212
ภาพที่ 4.14	รูปแบบบัวต้นไม้	213
ภาพที่ 4.15	รูปแบบสวนแนวตั้ง (vertical garden) หรือผนังสีเขียว (green wall)	213
ภาพที่ 5.1	ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 1	222
ภาพที่ 5.2	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณกาดเชิงดอย	222
ภาพที่ 5.3	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณถนนชอยนิมมานเหมินท์	223
ภาพที่ 5.4	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณถนนชอยนิมมานเหมินท์	223
ภาพที่ 5.5	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณถนนสุเทพ	224
ภาพที่ 5.6	ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณศูนย์ประชุม มช.	225
ภาพที่ 5.7	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณศูนย์ประชุม มช.	225
ภาพที่ 5.8	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณศูนย์ประชุม มช.	226
ภาพที่ 5.9	ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 2	227
ภาพที่ 5.10	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณจุดชมวิวกู่ไก่สะพานนครพิงค์	228
ภาพที่ 5.11	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณจุดชมวิวกู่ไก่สะพานนวรัตน์	228
ภาพที่ 5.12	ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 3	229
ภาพที่ 5.13	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัด บริเวณที่ 3	230
ภาพที่ 5.14	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดเจดีย์หลวง บริเวณประตูท่าแพ	230
ภาพที่ 5.15	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัด บริเวณสี่แยกกลางเวียง	231
ภาพที่ 5.16	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดเจดีย์หลวง บริเวณสี่แยกกลางเวียง	231
ภาพที่ 5.17	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัด บริเวณสี่แยกกลางเวียง	231
ภาพที่ 5.18	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระสิงห์ บริเวณถนนราชดำเนิน	232
ภาพที่ 5.19	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระสิงห์ บริเวณหน้าวัดพระสิงห์	232
ภาพที่ 5.20	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดหัวขวง บริเวณสวนสาธารณะกลางเมือง	233
ภาพที่ 5.21	การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดหัวขวง บริเวณสวนสาธารณะกลางเมือง	233
ภาพที่ 5.22	ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดเจดีย์หลวง บริเวณสวนสาธารณะ	234

ภาพที่ 5.23 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณสวนสาธารณะกลางเมือง 234

ภาพที่ 5.24 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 4 235

ภาพที่ 5.25 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก บริเวณเวียงสวนดอก..... 236

ภาพที่ 5.23 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก บริเวณสวนสาธารณะด้านหน้าวัด..... 236

ภาพที่ 5.24 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก บริเวณด้านหน้าวัด 237

ภาพที่ 5.25 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก บริเวณทางคนเดิน ทิศตะวันออก..... 237

ภาพที่ 5.26 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง บริเวณทางคนเดินทางทิศตะวันออก..... 238

ภาพที่ 5.27 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 5 239

ภาพที่ 5.28 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด บริเวณถนนข้างวัดเจ็ดยอด..... 239

ภาพที่ 5.29 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด บริเวณถนนซอยภายในชุมชน 240

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย 65

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนที่

	หน้า
แผนที่ 1.1 พื้นที่ศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่.....	6
แผนที่ 2.2 ประเภทของวัดแบ่งตามบทบาทระดับทางสังคม.....	10
แผนที่ 2.3 ประเภทของวัดแบ่งตามการกำหนดชัยภูมิ.....	11
แผนที่ 2.4 วัดในยุคสร้างเมือง (ประมาณ พ.ศ.1839)	15
แผนที่ 2.5 วัดในยุครุ่งเรืองของล้านนา.....	16
แผนที่ 2.6 วัดในยุคเสื่อมของล้านนา.....	17
แผนที่ 2.7 วัดในยุคฟื้นฟูเมือง	18
แผนที่ 2.8 วัดในยุคปัจจุบัน.....	19
แผนที่ 2.9 ตำแหน่งวัดที่มีคตินิยมในการสร้างที่เน้นการรับรู้เชิงทัศน์.....	28
แผนที่ 3.1 รูปแบบโครงข่ายทางสัญจรในอำเภอเมืองเชียงใหม่.....	87
แผนที่ 3.2 รูปแบบมณฑลอาคารและที่ว่างในอำเภอเมืองเชียงใหม่.....	88
แผนที่ 3.3 ที่ว่างสาธารณะที่สำคัญในอำเภอเมืองเชียงใหม่.....	89
แผนที่ 3.4 อาคารสูงและเขตควบคุมความสูงในอำเภอเมืองเชียงใหม่.....	90
แผนที่ 3.5 ผังปัญหาและศักยภาพการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ.....	104
แผนที่ 3.6 โครงข่ายทางสัญจรโดยรอบวัดเจดีย์หลวง.....	111
แผนที่ 3.7 โครงข่ายทางเดินเท้าโดยรอบวัดเจดีย์หลวง.....	112
แผนที่ 3.8 รูปแบบมณฑลอาคารและที่ว่างโดยรอบวัดเจดีย์หลวง.....	113
แผนที่ 3.9 พื้นที่ว่างสาธารณะหลักของเมืองโดยรอบวัดเจดีย์หลวง.....	114
แผนที่ 3.10 การใช้ประโยชน์อาคารโดยรอบวัดเจดีย์หลวง.....	115
แผนที่ 3.11 ความสูงอาคารโดยรอบวัดเจดีย์หลวง.....	116
แผนที่ 3.12 สรุปปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดเจดีย์หลวง.....	125
แผนที่ 3.13 โครงข่ายทางสัญจรและเส้นทางการเข้าถึงวัดสวนดอก.....	132
แผนที่ 3.14 โครงข่ายทางเดินเท้าในการเข้าถึงวัดสวนดอก	133
แผนที่ 3.15 รูปแบบมณฑลอาคารและที่ว่างโดยรอบวัดสวนดอก.....	134
แผนที่ 3.16 พื้นที่ว่างสาธารณะ โดยรอบวัดสวนดอก.....	135
แผนที่ 3.17 การใช้ประโยชน์อาคารโดยรอบวัดสวนดอก.....	136
แผนที่ 3.18 ความสูงอาคารโดยรอบวัดสวนดอก.....	137
แผนที่ 3.19 สรุปปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดสวนดอก.....	144
แผนที่ 3.19 โครงข่ายทางสัญจรและเส้นทางการเข้าถึงวัดพระสิงห์.....	151
แผนที่ 3.20 โครงข่ายทางเดินเท้าในการเข้าถึงวัดพระสิงห์	152
แผนที่ 3.21 รูปแบบมณฑลอาคารและที่ว่างในแนวแกนภายในเมือง.....	153

แผนที่ 3.22	รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารในแนวแกนภายในเมือง	154
แผนที่ 3.23	ความสูงอาคารในแนวแกนภายในเมือง.....	155
แผนที่ 3.24	สรุปปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระสิงห์.....	163
แผนที่ 3.25	โครงข่ายทางสัญจรในการเข้าถึงวัดหัวข่วง.....	169
แผนที่ 3.26	โครงข่ายทางเดินเท้าในการเข้าถึงวัดหัวข่วง.....	170
แผนที่ 3.27	มวลอาคารและที่ว่างบริเวณวัดหัวข่วงและช่วงหลวง.....	171
แผนที่ 3.28	ที่ว่างสาธารณะบริเวณวัดหัวข่วงและช่วงหลวง.....	172
แผนที่ 3.29	การใช้ประโยชน์อาคารบริเวณวัดหัวข่วงและช่วงหลวง.....	173
แผนที่ 3.30	ความสูงอาคารบริเวณวัดหัวข่วงและช่วงหลวง.....	174
แผนที่ 3.31	สรุปปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดหัวข่วง.....	178
แผนที่ 3.32	โครงข่ายทางสัญจรในการเข้าถึงวัดอุโมงค์.....	182
แผนที่ 3.33	รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างโดยรอบวัดอุโมงค์.....	183
แผนที่ 3.34	สรุปปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดสวนดอก.....	188
แผนที่ 3.35	มวลอาคารและที่ว่างโดยรอบวัดเจ็ดยอด.....	192
แผนที่ 3.36	รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างโดยรอบวัดเจ็ดยอด.....	193
แผนที่ 3.37	สรุปปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดเจ็ดยอด.....	198
แผนที่ 4.1	แนวคิดการสร้างโครงข่ายการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	208
แผนที่ 4.2	แนวคิดการสร้างโครงข่ายการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	215
แผนที่ 4.3	ผังแนวคิดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่1	216
แผนที่ 4.4	ผังแนวคิดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่3	217
แผนที่ 4.5	ผังแนวคิดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่4	218
แผนที่ 4.6	ผังแนวคิดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่5	219
แผนที่ 5.1	ผังแม่บทการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่.....	221

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 เหตุผลและความเป็นมาของงานวิจัย

“วัด” เป็นองค์ประกอบทางกายภาพที่มั่นคงถาวรและโดดเด่นอยู่ในโครงสร้างของเมือง (พรธรรม ธรรมวิมล, 2550) แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเป็นมรดกอันทรงคุณค่ายิ่งของเมืองเชียงใหม่ โดยสะท้อนออกมาในรูปแบบที่เรียกว่า “สัญลักษณ์วัฒนธรรมเชิงกายภาพ” จากการทบทวนวรรณกรรมในเบื้องต้นพบว่าระบบคติความเชื่อในแต่ละยุคสมัยเป็นตัวกำหนดตำแหน่งที่ตั้ง องค์ประกอบต่างๆของวัด และสัมพันธ์กับโครงสร้างทางกายภาพของเมืองที่เน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัด ซึ่งถือว่าเป็นประธานของเมืองหรือพื้นที่ต่างๆในเมือง ความโดดเด่นของวัดท่ามกลางสภาพแวดล้อมเมืองยังก่อให้เกิดเป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า สวยงามและสร้างจินตภาพของเมืองอย่างเป็นระบบและหลากหลายลักษณะ โดยสามารถจำแนกคตินิยมในการสร้างวัดที่เน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนได้ 5 แบบคือ 1) คตินิยมในการสร้างพระธาตุบนดอย มีแนวคิดในการสร้างจากคติความเชื่อพื้นถิ่นที่ถือว่าเป็นสถานที่สถิตของเทวดาและบรรพบุรุษที่ปกป้องรักษาเมืองผสมกับจักรวาลคติของพุทธศาสนาเถรวาทที่มองว่ายอดดอยเปรียบดั่งเขาพระสุเมรุ (นิธิ เที่ยวศรีวงศ์, 2529) มีลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนในมุมมองระดับสูง (high elevation visual approach) อันได้แก่ พระธาตุดอยสุเทพ พระธาตุดอยคำฯ มีความสำคัญตามลำดับ 2) คตินิยมในการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง ที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่เข้ามาเมื่อมีอิทธิพลอย่างสูงทำให้คติจักรวาลเด่นชัดจากการสร้างเจดีย์หลวงกลางเมือง มีเจตนาเพื่ออ้างอิงถึงความเป็นศูนย์กลางของเมือง (วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, 2543) มีลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนจากพื้นที่โดยรอบ (focal visual approach) อันได้แก่ วัดเจดีย์หลวงเป็นศูนย์กลางเวียงเชียงใหม่จะมีขอบเขตของการรับรู้เชิงทัศนในระดับเมือง (focal visual approach from globally radius area) ส่วนวัดสวนดอกเป็นศูนย์กลางเวียงสวนดอกมีขอบเขตของการรับรู้เชิงทัศนในระดับชุมชน (focal visual approach from locally radius area) 3) คติในการสร้างวัดแกนเมือง คือ วัดที่ตั้งอยู่ปลายแกนถนนเส้นหลักของเมือง การรับรู้เชิงทัศนจากแนวแกนการเข้าถึง (axial visual approach) อันได้แก่ วัดพระสิงห์วรวิหาร มีเจตนาในการสร้างเพื่อการปิดแกนหลักทางทิศตะวันตกของเมืองเชียงใหม่ 4) คตินิยมการสร้างวัดห้วง มีที่มาจากธรรมเนียมการยึดถือ ปฏิบัติทางวัฒนธรรม กล่าวคือมักนิยมสร้างวัดไว้บริเวณด้านบนของขวงเมืองเสมอ มีลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนจากลานโล่งกว้าง (open space of visual approach) 5) คตินิยมในการสร้างวัดป่ามาจากการกำหนดชัยภูมิหรือการกำหนดพื้นที่ป่ากับพื้นที่เมืองโดยถือว่าเขตธรรวาสีหรือเขตป่าเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ทางทิศตะวันตกของเมืองมีลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนแบบอำพราง (obscuring visual approach) อันได้แก่ วัดป่า โดยการวางผังเมืองเชียงใหม่โบราณ ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า วัดในเมืองเชียงใหม่เป็นจุดเด่นในสภาพแวดล้อมชุมชนและเมืองมาแต่อดีต ในลักษณะการรับรู้เชิงทัศนที่แตกต่างกัน ซึ่งบรรพบุรุษเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นโดยเจตนาที่ก่อให้เกิดกระบวนการการรับรู้เชิงทัศนเพื่อให้ลูกหลานและผู้คนได้รับรู้และสะท้อนถึงคติความเชื่อที่ยึดถือสืบต่อกันมาซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมในสังคมเชียงใหม่

การพัฒนาเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกายภาพ สังคม และ เศรษฐกิจต่อเมืองอย่างรวดเร็ว อีกทั้งการพัฒนาดังกล่าวไม่ได้เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน ส่งผลกระทบในแง่ลบ ต่อทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างเช่นวัดอย่างรุนแรง โดยเฉพาะการพัฒนาทางกายภาพของเมืองได้ละเลยการ นำคติความเชื่อดั้งเดิมในรูปแบบของการสร้างการรับรู้ทางสายตาของวัดที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ เมืองเชียงใหม่อย่างชัดเจน ทำให้ปรากฏสิ่งก่อสร้างต่างๆบดบังวัดให้กลายเป็นฉากหลัง แทนที่จะเป็น จุดเด่นอย่างที่เป็นในอดีต (ปธานอม ต้นสุขานันท์, 2544) โดยเฉพาะที่ผ่านมานั้นยังไม่พบว่ามีผู้นำเอา ประเด็นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดตามคติความเชื่อมาวิเคราะห์ประเมินหรือแยกแยะ เพื่อสร้างแนวทางในการวางผังและออกแบบชุมชนเมือง ในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองและพื้นที่โดยรอบวัดอย่างจริงจัง

ปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองทางประวัติศาสตร์ มีเนื้อหาครอบคลุมถึงที่ตั้งและ สภาพแวดล้อมของการตั้งถิ่นฐาน และองค์ประกอบต่างๆ ของเมืองและชุมชน ที่สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อ ความคิดสร้างสรรค์ และวิถีชีวิตของคนในอดีต (วีระ สัจกุล, 2541) งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งหวังที่จะศึกษารูปแบบต่างๆ ของการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ตามคติความเชื่อดั้งเดิม รวมทั้งปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในปัจจุบันเพื่อสร้างแนวทางในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดที่เหมาะสมกับบริบททาง กายภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของเมืองเพื่อประโยชน์ในการประยุกต์ในงานวางผังและออกแบบการปรับปรุงโครงสร้าง และองค์ประกอบด้านกายภาพของเมือง ให้สอดคล้องกับคติความเชื่อดั้งเดิมและแนวทางการพัฒนาพื้นที่ในปัจจุบันและอนาคต

1.2 คำถามในงานวิจัย

รูปแบบการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดตามคตินิยมในการสร้างวัดในเมืองเชียงใหม่ มีลักษณะอย่างไรบ้าง และสามารถนำไปประยุกต์เป็นแนวทางในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ได้อย่างไร

1.3 สมมุติฐานในงานวิจัย

รูปแบบการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดตามคตินิยมในการสร้างวัดในเมืองเชียงใหม่ น่าจะมีหลากหลาย ลักษณะ ซึ่งจะสามารถนำเอาผลการศึกษารับรู้เชิงทัศน์ของวัดตามคตินิยมในการสร้าง มาสรุปร่วมกับการ วิเคราะห์สภาพทางกายภาพของพื้นที่ในปัจจุบัน เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ โดยคำนึงถึงการ แก้ปัญหามิติทางกายภาพให้เน้นการรับรู้เชิงทัศน์วัดตามคติความเชื่อ และจากจุดสำคัญในเมือง รวมทั้งให้ สอดคล้องกับบทบาทของพื้นที่โดยรอบวัด จึงจะสามารถทำให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดตามคติดั้งเดิมและ สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่อย่างร่วมสมัย

1.4 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- 1) ศึกษาคตินิยมในการสร้างวัดในเมืองเชียงใหม่ เพื่อจำแนกและเปรียบเทียบรูปแบบการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดตามคติความเชื่อเดิม กับสภาพปัจจุบัน และการคาดการณ์อนาคต
- 2) วิเคราะห์ปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่
- 3) เสนอแนวทางเบื้องต้นในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

1.5.1 ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา (แผนที่ 1.1) ได้แก่ เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ เนื่องจากขอบเขตพื้นที่ดังกล่าวครอบคลุมพื้นที่ศูนย์กลางเมืองเก่าเชียงใหม่ในช่วงเวลาที่สำคัญ การศึกษาวัดในพื้นที่ศึกษาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่เพื่อจำแนกจัดกลุ่มวัดตามแนวทางการรับรู้เชิงทัศน์ตามคติความเชื่อเดิมและตำแหน่งที่ตั้งภายในเมือง เพื่อนำมาศึกษาและวางแผนปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัด ในรายละเอียดต่อไป

1.5.2 ขอบเขตของเนื้อหา

ศึกษาคตินิยมในการสร้างวัดที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งที่ตั้ง องค์ประกอบทางกายภาพของวัดในเมืองเชียงใหม่ และสภาพแวดล้อมโดยรอบวัดที่ส่งผลให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งศึกษาลักษณะเฉพาะทางกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน และแนวโน้มในการพัฒนาพื้นที่ที่ส่งผลต่อการรับรู้เชิงทัศน์ของวัด เพื่อสร้างผังทางด้านกายภาพ และแนวทางในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ กล่าวคือ ผังทางด้านกายภาพนั้นครอบคลุมการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดจากมุมมองต่างๆ และภูมิทัศน์ของพื้นที่โดยรอบ เพื่อที่จะทำให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดตามคติความเชื่อเดิมที่ถูกต้องชัดเจนหรือใกล้เคียงกับของเดิมให้มากที่สุด และมีแนวทางในการปรับปรุงโดยใช้เครื่องมือทางการออกแบบชุมชนเมือง และมาตรการทางกฎหมาย เช่น การควบคุมความสูงอาคาร รูปแบบอาคาร ความหนาแน่น การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบวัด เป็นต้น

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

1.6.1 ศึกษา และทบทวนวรรณกรรม (literature review) ที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยในหัวข้อ ดังนี้

1) วัดในเมืองเชียงใหม่

- ประเภทของวัดในเมืองเชียงใหม่
- พัฒนาการของวัดในเมืองเชียงใหม่
- คตินิยมในการสร้างวัดที่เน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์

2) แนวทางการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญ

- ความสำคัญและสาเหตุของผลกระทบเชิงทัศนของสถานที่สำคัญ
- แนวคิดในการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญ
- แนวทางการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญ

1.6.2. ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล 1 เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (research framework) ที่สามารถระบุนิยาม ความหมาย แนวทางในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่

1.6.3. สํารวจประวัติความเป็นมาของวัดในเมืองเชียงใหม่ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคตินิยมในการสร้างวัดที่ส่งผลต่อการกำหนดแนวทางการรับรู้เชิงทัศนของวัด โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อประมวลผลและแยกแยะประเภทของแนวทางการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ตามคตินิยม

1.6.4. สํารวจตำแหน่ง ขนาด และสภาพทั่วไปของการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน โดยใช้ข้อมูลและแผนที่ทุติยภูมิ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลในข้อ 3)

1.6.5. วิเคราะห์ข้อมูล 3) และ 4) เพื่อคัดกรองตัวอย่างกรณีศึกษาของวัดในเมืองเชียงใหม่ ที่สามารถครอบคลุมประเภททั้งหมดของวัด ตามแนวทางการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ตามคตินิยม

1.6.6. สํารวจรายละเอียดสภาพปัจจุบันของวัดกรณีศึกษาและสภาพแวดล้อมโดยรอบ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบกับข้อมูลปฐมภูมิจากการลงสำรวจสภาพการรับรู้เชิงทัศนในปัจจุบันของวัดกรณีศึกษา โดยใช้แผนที่และการบันทึกภาพถ่ายในระดับสายตาจากตำแหน่งสำคัญในเมือง รวมทั้งสํารวจรายละเอียดของลักษณะเฉพาะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมของชุมชนโดยรอบวัด ตลอดจนกิจกรรมและพฤติกรรมของผู้ใช้พื้นที่ประเภทต่างๆในพื้นที่ และแสดงผลในรูปแบบของแผนที่ชั้นข้อมูลต่างๆหลังจากนั้นซ้อนชั้นข้อมูลแผนที่เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ และปัญหาเฉพาะของการรับรู้เชิงทัศนของวัดกรณีศึกษาทั้งหมด

1.6.7. ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล 3) และ 6) เพื่อกำหนดโปรแกรมในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดกรณีศึกษา

1.6.8. ออกแบบและวางผังในรายละเอียดเพื่อปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดกรณีศึกษาในรูปแบบของ

- ผังแม่บท แสดงการพัฒนาและฟื้นฟูโครงข่ายการสัญจรเชื่อมต่อกายในและ โดยรอบพื้นที่วัด รวมทั้งการพัฒนาและปรับปรุงอาคาร พื้นที่ว่าง อุกรณ์ประกอบถนน ป้ายสัญลักษณ์ ป้ายโฆษณา บนเส้นทางหรือพื้นที่สำคัญที่มีผลต่อการส่งเสริมมุมมองการรับรู้เชิงทัศนของวัดตามคตินิยมในการสร้างวัดที่เหมาะสมกับสภาพและกลุ่มผู้ใช้งานในปัจจุบัน

- รายละเอียดของการออกแบบปรับปรุงอาคาร พื้นที่ว่าง อุกรณ์ประกอบถนน ป้ายสัญลักษณ์-ป้ายโฆษณา ผ่านผังขยาย รูปด้าน รูปตัด ทัศนียภาพ

1.6.9. สรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ อุปสรรค ข้อจำกัด ความรู้ใหม่ และแนวทางการประยุกต์กับพื้นที่ศึกษาอื่นๆ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาและคตินิยมในการสร้างวัดในเมืองเชียงใหม่ และสภาพทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ที่สัมพันธ์กับการรับรู้เชิงทัศน์ของวัด
- 2) สามารถแยกแยะประเภทของการรับรู้เชิงทัศน์ของวัด เพื่อทำการวิเคราะห์ ซึ่งนำไปสู่การระบุปัญหาของการรับรู้เชิงทัศน์ของวัด และศักยภาพของพื้นที่โดยรอบวัด
- 3) สามารถกำหนดเงื่อนไขในการวางผังทางกายภาพและแนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 1.1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดในเมืองเชียงใหม่ จำเป็นจะต้องศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรม ในประเด็นเกี่ยวกับ คตินิยมในการสร้างวัดที่เน้นให้เกิด การรับรู้เชิงทัศนียภาพในลักษณะต่างๆ ตลอดจนแนวคิด วิธีการและเครื่องมือการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการรับรู้เชิง ทัศนียภาพของสถานที่สำคัญ รวมทั้งกรณีศึกษา กฎหมาย นโยบายและโครงการที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด ในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดในเมืองเชียงใหม่ตามคติความเชื่อ และเหมาะสมกับบริบททางกายภาพ ของเมือง โดยมีเนื้อหา ดังนี้

2.1 วัดในเมืองเชียงใหม่

2.1.1 ประเภทของวัดในเมืองเชียงใหม่

2.1.2 พัฒนาการของวัดในเมืองเชียงใหม่

2.1.3 คตินิยมในการสร้างวัดที่เน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพ

2.1.4 สรุปคุณลักษณะตามคตินิยมในการสร้างวัดที่เน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพ

2.2 แนวทางการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง

2.2.1 ความสำคัญและสาเหตุของผลกระทบเชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญ

2.2.2 ทฤษฎีในการออกแบบชุมชนเมืองที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง

1) ทฤษฎีการสร้างคุณภาพของเนื้อเมืองและที่ว่างในเมือง

2) ทฤษฎีการสร้างมุมมองและการเข้าถึงต่อเนื่อง

3) ทฤษฎีการสร้างจินตภาพเมืองและความเป็นสถานที่

4) แนวคิดการปรับปรุงและรักษาภูมิทัศน์เมือง

2.2.3 แนวคิดการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง

1) การปรับปรุงโครงข่ายทางสัญจรเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง

2) การเปิดมุมมองและช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง

3) การกำหนดความชัดเจนกำแพงถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง

4) การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง

5) การเว้นระยะของสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง

6) การอำพรางการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง

2.2.4 แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้อง

2.3 สรุปกรอบแนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดในเมืองเชียงใหม่

2.1 วัดในเมืองเชียงใหม่

“วัด” ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของเมืองเชียงใหม่ นั้นได้รับอิทธิพลมาจากละโว้ผ่านทาง ทริภุญไชย และพุกาม ภายหลังจากพุทธศาสนานิกายลัทธิเถรวาทจากสุโขทัยได้เข้ามารุ่งเรือง และมีอิทธิพลต่อเมืองเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ชาวเชียงใหม่ นำพุทธศาสนา มาประสานกับการนับถือผีและบรรพบุรุษที่เป็นคติความเชื่อดั้งเดิมที่มีในพื้นที่นั้น ในสังคมล้านนานั้นเชื่อในอนิสงฆ์ผลบุญในการสร้างวัดว่าได้บุญสูงสุด จึงนิยมการสร้างวัดวาอารามเป็นจำนวนมาก โดยที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่และมีพัฒนาการควบคู่มา กับเมืองเชียงใหม่อยู่จนถึงปัจจุบัน

2.1.1 ประเภทของวัดในเมืองเชียงใหม่

การแบ่งประเภทของวัดนั้นเพื่อให้เห็นภาพรวมและสร้างให้เกิดความเข้าใจวัดในเมืองเชียงใหม่ได้ชัดเจนมากขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวัดในเมืองเชียงใหม่พบว่าสามารถแบ่งประเภทของวัดจากหลักเกณฑ์ต่างๆได้ดังนี้

1) ประเภทของวัดแบ่งตามผู้สร้าง

ผู้สร้างนับว่าเป็นตัวชี้วัดความสำคัญของวัดได้อย่างชัดเจนประการหนึ่ง วิษุรีย์ เหลียวรุ่งเรือง (2543) และปรานอม ตันสุชานันท์ (2544) แบ่งวัดตามผู้สร้างออกเป็น 4 ประเภทดังนี้ (แผนที่ 2.1)

- การสร้างวัดโดยกษัตริย์ มักสร้างเพื่ออุทิศให้กับเชื้อพระวงศ์ที่ล่วงลับ รวมทั้งการสร้างวัดประจำรัชกาลแสดงถึงอำนาจบารมีของตัวผู้ครองนครเอง วัดที่กษัตริย์เป็นผู้สร้างล้วนแต่เป็นวัดสำคัญทั้งสิ้น เช่น วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดพระสิงห์ วัดเจดีย์หลวง วัดสวนดอก เป็นต้น

- การสร้างวัดโดยกลุ่มขุนนาง ก็นิยมสร้างวัดประจำครอบครัวของตนเอง เช่น วัดแสนเมืองมา (ระดับนายแสน) วัดหมื่นสาร (ระดับนายหมื่น) วัดพันอัน (ระดับนายพัน) วัดร้อยข้อ (ระดับนายร้อย) เป็นต้น

- การสร้างวัดโดยพวกหรือช่าง เป็นวัดในกลุ่มชุมชนช่างฝีมือในแขนงต่างๆหรือเป็นขุนนางระดับต่ำ เช่น วัดช่างทอง (ช่างทอง) วัดพวกแต่้ม (วาดเขียน) วัดพวกช่าง (กลุ่มผู้ดูแลช่าง) เป็นต้น

- การสร้างวัดโดยกลุ่มไพร่พลต่างๆ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่โดยรอบเมือง เช่น วัดอุปัคต (ชาวพม่า) วัดอุทราย (ชาวไตใหญ่) วัดเซตวัน (ชาวน่าน) วัดเมืองยอง (ชาวไตลื้อหรือชาวยอง) เป็นต้น

2) ประเภทของวัดแบ่งตามบทบาทหน้าที่และระดับทางสังคม

บทบาทหน้าที่ของวัดและระดับทางสังคมเป็นอีกประการหนึ่งที่สำคัญที่จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในเมืองเชียงใหม่ โดยประวุฒิ แยมยลังาม (2536) และปรานอม ตันสุชานันท์ (2545) แบ่งประเภทวัดตามบทบาทหน้าที่และระดับทางสังคม ออกเป็น 4 ระดับดังนี้ (แผนที่ 2.2)

- วัดในระดับอาณาจักร สร้างโดยกษัตริย์ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางอาณาจักรล้านนาทั้งทาง ด้านการเป็นศูนย์กลางการปกครองและศูนย์กลางศาสนา นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2529) กล่าวถึงวัดในระดับอาณาจักรว่าเป็นการแสดงถึงอำนาจและการส่งเสริมของกษัตริย์ผู้ครองอาณาจักรถือเป็นสื่อกลางในการควบคุมกลไกการปกครองของอาณาจักรมีเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญวัดที่สำคัญในระดับอาณาจักร คือ วัดสวนดอก วัดพระธาตุดอยสุเทพ

- วัดในระดับเมือง สร้างโดยกลุ่มชนชั้นกษัตริย์และขุนนางชั้นสูง ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเมือง เป็นผลมาจากความเชื่อที่แสดงออกมาในรูปแบบสัญลักษณ์เพื่อผลอันเป็นมงคลแก่เมือง เช่น วัดเจ็ดยอด วัดป่าแดง และวัดเจ็ดยอด

- วัดในระดับย่าน มีบทบาทเป็นศูนย์กลางในระดับย่านหรือละแวกในท้องถิ่นบริเวณต่างๆของเมือง เป็นสถานที่พบปะ ประกอบกิจกรรม และพิธีกรรมทางศาสนา ให้การศึกษาและแหล่งศิลปะเชิงช่างต่างๆ ได้แก่ วัดเชียงมั่น วัดเชียงยืน วัดป่าตาล วัดนันทาราม เป็นต้น

- วัดในระดับชุมชน มีบทบาทเป็นศูนย์กลางชุมชนต่างๆที่ตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ภายในเมืองและภายนอกเมือง เพื่อประกอบกิจกรรม และพิธีกรรมทางศาสนาภายในชุมชนของตนเอง เช่น วัดแสนหมื่น วัดพันอ้น วัดพันเตา เป็นต้น

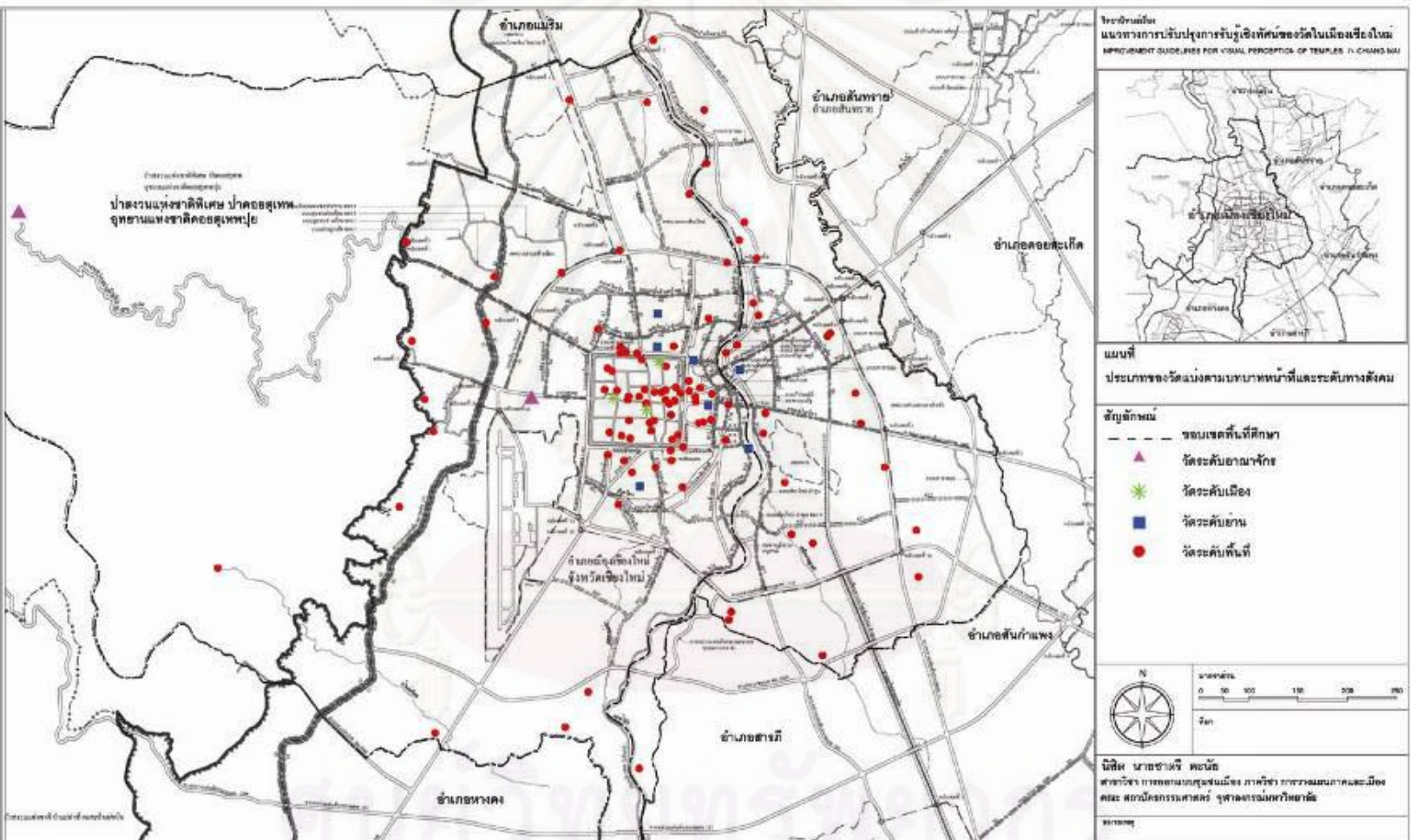
นอกจากนี้ในปัจจุบันวัดยังมีบทบาทที่สำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวอีกด้วย กล่าวคือ วัดยังให้บริการเพื่อให้เกิดรายได้และส่งเสริมกิจกรรมของเมือง เช่น การใช้พื้นที่วัดในการค้าขาย จอดรถ และการแบ่งพื้นที่ในเขตสังฆาวาสให้เช่า เป็นต้น รวมทั้งการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม รองรับนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและต่างชาติเป็นจำนวนมาก อาจกล่าวได้ว่าวัดมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเมืองเชียงใหม่อย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะในระดับใด

3) ประเภทของวัดแบ่งตามการกำหนดชัยภูมิ

การกำหนดชัยภูมิตามแบบแผนนิยมในเชียงใหม่ เป็นการจัดการพื้นที่เมืองในสมัยโบราณที่คำนึงถึงภูมิประเทศที่ผสมหลักทางพุทธศาสนาเอาไว้ด้วย กล่าวคือเป็นการจัดสรรพื้นที่เมืองซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนต่างๆ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับป่าซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติที่ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่เมือง นอกจากการกำหนดเขตเมืองและเขตป่าปฐมภูมิเพื่อการใช้ประโยชน์พื้นที่แล้วยังเป็นการจัดกลุ่มวัดคือ วัดในเมืองและวัดป่าด้วย (แผนที่ 2.3)

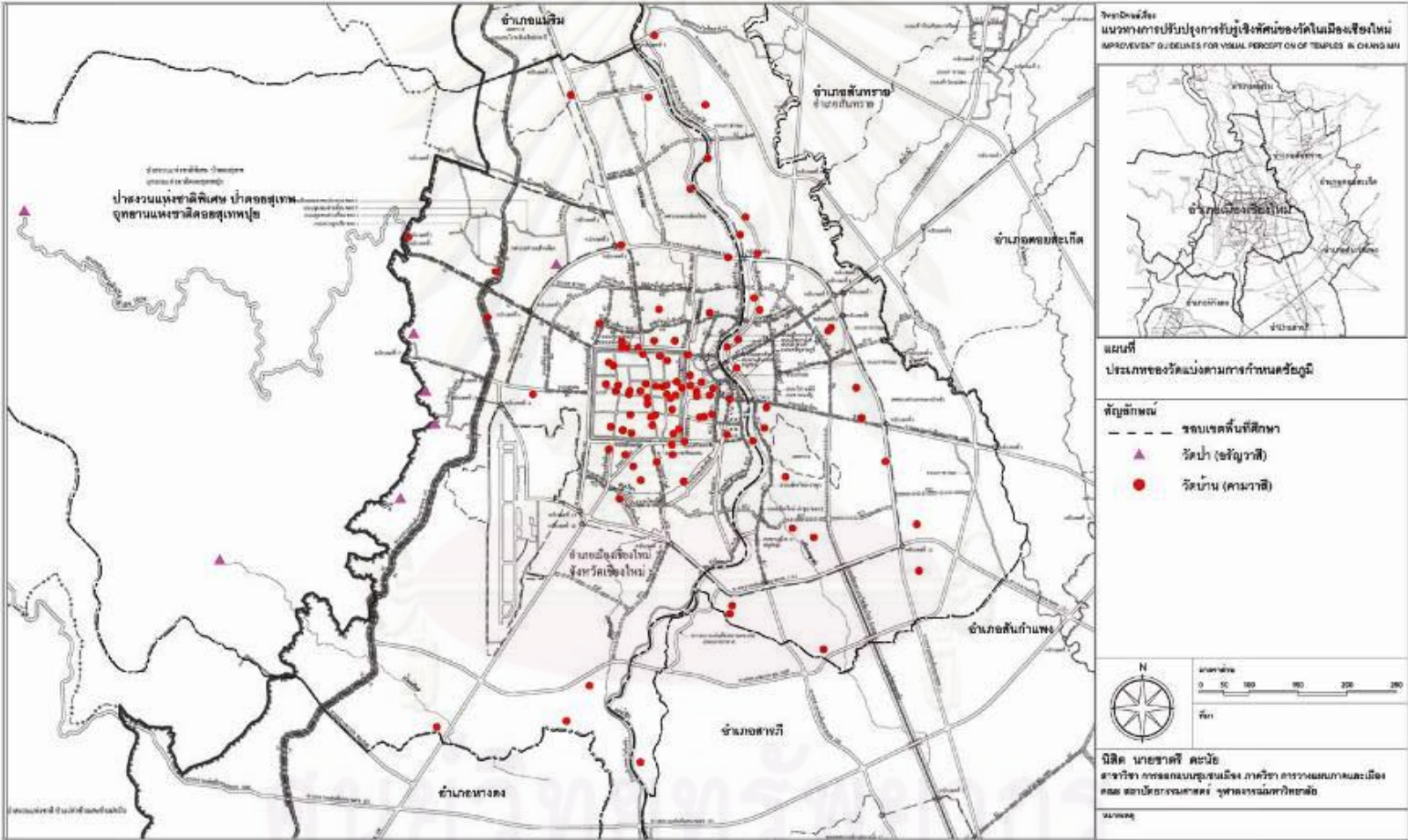
- กลุ่มวัดในเมืองหรือวัดบ้าน เรียกว่า “คามวาสี” แปลว่าผู้อยู่ในหมู่บ้าน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒) นิยมสร้างขึ้นสำหรับเป็นที่พึ่งของชุมชนหรือเมืองโดยตรงภารกิจหลักมุ่งไปในทางปฏิบัติด้านพิธีกรรมทางศาสนา และด้านการศึกษาสำหรับคนในชุมชน วัดประเภทนี้จะมีองค์ประกอบทางด้านสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารตามความต้องการใช้งาน การกำหนดแบบแผนทั้งด้านรูปแบบและแผนผังรวมมีกฎเกณฑ์ชัดเจน

- กลุ่มวัดที่อยู่ในเขตป่า เรียกว่า “อรัญวาสี” แปลว่าผู้อยู่ในป่า (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตย-สถาน พ.ศ. ๒๕๔๒) วัดที่สำคัญๆในเมืองเชียงใหม่นิยมสร้างในเขตอรัญวาสีซึ่งเป็นคติความเชื่อตามพุทธศาสนาเถรวาท พื้นที่เขตอรัญวาสีในเมืองเชียงใหม่ถูกกำหนดไว้บริเวณป่าปฐมภูมิทางทิศตะวันตกของเมืองเชียงใหม่ จะเห็นได้ว่าในสังคมเมืองเชียงใหม่มีวัฒนธรรมในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆเกี่ยวกับวัดอย่างน่าสนใจจากการศึกษาถึงประเภทของวัดตามประเพณีนิยมและบทบาทในเบื้องต้น จะทำให้เกิดความกระจ่างชัดในการศึกษาพัฒนาการของวัดต่อไป

แผนที่ 2.2 ประเภทของวัดแบ่งตามบทบาทหน้าที่และระดับทางสังคม (ที่มา: สุวิทย์, 2552)

แผนที่ 2.3 ประเภทของวัดแบ่งตามการกำหนดศรีอัญญา
(ที่มา : ไตยสุกิจัย, 2552)

2.1.2 พัฒนาการของวัดในเมืองเชียงใหม่

ความสัมพันธ์ของวัดกับเมืองเชียงใหม่ในอดีตนั้นสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการดำรงชีวิตของคนในเมือง ความเป็นไปของเมืองในแต่ละยุคสมัยมีความสัมพันธ์โดยตรงกับ บทบาท ตำแหน่ง และขนาดของวัดอย่างชัดเจน ปรากฏในสมัยมังราย (2536) และ วิสุทธิ เหลียวรุ่งเรือง (2543) แบ่งพัฒนาการของวัดในเมืองเชียงใหม่ออกเป็น 5 ยุค คือ ยุคสร้างเมือง ยุครุ่งเรืองของล้านนา ยุคใต้การปกครองของพม่า ยุคฟื้นฟูเมือง และยุคปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) วัดในยุคสร้างเมือง (ประมาณ พ.ศ.1839)

ในยุคแรกสร้างเมืองเชียงใหม่ยังเป็นเมืองขนาดเล็ก พลเมืองยังมีไม่มากและยังไม่มีความมั่นคงของบ้านเมืองมากนัก ประกอบกับการทำสงครามอยู่เนืองๆ ทำให้การพัฒนาเมืองจึงเน้นการสร้างองค์ประกอบที่จะทำให้เมืองนั้นเจริญรุ่งเรือง ยั่งยืน และสงบสุขเป็นหลัก วัดจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีถูกให้ความสำคัญเพื่อแสดงบทบาทดังกล่าว (แผนที่ 2.4)

- บทบาทของวัด ในยุคแรกสร้างเมืองส่วนใหญ่เป็นวัดในระดับเมือง สร้างโดยกษัตริย์และขุนนางระดับสูง การสร้างวัดนั้นเพื่อประกอบพิธีกรรมในชนชั้นกษัตริย์ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในเมืองในยามศึกสงคราม

- ตำแหน่งที่ตั้งของวัด อยู่ในเขตกำแพงเมืองด้านทิศเหนือและบริเวณใจกลางเมือง ซึ่งเป็นชัยภูมิที่สำคัญ นิยมกำหนดตำแหน่งที่ตั้งและมีการตั้งชื่อวัดเพื่อความเป็นสิริมงคลของบ้านเมือง

- ขนาดของวัด ยังมีขนาดเล็ก และมีจำนวนไม่มากนัก

2) วัดในยุครุ่งเรืองของล้านนา (อยู่ในช่วงประมาณ พ.ศ.1898 – พ.ศ.2068)

ถือว่าเป็นยุคทองของเมืองเชียงใหม่หรือยุคสร้างวัดสร้างเมือง โดยมีการเจริญเติบโตถึงขีดสุด เมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการปกครอง และศูนย์กลางการค้าในอาณาจักรล้านนา มีการปรับปรุงผังเมืองให้มีความสมบูรณ์ในทุกด้าน โดยได้ยึดถือความเชื่อเรื่องดวงเมืองตามคัมภีร์มหาทักษา¹ ในการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งขององค์ประกอบของเมือง รวมทั้งพุทธศาสนาในยุคนี้มีความเจริญเป็นอันมาก มีการสร้างวัดวาอารามอย่างมากมาย (แผนที่ 2.5)

- บทบาทของวัดในยุครุ่งเรือง ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางอาณาจักร ศูนย์กลางเมือง ศูนย์กลางศาสนา และศูนย์กลางชุมชน ซึ่งวัดถูกให้ความสำคัญเป็นอย่างมากและมีบทบาทเฉพาะอย่างชัดเจน

- ตำแหน่งที่ตั้งของวัด ยังคงกระจายภายในเขตกำแพงเมือง โดยเฉพาะภายในเขตกำแพงเมืองชั้นในมีการสร้างวัดอย่างหนาแน่น กลุ่มที่กระจายตัวในพื้นที่กำแพงเมืองชั้นในส่วนใหญ่จะสร้างโดยกษัตริย์ และกลุ่มชนชั้นปกครอง กลุ่มที่กระจายตัวในพื้นที่กำแพงเมืองชั้นนอกส่วนใหญ่เป็นวัดสำคัญของแต่ละย่าน ชุมชน มีวัดหนาแน่นบริเวณทิศตะวันออกและทิศใต้ กลุ่มที่กระจายตัวด้านทิศตะวันตกเป็นดินแดนอรัญวาสี กำหนดสร้างเฉพาะวัดสำคัญในระดับอาณาจักรและเมืองตามคติในการตั้งเมือง และกลุ่มกระจายตัวโดยรอบเมือง เป็นวัดในชุมชนเป็นส่วนใหญ่เกาะมาตามริมแม่น้ำ เป็นศูนย์กลางชุมชนริมน้ำ ชุมชนเกษตรกรรมรอบเมือง

¹ แนวคิดตามคัมภีร์มหาทักษานั้น เป็นแนวคิดของพราหมณ์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากอูรยุธา แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับทิศทั้งแปด และกำหนดบริเวณในเวียงเป็นส่วนๆเสมือนร่างกายมนุษย์

- ขนาดของวัด ชนชั้นปกครองจะสร้างวัดขนาดใหญ่ภายในกำแพงเมืองชั้นใน และบริเวณรอบเมืองตามภูมิลักษณะและความเชื่อการสร้างบ้านสร้างเมือง ส่วนไพร่เมืองจะสร้างวัดขนาดกลาง และเล็กตามกำลังพวกพ้องในละแวกชุมชนของตนเอง

3) วัดในยุคเสื่อมของล้านนา (อยู่ในช่วงประมาณ พ.ศ.2068 – พ.ศ.2317)

เชียงใหม่เกิดการแย่งชิงอำนาจภายใน ภายหลังจากพม่ายึดครอง(พ.ศ.2101-2317) แต่ยังคงให้อิสระแก่การปกครองเชียงใหม่พอสมควรแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมและกายภาพอยู่ในระดับหนึ่ง เมื่อพม่าปกครองเชียงใหม่ก็ได้มีวัฒนธรรมการสร้างวัดเช่นกับชาวล้านนาทั่วไป และเริ่มมีอิทธิพลศิลปะพม่าเข้ามาผสมผสานกับศิลปะล้านนาด้วยเช่นกัน (แผนที่ 2.6)

- บทบาทของวัดในยุคเสื่อมของล้านนา วัดยังคงมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนขนาดเล็ก ทั้งชุมชนชาวพม่าที่เข้ามาปกครองอยู่ และชุมชนชาวเมืองเชียงใหม่ที่อาศัยอยู่เดิม

- ตำแหน่งที่ตั้งของวัด วัดพม่าจะตั้งอยู่ภายในเมืองบางส่วนและในเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศตะวันออกแต่มีจำนวนไม่มากนัก ส่วนวัดของชุมชนชาวเชียงใหม่จะกระจายตัวอยู่ตามชุมชนเล็กๆ ภายนอกเขตกำแพงเมืองทางด้านทิศเหนือของเมือง

- ขนาดของวัด วัดส่วนใหญ่เป็นวัดขนาดเล็กในระดับชุมชนต่างๆ

ต่อมาเมืองเชียงใหม่ได้กลายเป็นเมืองร้าง บ้านเมืองและวัดวาอารามถูกทิ้งร้างไม่มีผู้อยู่อาศัย ภายหลังจากกษัตริย์พม่าได้ขับไล่พม่าออกไปได้สำเร็จ

4) วัดในยุคฟื้นฟูเมือง (พ.ศ. 2317-2417)

เชียงใหม่มีการฟื้นฟูตัวอย่างช้าๆ ในสมัยพญาท้าวท้าวได้มีการซ่อมแซม ปรับปรุง บูรณะโครงสร้างหลักของเมือง และได้ทำสงครามกวาดต้อนผู้คนจากที่ต่างๆเข้ามาอยู่ในเมืองเชียงใหม่ เรียกขบวนการนี้ว่า “เก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง” ทำให้มีชนชาติหลากหลายตั้งถิ่นฐานรอบบริเวณเมืองเชียงใหม่ รวมถึงการสร้างวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางของแต่ละชุมชนเป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยแนวคิดเรื่องฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ยังอาศัยระเบียบแบบแผนเดิมในอดีต คือความเชื่อเรื่องดวงเมืองตามคัมภีร์มหาทักษา (แผนที่ 2.7)

- บทบาทของวัดในยุคฟื้นฟูเมือง ส่วนใหญ่เป็นการบูรณะวัดเดิมที่มีความสำคัญให้กลับมามีบทบาทกับเมืองดังในอดีตเช่นเดิม ภายหลังจากเป็นศูนย์กลางของชุมชนในระดับต่างๆเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น ถึงแม้ว่าวัดในระดับอาณาจักรนั้นถูกลดทอนความสำคัญลง แต่ยังมีมีความสำคัญในด้านศูนย์รวมแรงศรัทธาต่อชาวเมืองเชียงใหม่อย่างสูงสุด เช่นเดียวกับวัดในระดับเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางของเมือง และเนื่องจากมีการตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมากจึงมีวัดสำคัญที่เป็นศูนย์กลางของย่านต่างๆของเมือง รวมทั้งชุมชนต่างๆก็มีวัดเป็นศูนย์กลางของตนเอง

- ตำแหน่งที่ตั้งของวัด วัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญถูกบูรณะขึ้นในเขตเมืองเก่า คือ วัดสำคัญของเมืองจะอยู่ในกำแพงเมืองชั้นใน และในเขตอรัญวาสีทางทิศตะวันตก วัดของกลุ่มพลเมืองส่วนใหญ่จะอยู่ทางทิศใต้และทิศตะวันออกของเมือง

- ขนาดของวัด วัดที่สำคัญในระดับอาณาจักรและเมืองยังคงมีขนาดใหญ่ ส่วนวัดในระดับย่านและชุมชน ยังมีขนาดกลางและเล็กตามระดับ

5) วัดในยุคปัจจุบัน (เริ่มประมาณ พ.ศ.2417 ถึงปัจจุบัน)

นับตั้งแต่สมัยรัชการที่5 เชียงใหม่ปกครองโดยสยาม เชียงใหม่มีฐานะเป็นเมืองในมณฑลพายัพและภายหลังเป็นจังหวัดหนึ่งของสยาม การพัฒนาส่งผลให้เมืองเชียงใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆอย่างรวดเร็ว นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกยุคหนึ่ง (แผนที่ 2.8)

-บทบาทของวัดในยุคปัจจุบัน การสร้างวัดในยุคนี้มีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับ การขยายตัวของเมือง เนื่องจากวิถีชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้บทบาทของวัดที่เป็นศูนย์กลางชุมชนได้ลดความสำคัญลง แต่วัดในระดับเมืองยังคงมีความสำคัญและเป็นศูนย์กลางของเมืองเช่นเดิม

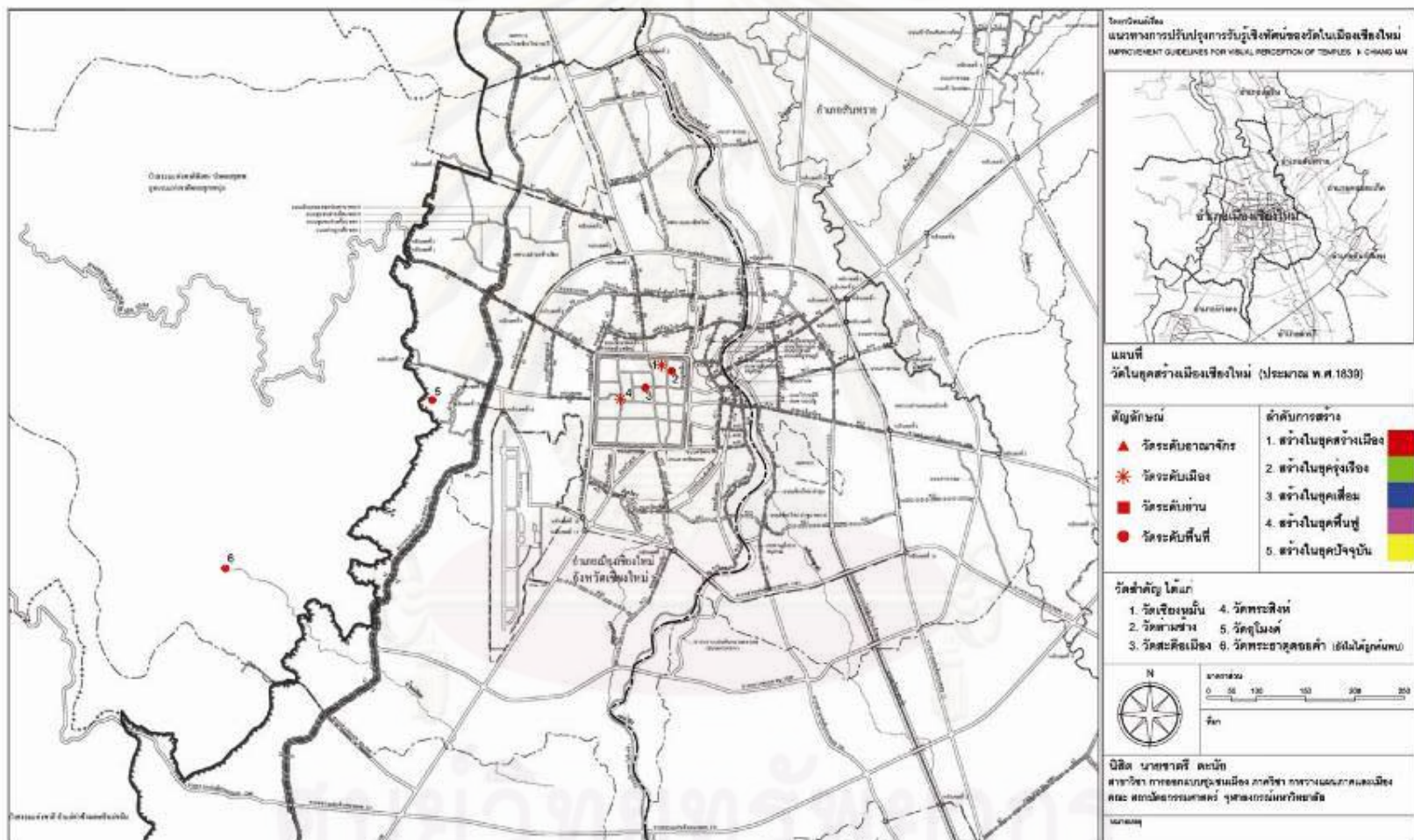
- ตำแหน่งที่ตั้งของวัด กลุ่มวัดเก่าแก่อยังคงมีพัฒนาการควบคู่กับเมืองอยู่เช่นเดิม ส่วนกลุ่มวัดที่มีการสร้างขึ้นใหม่จากการขยายตัวของเมืองส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณรอบนอกเมืองทางทิศเหนือตามแนวน้ำปิง และพื้นที่ฝั่งด้านตะวันออกของน้ำปิง

- ขนาดของวัด วัดที่สร้างขึ้นในยุคนี้ส่วนใหญ่เป็นวัดขนาดเล็กตามชุมชนต่างๆรอบนอกเมือง

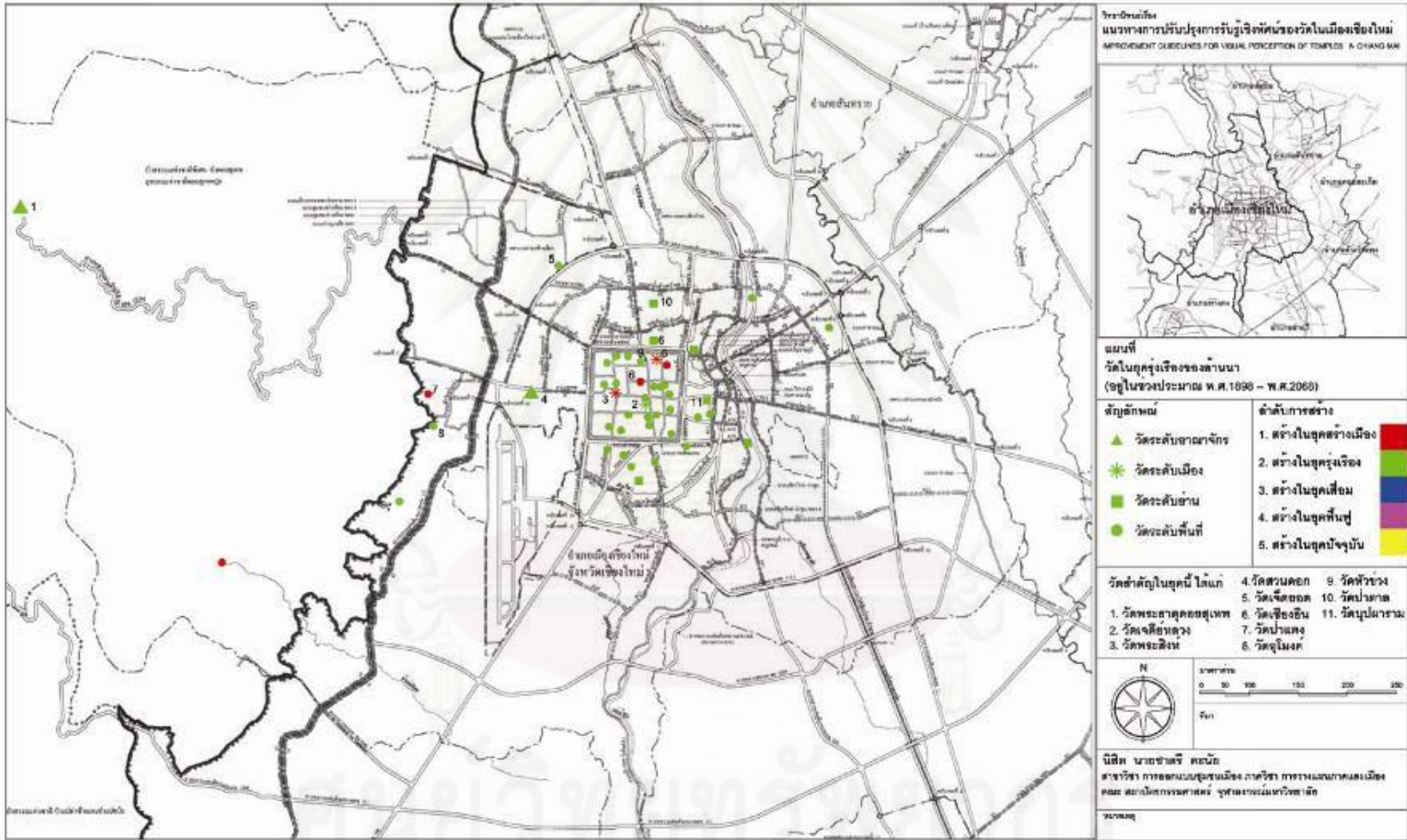
ศูนย์วิทยทรัพยากร

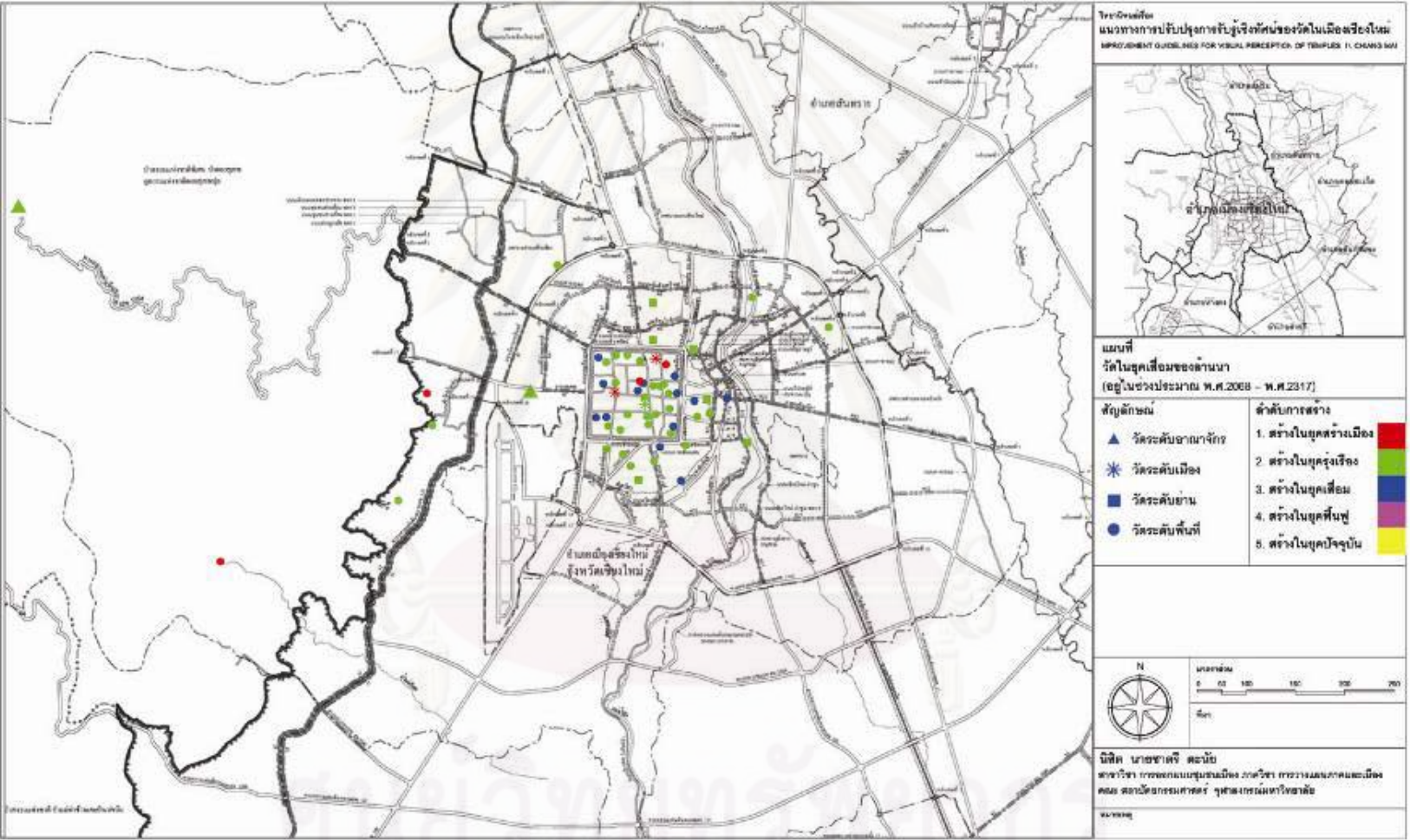
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 2.4 วัดในยุคสร้างเมือง (ประมาณ พ.ศ. 1839)
(ที่มา: สุวีฑิตย์, 2552)

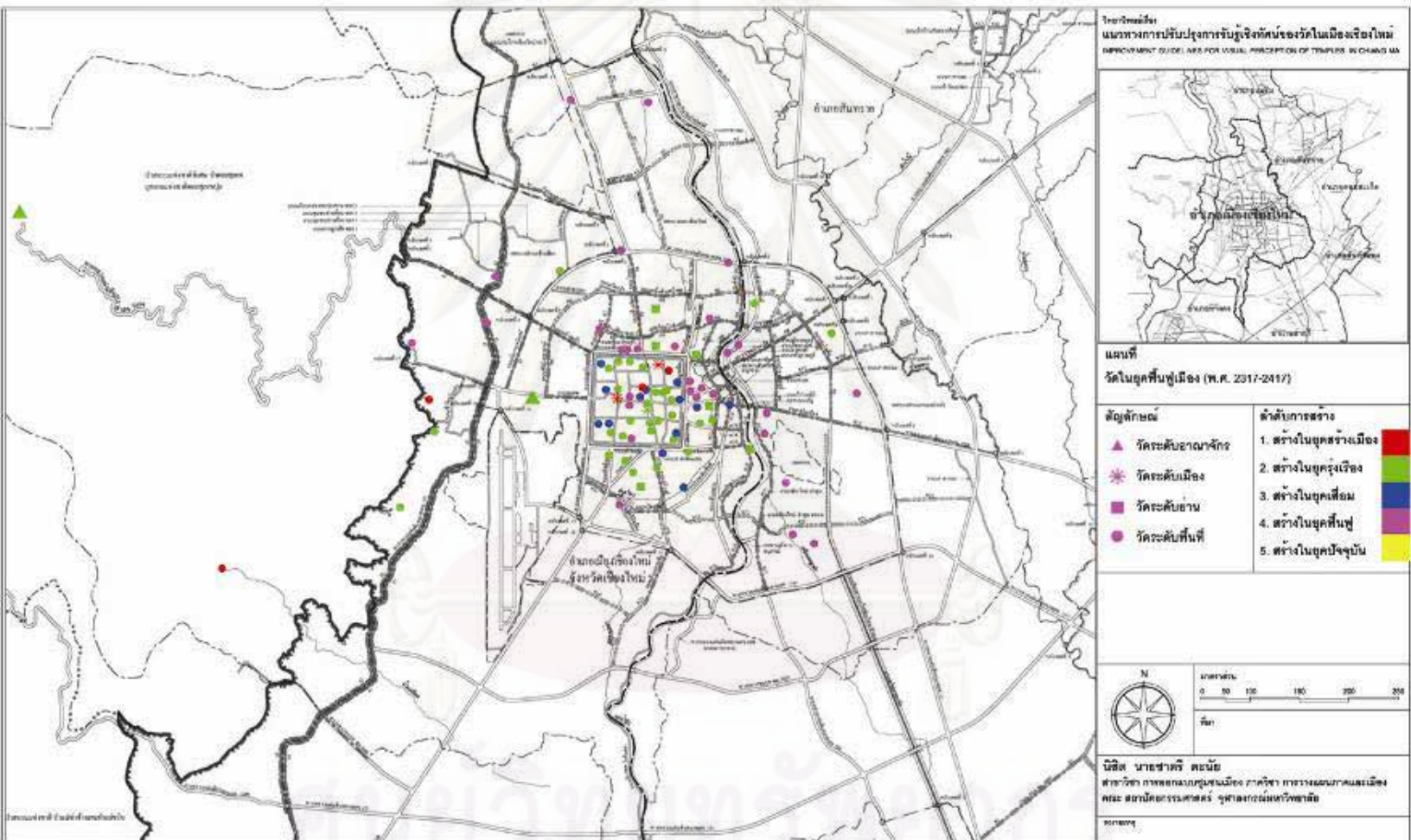

แผนที่ 2.5 วัดในยุครุ่งเรืองของล้านนา (อยู่ในช่วงประมาณ พ.ศ. 1898 – พ.ศ. 2068)
(ที่มา : ไตยสุวิทย์, 2552)

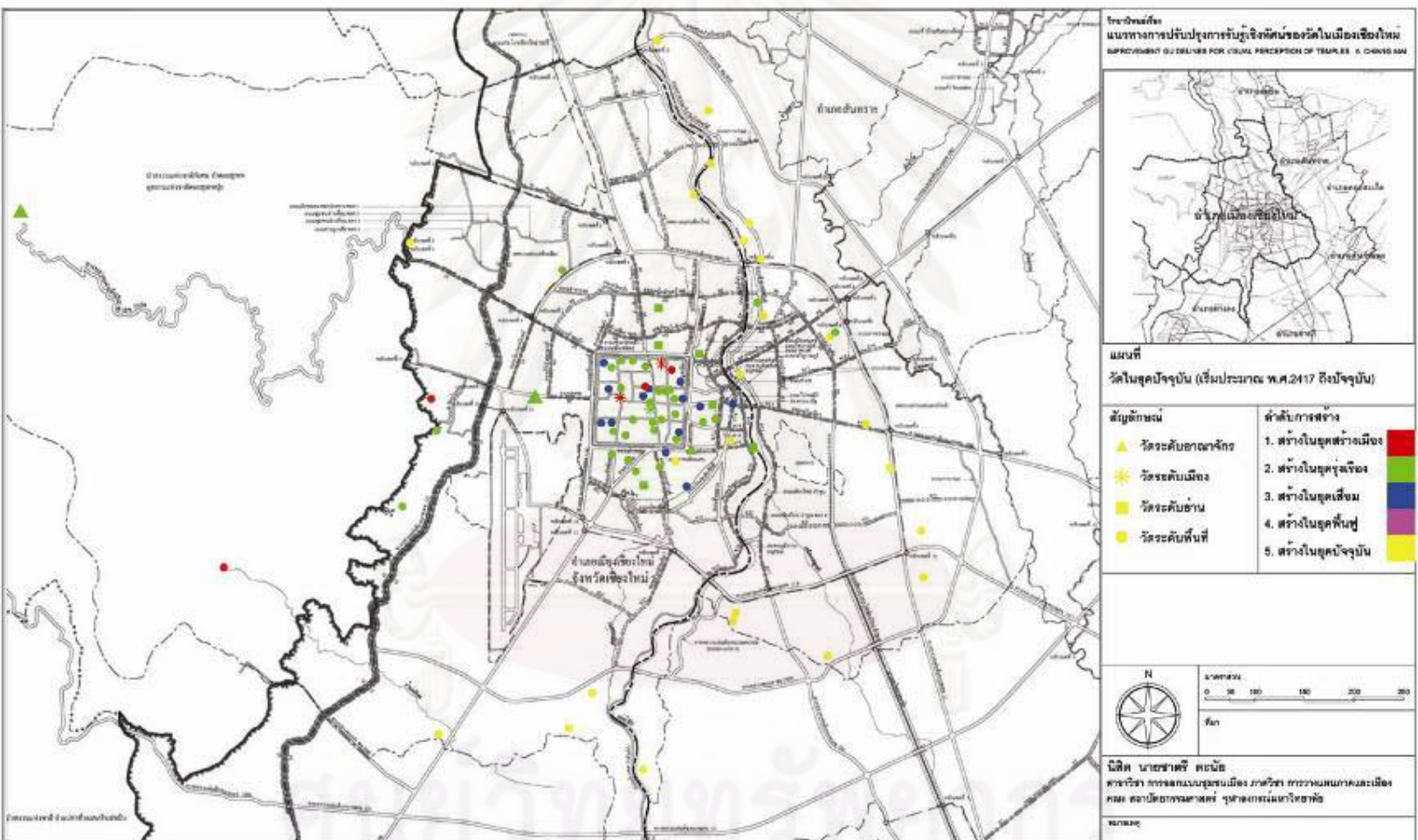

แผนที่ 2.6 วัดในยุคเสื่อมของอาณาจักร (อยู่ในช่วงประมาณ พ.ศ.2068 - พ.ศ.2317)
 (ที่มา : ไตยficiวิจัย, 2552)

แผนที่ 2.7 วัดในยุคฟื้นฟูเมือง (พ.ศ. 2317-2417)
(ที่มา : โศยสุวิทย์, 2552)

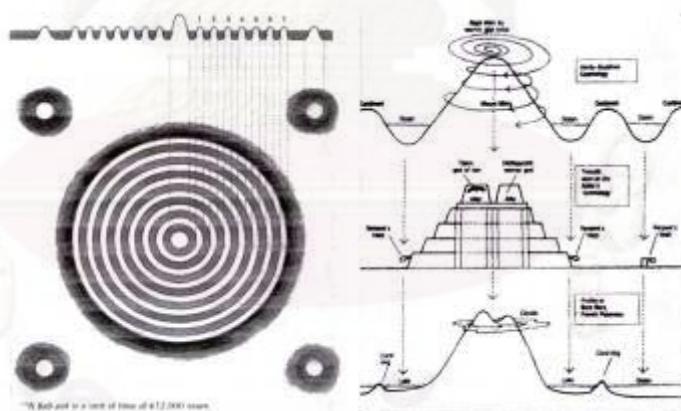
แผนที่ 2.8 วัดในสุโขทัย (เริ่มประมาณ พ.ศ.2417 ถึงปัจจุบัน)
(ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2552)

2.1.3 คตินิยมในการสร้างวัดที่เน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์

คติความเชื่อเป็นหลักสำคัญในการกำหนดลักษณะทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่โบราณ อิทธิพลของคติความเชื่อแสดงออกมาในรูปของ การจัดระบบผังเมือง องค์ประกอบสำคัญของเมืองรวมถึงรูปแบบของสถาปัตยกรรม โดยการผสมผสานระหว่างความเชื่อพื้นถิ่นกับการได้รับอิทธิพลความเชื่อจากภายนอก ซึ่งคตินิยมในการสร้างวัดเป็นส่วนหนึ่งของระบบความเชื่อในสังคม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความเชื่อเป็นตัวกำหนดลักษณะทางกายภาพของเมือง จึงส่งผลให้มีการกำหนดตำแหน่งของวัดสำคัญในเมืองเพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงคติความเชื่อต่างๆ นอกจากนั้นแล้วยังมีเจตนาเน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์จากมุมมองต่างๆในเมืองเพื่อให้ผู้คนได้รับรู้ถึงแรงศรัทธาของผู้สร้างและอ้างอิงตำแหน่งในเมืองอีกด้วย เจตนาดังกล่าวทำให้วัดดูโดดเด่นท่ามกลางสภาพแวดล้อมในเมือง บังเกิดเป็นภูมิทัศน์ที่สวยงามและมีลักษณะเฉพาะตัว

ในเมืองเชียงใหม่ปรากฏคตินิยมในการสร้างวัดที่เน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์หลากหลายลักษณะตามความเชื่อและเหตุปัจจัยที่แตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย โดยมีแนวคิด “จักรวาลคติ” เป็นแบบแผนที่สำคัญในระบบความเชื่อ งานวิจัยของกรรณก รัตนวราภรณ์ (2545) ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของคติจักรวาลว่า เป็นแนวคิดที่แพร่หลายอยู่ในระบบความคิดของกลุ่มชุมชนต่างๆในเมืองเชียงใหม่ คติจักรวาลแบบเชียงใหม่มีอิทธิพลต่อแบบแผนการวางผังเมืองและผังภายในวัด กล่าวคือ ในการวางผังเมืองเชียงใหม่โบราณอาศัยความเชื่อตามคติจักรวาลเป็นหลักร่วมกับความเชื่ออื่นๆ โดย “คติจักรวาล” มองว่าเมืองเป็นภาพจำลองของจักรวาลโดยมีศูนย์กลางจักรวาล คือเขาพระสุเมรุ

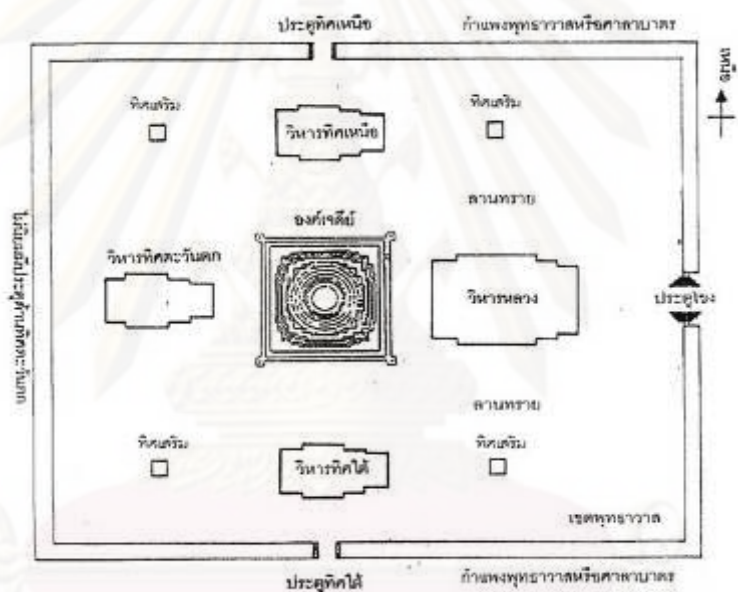
ภาพที่ 2.1 แนวคิดตามแบบแผนจักรวาลคติ

(ที่มา : www.mcluhan.utoronto.ca/academy/olthailand/2005/01/paper-part-4-thai-cosmology-cultural.html)

ส่วน “คติจักรวาล” ในการวางผังในเขตพุทธาวาสของวัดตามคติจักรวาลแบบล้านนาไม่ได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้นๆหากเกิดจากการสะสมแนวคิด โดยพัฒนาการชัดเจนในช่วงพระเจ้าติโลกราชถึงพญาแก้ว (ในยุครุ่งเรืองของเชียงใหม่) พบการบูรณะวัดหลวงสำคัญหลายแห่งให้ผังพุทธาวาส มีความเป็นผังแบบจักรวาลคติที่ชัดเจนกว่าเดิม ผังของวัดได้ผสมผสานปนประหว่างพุทธศาสนาและฮินดู วัดในล้านนาโดยปกติจะหันหน้าทางทิศตะวันออก องค์ประกอบ (element) ภายในวัดที่สำคัญประกอบด้วย พระวิหารเป็นอาคารหลักในการประกอบ

พิธีกรรมทางศาสนา องค์พระธาตุเจดีย์เป็นศูนย์กลางแสดงสัญลักษณ์ของเขาพระสุเมรุ โดยที่วิหารวางตามแกนที่สัมพันธ์กับองค์พระธาตุเจดีย์ พระอุโบสถแยกออกมาต่างหาก องค์ประกอบทั้งหมดเชื่อมกันด้วยลานทรายซึ่งเป็น (open space) ที่เป็นตัวแทนของมหาสมุทรสี่ทิวทิศล้อมด้วยศาลาบาตร ส่วนประตูทางเข้าออกมี 3 ด้าน เรียกว่า “ประตูโขง” ส่วนมากอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเป็นสัญลักษณ์ของประตูสู่สวรรค์ เขตสังฆาวาสมักจะพบอยู่บริเวณทิศใต้ของผังพุทธาวาส ตามแนวคิดของพุทธศาสนาลังกาวงศ์ (กรรณก รัตนวารภรณ์, 2545)

ส่วนรูปแบบการวางผังแบบจักรวาลคติของล้านนาที่ครบสมบูรณ์ ตามแนวคิดทางพุทธศาสนาในช่วงเวลานั้น สันนิษฐานว่าจะเป็นรูปแบบ และองค์ประกอบดังต่อไปนี้คือ มีองค์เจดีย์เป็นศูนย์กลาง วิหารหลวงในทิศเสริมตามทิศเฉียง 4 ทิศ อาจจะเป็นตำแหน่งของ วิหาร , หอไตร , หอระฆัง , หอพระพุทธรูป , ต้นไม้ , ป่อน้ำ , กุฎกฤษณ์ โดยพื้นที่ทั้งหมดเป็นทราย มีศาลาบาตรล้อมรอบ ประตูโขงทางด้านทิศตะวันออก (ภาพที่ 2.2)

ภาพที่ 2.2 แบบแผนการวางผังวัดหลวงในเขตพุทธาวาสในจักรวาลคติแบบล้านนา
(ที่มา : กรรณก รัตนวารภรณ์, 2545)

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สามารถสรุปคตินิยมในการสร้างวัดที่เน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์ในเมืองเชียงใหม่ได้เป็น 5 แบบดังนี้

1) คติการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์บนดอย

คติการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์บนดอย เป็นผลมาจากการให้ความสำคัญกับภูเขา(ดอย) ในฐานะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของบรรพชน และความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่นผสมผสานกับคติการนับถือพระบรมสารีริกธาตุอันเป็นแบบแผนวัฒนธรรมที่เข้ามาเมื่อทิพลาภายหลังลักษณะดังกล่าวอาจอธิบายได้ว่า ในยุคที่เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางอาณาจักรล้านนา (ยุครุ่งเรือง) ด้วยกษัตริย์ล้านนาได้มีพระราชโองบายที่ต้องการนำพุทธศาสนาเข้ามาผสมกับความเชื่อดั้งเดิม เพื่อให้เกิดการยอมรับและสร้างความชอบธรรมในการปกครองชนเผ่าพื้นเมืองต่างๆ คติการใช้พระบรมธาตุเจดีย์บนดอย

เป็นสัญลักษณ์ศูนย์กลางจักรวาลเปรียบเหมือนเขาพระสุเมรุและเป็นศูนย์กลางแห่งพระราชอำนาจของกษัตริย์ด้วย จนทำให้คติการสถาปนาพระธาตุบนภูเขาศักดิ์สิทธิ์ได้รับการยอมรับและแพร่หลายในเขตอิทธิพลล้ามนานในเวลาต่อมา

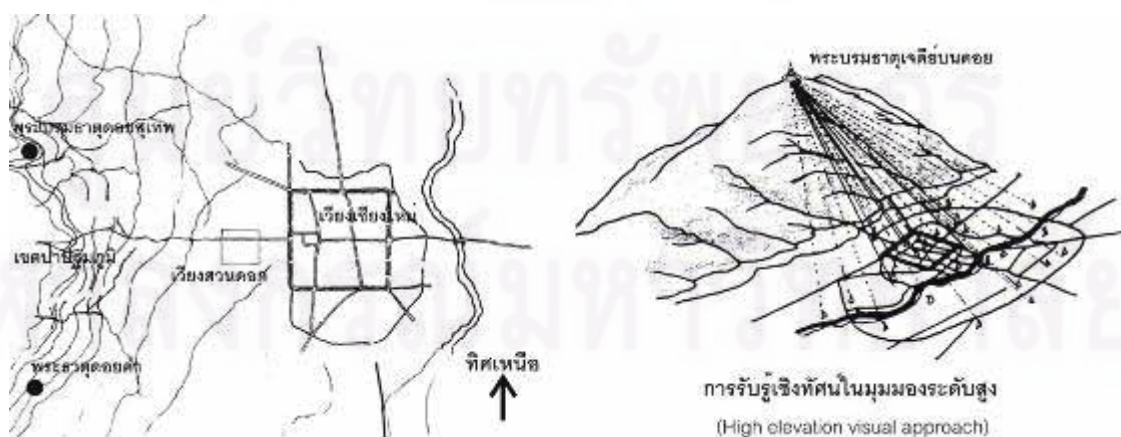
ในเมืองเชียงใหม่พบการสร้างวัดดังกล่าวอยู่หลายแห่งและในบริเวณพื้นที่ศึกษาพบการสร้างพระธาตุบนดอยจำนวน 2 แห่งด้วยกัน ได้แก่ วัดพระธาตุดอยคำ (สร้างในพ.ศ.1230) และวัดพระธาตุดอยสุเทพ (สร้างในพ.ศ.1914)

- การเลือกที่ตั้งของพระบรมธาตุเจดีย์บนดอย นิยมสร้างพระบรมธาตุเจดีย์และวัดไว้บนดอยสูงบริเวณต้นน้ำ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความเชื่อที่ถือว่าเป็นสถานที่สถิตของเทวดาและภูตผีบรรพบุรุษที่ปกป้องรักษาชุมชนเบื้องล่าง

- การวางตัวหรือตำแหน่งที่ตั้งในเมือง พระบรมธาตุเจดีย์บนดอยในเมืองเชียงใหม่ นั้น ตั้งอยู่บนภูเขาสูงบริเวณป่าปฐมภูมิในเขตอรัญวาสีด้านทิศตะวันตกของเมืองเชียงใหม่พระธาตุดอยสุเทพนั้นตั้งอยู่บนดอยทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,053 เมตร ส่วนพระธาตุดอยคำจะตั้งอยู่บนดอยห่างจากเมืองเชียงใหม่ประมาณ 10 กม. ออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200 เมตร

- ลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนียภาพ จากคตินิยมในการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์บนดอย วัดประเภทนี้จะอยู่ในตำแหน่งที่สูง(บนดอย) เป็นคุณลักษณะที่ส่งผลให้เกิด การรับรู้เชิงทัศนียภาพในมุมมองระดับสูง (High elevation visual approach) องค์ประกอบที่สำคัญที่เน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพ คือ พระบรมธาตุสี่ทง อวามเป็นจุดหมายตา (Landmark) ที่สามารถมองเห็นเด่นชัดจากระยะไกล การที่ตัวพระบรมธาตุเจดีย์เป็นสี่ทงช่วยให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพในระยะไกลได้เป็นอย่างดีโดยไม่ต้องสร้างให้มีขนาดใหญ่ ลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับเมือง

สรุปคุณลักษณะตามคตินิยมในการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์บนดอยที่ส่งผลให้เกิด การรับรู้เชิงทัศนียภาพในมุมมองระดับสูงนี้ได้แก่ ตำแหน่งที่อยู่ในระดับสูงกว่าชุมชนหรือเมือง โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือตัวพระบรมธาตุเจดีย์และมีสี่ทง

ภาพที่ 2.3 คติการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์บนดอย

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

2) คติการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง

คติการสร้างวัดศูนย์กลางเมืองเป็นแบบแผนที่นิยมอย่างมากในเมืองต่างๆของล้านนา ในช่วงแรกชนพื้นถิ่นได้นับถือผีบรรพบุรุษ รูปแบบสัญลักษณ์ในคติจักรวาลอาจเป็นเสาหินหรือภูเขา ต่อมาเมื่อมีการสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้น ก็ได้ใช้เสาอินทขิลเป็นประธานของเมือง ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุมาเป็นพระธาตุเจดีย์หลังจากได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่เข้ามาเมื่ออิทธิพลอย่างสูงในยุครุ่งเรือง โดยทำให้คติจักรวาลเด่นชัดขึ้นจากการสร้างเจดีย์หลวงกลางเมือง ในการสร้างวัดศูนย์กลางเมืองในพื้นที่ศึกษา พบลักษณะดังกล่าวอยู่ 2 บริเวณได้แก่ วัดศูนย์กลางเวียงสวนดอกคือ วัดสวนดอก (สร้างใน พ.ศ. 1915) และวัดศูนย์กลางเวียงเชียงใหม่ คือวัดเจดีย์หลวง (สร้างในพ.ศ. 1934)

- การเลือกที่ตั้งของวัดศูนย์กลางเมือง การเลือกที่ตั้งของวัดศูนย์กลางเมืองนิยมเลือกที่ตั้งในบริเวณส่วนกลางเวียง หรือสะดือเมือง² ซึ่งถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นชัยภูมิที่เป็นมงคลของเมือง

- การวางตัวหรือตำแหน่งที่ตั้งของ เวียงสวนดอกเป็นเมืองบริวารของเวียงเชียงใหม่ที่ย่อขนาดลงมา มีวัดสวนดอกเป็นศูนย์กลางของเวียงสวนดอกโดยตั้งอยู่ ณ ตำแหน่งตรงกลางฝั่งของเวียงสวนดอก ล้อมรอบด้วยคูน้ำ และคันดินรูปสี่เหลี่ยม แสดงความเป็นศูนย์กลางจักรวาลตามแบบแผนของสุโขทัยอย่างชัดเจน ตัววัดตั้งอยู่ห่างจากเวียงเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 820 เมตร (ห่างหัว500คันธนู, มูลศาสนา, หน้า206) โดยมีแกนของเมืองเชื่อมตรงมาจากเวียงหลักด้านทิศตะวันออกและตัดผ่านเพื่อเชื่อมต่อไปยังเขตอรัญวาสีด้านทิศตะวันตกของเมือง ในแนวแกนเดียวกัน ส่วนวัดเจดีย์หลวงอยู่บริเวณส่วนกลางเวียงเชียงใหม่ก่อนไปมาทางทิศใต้เล็กน้อย โดยจะให้ความสำคัญกับการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนๆมากกว่าแบบแผนที่เคร่งครัดอย่างสุโขทัยหรือขอม

- ลักษณะของการรับรู้เชิงทัศน์ จากคตินิยมในการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง ที่มีการสร้างพระธาตุเจดีย์ขนาดใหญ่ในตำแหน่งที่เป็นศูนย์กลางในฝั่งของเมือง ที่สามารถมองเห็นได้ทั่วทั้งเมือง³ เป็นคุณลักษณะที่ส่งผลให้เกิด การรับรู้เชิงทัศน์จากพื้นที่โดยรอบ (focal visual approach) การสร้างเจดีย์ขนาดใหญ่กลางเมืองนั้นนอกจากจะแสดงถึงคติความเชื่อแล้ว ยังมีเจตนาเพื่อให้เป็น จุดหมายตา (landmark) ขนาดใหญ่ของเมืองที่เน้นการรับรู้เชิงทัศน์และดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้สามารถอ้างอิงตำแหน่งของศูนย์กลางเมืองได้ในระยะไกลจากรอบ เมือง ซึ่งมีความสำคัญต่อการเดินทางของคนในสมัยโบราณ

สรุปคุณลักษณะตามคตินิยมในการสร้างวัดศูนย์กลางเมืองที่ส่งผลให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์จากพื้นที่โดยรอบ ได้แก่ ตำแหน่งที่ตั้งอยู่บริเวณตรงกลางของฝั่งเมือง โดยขนาดของตัวพระบรมธาตุเจดีย์เป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดขอบเขตของการรับรู้เชิงทัศน์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าวัดศูนย์กลางเวียงเชียงใหม่จะมีขอบเขตของการรับรู้เชิงทัศน์ในระดับเมือง (focal visual approach from globally radius area) ส่วนวัดศูนย์กลางเวียงสวนดอกมีขอบเขตของการรับรู้เชิงทัศน์ในระดับชุมชน (focal visual approach from locally radius area)

² ในล้านนาส่วนใหญ่นิยมเรียกบริเวณส่วนกลางของเมืองว่า “สะดือเมือง” คล้ายกับสะดือของมนุษย์ที่อยู่บริเวณกลางลำตัว

³ ตำนานวัดเจดีย์หลวงกล่าวถึงเจดีย์หลวงเมื่อสร้างเสร็จเขาไว้ว่า “มหาเจดีย์นั้นปรากฏแก่ตาคนทั้ง4ทิศ 8ทิศที่ไกลได้ 6000 วา 5000 วา ก็มองเห็นดูงานยิ่งนักแล” (สงวน ชาติสุวรรณ์, 2515)

ภาพที่ 2.4 คติการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

3) คตินิยมในการสร้างวัดแกนเมือง

คติในการสร้างวัดแกนเมืองไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด โดยผู้วิจัยได้อาศัยการรวบรวมข้อมูลและวรรณกรรมต่างๆ จึงสันนิษฐานได้ว่า ในสมัยพญาผายู (พ.ศ.1888) กษัตริย์เมืองเชียงใหม่มีความเชื่อที่ต้องการปิดแกนเมือง (สรสวดี อ่องสกุล, 2535) กล่าวคืออาวามีที่มาจากความเชื่อแบบเดียวกับในการสร้างบ้านของชาวล้านนาและชาวจีนที่นิยมวางตำแหน่งประตูรั้วไม่ตรงกับประตูเรือน (กรกนก รัตนวารภรณ์, 2545) การสร้างวัดปิดแกนเมืองอาจเป็นการ "แก้ชืด" หรือการแก้เคล็ด เพื่อปิดแกนเมืองที่ตรงจากประตูท่าแพที่อยู่ ทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นหน้าเมืองที่ตรงกับประตูเชียงใหม่ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตก ในพื้นที่ศึกษาปรากฏวัดที่สร้างตามคตินิยมดังกล่าวอยู่เพียงวัดเดียว คือ วัดพระสิงห์

- การเลือกที่ตั้งของวัดปิดแกนเมือง การสร้างวัดเพื่อเป็นการปิดแกนเมือง สันนิษฐานว่าจะเลือกที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งจุดตัดหรือปลายของแกนถนนหลักของเมือง
- การวางตัวหรือตำแหน่งที่ตั้งภายในเมือง ตำแหน่งของวัดในเมืองเชียงใหม่ จะตั้งอยู่บริเวณจุดตัดระหว่างแกนแนวตั้งที่เชื่อมตรงมายังบริเวณด้านหน้าวัดและแกนแนวนอนซึ่งเป็นแกนที่สำคัญของเมืองพุ่งตรงมายังวัด โดยตำแหน่งของวัดตั้งอยู่ปลายแกนแนวนอนพอดีในลักษณะสามแยกบริเวณกลางเวียงเชียงใหม่ย้อนมาทางทิศตะวันตก
- ลักษณะของการรับรู้เชิงทัศน จากคตินิยมในการสร้างวัดปิดแกนเมือง โดยตำแหน่งของวัดตั้งอยู่ปลายแนวแกนถนนหลักของเมือง ที่เป็นเส้นตรงคุณลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เกิด การรับรู้เชิงทัศนจากแนวแกนการเข้าถึง (axial visual approach) อาจอธิบายได้ว่า ลักษณะดังกล่าวผู้สร้างอาจต้องการให้ผู้คนได้มองเห็นวัดจากตลาดลี้เชียง ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าที่มีคนไปมาจำนวนมาก ชัยภูมิที่ตั้งเป็นการเน้นให้วัดนั้นดูโดดเด่น และเป็นจุดที่ดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างมาก ซึ่งอยู่ได้ในระยะที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน โดยมีถนนเป็นแกนนำสายตาต่อไปยังพระวิหารภายในวัด รวมทั้งการเปิดทางเข้าหน้าวัดให้กว้างทำให้เกิดความต่อเนื่องระหว่างภายในวัดกับพื้นที่เมืองภายนอกวัด ในเชิงสุนทรียภาพนั้นนับว่าเป็นทิวทัศน์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เพิ่มชีวิตชีวาให้กับเมืองเชียงใหม่เป็นอย่างยิ่ง

สรุปคุณลักษณะตามคตินิยมในการสร้างวัดแนวแกนเมืองที่ส่งผลให้เกิด การรับรู้เชิงทัศน จากแนว แกนการเข้าถึงได้แก่ ตำแหน่งที่ตั้งที่อยู่จัดตัดหรือปลายแนวแกนถนนที่เป็นเส้นตรง และสามารถมองเห็นได้จากพื้นที่สาธารณะที่มีคนชุมนุมกันจำนวนมาก

ภาพที่ 2.5 คติในการสร้างวัดแกนเมือง
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

4) คตินิยมในการสร้างวัดหัวข่วง

คตินิยมการสร้างวัดหัวข่วงปรากฏอยู่ในเมืองสำคัญต่างๆ ในล้านนาหลายแห่ง ได้แก่ แพร่ เชียงใหม่ พะเยา น่าน ลำปาง เชียงรุ่ง เชียงตุง และเมืองยอง ในแบบแผนการสร้างเมืองในล้านนาได้ยึดถือว่า ข่วงเมือง⁴ และวัดหัวข่วงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง คติการสร้างวัดหัวข่วงมีที่มาจากธรรมเนียม การยึดถือปฏิบัติทางวัฒนธรรม กล่าวคือมักนิยมสร้างวัดไว้บริเวณด้านบนของข่วงเมืองเสมอและจะเรียกวัดนั้นว่า “วัดหัวข่วง” โดยปรากฏหลักฐานว่าแบบแผนนี้เป็นที่นิยมในราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นมา (สุรพล ดำริห์กุล, 2545)

- การเลือกที่ตั้งของวัดหัวข่วง การสร้างวัดหัวข่วงมักนิยมสร้างในบริเวณทางตอนเหนือหรือบริเวณหัวของข่วงเมืองซึ่งเป็นบริเวณลานโล่งกลางเวียง

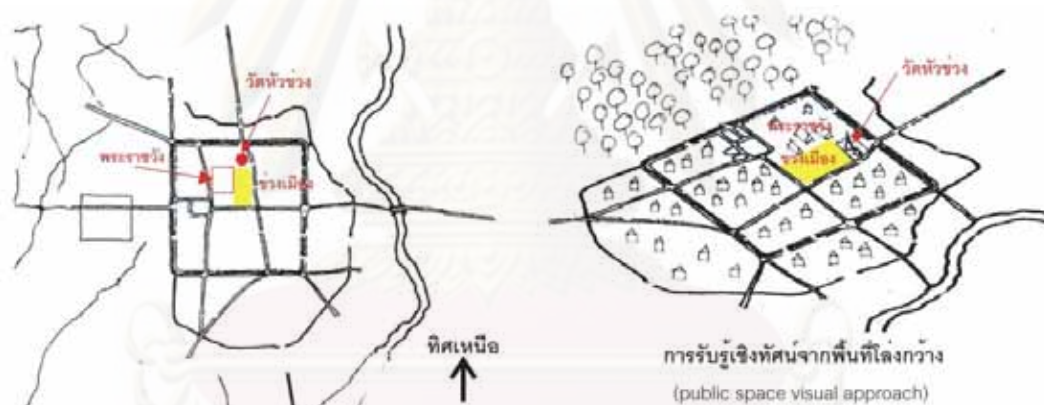
- การวางตัวหรือตำแหน่งที่ตั้งภายในเมือง ตำแหน่งของวัดหัวข่วงในเมืองเชียงใหม่ ตั้งอยู่ใกล้กับประตูหัวเวียงหรือประตูข้างเผือกทางตอนเหนือของเมืองติดกับเวียงแก้ว(พระราชวัง) และอยู่ ด้านบนของข่วงเมืองที่อยู่ถัดลงมาโดยมีพื้นที่โล่งกว้างกลางเวียงตั้งแต่วัดหัวข่วงลงมาถึงวัดสะคือเมืองตำแหน่ง

⁴ สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือได้ให้ความหมายของคำว่า ข่วง หมายถึง บริเวณลานโล่ง เตียนราบ ส่วนคำว่า “ข่วงหลวงหรือ ข่วงเมือง” หมายถึง สนามหลวงหรือที่ล่งกลางเมืองต่างๆในเขตล้านนา ใช้ประกอบพิธีกรรมหรือกิจกรรมซึ่งมีคนร่วมจำนวนมาก และตรงหัวสนามจะมีวัดหัวข่วงตั้งอยู่ ซึ่งอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว ได้ให้คำอธิบายว่า แบบแผนทางวัฒนธรรมของชาวล้านนานั้นปรากฏให้เห็นว่าชุมชนต่างๆมักจะมีข่วงของหมู่บ้านหรือข่วงบ้าน สำหรับเป็นที่ชุมนุมและใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆ ในระดับเมืองก็เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าแทบทุกเมืองในล้านนามักจะมีข่วงเมืองอยู่เสมอ

ที่ตั้งอาจเป็นการกำหนดของเขตของช่วงเมืองทางด้านบน และเป็นตัวกั้นขอบเขตระหว่างเวียงแก้ว(พระราชวัง) และพื้นที่สาธารณะของเมืองกันชุมชนชาวเมืองที่อาศัยอยู่ด้านทิศเหนือ

- ลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนียภาพ จากคตินิยมในการสร้างวัดหัวช่วง ตำแหน่งการวางตัวในเมืองของวัดที่อยู่ด้านบนติดกับช่วงเมืองหรือลานโล่งกลางเมือง เป็นคุณลักษณะที่ส่งผลให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพจากลานโล่งกว้าง (open space of visual approach) ช่วงเมือง เป็นรูปแบบของลานโล่งสาธารณะที่สัมพันธ์กับการมองเห็นอาคารที่สำคัญ คือพระราชวัง และวัดหัวช่วง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับเมืองต่างๆของยุโรปที่นิยมมีพื้นที่ว่างสาธารณะที่เรียกว่า"จัตุรัส" ติดกับสถานที่สำคัญของเมือง เป็นการเน้นให้สามารถมองเห็นได้ชัดเจน อย่างไรก็ตามยังไม่แน่ชัดว่า ช่วงเมืองกับวัดหัวช่วงจะอยู่ติดกันหรืออาจเป็นเพียงอยู่บริเวณด้านบนของช่วงเมือง แต่อาจมีความเป็นไปได้ว่าสามารถมองเห็นวัดหัวช่วงได้จากช่วงเมืองในยุคนโบริอาณ การมีช่วงเมืองนั้นเป็นการเน้นให้ตัวพระราชวัง และวัดหัวช่วงซึ่งเป็นอาคารสำคัญให้ดูโดดเด่นและสง่างาม ตำแหน่งของวัดหัวช่วงทำให้เกิด การปิดล้อม (enclose) ของลานโล่งสาธารณะซึ่งทำให้เมืองนั้นดูมีเสน่ห์มากขึ้นด้วย

สรุปคุณลักษณะตามคตินิยมในการสร้างวัดหัวช่วงที่ส่งผลให้เกิด การรับรู้เชิงทัศนียภาพจากพื้นที่โล่งกว้าง ได้แก่ ตำแหน่งของวัดที่อยู่บริเวณลานโล่งสาธารณะของเมือง

ภาพที่ 2.6 คตินิยมการสร้างวัดหัวช่วง

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

5) คตินิยมในการสร้างวัดอรัญวาสี (วัดป่า)

คตินิยมในการสร้างวัดในเขตอรัญวาสีในเมืองเชียงใหม่ มาจากการกำหนดชัยภูมิหรือการกำหนดพื้นที่ป่ากับพื้นที่เมืองโดยถือว่าเขตอรัญวาสีหรือเขตป่าเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ อาจเป็นเพราะระบบความเชื่อที่ให้ความสำคัญและเคารพธรรมชาติอันบันดาลความอุดมสมบูรณ์ให้แก่เมือง สอดคล้องกับคติพุทธศาสนานิกายลัทธิเถรวาทที่ถือว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ในดินแดนอันเป็นป่าเวฬุวัน จึงมีความนิยมสร้างวัดสำคัญในดินแดนอรัญวาสีของเมือง

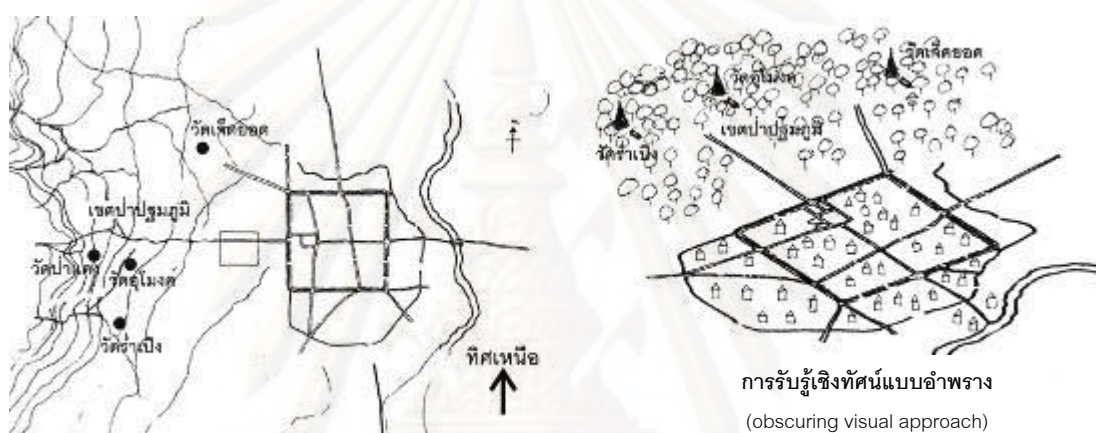
- การเลือกที่ตั้งของวัดป่า วัดอรัญวาสี นิยมตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าเขา วัดอรัญวาสีจะต้องถอยร่นให้ห่างไกลชุมชนให้มากที่สุด แต่ความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยการแบ่งปันอาหารจากสังคมยังต้องมีอยู่ ในพระวินัยกำหนดไว้ว่าวัดป่าอรัญวาสีจะต้องตั้งไม่ห่างจากหมู่บ้านที่ใกล้ที่สุดจนเกินไป คือ

ให้อยู่ในระยะประมาณ 500 ซั้วคันธนู หรือประมาณ 1 กิโลเมตร เพื่อเชื้อให้พระภิกษุสามารถเดินไปรับการบิณฑบาตและกลับมาทานฉันอาหารเพลก่อนเที่ยงวัน (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, ๒๕๐๕)

- การวางตัวหรือตำแหน่งที่ตั้งภายในเมือง วัดอรุณวาสีในเมืองเชียงใหม่จะตั้งอยู่ในป่าปฐมภูมิด้านทิศตะวันตกของเมือง ตามแนวดอยสุเทพห่างไกลจากชุมชน วัดอรุณวาสีล้วนแล้วแต่เป็นวัดสำคัญทั้งสิ้น ซึ่งมีการสร้างโดยกษัตริย์และชนชั้นสูง จึงทำให้การเข้าถึงพื้นที่ของวัดมีความสะดวกในระดับหนึ่ง

- ลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนียภาพ จากคตินิยมในการสร้างวัดป่า หรือวัดอรุณวาสี โดยมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นป่า ซึ่งมีต้นไม้ปกคลุมอยู่อย่างหนาแน่นโดยรอบทำให้ยากต่อการมองเห็น เป็นคุณลักษณะที่ส่งผลให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพแบบอำพราง

ภาพที่ 2.7 คตินิยมในการสร้างวัดป่า (วัดอรุณวาสี)

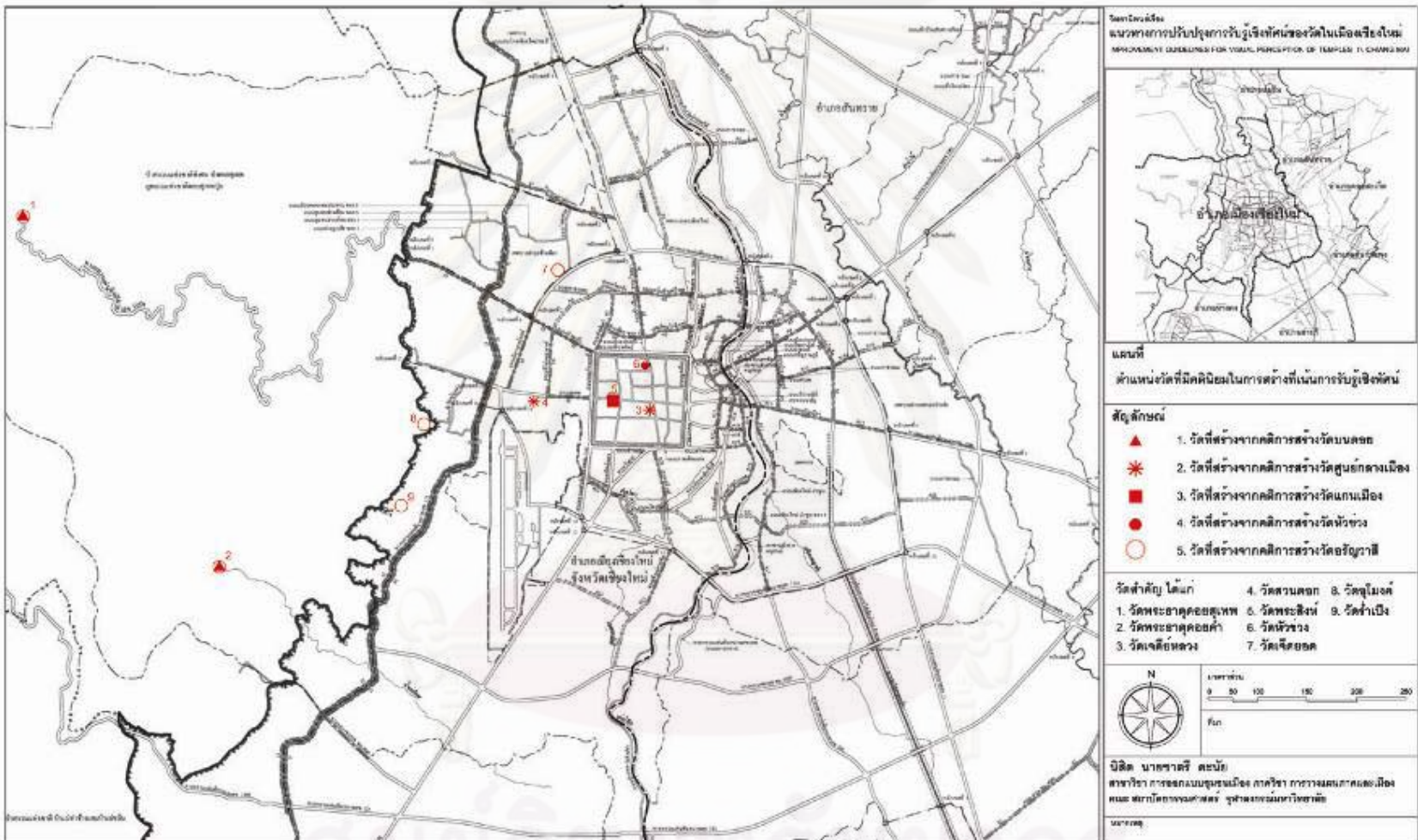
ที่มา : จากผู้วิจัย, 2552

2.1.4 สรุปเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างวัดในเมืองเชียงใหม่

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับวัดในเมืองเชียงใหม่ จะเห็นได้ว่า ในยุคสมัยต่างๆของเมืองเชียงใหม่ มีคตินิยมในการสร้างวัดที่กำหนดลักษณะทางกายภาพของวัดที่เน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพ 5 แบบ โดยตำแหน่งที่ตั้งถือว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในระดับเมืองและชุมชนซึ่งเชื่อมโยงอย่างมีระบบกับสภาพของเมือง, เครือข่ายการสัญจรและภูมิประเทศ ทำให้วัดเป็นจุดเด่นท่ามกลางสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชนต่างๆ แสดงให้เห็นว่าคตินิยมในการสร้างวัดของเมืองเชียงใหม่มีเจตนาเน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพ (visual perception) อย่างชัดเจน

จากลักษณะการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดตามคตินิยมในการสร้างทั้ง 5 แบบ ซึ่งเป็นลักษณะที่ปรากฏในอดีตนั้น เป็นที่น่าสนใจว่าในสภาพแวดล้อมโดยรอบวัดในปัจจุบัน จะยังสามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพได้ตามคตินิยมอย่างไรในอดีตหรือไม่และมากน้อยเพียงไร จึงจำเป็นต้องมีวิธีการในการวิเคราะห์อย่างเหมาะสมต่อไป

แผนที่ 2.9 ตำแหน่งจุดที่มีคตินิยมในการสร้างที่เน้นการรับรู้อัตลักษณ์
(ที่มา : ไทยสุวิทย์, 2552)

2.2 แนวคิดการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมือง

2.2.1 ความสำคัญและสาเหตุของผลกระทบเชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมือง

องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (Unesco) ได้อธิบายถึง มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ในการประชุมในปี พ.ศ. 2515 ว่าหมายถึงสภาพทางกายภาพทั้งที่จับต้องได้จับต้องไม่ได้ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือสิ่งสมมาเป็นเวลานาน มรดกทางวัฒนธรรมได้แก่ ภาษา ขนบประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติ ความเชื่อ สถานที่ประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ วรรณกรรม งานศิลปะ เป็นต้น ดังนั้นการปกป้องรักษามรดกทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองจึงหมายถึงรวมถึงการอนุรักษ์โบราณที่เป็นอาคาร สิ่งก่อสร้าง และสภาพแวดล้อมหรือที่ตั้งไปพร้อมๆกัน ดังที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นขอบเขตพื้นที่ไม่กว้างนัก จนถึงครอบคลุมพื้นที่เมืองทั้งหมด ดังนั้นโบราณสถานแต่ละแห่งจะดูเด่นสง่าสมบูรณ์ ต้องมีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ได้ทั้งสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่เหมาะสมกับโบราณสถาน

การขยายตัวของชุมชนทำให้มีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้นทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชน จึงมักมีการรื้อทำลายโบราณสถานหรือแหล่งโบราณคดี เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยตามมาด้วย เช่น การรื้อและบุกเบิกกำแพงเมืองคูเมืองเพื่อสร้างอาคารหรือตัดถนน การให้เอกชนเช่าที่ดินเพื่อประโยชน์อย่างอื่นด้วย เช่น เพื่อการอยู่อาศัย การค้าและการเกษตร เป็นต้น รวมทั้งการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างใหม่ซ้อนทับโบราณสถานโดยตรงหรือสร้างสิ่งปลูกสร้างประชิดบดบังการรับรู้เชิงทัศน์ของโบราณสถาน และการก่อสร้างหรือติดตั้งสาธารณูปโภค อุปกรณ์ประกอบถนนประกอบสถานที่ต่างๆอย่างไม่คำนึงถึงความงามของชุมชน ย่อมก่อให้เกิดปัญหาได้ในลักษณะบดบังโบราณสถานและขาดความเป็นระเบียบ นอกจากนี้จะทำให้เกิดความไม่น่าดูแล้ว ยังอาจก่อให้เกิดอันตรายได้ง่ายอีกด้วย นอกจากนี้การติดตั้งป้ายโฆษณา ป้ายประกาศของทางราชการและป้ายบอกข้อมูลต่างๆอย่างไม่มีมีการประสานงานกัน จะทำให้ป้ายต่างๆบดบังการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมือง และยังทำให้เกิดทัศนียภาพ นอกจากรณีงานวิจัยของรวิ ชาญเชษฐ (2536) ชี้ให้เห็นว่า อาคารสูงในเมืองว่ามีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นตามสภาวะของเศรษฐกิจและปัจจัยทางธุรกิจ แม้จะมีกฎหมายหลายฉบับที่ออกมาเพื่อควบคุมและจัดระเบียบอาคารสูงแล้วก็ตาม และดวงจันทร์ อาภาวิชชุต์ (2546) เห็นตรงกันว่า ขนาดและความสูงของอาคารเป็นปัญหาบดบังการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร พระเจดีย์ ทั้งที่วัดส่วนใหญ่สร้างอย่างประณีตงดงาม นางลักษณ ดิษฐวงศ์ (2546) ได้สรุปว่า ในสมัยก่อนทุกจุดในเมืองสามารถมองเห็นพระธาตุดอยสุเทพได้ ไม่มีสิ่งใดบดบังสายตา ต่อมาเมืองมีการขยายตัว เกิดอาคารขนาดใหญ่มากมาย จึงเกิดความขัดแย้งและส่งผลกระทบต่อการรับรู้เชิงทัศน์ของพระธาตุดอยสุเทพ

ภาพที่ 2.8 อาคารสูงได้บดบังการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่
(ที่มา : <http://www.oknation.net/blog/lovecondo3/2009/09/01/entry-1>)

2.2.2 ทฤษฎีการออกแบบชุมชนเมืองที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญ

ทฤษฎีทางการออกแบบชุมชนเมืองที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมืองประกอบไปด้วย 1) แนวคิดการสร้างคุณภาพของเนื้อเมืองและที่ว่างในเมือง 2) ทฤษฎีการเชื่อมต่อมุมมองและการเข้าถึงพื้นที่ต่อเนื่อง 3) ทฤษฎีการสร้างจินตภาพและความเป็นสถานที่ 4) แนวคิดการปรับปรุงและรักษาภูมิทัศน์เมือง มีรายละเอียดดังนี้

1) แนวคิดการสร้างคุณภาพของเนื้อเมืองและที่ว่างในเมือง

โดยการศึกษา ทฤษฎีภาพและพื้น (figure and ground theory) จากจิตวิทยาเกสตัลท์ ซึ่ง Trancik (1986) ได้นำมาช่วยในการศึกษาโครงสร้างในมิติเชิงสัณฐานของเมือง โดยการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างส่วนที่บ (figure) ซึ่งแทนเนื้อเมืองกับส่วนโปร่ง (ground) ซึ่งแทนที่ว่างในเมือง โดยการจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่ที่มีขนาดที่แตกต่างกันจะเรียงตัวสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป การกำหนดรูปแบบของกลุ่มอาคารและพื้นที่โล่งว่างระหว่างอาคาร รูปแบบการกระจายตัวของเนื้อเมือง ความหนาแน่นของเมือง

ตัวอย่างเช่น การศึกษาแผนที่ภาพและพื้น (figure and ground map) ของกรุงโรมในประเทศอิตาลี โดย Trancik (1986) ได้แบ่งลักษณะของส่วนที่บ (figure) ออกเป็น 3 ประเภท คือ อาคารสำคัญของเมือง อาคารที่แสดงลักษณะความเป็นกลุ่มก้อน และอาคารที่เน้นขอบหรือทิศทาง และแบ่งลักษณะของส่วนโปร่ง (ground) ออกเป็น 5 ประเภท คือ พื้นที่บริเวณปากประตูเมือง พื้นที่กิ่งสาธารณะในบริเวณกลุ่มอาคาร ถนนและลานโล่ง สวนสาธารณะ และพื้นที่โล่งนอกเมือง จากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า อาคารสำคัญในเมืองสัมพันธ์กับที่ว่างประเภทจัตุรัส (square) ศูนย์กลางของเมือง ซึ่งเป็นแหล่งพบปะของผู้คนและยังเชื่อมต่อกับที่ว่างและเนื้อเมืองโดยรอบที่เป็นลักษณะกลุ่มอาคารที่เรียงตัวกับเป็นแนวขอบเพื่อเน้นทิศทางไปยังสถานที่สำคัญในเมืองแสดงถึงความสำคัญของการเชื่อมต่อพื้นที่ว่างสาธารณะของกรุงโรมในประเทศอิตาลีเป็นอย่างยิ่ง (ภาพที่ 2.9)

ภาพที่ 2.9 แผนที่ภาพและพื้นของกรุงโรมในประเทศอิตาลี

(ที่มา : Trancik,1986)

ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาการศึกษาถึงโครงสร้างเชิงสัณฐานของเมืองที่มีผลต่อการรับรู้เชิงทัศน์ของวัด ผ่านแผนที่ภาพและพื้น (figure and ground map) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อเมืองกับที่ว่าง ในประเด็นเกี่ยวกับ การวางตัวของวัดที่สัมพันธ์กับเมือง การเรียงตัวของเนื้อเมืองโดยรอบวัด

และการเชื่อมต่อของที่ว่างในเมืองเพื่อประโยชน์ในการมองเห็นและเข้าถึงวัด ประเด็นดังกล่าวจะนำมาวิเคราะห์ถึงสภาพของการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในโครงสร้างเชิงสัณฐานของเมืองในปัจจุบันและคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต อันเป็นข้อพิจารณาประกอบกับแนวคิดอื่นๆ เพื่อปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดต่อไป

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากลักษณะเชิงสัณฐานของเมืองที่ดีจะส่งผลต่อการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของสถานที่สำคัญในเมืองที่ดีด้วยนั้น การเชื่อมต่อของมุมมองในโครงข่ายที่ว่างในเมืองยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของสถานที่สำคัญในเมืองที่ต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ

2) ทฤษฎีการเชื่อมต่อมุมมองและการเข้าถึงพื้นที่ต่อเนื่อง

Benedikt (1979) และ Whyte (1988) ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะเชิงสัณฐานของเมืองไม่ว่าจะเป็นรูปทรงของเมืองและโครงข่ายที่ว่างในเมืองประกอบกับการวางตัวของสถานที่สำคัญในเมืองมีความสัมพันธ์ต่อการเข้าไปใช้พื้นที่ หากสถานที่ใดมีความสามารถในการถูกมองเห็นและมีมุมมองออกสู่พื้นที่อื่นได้หลากหลายและกว้างไกล จะสามารถดึงดูดให้คนเข้าไปใช้พื้นที่อย่างหลากหลายรูปแบบ และยังทำให้เกิดทัศนียภาพในการมองเห็นของคนแตกต่างกันออกไปด้วย

Turner และ Penn (1999) ได้ทำการวิจัยเพื่อยืนยันว่า พื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นสูงหรือมีสนามทัศนกว้างไกลและชัดเจน มีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดการเข้าไปใช้พื้นที่อย่างหลากหลายวัตถุประสงค์หลากหลายเวลา โดยกลุ่มคนหลากหลายประเภท ดังนั้นจึงได้สรุปถึงการวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงนี้ว่า เป็นการทำความเข้าใจในสัณฐานของสิ่งแวดล้อมผ่านการมองเห็น

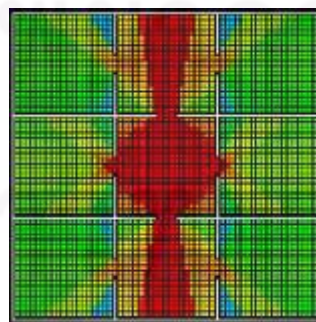
อีกทั้ง Batty (2000) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า สิ่งปิดล้อมและการจัดวางตัวของพื้นที่หนึ่งสัมพันธ์กับพื้นที่หนึ่งจะส่งผลให้ขนาดของพื้นที่ศักยภาพการมองเห็นและเข้าถึงเปลี่ยนแปลงไป ด้วย รูปร่างและขนาดของการปิดล้อมที่ว่างที่ถูกมองเห็นเรียกว่า สนามทัศน (isovist field) ซึ่งเป็นพื้นที่ในการมองเห็นที่ถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อม และจะเปลี่ยนแปลงรูปร่าง ขนาดไปตามตำแหน่งต่างๆที่ถูกมอง

การวิเคราะห์สนามทัศน (isovist analysis) เป็นเครื่องมือในการศึกษาศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึง เริ่มต้นด้วยการเขียนง่ายด้วยมือ โดยการวาดขอบเขตของพื้นที่ทั้งหมดที่ถูกมองเห็นจากจุดใดจุดหนึ่ง หลังจากนั้นก็ได้พัฒนาเป็นการเขียนด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีหลักการคำนวณเช่นเดียวกัน เรียกว่า Visual Graph Analysis (VGA)

การเขียนด้วยมือ (Point Isovists)

การใช้โปรแกรม visual graph analysis (VGA)

ภาพที่ 2.10 การวิเคราะห์ศักยภาพการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ เปรียบเทียบการเขียนด้วยมือและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

(ที่มา : Space Syntax Laboratory, 2006)

ตัวอย่างการศึกษางานวิจัยด้วยการใช้โปรแกรม Visual Graph Analysis (VGA) ในการวิเคราะห์พื้นที่ และทำนายผลหลังการปรับปรุง ได้แก่ โครงการปรับปรุงพื้นที่ว่างสาธารณะทราฟัลการ์ สแควร์ (Trafalgar Square) ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญมากอยู่บริเวณศูนย์กลางเมืองลอนดอน เป็นจุดหมายตาที่อ้างอิงระยะทางของพื้นที่อื่นๆ ที่อยู่ห่างจากศูนย์กลางเมือง รวมทั้งเป็นที่ตั้งของอาคารพิพิธภัณฑ์ที่มีความสำคัญระดับชาติ ด้านหน้าเป็นจุดตัดของโครงข่ายถนนมีการเข้าถึงที่ดีสำหรับยานพาหนะ (ภาพที่ 2.12)

ภาพที่ 2.11 การวิเคราะห์ที่ว่างสาธารณะทราฟัลการ์ สแควร์ (Trafalgar Square)

ด้วยโปรแกรม Visual Graph Analysis (VGA)

(ที่มา: Space Syntax Laboratory, 2006)

แต่ปรากฏว่ามีผู้คนเข้าไปใช้งานจำนวนน้อยมาก จึงจัดตั้งโครงการพัฒนาพื้นที่ชื่อว่า เวิลด์ สแควร์ ฟอว์ ออล (world square for all) ซึ่งเริ่มแรกได้ทำกาวิเคราะห์ด้วยวิธีการบันทึกอัตราการสัญจรผ่านรูปแบบการสัญจร และรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ เปรียบเทียบกับการใช้โปรแกรม Visual Graph Analysis (VGA) ในการวิเคราะห์ศักยภาพการมองเห็นและเข้าถึง พบว่าได้ผลสำรวจใกล้เคียงกัน และสรุปผลการวิเคราะห์ว่าเกิดจากการเชื่อมต่อเส้นทางเดินเท้าไม่ดีพอ จึงมีการปรับปรุงพื้นที่โดยการเชื่อมต่อโครงข่ายทางเดินเท้าในพื้นที่เข้ากับระบบโครงข่ายทางเดินเท้าของเมือง ด้วยการเจาะช่องทางบริเวณตรงกลางอาคารพิพิธภัณฑ์ เพื่อเดินผ่านโดยได้มีการทำนายผลหลังการปรับปรุงด้วยโปรแกรม Visual Graph Analysis (VGA) ได้ผลการวิเคราะห์ว่า มีการเข้าถึงในระบบทางเดินเท้าที่ดีขึ้น จากนั้นได้ปรับปรุงองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ให้สวยงามและรองรับการใช้งานได้ดีขึ้น รวมทั้งจัดระบบการจราจรบริเวณรอบให้สอดคล้องกับการเดินเท้า จนทำให้พื้นที่โล่งว่างสาธารณะทราฟัลการ์ สแควร์ ประสบความสำเร็จอย่างสูง

งานวิจัยชิ้นนี้ได้้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เพื่อช่วยในการคาดการณ์ ตำแหน่งและการวางตัวของวัดจะมีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงได้ดีมากน้อยเพียงไร และสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบในระบบเมืองอย่างไร นอกจากนี้ยังสามารถคาดการณ์บริเวณที่มีศักยภาพในการพัฒนา เพื่อพิจารณาในการกำหนดการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดทั้งทางด้านกายภาพ สังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจในปัจจุบันและอนาคต

3) ทฤษฎีการสร้างจินตภาพของเมืองและความเป็นสถานที่

แนวคิดจินตภาพของเมือง (The image of the city) จาก Lynch (1960) ได้เสนอว่า ในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีและการเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงสำหรับสถานที่สำคัญในเมืองนั้นอาจทำได้โดยการออกแบบเมืองให้เป็นระเบียบและชัดเจน อ่านเข้าใจได้ง่าย ดังนั้นสภาพแวดล้อมยังเป็นระเบียบ มีโครงสร้างที่ชัดเจน และมีเอกลักษณ์มากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งช่วยให้จดจำง่ายขึ้นเท่านั้น ไม่ทำให้หลงทาง ทำให้เกิดกระบวนการในการรับรู้จากสิ่งเร้าด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของมนุษย์โดยเฉพาะการรับรู้เชิงทัศน์ ผ่านรูปทรง สี สัน แสงสว่าง หรือการเคลื่อนไหวที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ Lynch (1960) ได้กล่าวสรุปไว้ว่าจินตภาพของเมืองที่ดีนั้นเกิดจากองค์ประกอบพื้นฐานทางกายภาพ 5 ประเภท คือ ทางสัญจร ขอบเขต ย่าน จุดรวม และจุดหมายตา เมืองได้มีองค์ประกอบทั้ง 5 อย่างครบถ้วน ชัดเจน เมืองนั้นก็อ่านเข้าใจได้ง่าย

อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ Lynch (1960) ได้ถูกวิจารณ์ว่าเน้นแต่การสร้างเอกลักษณ์ (identity) กับโครงสร้าง (structure) เท่านั้น ยังขาดความหมาย (meaning) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ภายหลังจากได้ค้นพบระบบมโนทัศน์ การรับรู้ และกระบวนการทางปัญญา ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกถึงความ เป็นสถานที่พิเศษ (sense of place) ความรู้สึกถึงโอกาสพิเศษ (sense of occasion) และความรู้สึกถึงตำแหน่ง แห่งหน (sense of orientation) จากโครงสร้างทางจินตภาพ โดยเฉพาะสิ่งก่อสร้างหรือสถานที่สำคัญในเมืองที่มี มาแต่อดีต ซึ่งจะยึดโยงกับค่านิยมและความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เพราะจะสร้างความรู้สึกที่มั่นคง ผูกพันกับความรู้สึกของมนุษย์ ทำให้เป็นที่จดจำได้จนเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ได้โดยง่าย ทั้งนี้กฎบัตรเบอร์รา (The Burra Charter, 2004) ได้นิยามความหมายของ สถานที่ (place) ไว้ว่าหมายถึงที่ตั้ง พื้นที่ ที่ดิน ภูมิทัศน์ อาคารหรืองานก่อสร้างอื่น ๆ กลุ่มของอาคารหรือสิ่งก่อสร้าง ซึ่งอาจรวมถึงส่วนประกอบหรือรายละเอียดของ ที่ว่างและมุมมองที่เป็นสิ่งเตือนความจำ ทำให้รำลึกถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคมของ พื้นที่

ดังนั้น อาจสรุปแนวคิดการสร้างจินตภาพของเมืองและความเป็นสถานที่ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดได้ว่า จะต้องเน้นสิ่งก่อสร้างหรือสถานที่สำคัญในเมืองที่มีมาแต่อดีตซึ่งมี ลักษณะความเป็นสถานที่อยู่แล้วให้ชัดเจนมากขึ้น โดยการปรับปรุงโครงสร้างของเมืองให้เป็นระเบียบและชัดเจน อ่านเข้าใจได้ง่าย และมีเอกลักษณ์ที่แจ่มแจ้ง จะเป็นการเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดเพื่อเอื้อประโยชน์ในการ เข้าถึงได้อย่างสะดวก และอ้างอิงตำแหน่งแห่งหนในเมืองได้

4) แนวคิดการปรับปรุงและรักษาภูมิทัศน์เมือง

Cullen (1961), Lynch (1977) และ Translated (1983) เห็นตรงกันว่า ภูมิทัศน์เมืองคือ การสร้างเมืองที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้เชิงทัศน์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมในเมือง และการสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมที่ตอบรับและสอดคล้องกับการรับรู้ของผู้คนโดยผ่านทางองค์ประกอบทางกายภาพใน สภาพแวดล้อมของเมือง หากสภาพแวดล้อมของเมืองมีการจัดองค์ประกอบที่เหมาะสม ก็จะทำให้เกิดจินตภาพที่ ชัดเจนและ ก่อให้เกิดผลทางอารมณ์และความรู้สึกแก่ผู้รับรู้องค์ประกอบ โดยคุณลักษณะของภูมิทัศน์เมืองถูก กำหนดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างถนนและกลุ่มอาคารในพื้นที่เมือง

เดชา บุญค้ำ (2551) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมถึง ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) ว่าเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของสถานที่นั้นๆ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี การดำรงชีวิต กลุ่มชนชาติ ฯลฯ ดังนั้นแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ การพิทักษ์รักษาลักษณะเฉพาะของสถานที่นั้นไว้

Duerksen (1968) สรุปองค์ประกอบสำคัญของเมืองที่มีผลต่อการรับรู้สุนทรียภาพที่บ่งบอกความเป็นชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ไว้ 5 ประเภท คือ

(1) สถาปัตยกรรม เน้นการควบคุมรูปแบบอาคารให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิมที่มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ โดยกำหนดมาตรฐานที่ใช้ตรวจสอบอาคารในด้าน

- ขนาด ความสูง รูปทรงหลังคา สัดส่วนระหว่างความกว้างและความสูงของอาคาร
- รูปด้านหน้าอาคาร ตำแหน่ง ขนาด และสัดส่วนของช่องเปิดต่างๆ รายละเอียดและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม
- สี สัน พื้นผิวของอาคารลักษณะของพื้นที่เปิดโล่งโดยรอบอาคาร ระยะเวลา ตลอดจนความต่อเนื่องของพื้นที่เปิดโล่งที่ติดกับแนวถนนลักษณะพืชพรรณและภูมิสถาปัตยกรรมภายในโครงการ

- ระยะเวลาในการดูแลรักษาอาคาร การเลือกใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าที่ให้แสงสว่างและตำแหน่งการติดตั้งเครื่องปรับอากาศภายนอกอาคาร

(2) ทศนียภาพ แนวมองและทางสัญจร เพื่อปกป้องมุมมองหรืออาคารสาธารณะที่สำคัญให้ปราศจากรบกวนของอาคารหรือแผ่นป้ายที่แวดล้อมและส่งผลกระทบ มุมมองที่สำคัญเหล่านี้มักจะเป็นมุมที่สามารถเห็นได้จากถนนเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากถนนเป็นเส้นทางสัญจรหลักของเมือง มาตรการที่จะควบคุมจะพิจารณาในแง่ของ

- ตัวอาคารโดยพิจารณาในเรื่องของความสูงไม่ให้บังหรือทำลายความงามของทศนียภาพที่สำคัญ

- ป้ายต่างๆ พิจารณาในเรื่องขนาด ความสูงของป้าย การติดตั้งไฟฟ้าแสงสว่างของป้าย การใช้สี ตัวหนังสือ ข้อความ ภาพประกอบและวัสดุ ตลอดจนระยะหรือแนวในการติดตั้งป้าย

(3) ภูมิสถาปัตยกรรม และการดูแลรักษาพืชพรรณ เนื่องจากต้นไม้เป็นองค์ประกอบที่มีประโยชน์ในแง่ของความสวยงามของสภาพแวดล้อม รวมทั้งเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของมวลอาคารและพื้นที่ว่างอีกด้วย ทั้งนี้อายุ ขนาด และชนิดต้นไม้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละเมือง

(4) ป้าย แผ่นโฆษณา และอุปกรณ์สื่อสารภายนอกอาคาร โดยแบ่งออกเป็น

- ป้ายสัญญาณ และแผ่นโฆษณา พิจารณาในแง่ของขนาด รูปแบบ ตำแหน่งการติดตั้ง การจัดแบ่งย่านที่ยอมให้มีการติดตั้งแผ่นป้ายได้บางประเภท

- งานดาวเทียม เสาอากาศ พิจารณาในแง่ของขนาดที่อนุญาตให้ติดตั้งได้ ความสูงและโครงสร้างที่รับน้ำหนักต้องมีความแข็งแรงปลอดภัย สี สันและวัสดุไม่ควรมีลักษณะที่โดดเด่น ตำแหน่งในการติดตั้งและระยะที่มองเห็นได้จากภายนอก

(5) ภูมิสัญลักษณ์ที่ปรากฏแก่ผู้รับรู้อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

- ขณะที่ได้รับรู้อยู่นิ่งกับที่ มีรูปแบบของการรับรู้ได้แก่

แบบพาโนรามา (panoramas) เป็นภาพที่รวมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวเมืองกับภูมิประเทศที่ตั้งซึ่งอาจมองลงมาจากที่สูง ภาพเมืองในมุมมองนี้จะช่วยทำให้เห็นองค์ประกอบของเมืองที่เป็นรูปทรงสามมิติได้ชัดเจน

แบบสกายไลน์ (skyline) เป็นภาพรวมของเมืองที่เน้นในระนาบนอนโดยมองจากระดับพื้นดิน ดังนั้นการมีพื้นที่โล่งในระดับที่เหมาะสม ทศนียภาพที่แสดงเส้นขอบฟ้าเมืองจะทำให้เห็นความสัมพันธ์ในเชิงความสูงขององค์ประกอบทางธรรมชาติและองค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้นภายในเมือง

แบบวิสต้า (vista) เป็นภาพเฉพาะบริเวณของเมืองซึ่งมีแนวการมองที่มืองค์ประกอบต่างๆ ขนาบแนวการมองไปยังจุดสนใจ จังหวะที่เกิดขึ้นจากการจัดวางขององค์ประกอบเหล่านี้ก่อให้เกิดความรู้สึกขณะที่มีการเคลื่อนไหวไปยังจุดสนใจ

มาตรฐานสากลของการออกแบบชุมชนและภูมิทัศน์เมือง ได้สรุปสาระสำคัญของการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองไว้เพื่อความสะดวกสบายและปลอดภัย และเพื่อรักษาภูมิทัศน์ในพื้นที่พิเศษที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะของเมือง มาตรฐานใหญ่ระบุความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับถนน โดยแยกย่อยตามประเภทออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ภูมิทัศน์อาคาร เพื่อทำให้เกิดการปิดล้อมของถนนอย่างมีคุณภาพ และสร้างเอกลักษณ์ของพื้นที่ต่างๆในเมือง 2) ภูมิทัศน์ทางสัญจร เพื่อเอื้อให้เกิดความปลอดภัย และความสะดวกสบาย ความต่อเนื่องและความสวยงาม

อาจสรุปได้ว่า แนวคิดในการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองจะเน้นการจัดองค์ประกอบทางกายภาพของเมือง อันประกอบด้วย อาคาร และสิ่งก่อสร้างตามแนวทางสัญจร ให้มีความสอดคล้องและกลมกลืนกัน และรักษาลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้นไว้ ดังนั้นการปรับปรุงภูมิทัศน์จึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ โดยเฉพาะการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดจากทางสัญจรและพื้นที่สาธารณะต่างๆ ในเมือง

5) สรุปทฤษฎีการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมือง

จากการทบทวนแนวความคิดและทฤษฎีในการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมืองข้างต้น จึงสรุปได้ว่า แนวคิดทั้ง 4 แนวคิดเห็นตรงกันว่า การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมืองต้องเน้นความสำคัญของสถานที่สำคัญในเมือง ให้สัมพันธ์กับโครงสร้างเชิงสัณฐานของเมือง โดยการจัดระเบียบขององค์ประกอบทางกายภาพ อันได้แก่ เนื้อเมือง ที่ว่าง ระบบโครงข่ายการสัญจร ให้สอดคล้องและเชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบ สะท้อนคุณลักษณะของการรับรู้เชิงทัศน์ตามคติความเชื่อและทำให้รำลึกถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังเอื้อประโยชน์ในการเข้าถึงและอ้างอิงตำแหน่งแห่งหนและมีทัศนียภาพของเมืองที่สวยงามประทับใจ

2.2.3 แนวทางในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมือง

1) แนวทางการปรับปรุงโครงข่ายการสัญจรเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมือง Lynch (1960) ได้กล่าวถึงเส้นทาง (Paths) ว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุดในการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญในเมือง เนื่องจากเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนใช้งานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งคน

ส่วนใหญ่จะใช้รูปแบบโครงข่ายการสัญจรประกอบกับใช้จุดหมายตาที่เป็นสถานที่สำคัญต่างๆ เป็นตัวกำหนดภาพในใจ และเป็นที่ยึดจำ

โดยลำดับ ศรีศักดิ์ดา (2527) ได้แบ่งประเภทของถนนออกเป็น 4 ประเภทคือ

- ถนนที่ใช้เป็นทางเข้าออกบริเวณที่พักอาศัย (local street)
- ถนนที่รวบรวมถนนในชุมชน เพื่อเชื่อมสู่ถนนที่เป็นทางเข้าออกพื้นที่ (collector arterial)
- ถนนที่ติดต่อเชื่อมโยงส่วนต่างๆของเมือง (Major arterial)
- ถนนทางหลวงที่แยกการจราจรออกจากกันเป็น 2 ทาง (express way)

การแบ่งประเภทของถนนตามหลักเกณฑ์ของลำดับ ศรีศักดิ์ดา (2527) ออกเป็น 4 ประเภท แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของลำดับศักดิ์ของถนนที่ความเหมาะสมในการใช้งาน โดยทิพย์สุดา ปทุมานนท์ (2549) ให้เหตุผลว่า ความสำคัญของทางแต่ละทางจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความสำคัญจะเปลี่ยนไปตามคิรีของความคุ้นเคยกับเมืองคนเราจะรู้จักเมืองได้จากโครงข่ายระบบทาง และจะจดจำถนนสายพิเศษต่างๆของเมือง การเปิดมุมมองจากทางไปสู่สิ่งสำคัญก็จะช่วยสร้างคุณค่าให้กับเส้นทางได้

นอกจากนี้ Hillier (1997) ได้กล่าวถึงมาตรฐานในการวางผังถนนภายในพื้นที่ระดับต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับการเชื่อมต่อกันของโครงข่ายถนนทุกสาย ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมต่อโครงข่ายถนนให้บรรจบกัน ในจุดที่สำคัญในเมือง เช่น ศาสนสถาน สวนสาธารณะ ศูนย์การค้าหรือสถานีขนส่ง เป็นต้น รวมทั้งการเชื่อมต่อทางต้นด้วยทางเท้าหรือทางจักรยาน และส่งเสริมให้ผู้ใช้จักรยานหรือเดินเท้า ไปยังสถานที่ต่างๆด้วยถนนเส้นเล็กๆภายในพื้นที่โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางโดยใช้ถนนสายหลักทุกครั้ง

การปรับปรุงระบบโครงข่ายถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง ปรากฏชัดเจนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 (อิทธิพลของแนวคิดการจัดองค์ประกอบสถาปัตยกรรม) บายอง ออสมัน (Baron Haussmann) ได้ปรับปรุงผังเมืองของกรุงปารีส โดยการตัดถนนโยงโยเป็นเครือข่ายทั่วทั้งเมืองเรียกว่า โบลิลลวาร์ด์ (boulevard) เพื่อเชื่อมจุดยุทธศาสตร์และสถานที่สำคัญ เช่น พระราชวัง อนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร โรงละคร เป็นต้น โดยมีการสร้างอาคาร ทางเท้า เสาไฟฟ้า ท่อประปา ท่อระบายน้ำ และต้นไม้อย่างเป็นระบบทั้งสองฝากถนน การปรับปรุงโครงข่ายทางสัญจรนี้เป็นการเชื่อมต่อและเปิดมุมมองเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญต่างๆ ได้จากพื้นที่สาธารณะต่างๆ ในเมือง และยังสร้างทัศนียภาพอันสวยงามให้กับกรุงปารีสเป็นอย่างยิ่ง (ภาพที่ 2.12)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2.12 การปรับปรุงโครงข่ายถนน เพื่อเชื่อมต่อและเปิดมุมมองสู่สถานที่สำคัญต่างๆ ในกรุงปารีส
(ที่มา : www.diarylove.com/peanutbutter/images/20070523_map-vatican-city.jpg)

นอกจากนี้ Barton (1998) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ ระบบคมนาคมที่ยั่งยืน โดยจะมุ่งปรับปรุง การเข้าถึงสถานที่ต่างๆ ที่ให้ความสำคัญกับคนมากกว่ารถยนต์ ปรานอม ตันสุชานันท์ (2547) ได้สนับสนุน แนวคิดดังกล่าว โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานนั้นควรให้ความสำคัญกับคนเดินเท้า เป็นหลัก

Hillier (1993) หากโครงข่ายถนนและพื้นที่สาธารณะมีการประสานเชื่อมต่อกันอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพการสัญจรก็จะสามารถกระจายตัวไปได้อย่างอิสระทั้งระบบ คนเดินเท้าสามารถสัญจรจากจุด หนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งในระบบได้อย่างเสรี ถนนและพื้นที่สาธารณะก็จะมีสภาพแวดล้อมของการทำงาน มีทั้ง กิจกรรมการสัญจรผ่าน และเข้าถึง มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ก่อให้เกิดชีวิตสาธารณะที่สมบูรณ์ในพื้นที่นั้นๆ

จากแนวคิดการเชื่อมต่อบริเวณและการเข้าถึงพื้นที่ต่อเนื่อง ที่ได้กล่าวถึง การวางตัวของ สถานที่สำคัญในเมืองกับโครงข่ายการสัญจรในระบบเมืองมีความสัมพันธ์ต่อการเข้าไปใช้พื้นที่ ลักษณะการ สัญจรภายในเมืองสามารถอธิบายและทำนายได้ด้วยทฤษฎีและการทำความเข้าใจโครงข่ายการสัญจร และพื้นที่สาธารณะอย่างเป็นระบบ หลักการดังกล่าวสามารถใช้การวิเคราะห์สนามทัศน (Isovist analysis) เพื่อ ศึกษาศักยภาพในการมองเห็นแล้วเข้าถึงสถานที่สำคัญต่างๆในเมือง ผลการศึกษาจะนำมาพิจารณาในการ ปรับปรุงโครงข่ายทางสัญจรเพื่อการเชื่อมต่อและเปิดมุมมองให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่ สำคัญต่างๆ ได้จากพื้นที่สาธารณะต่างๆ ในเมือง

2) แนวทางการเปิดมุมมองและช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนสถานที่สำคัญในเมือง

แนวทางการเปิดมุมมองและช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนสถานที่สำคัญในเมืองเป็นการ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรอบสถานที่สำคัญในเมืองที่บดบังการรับรู้เชิงทัศนและการเข้าถึงสถานที่สำคัญนั้นๆ ดังนั้นการเปิดมุมมองและช่องมอง (visual corridor) จะเพิ่มศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสถานที่สำคัญใน เมืองให้หลากหลายทิศทางและที่กว้างไกลขึ้น ซึ่งจะเน้นการรับรู้เชิงทัศนในแนวทางสัญจร อันได้แก่ ช่องมองที่ เป็นทางสัญจร เช่น ถนน หรือทางเดินที่มุ่งตรงไปยังสถานที่สำคัญในเมือง หรือช่องว่างระหว่างอาคารซึ่งอาจจะ เป็นการเปิดช่องมองเน้นการรับรู้เชิงทัศนเพียงอย่างเดียวก็ได้

ทั้งนี้การทดลองของ Brubeck และ Kelly (1984) ได้ชี้ให้เห็นว่า การบดบังมุมมองจะเกิดขึ้นทั้งถาวรและชั่วคราว หากการบดบังเกิดขึ้นในปริมาณที่ต่ำกว่า 5% ไม่ว่าจะนานหรือน้อยก็ตามผู้มองจะไม่รู้สึกถึงการบดบัง ถือว่าเป็นการบดบังชั่วคราว แต่หากมีการบดบังเกิดขึ้นปริมาณมากถึง 60% ในเวลามากกว่า 50 นาที จะเกิดความรู้สึกบดบังขึ้นเรื่อยๆ จนถึงเวลา 200 -350 นาที จะเกิดความรู้สึกบดบังรุนแรง อาจกล่าวได้ว่าเป็นการบดบังถาวร จากแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาพิจารณาถึงความถี่ที่เหมาะสมในการเปิดช่องมอง เพื่อให้สามารถรับรู้เชิงทัศนได้โดยไม่รู้สึกรบกวนจากสภาพแวดล้อม

นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาร่วมกับการวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง โดยการวิเคราะห์ลำดับของการรับรู้เชิงทัศนจากการเข้าถึงในโครงข่ายการสัญจร มีวิธีการในการเก็บข้อมูลที่มีนิยามใช้กับอยู่ 2 แบบได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมภาพถ่ายเป็นลำดับ (visual sequence) ที่ต่อเนื่องกัน 2) การเก็บรวบรวมภาพถ่ายในจุดที่สำคัญในเมือง พร้อมกับกำหนดจุดที่ถ่ายภาพลงบนแผนที่เพื่อศึกษาสภาพการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง ซึ่งจะตรงกับวิธีการของ Apple yard (1964) และ Cullen (1996) คือ

Apple yard (1964) มีแนวคิดว่าการมองเห็นภาพของสิ่งแวดล้อมที่ผู้มองจะมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ดังนั้นการรับรู้เชิงทัศนก็จะเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาเช่นกัน กระบวนการในการศึกษา คือ กระบวนการในการศึกษาจะเป็นการพิจารณาสภาพการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมืองด้วยการเก็บข้อมูลจากภาพถ่ายต่อเนื่องในการเข้าถึงจากโครงข่ายทางสัญจรด้วยยานพาหนะ

นอกจากนี้ Cullen (1971) ใช้เทคนิคการบันทึกข้อมูลด้วยการถ่ายภาพและกำหนดจุดที่ถ่ายภาพลงบนแผนที่ ในจุดที่สำคัญในเมือง โดยให้ความสำคัญกับการเดินเท้า ซึ่งเขาเรียกเทคนิคนี้ว่า “ซีเรียล วิชัน” (serial vision) ดังนั้น เทคนิคดังกล่าวจะนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาสภาพการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง ในการเข้าถึงจากโครงข่ายทางเดินเท้า

ภาพที่ 2.13 เทคนิคการสังเกตภาพต่อเนื่อง (serial vision) ซึ่ง Cullen ใช้บันทึกมุมมองตลอดเส้นทางที่เดินผ่านจากทางเข้าจนถึงประตูทางออก

(ที่มา : Cullen, 1971: Concise Townscape)

ตัวอย่างในการเปิดช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนสถานที่สำคัญในเมือง ได้แก่ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโบสถ์เซนต์ปอล (St. Paul Cathedral) ในกรุงลอนดอน แนวคิดหนึ่งคือการเปิดช่องมองเพื่อให้เห็นส่วนสำคัญของโบสถ์และมุมมองที่สำคัญ เนื่องจากสภาพแวดล้อมโดยรอบโบสถ์เซนต์ปอลในอดีต มีความหนาแน่นของมวลอาคารที่ปิดล้อมและบดบังมุมมองของตัวโบสถ์จนไม่สามารถมองเห็นและเข้าถึงได้อย่างชัดเจน ภายหลังเกิดสงครามทำให้อาคารโดยรอบโบสถ์ถูกทำลาย ต่อมาจึงมีการก่อสร้างอาคารใหม่โดยมีการ

คำนึงถึงการเปิดช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของโบสถ์เซนต์ปอลได้จากจุดต่างๆของพื้นที่ ซึ่งมีระยะของช่องมองที่ไม่ทำให้รู้สึกถูกบดบัง (ภาพที่ 2.14)

ภาพที่ 2.14 แนวคิดการเปิดช่องมองไปยังโบสถ์เซนต์ปอล (St. Paul Cathedral) ในกรุงเทพมหานคร

อธิบายด้วยแผนที่ภาพและพื้น (figure and ground map)

(ที่มา : Urban design, Street and Square)

ในประเทศไทยได้มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อเปิดมุมมองสู่สถานที่สำคัญเช่นกัน ตัวอย่างเช่น โถงปราสาทอันสวยงามในวัดราชนาค ที่สร้างในตอนต้นยุครัตนโกสินทร์ ถูกบดบังโดยอาคารโรงพยาบาลนครศาลาเฉลิมไทย (ภาพที่ 2.15) ซึ่งเป็นมุมมองสำคัญที่สามารถรับรู้เชิงทัศนของโถงปราสาทในวัดราชนาคได้จากถนนราชดำเนิน ดังนั้นในปี 2530 กรุงเทพมหานครและคณะกรรมการกรุงรัตนโกสินทร์มีดำริให้รื้ออาคารโรงพยาบาลนครเฉลิมไทยลงเพื่อเปิดมุมมองแก่โถงปราสาทในวัดราชนาค ซึ่งเป็นมุมมองที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนจากแยกถนน ที่มีผู้คนสัญจรผ่านเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังใช้พื้นที่ดังกล่าวเพื่อสร้างลานเมืองสำหรับรับแขกเมืองที่เรียกว่า "ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์" ในปัจจุบัน

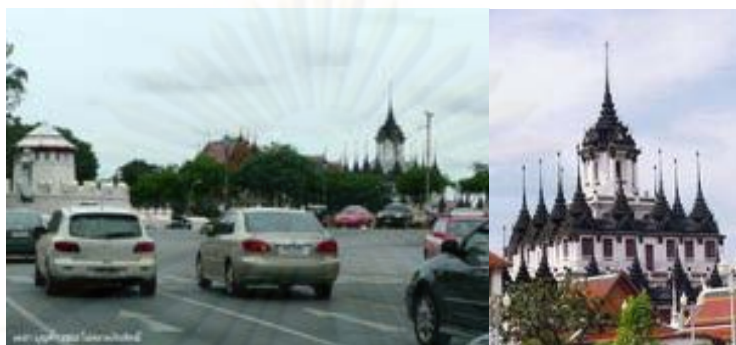

ภาพที่ 2.15 โรงพยาบาลนครเฉลิมไทย เริ่มสร้างในราวปี 2483 สร้างเสร็จในปี 2491 และถูกรื้อในปี 2532

(ที่มา : <http://www.artgazine.com/shoutouts/viewtopic.php?t=2665>)

ในช่วงนั้นมีการประท้วงเรียกร้องให้ระงับการทุบโรงพยาบาลนครเฉลิมไทยทิ้งเพราะเป็นตัวอย่างสำคัญของสถาปัตยกรรมยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง ต่อมาอาจารย์คึกฤทธิ์ ปราโมช (2532) ได้เขียนบทความโดยมีใจความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "การสร้างโรงหนังเฉลิมไทย ณ ที่นั้น เป็นการปิดบังวัดราชนาคโดยสิ้นเชิง แทนที่จะเห็นวัดราชนาคอันเป็นสิ่งสวยงามกลับแลเห็นโรงหนังเฉลิมไทยอันเป็นโรงมหรสพและมีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ซึ่งต่ำทรามกว่าวัดราชนาคเป็นอย่างยิ่ง คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่"

รับผิดชอบในการสร้างถนนราชดำเนินกลางขึ้นนั้น มิได้มีใจรักศิลปะหรือวัฒนธรรมไทยแต่อย่างใดเลย และออกจะไม่เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นของสำคัญและจำเป็นอีกด้วย จึงสามารถทำกับวัดราชนันทดาได้ถึงเพียงนี้”

ภาพที่ 2.16 การรับรู้เชิงทัศนของโลหะปราสาทในวัดราชนันทดา จากถนนราชดำเนิน

(ที่มา : <http://sites.google.com/site/builtenvironmentthai/page2/planningconcept/khukrit-vs-chalermthai>)

นอกจากนี้ กฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ เพื่อสนับสนุนแนวทางการเปิดมุมมองและช่องมอง เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนสถานที่สำคัญในเมืองได้แก่

ผังเมืองรวมเชียงใหม่ ซึ่งมีแนวทางในการคุมเข้มในเรื่องของการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละพื้นที่ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเปิดมุมมองและช่องมองนั้น ผังเมืองรวมเชียงใหม่ได้ระบุถึงอัตราส่วนพื้นที่ว่างต่อพื้นที่อาคาร (OSR) ซึ่งได้ให้ความหมายว่า อัตราส่วนระหว่างพื้นที่ว่างปราศจากสิ่งปกคลุมต่อพื้นที่อาคารรวมทุกชั้นของอาคารทุกหลังที่ก่อสร้างในที่ดินแต่ละแปลง ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละแบบ ข้อกำหนดดังกล่าวสามารถนำมาใช้เพื่อเอื้อประโยชน์ในการเปิดพื้นที่ว่างระหว่างอาคารให้เป็นช่องมองไปสู่สถานที่สำคัญที่ถูกบดบังจากสิ่งก่อสร้างได้

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ระยะเวลาต่างๆ และที่ว่างระหว่างอาคาร ได้แก่

- 1) อาคารต้องมีที่ว่างตามกำหนด คือ
  - (1) อาคารที่พักอาศัยต้องมีที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 30
  - (2) ห้างแถว ตึกแถว หรืออาคารประเภทอื่นต้องมีที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 และ
- 2) ระยะห่างระหว่างอาคาร คือ
  - (1) อาคารสูงไม่เกิน 2 ชั้น ให้ถอยร่นห่างจากแนวเขตที่ดินอย่างน้อย 2 เมตร
  - (2) อาคารไม่เกิน 3 ชั้น ให้ถอยร่นห่างจากแนวเขตที่ดินอย่างน้อย 3 เมตร
  - (3) อาคารสูงไม่เกิน 15 เมตร ให้ถอยร่นห่างจากแนวเขตที่ดินอย่างน้อย 4 เมตร เป็นต้น

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า แนวทางการเปิดมุมมองและช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง ใช้วิธีการศึกษา สภาพการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมืองในการเข้าถึงจากโครงข่ายการสัญจรด้วยยานพาหนะและโครงข่ายการเดินเท้า ด้วยการเก็บข้อมูลจากการถ่ายภาพ ร่วมกับการศึกษาความถี่ในการบดบัง อันจะเป็นแนวทางในการพิจารณาเพื่อเปิดมุมมองและช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่

สำคัญในเมือง ทั้งนี้ยังต้องอาศัยข้อกำหนดและกฎหมายเพื่อเอื้อในการเปิดช่องมอง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ การกำหนดอัตราส่วนพื้นที่ว่างต่อขนาดแปลงที่ดิน (OSR) รวมทั้งระยะร่นต่างๆ และที่ว่างระหว่างอาคาร

นอกจากนี้ วิคิน ตรีธราทิติย์ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า “หนังสือแต่ละเล่มมักจะมีจุด ไคลแมกซ์ (Climax) ของเรื่องเหมือนกับการเดินทางหากไร้จุดหมายย่อมไม่เกิดประโยชน์” แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่อยู่ปลายสายตามักเป็น จุดไคลแมกซ์ (Climax) หรือสิ่งสำคัญที่ดึงดูดให้คนสนใจเพื่อไปให้ถึง วิคิน กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า องค์ประกอบรอบข้างจะช่วยส่งเสริมให้สิ่งที่อยู่ปลายสายตาเด่นชัดและมีคุณค่าขึ้น สอดคล้องกับ บัณฑิต จุลาสัย (2547) ที่กล่าว ถึงการบดบังว่าไม่ว่าจะเป็นตัวเป้าหมายหรือตัวบดบังก็ตาม หากการรับรู้เชิงทัศนแม้ไม่มีการบดบังหรือแม้มีการ บดบังแต่ไม่มีผลต่อการรับรู้ตอบโต้ก็ตาม แต่เกิดความขัดแย้ง (Conflict) ในตัวเองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็จะเกิด ปัญหาทันที จะเห็นได้ว่าทั้งวิคิน และ บัณฑิต ได้ชี้ให้เห็นว่านอกจากการเปิดมุมมองให้เห็นสถานที่สำคัญโดยตรง แล้ว องค์ประกอบต่างๆที่อยู่ระหว่างช่องมองก็มีส่วนสำคัญที่ต้องคำนึงถึงด้วย

3) แนวคิดการกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญ ในเมือง

การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนน (street facade) มีหลักสำคัญเพื่อสร้างความเป็น เอกภาพ (unity) ของภูมิทัศน์เมืองให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า ความขัดแย้งมีส่วน สำคัญในการรบกวนการรับรู้เชิงทัศน วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2526) อธิบายว่า ข้อมูลในสภาพแวดล้อมมีความ ซับซ้อน จะทำให้เกิดความสับสนยากต่อการจัดระเบียบในการรับรู้ ดังนั้นการจัดระเบียบขององค์ประกอบต่างๆ ในสภาพแวดล้อมให้กลมกลืนกันจนเกิดเอกภาพ (unity) ของกลุ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกันเป็นการเน้น องค์ประกอบที่แตกต่าง (contrast) ในส่วนอื่น นอกจากนี้ การรวมกลุ่มขององค์ประกอบโดยเฉพาะการเรียงตัวกัน เป็นแนว จะแสดงถึงการชี้นำทิศทางด้วย อาจกล่าวได้ว่าเป็นเส้นนำสายตาไปยังสิ่งที่อยู่ปลายสายตาให้เด่นชัด และมีคุณค่านั่นเอง

Lukez (2007) ได้เสนอเทคนิคในการสร้างความชัดเจนของกำแพงถนนไว้ ในหนังสือ Suburban Transformations โดยการปรับปรุง และต่อเติมอาคารและส่วนต่างๆของอาคารให้ต่อเนื่องกัน และ รักษาแนวระยะสร้างขีด (build to line) และระยะความสูงของสิ่งก่อสร้างให้ใกล้เคียงกัน (ภาพที่ 2.17)

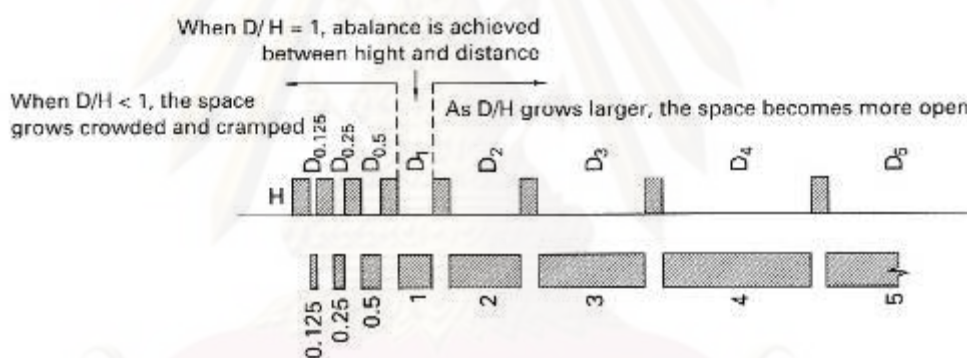

ภาพที่ 2.17 เทคนิคในการสร้างความชัดเจนของกำแพงถนน
(ที่มา : Lukez , 2007. Suburban Transformations)

มาตรฐานการออกแบบชุมชนเมืองหลายแห่งแสดงถึงความสำคัญของการรักษาคุณภาพของที่เปิดโล่งของถนนในลักษณะที่เป็นช่องทาง (corridor of space) โดยคำนึงถึงการรักษาแนวของอาคารที่อยู่ติดถนนให้มีความต่อเนื่อง สม่่าเสมอ สร้างให้เกิดความชัดเจนของแนวแกนนำสายตาเพื่อเน้นจุดสนใจที่อยู่ปลายถนน ได้แก่

1) การกำหนดสัดส่วนระหว่างความสูงอาคาร (building height) และความกว้างถนน (road width) เพื่อรักษาคุณภาพของภูมิทัศน์เมืองด้วยการรักษาแนวขอบถนนและความสูงของอาคารให้สม่ำเสมอ โดยคำนึงถึงสัดส่วนของความสูงอาคารกับความกว้างของถนน ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่และประเภทการใช้งานของถนนต่างๆ ในเมือง Ashihara (1983) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การมองเห็นอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่ระยะห่างระหว่างอาคารกับจุดมองต่างกันที่ส่งผลต่อความรู้สึก สรุปไว้ดังนี้

- ถ้าความสัมพันธ์ $D/H < 1$ จะทำให้เกิดความรู้สึกปิดล้อม
- ถ้าความสัมพันธ์ $D/H = 1$ จะทำให้เกิดความรู้สึกสมดุล
- ถ้าความสัมพันธ์ $D/H > 1$ จะไม่เกิดความรู้สึกถูกปิดล้อม
- ถ้าความสัมพันธ์ $D/H < 2$ ขึ้นไปจะทำให้เกิดความรู้สึกเปิดโล่ง

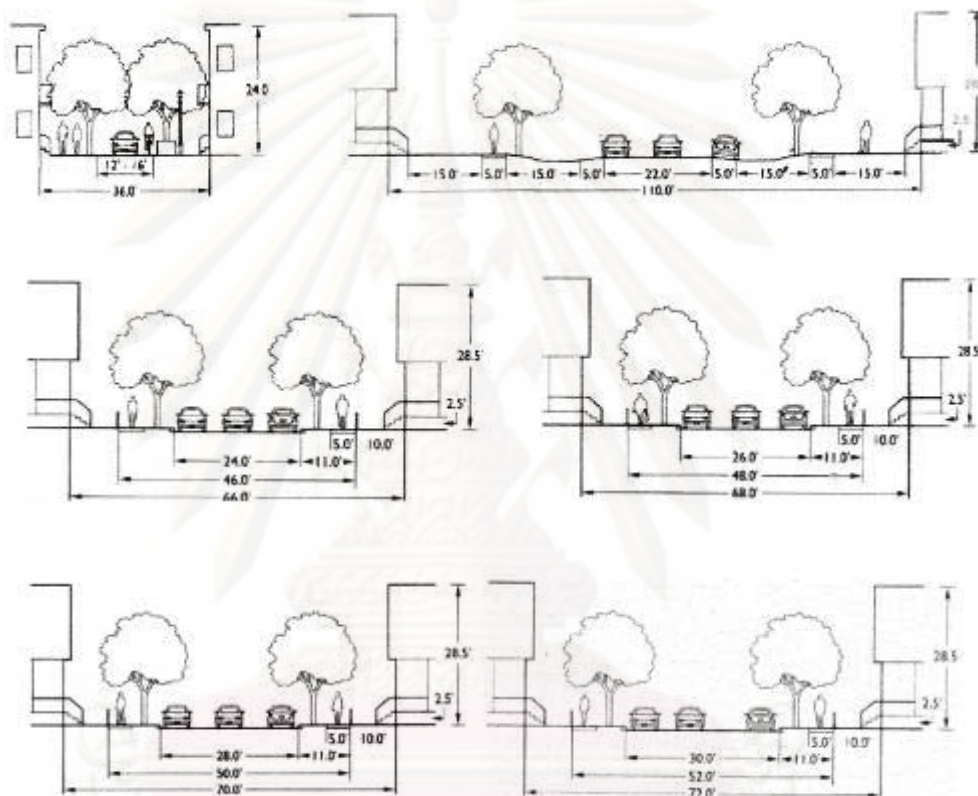
ภาพที่ 2.18 สัดส่วนของที่ว่าง (open space) ระหว่างระยะห่างและความสูง
(ที่มา : Ashihara, 1983)

ในหลายเมืองกำหนดอัตราส่วนโดยทั่วไปอยู่ที่ระหว่าง 1:1 (ความสูงของอาคารต่อความกว้างถนน) อันเป็นอัตราส่วนที่สูงที่สุดที่ทำให้รู้สึกถึงการปิดล้อมของถนนที่สมบูรณ์ ไปจนถึงอัตราส่วน 1:6 อันเป็นอัตราส่วนที่ต่ำที่สุด ซึ่งจะให้ความรู้สึกของการเปิดโล่งของถนนมากที่สุด หรือไม่รู้สึกถึงการปิดล้อมอีกต่อไป ตัวอย่างเช่น

- ถนนในเมืองที่มีขนาดแคบที่สุดในพื้นที่พักอาศัยและพาณิชย์-พักอาศัย (woonerf street) อัตราส่วนระหว่างความสูงอาคารและความกว้างถนน ควรมีค่าประมาณ 1:1.5
- ถนนที่มีอัตราการใช้ประโยชน์ในระดับต่ำ หรือถนนชานเมือง (yield street) อัตราส่วนระหว่างความสูงอาคารและความกว้างถนน ควรมีค่าประมาณ 1:4
- ถนนที่มีตึกช่วงสั้นๆ อยู่ศูนย์กลางย่าน (edge yield street) อัตราส่วนระหว่างความสูงอาคารและความกว้างถนน ควรมีค่าประมาณ 1:3 หรือ 1:4 ขึ้นอยู่กับบริบทของเมือง

- ถนนในย่านที่พักอาศัยโดยทั่วไป ร่วมกับมีต้นไม้อยู่ในช่องทางให้รถจอด (residential street) อัตราส่วนระหว่างความสูงอาคารและความกว้างถนน ควรมีค่าประมาณ 1:3
- ถนนที่แยกการสัญจรของรถยนต์ให้อยู่ห่างที่พักอาศัย ในย่านการใช้ที่ดินแบบผสมผสาน (yield street) อัตราส่วนระหว่างความสูงอาคารและความกว้างถนน ควรมีค่าประมาณ 1:3
- ถนนที่มีช่องทางสัญจรแคบ (non-yield street) อัตราส่วนระหว่างความสูงอาคารและความกว้างถนน ควรมีค่าประมาณ 1:3

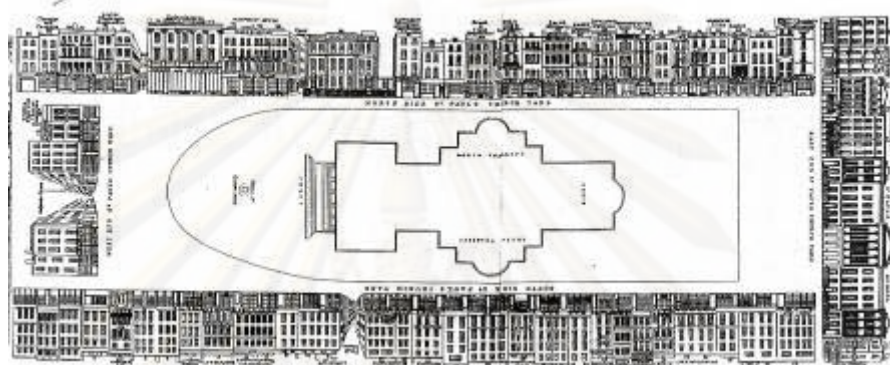

ภาพที่ 2.19 อัตราส่วนระหว่างความสูงของอาคารต่อความกว้างถนน

(ที่มา : Planning and Urban Design Standards, 2006)

2) การกำหนดความต่อเนื่องของความสูงส่วนฐานอาคาร (podium) และระยะถอยร่น (set back) เพื่อให้ส่วนฐานอาคารรักษาแนวของกำแพงถนน และรักษาปริมาณช่องทางเปิดโล่งที่เหมาะสมของถนน ในขณะที่ส่วนอาคารอาจถอยร่นเข้าไปข้างในจากแนวฐานอาคารได้ การกำหนดความสูงของฐานอาคารมีหลักสำคัญคือ การปิดล้อมอาคารที่มีความสูงที่สัมพันธ์กับสัดส่วนมนุษย์ สัดส่วนที่นิยมคือ 1 เท่าของความกว้างถนน ในกรณีย่านอนุรักษ์ที่มาอาคารเก่ามีคุณค่า แม้อนุญาตให้อาคารที่สร้างใหม่มีความสูงรวมมากกว่าได้ แต่ควรออกแบบให้ฐานอาคารมีความสูงที่ใกล้เคียงกับอาคารเก่าที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้เพื่อรักษาความต่อเนื่องของแนวอาคาร และช่องทางเปิดโล่ง โดยให้ส่วนอาคารสูงถอยร่นออกไปด้านหลัง

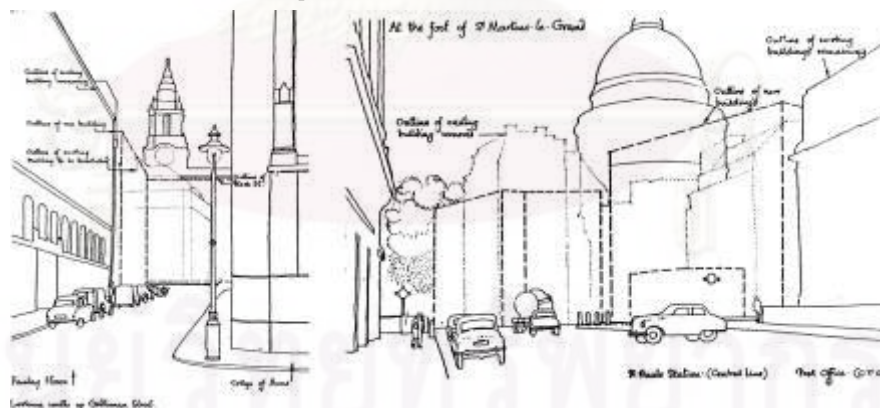
3) การกำหนดความต่อเนื่องของรายละเอียดด้านหน้าอาคาร (building facade) ในการรักษาจังหวะขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น การแบ่งช่วงด้านหน้า รักษาจังหวะช่องเปิด แนวเส้นพื้นแต่ละชั้น แนวลายบัวผนัง ลวดลาย แนวหลังคา สี วัสดุ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น แนวทางการควบคุมรูปด้านหน้าอาคาร (facade) ของอาคารที่ล้อมรอบโบสถ์เซนต์ปอล (St. Paul Cathedral) ที่มีการควบคุมรูปด้านหน้าของอาคารให้มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับโบสถ์เซนต์ปอล เพื่อสร้างความกลมกลืน ไม่เกิดความรู้สึกความขัดแย้งกัน ขณะเดียวกันก็ใช้รูปแบบที่เรียบง่ายเพื่อไม่ให้โดดเด่นกว่าตัวโบสถ์ (ภาพที่ 2.20)

ภาพที่ 2.20 แนวทางการกำหนดรูปแบบด้านหน้าอาคารรอบโบสถ์เซนต์ปอล ในกรุงลอนดอน

(ที่มา: Urban design: street and square)

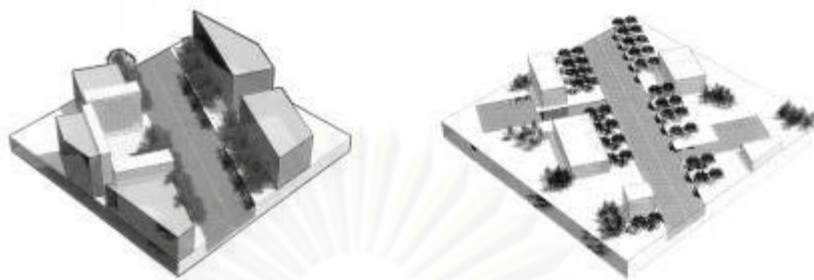
Halfords ได้สร้างภาพจำลองจากจุดมองที่สามารถรับรู้เชิงทัศนมิติของโบสถ์เซนต์ปอลได้ เพื่อวิเคราะห์ถึงความสูงและเส้นแนวของหลังคา (roofline) ของอาคารที่เป็นกำแพงถนน เมื่อมีการสร้างอาคารขึ้นในอนาคตว่าจะมีผลกระทบต่อการรับรู้เชิงทัศนมิติของโบสถ์เซนต์ปอล จากถนนหรือไม่อย่างไร (ภาพที่ 2.21)

ภาพที่ 2.21 การศึกษาแนวเส้นขอบของอาคารกับความสัมพันธ์ของการรับรู้เชิงทัศนมิติของโดมโบสถ์เซนต์ปอล

(ที่มา: Urban design: method and techniques)

นอกจากนี้ยังสามารถใช้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์เพื่อเน้นแนวสายตา ในลักษณะใกล้เคียงกันกับการกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนน เช่น การปลูกพืชพรรณธรรมชาติเป็นแนวต่อเนื่องในลักษณะ ความสูง รูปทรงพุ่ม สีของใบ เป็นต้น เพื่อสร้างความต่อเนื่องของแนวกำหนดมุมมอง ทำให้สถานที่สำคัญที่อยู่ปลายสายตาดูเด่นชัดขึ้นและดึงดูดความสนใจได้อีกด้วย (ภาพที่ 2.22)

ภาพที่ 2.22 การใช้แนวต้นไม้ในการเน้นความชัดเจนของแนวถนน

(ที่มา : Lukez, 2007. Suburban transformations)

ตัวอย่างเช่น พระราชวังฤดูร้อนโปโตรควาเรสต์ (Peterhof Summer Palace) ในประเทศรัสเซีย ได้ออกแบบสวนด้านหน้าโดยการจัดเรียงแนวต้นไม้เป็นแนวนำสายตา เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของสวนยอดของพระราชวังที่เป็นสีทอง รวมทั้งสีส้มของต้นไม้ที่เปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล จะช่วยสร้างบรรยากาศที่แตกต่างกันไปด้วย (ภาพที่ 2.23)

ภาพที่ 2.23 การจัดระเบียบแนวต้นไม้ให้นำสายตาไปสู่พระราชวังโปโตรควาเรสต์
(ที่มา : <http://www.1000za.com/forum/redirect.phptid=33193&goto=lastpost>)

การออกแบบลานทางเข้าด้านหน้า หอค้าหลวง ในงานพืชสวนโลกที่จังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดระเบียบขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ เช่น แนวเสาไฟ และซุ้มที่นั่ง โดยมีการคำนึงถึง รูปร่าง ขนาด ความสูง และสีส้ม เพื่อเน้นให้หอค้าหลวงที่อยู่ปลายสายตาดูดเด่นขึ้น (ภาพที่ 2.24)

ภาพที่ 2.24 การจัดระเบียบองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ช่วยเน้นแนวนำสายตาสู่ หอค้าหลวง จังหวัดเชียงใหม่

(ที่มา : <http://naga.exteen.com/20070201/entry-1>)

ทั้งนี้ในส่วนของกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในการกำหนดสิ่งก่อสร้างบริเวณแนวกถนนในปัจจุบันได้อาศัย พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ซึ่งมีนัยของการสร้างความต่อเนื่องของรูปแบบด้านหน้าอาคาร เช่น เรื่องแนวอาคาร และข้อกำหนดเกี่ยวกับระยะถอยร่น มีรายละเอียดดังนี้

- ข้อ 69 ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารหรือส่วนยื่นออกมาเหนือทาง หรือ ที่ดินสาธารณะ

- ข้อ 70 อาคารที่ปลูกสร้างริมทางสาธารณะที่มีความกว้างไม่ถึง 6.00 เมตร ให้ร่นแนวอาคารห่างจากศูนย์กลางทางสาธารณะอย่างน้อย 3.00 เมตร

- อาคารที่ปลูกสร้างริมทางสาธารณะที่มีความกว้างน้อยกว่า 10.00 เมตร ให้ร่นแนวอาคารห่างจากศูนย์กลางทางสาธารณะอย่างน้อย 6.00 เมตร

- อาคารที่ปลูกสร้างริมทางสาธารณะที่มีความกว้างตั้งแต่ 10.00 เมตรขึ้นไป ให้ร่นแนวอาคารห่างจากริมทางสาธารณะอย่างน้อย 1 ใน 10 สำหรับริมทางที่กว้างกว่า 20.00 เมตร ให้ร่นอาคารห่างจากแนวกถนนอย่างน้อย 2 เมตร

อย่างไรก็ตาม พบว่ากฎหมายและข้อบังคับดังกล่าวมุ่งเน้นประเด็นของความปลอดภัยและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเมืองเป็นหลัก ไม่ได้เน้นถึงการสร้างความต่อเนื่องของแนวกำแพงถนนโดยตรง หากสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเอื้อให้ความสูงอาคารมีระยะที่มากกว่าความสูงที่เหมาะสม กล่าวคือ ความสูงที่สัมพันธ์กับความกว้างถนน ระยะถอยร่นตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 จะไม่สามารถกำหนดความชัดเจนของแนวกำแพงถนนได้

มาตรฐานการออกแบบชุมชนภูมิทัศน์เมืองสำหรับพื้นที่เฉพาะ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในมาตรฐานด้านผังเมืองกรุงเทพมหานคร เป็นตัวอย่างที่ดีในการกำหนดความชัดเจนของแนวกำแพงถนน โดยเฉพาะได้กล่าวถึงพื้นที่ย่านสำคัญต่างๆในกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือเป็นพื้นที่สำคัญที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะที่จะสามารถฟื้นฟูให้มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเมืองได้ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องคือ

1) ย่านประวัติศาสตร์ในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนและองค์ประกอบในแนวกถนน ไว้ดังนี้

(1) อาคารและสิ่งก่อสร้าง

- กำหนดระยะประชิด (build to line) ของอาคารใหม่ที่สร้างขึ้นในพื้นที่แทนระยะร่น (Set back) บริเวณริมถนนสายหลัก และถนนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยใช้แนวอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เป็นแนวอ้างอิง

- ความสูงของอาคาร ให้คำนึงถึงส่วนยอดสูงสุดของอาคาร โดยให้ความสูงเท่ากันตลอดแนวที่มีความต่อเนื่อง หรืออ้างอิงความสูงจากอาคารเก่าที่มีคุณค่า เพื่อให้เกิดรูปด้านของกลุ่มอาคาร ยกเว้นอาคารที่มีความสำคัญหรือมีลักษณะพิเศษ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ให้คงความสูงไว้เท่าเดิม

- ความสูงระหว่างชั้น ให้อ้างอิงจากอาคารเก่าที่มีคุณค่า ส่วนต่อเติมที่สูงขึ้นให้คงระดับความสูงของระดับชั้นสูงสุดเป็นความสูงอ้างอิงในแต่ละชั้นอาคาร ส่วนยอดสูงสุดของอาคารให้ใช้องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับกลุ่มอาคารข้างเคียงที่มีคุณค่า

- องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น ประตู หน้าต่าง ช่องเปิด ลวดลายประดับ ให้ใช้รูปแบบของอาคารที่มีคุณค่าข้างเคียงเป็นต้นแบบ โดยประยุกต์ตามความเหมาะสม

- แนวคิ้วบัว ลวดลายในกลุ่มอาคารกลุ่ม อาคารแถว ให้คำนึงถึงความต่อเนื่องเหมาะสม

- ประเภทของวัสดุ ขนาด สี พื้นผิว ให้มีความเหมือนหรือกลมกลืนกับอาคารข้างเคียงที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

(2) พืชพรรณ ให้คำนึงถึงขนาดความสูง และทรงพุ่มว่าจะมีผลต่อรูปด้านอาคารหรือกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือไม่

(3) อุปกรณ์ประกอบถนน โดยติดตั้งห่างจากอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ในตำแหน่งที่เหมาะสมต่อการใช้งานและเป็นระเบียบ

(4) ป้ายประกาศและป้ายโฆษณา ให้ติดตั้งเฉพาะพื้นที่ที่เตรียมไว้ โดยพื้นที่ดังกล่าวจะต้องอยู่ในพื้นที่ที่ไม่รบกวนการสัญจร ทั้งทางเดินและระบบถนน

2) ย่านพาณิชยกรรมศูนย์กลางเมือง รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนและองค์ประกอบในแนวถนน ไว้ดังนี้

(1) อาคารและสิ่งก่อสร้าง

- กำหนดระยะประชิด (build to line) ของอาคารใหม่ที่สร้างขึ้นในพื้นที่แทนระยะร่น (Set back) บริเวณริมถนนสายหลักสำคัญ โดยใช้แนวฐานอาคารเป็นตัวกำหนด

- การกำหนดให้อาคารมีฐานอาคาร โดยมีความสูงในระดับชั้นที่ 4 หรือกำหนดความสัมพันธ์กับสัดส่วนมนุษย์ที่ใช้พื้นที่หน้าอาคาร อาคารที่ไม่มีฐานอาคารให้กำหนดเส้นสมมุติจากองค์ประกอบการออกแบบให้อยู่ในระดับชั้น 4 ที่ต่อเนื่องกับฐานอาคารข้างเคียง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนเพื่อนำการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง มีหลักสำคัญคือ 1)การรักษาแนวระยะสร้างชิด (build to line) และการกำหนดความต่อเนื่องของความสูงส่วนฐานอาคาร (podium) แทนระยะถอยร่น (set back) 2)การกำหนดสัดส่วนระหว่างความสูงอาคาร (building height) และความกว้างถนน (road width) 3)การสร้างต่อเนื่องของรายละเอียดด้านหน้าอาคาร (building facade) 4) การใช้องค์ประกอบอื่นๆเพื่อนำเป็นแนวนำสายตา เช่น ต้นไม้ อุปกรณ์ประกอบถนน เป็นต้น มีกระบวนการในการศึกษา คือ เทคนิคการวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมืองจากการเข้าถึงโดยโครงข่ายการเดินเท้า (serial vision) ใช้การบันทึกข้อมูลด้วยการถ่ายภาพจากมุมมองที่สำคัญในเมือง นอกจากนี้เมื่อพิจารณามาตรการทางกฎหมายในปัจจุบันพบว่าไม่สามารถกำหนดสภาพแวดล้อมบริเวณแนวถนนให้เกิดกำแพงถนนได้ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขโดยมีมาตรฐานการออกแบบชุมชนภูมิทัศน์เมืองสำหรับพื้นที่เฉพาะ (กรุงเทพมหานคร) เป็นกรณีตัวอย่าง

4)แนวทางการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญ
ในเมือง

แนวทางการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมบริเวณเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง เป็นการควบคุมความสูงทั้งสิ่งก่อสร้าง และพืชพรรณธรรมชาติต่างๆ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเฉพาะพื้นที่ย่อย

มีจุดประสงค์หลักเพื่อควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อม อันได้แก่ สิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น อาคาร บ้ายขนาดใหญ่ และพืชพรรณธรรมชาติ ไม่ให้บดบังการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง โดยเฉพาะต้องการเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญจากจุดได้จุดหนึ่งที่สำคัญในเมือง และควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมที่อยู่ในระยะใกล้กับศาสนสถาน เพื่อเป็นการเคารพตามความเชื่อและประเพณีนิยมดั้งเดิม

(2) การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมโดยรอบสถานที่สำคัญ

มีจุดประสงค์หลักเพื่อควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อม อันได้แก่ สิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น อาคาร บ้ายขนาดใหญ่ และพืชพรรณธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้สภาพแวดล้อมบดบังการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญซึ่งเป็นที่ยหมายตา (landmark) ที่สำคัญในเมือง

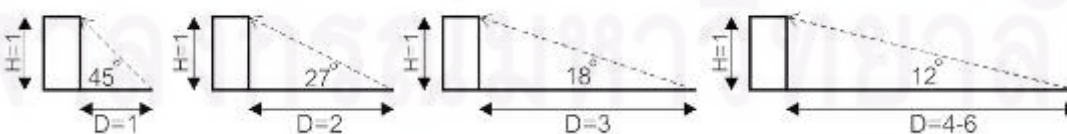
ในการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมจำเป็นต้องศึกษาถึงขอบเขตในการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญนั้นๆ หลักการสำคัญมาจากแนวคิดของ Martens (1877) ที่ทำการศึกษความสัมพันธ์ของการมองเห็นวัตถุในระยะห่างซึ่งได้อ้างถึงสภาพทางด้านกายภาพของสายตามนุษย์ที่จะมองเห็นวัตถุด้วยมุมมองระยะใกล้เท่ากับ 60 องศาในแนวตั้ง คือ 40 องศาเหนือเส้นระดับสายตา และ 20 องศาใต้เส้นระดับสายตา และมนุษย์สามารถมองเห็นวัตถุที่อยู่ไกลมากในระยะไม่เกิน 3,450 เท่าของขนาดความสูง โดยได้เสนอแนวคิดสำหรับเป็นพื้นฐานในการออกแบบสถาปัตยกรรมและการออกแบบชุมชนเมืองไว้คือ (ความสูง=H, ระยะห่างของผู้มอง=D)

$D/H = 1$ หรือมุมมอง 45 องศา จะมองเห็นภาพรวมทั้งหมดของอาคาร และเห็นรายละเอียดได้ชัดเจนที่สุด ผู้มองจะเกิดความรู้สึกกลมกลืน และน้อยกว่า

$D/H = 2$ หรือมุมมอง 27 องศา จะมองเห็นอาคารพร้อมกับสิ่งแวดล้อมโดยรอบ โดยที่จะมองเห็นอาคารเป็นภาพ และสิ่งแวดล้อมโดยรอบเป็นพื้นภาพ

$D/H = 3$ หรือมุมมอง 18 องศา จะมองเห็นอาคารพร้อมกับสิ่งแวดล้อมโดยรอบโดยที่ที่มีความสำคัญเท่ากัน ผู้มองจะเกิดความรู้สึกถูกปิดล้อมน้อยมาก

$D/H = 4$ หรือมุมมอง 12 องศา จะมองเห็นอาคารเป็นส่วนหนึ่งของพื้นภาพ โดยที่จะมองเห็นอาคารเพียงรูปร่างหรือเส้นรอบรูปเท่านั้น

ภาพที่ 2.25 ความสัมพันธ์ระหว่างความสูงกับระยะห่างของผู้มอง

(ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2552)

จากแนวคิดของ Martens (1877) ได้แสดงถึงคุณลักษณะของภาพที่มองเห็นในระยะต่างๆที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นข้อพิจารณาในการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับในระยะและขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง นอกจากนี้ อภิชาติ ศรีอรุณ (2520) ได้ใช้หลักการเดียวกันนี้ศึกษาการรับรู้เชิงทัศนของคนกับระยะห่างจากโบราณสถานเมื่อเทียบเป็นสัดส่วนกับความสูงของโบราณสถาน โดยสรุปได้ว่าให้สร้างอาคารที่มีความสูงมากขึ้นตามระยะห่างจากโบราณสถาน คือ

ระยะห่างจากโบราณสถาน 2H	ให้มีความสูงอาคารได้ 1 ชั้น
ระยะห่างจากโบราณสถาน 3H	ให้มีความสูงอาคารได้ 2 ชั้น
ระยะห่างจากโบราณสถาน 4H	ให้มีความสูงอาคารได้ 3 ชั้น
ระยะห่างจากโบราณสถานมากกว่า 4H	ให้มีความสูงอาคารได้ 4 ชั้น

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมในระยะต่างๆที่เหมาะสมได้ ตัวอย่างที่ดีในการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเฉพาะพื้นที่ย่อย เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง ได้แก่

เมืองเกียวโต ที่ได้มีการกำหนดนโยบายในการรักษาภูมิทัศน์ของเมือง ในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม รายละเอียดส่วนหนึ่ง มีการรักษามุมมองวิสัยทัศน์หรือการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญ ประกอบด้วยมุมมองที่คนในเมืองเห็นว่าสำคัญ และปรากฏอยู่ในบทกวีที่ทรงคุณค่า ถือว่าเป็นเมืองแรกที่มีการรักษามุมมองวิสัยทัศน์หรือการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญ โดยกำหนดการควบคุมจำนวน 38 แห่ง ได้แก่ การรับรู้เชิงทัศนของศาสนสถาน พระราชวัง พระตำหนัก ภูมิทัศน์ริมถนน ภูมิทัศน์ริมแม่น้ำ ฉากหลังของสวน ภูเขาที่สำคัญ

ภาพที่ 2.26 การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเฉพาะพื้นที่ย่อยในมุมมองจากในเมืองไปสู่ภูเขา (ที่มา: อ่างในตรีชาติ เล่าแก้วหนู, 2553)

ตัวอย่างที่ดีในการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมโดยรอบสถานที่สำคัญ เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง ได้แก่

เมืองฟลอเรนซ์ (FLORENCE) ในประเทศอิตาลี ในคริสต์ศตวรรษที่ 15-18 เป็นช่วงยุคทองของฟลอเรนซ์ ด้วยการสนับสนุนของตระกูลเมดิชี ทำให้ทั้งเมืองเต็มไปด้วยสถานที่สำคัญที่มีสถาปัตยกรรมที่

ดงามอยู่ทุกหนทุกแห่ง โดยเฉพาะโบสถ์หลวงซานตามาเรีย เดอ ฟิโอเร (Santa Maria del Fiore) หรือที่เรียกว่า "คูโอโม" ซึ่งเมืองได้รักษาสภาพแวดล้อมของเมืองในอดีตไว้เป็นอย่างดี โดยที่ไม่มีสิ่งปลูกสร้างที่ดูแปลกแยกกับอาคารเก่าแก่ให้เห็นแม้แต่หน่วย โดยเฉพาะการควบคุมความสูงของอาคารในเมือง ทำให้สามารถรับรู้เชิงทัศน์ของโดมอันสูงใหญ่ของคูโอโม (Duomo) ได้จากระยะไกลในทุกมุมมองของเมือง สมกับเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของเมืองฟลอเรนซ์ มาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 2.27 สภาพแวดล้อมในเมืองฟลอเรนซ์ (FLORENCE) ที่มีการควบคุมความสูง
(ที่มา : http://www.sawaddeeholidays.com/images/Intertour/italy/it_santa_maria.gif)

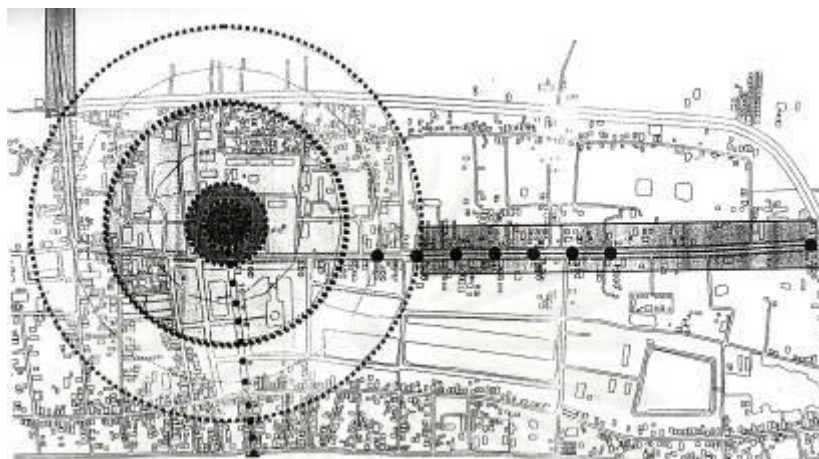
นอกจากนี้ จากการศึกษางานวิจัยของ อนุวัฒน์ การกัก (2545) เรื่อง แนวทางปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับพื้นที่แม่น้ำโขง (จังหวัดนครพนม) พบว่า ไม่มีการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมโดยรอบองค์พระธาตุพนม จึงทำให้ลำดับของการรับรู้เชิงทัศน์ขององค์พระธาตุพนมจากเส้นทางหลักที่มุ่งสู่องค์พระธาตุ ไม่ต่อเนื่อง รวมทั้งไม่สามารถรับรู้เชิงทัศน์ขององค์พระธาตุพนมในมุมมองจากพื้นที่สาธารณะที่สำคัญต่างๆ อันเกิดจากถูกบดบังและรบกวนจากความสูงของอาคาร ทำให้ไม่สามารถรับรู้เชิงทัศน์ขององค์พระธาตุพนมซึ่งเป็นที่ยุทธศาสตร์ (landmark) ของเมืองในระยะที่เหมาะสมได้

ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการเปิดมุมมองสู่องค์พระธาตุพนมในจุดสำคัญและมีการควบคุมความสูงของอาคารโดยรอบบริเวณ โดยมีแนวทางในการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมดังนี้ (ภาพที่ 2.25)

- ระยะโดยรอบในช่วง 0-50 เมตร ไม่ควรมีสิ่งปลูกสร้างใดๆ มาบดบัง
- ระยะโดยรอบในช่วง 50-100 เมตร ปลูกสร้างอาคารได้ไม่เกิน 1 ชั้น หรือสูงไม่เกิน 5.50 เมตร
- ระยะโดยรอบในช่วง 100-300 เมตรปลูกสร้างอาคารได้ไม่เกิน 2 ชั้นหรือสูงไม่เกิน 8.50 เมตร
- ระยะโดยรอบในช่วง 300-500 เมตรปลูกสร้างอาคารได้ไม่เกิน 3 ชั้นหรือสูงไม่เกิน 10 เมตร

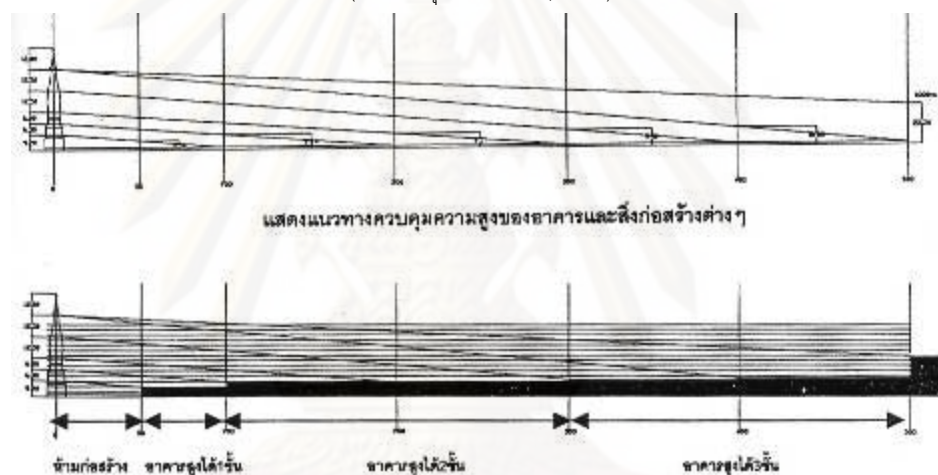
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2.28 ตำแหน่งและขอบเขตการควบคุมความสูงตามแนวคิดของ อนุวัฒน์ การกัก

(ที่มา : อนุวัฒน์ การกัก, 2545)

ภาพที่ 2.29 ระยะต่างๆ ในการควบคุมความสูงของอาคารและสิ่งก่อสร้าง โดยรอบพระธาตุพนม

(ที่มา : อนุวัฒน์ การกัก, 2545)

จากการศึกษางานวิจัยของ อนุวัฒน์ การกัก แสดงให้เห็นว่า การที่จะทำให้สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพของ สถานที่สำคัญในเมือง ในลักษณะเป็น ที่หมายตา (land mark) ของเมือง จะต้องมีการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมโดยรอบสถานที่สำคัญนั้นๆ รวมทั้งในมุมมองที่สำคัญ อันได้แก่ เส้นทางสัญจร ประกอบกับการเปิดมุมมองจากพื้นที่ว่างสาธารณะที่สำคัญของเมือง ซึ่งจะเป็นการเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมืองอย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ตาม อภิชาติ วงศ์แก้ว ที่ทำการศึกษาถึงแนวทางการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมโดยรอบพระปฐมเจดีย์ เพื่อให้สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพขององค์พระปฐมเจดีย์ได้จากระยะไกล ซึ่งพบว่า ยังต้องคำนึงถึงมาตรการและข้อกำหนดทางกฎหมายประกอบกัน เช่น การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินในอัตราส่วนพื้นที่และที่ปกคลุมด้วยอาคาร (B.C.R.) และพื้นที่ของอาคารรวมทุกชั้น (F.A.R.) รวมกัน ให้อยู่ในอัตราส่วนที่เหมาะสม

ทั้งนี้กฎหมายและข้อกำหนดในการควบคุมความสูงที่ใช้ในปัจจุบันได้แก่ ผังเมืองรวม เชียงใหม่ พ.ศ.2551 (ปรับปรุงครั้งที่3) อาศัยตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้มีการกำหนดเขตอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย⁵เอาไว้ ประกอบด้วยมาตรการในการควบคุมความสูงและขนาดของอาคาร สัดส่วนของอาคารคลุมดิน ซึ่งดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ (2548) ได้แนะนำว่า มาตรการเพื่อการอนุรักษ์และคุ้มครองโบราณสถานและสภาพแวดล้อมศิลปกรรมโดยอาศัยกฎกระทรวงผังเมืองรวมเชียงใหม่ยังไม่เพียงพอ และไม่ครอบคลุมแหล่งโบราณสถานที่อยู่ในเขตกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินอื่นๆ นอกเหนือจากในเขตอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยจะพบอาคารสูงเป็นจำนวนมากบริเวณเชิงดอยสุเทพจึงจำเป็นต้องอาศัยอำนาจของกฎหมายฉบับอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

กฎกระทรวง ฉบับที่ 28 (พ.ศ. 2534) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มีเนื้อหาส่วนหนึ่งเกี่ยวกับการควบคุมความสูงของอาคารบริเวณใกล้กับศาสนสถานในเมืองเชียงใหม่ไว้ว่า พื้นที่ที่อยู่ในระยะ 100 เมตร รอบนอกแนวเขตที่วัด เขตที่ดินของคริสตจักร หรือเขตที่ดินของมัสยิดหรือสุเหร่า ห้ามก่อสร้างต่อเติมหรือดัดแปลง อาคารสูงเกิน 16 เมตร

นอกจากนี้ เทศบัญญัติของเทศบาลนครเชียงใหม่ประกาศใช้ วันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2531 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2533 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนอาคารบางประเภทในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ (ภายในเขตโบราณสถานและบริเวณ 22 เมตร ระหว่าง2ข้างตลอดแนวคูเมือง) หลักการสำคัญในเทศบัญญัติฉบับนี้ในการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อม คือ

- ห้ามก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารภายในเขตโบราณสถาน เว้นแต่อาคารนั้นจะมีระยะดิ่งระหว่างพื้นที่เพดานตรงยอดฝ้ายหรือผนังสูงไม่เกิน 3 ชั้น หรือ 12.00 เมตร ยกเว้นอาคารที่ใช้เพื่อประกอบศาสนกิจสาธารณะ

ส่วนเทศบาลนครเชียงใหม่ เรื่องการติดตั้งป้ายขนาดใหญ่ (2547) ระบุเกี่ยวกับความสูงของป้ายไว้ดังนี้

- ป้ายขนาดใหญ่ที่ติดตั้งอยู่บนพื้นดิน โดยตรงต้องมีความสูงไม่เกินระยะที่วัดจากที่ติดตั้งป้ายไปจนถึงกึ่งกลางทางสาธารณะที่อยู่ใกล้ป้ายนั้นที่สุด และมีความยาวของป้ายไม่เกิน 32 เมตร และต้องมีความสูงไม่เกิน 16 เมตร จากระดับดินเดิม

- ป้ายขนาดใหญ่ที่ติดตั้งอยู่บนเนินเรียบแม่น้ำทั้งสองฝั่งต้องมีความสูงไม่เกิน 12 เมตร

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า แนวทางการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมบริเวณสถานที่สำคัญในเมือง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมโดยรอบในระดับเมือง โดยการเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพการเข้าถึงในถนน 2) การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมโดยรอบสถานที่สำคัญในเมืองในระดับ

⁵ การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ตามผังเมืองรวมเชียงใหม่ พ.ศ.2551 ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น อุตสาหกรรมหัตถกรรม การท่องเที่ยว การอยู่อาศัย การสาธารณสุขูปโภค และสาธารณูปการ

เฉพาะพื้นที่ย่อย เป็นการเน้นการรับรู้เชิงทัศนจากพื้นที่สาธารณะในเมือง และเพื่อเป็นการเคารพตามความเชื่อ และประเพณีนิยมดั้งเดิม ดังนั้นการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมทั้ง 2 ลักษณะ จะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสูงของอาคารสำคัญในเมืองกับระยะทางในการรับรู้เชิงทัศนที่เหมาะสม เพื่อกำหนดขอบเขตในการควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในปัจจุบัน พบว่าไม่สามารถควบคุมความสูงของอาคารเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปรากฏผลกระทบด้านมุมมองจากอาคารสูง อีกทั้งอาคารเพื่อประกอบศาสนกิจสาธารณะที่ถูกยกเว้นในการควบคุมความสูงทำให้บังมุมมองของโบราณสถานหรือสถานที่สำคัญในเมือง นอกจากนี้ ยังต้องมีการกำหนดอัตราส่วนพื้นที่ปกคลุมดิน (B.C.R.) และพื้นที่ของอาคารรวมทุกชั้น (F.A.R.) ให้สัมพันธ์กันด้วย

5) แนวทางการเว้นระยะสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนสถานที่สำคัญในเมือง

แนวทางการเว้นระยะสภาพแวดล้อมเป็นแนวทางหนึ่งในการเปิดมุมมอง เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง โดยใช้พื้นที่เปิดโล่งเพื่อเชื่อมต่อการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง ซึ่งจะมองเห็นภาพในลักษณะ มุมมองกว้าง (panoramas) เหมาะกับการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนระยะใกล้กับสถานที่สำคัญ ในเมืองในระดับพื้นที่ย่อย ทั้งนี้ กาญจน์ นทีวัณณิกุล (2550) ได้แบ่งประเภทของที่ว่างสาธารณะออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้คือ

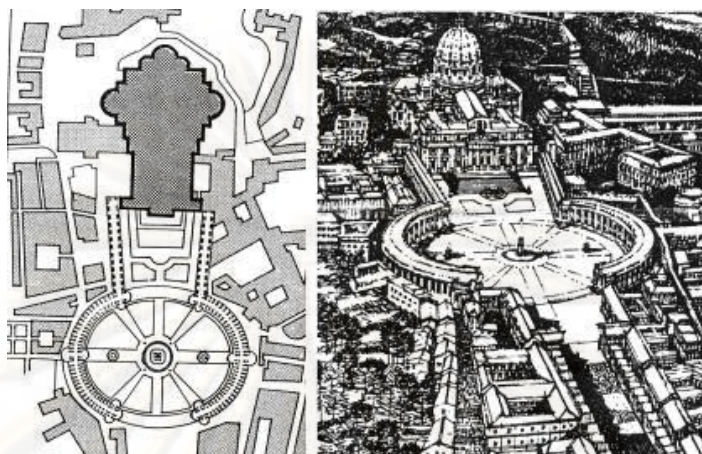
- 1) ที่ว่างสาธารณะประเภทถนน และบาทวิถี (street and path)
- 2) ที่ว่างสาธารณะประเภทจัตุรัส (square) หรือ พลาซ่า (piazza) มักอยู่ด้านหน้าอาคาร
- 3) ที่ว่างสาธารณะประเภทสวน (park) และพื้นที่ริมน้ำ (waterfront area)

จากการแบ่งประเภทของ กาญจน์ นทีวัณณิกุล พบว่า เป็นการแบ่งประเภทตามการใช้งานของที่ว่างสาธารณะ สำหรับที่ว่างสาธารณะประเภทแรกคือถนนและบาทวิถีนั้น ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ดังนั้นแนวทางการเว้นระยะสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนสถานที่สำคัญในเมือง จะมุ่งเน้นลักษณะของที่ว่างสาธารณะประเภทจัตุรัสหรือพลาซ่า และที่ว่างสาธารณะประเภทสวนเป็นสำคัญ เพื่อนำมาพิจารณาในการเว้นระยะของสภาพแวดล้อมให้เน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์การใช้งานที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่ประกอบกันด้วย

จากการศึกษาถึงแนวทางการเว้นระยะสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนสถานที่สำคัญในเมือง พบว่า ในยุคเรอเนสซองส์ (Renaissance) ราวช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 นอกจากมีความนิยมการตัดถนนเป็นแกนเส้นตรงเพื่อเปิดมุมมองให้เห็นภาพของอาคารสำคัญๆที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังนิยมการปรับปรุงรูปทรงของที่ว่างที่อยู่ติดกับอาคารสำคัญในเมืองหรือด้านหน้าทางเข้าให้รับกันอย่างเป็นระเบียบ ตัวอย่างเช่น

จัตุรัสเซ็นต์ปีเตอร์ (Basilica of Saint Peter, 1506) เบอโรนินิ (Bernini) ได้ออกแบบลานทางเข้า (entrance piazza) ขนาดกว้าง 650 ฟุต เป็นรูปวงรีที่ล้อมรอบด้วยระเบียบทางเดิน รวมทั้งการจัดระเบียบขององค์ประกอบโดยรอบลานให้เป็นระเบียบ และมีจังหวะที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้ลานโล่ง (piazza) เพื่อเปิดมุมมองในด้านที่สำคัญ จะช่วยเน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญใน

เมือง โดยเห็นภาพเป็นองค์รวมครอบคลุมสาระสำคัญของภาพทั้งหมด และอยู่ในระยะที่เห็นภาพอย่างชัดเจนโดยไม่มีสิ่งใดบดบัง

ภาพที่ 2.30 การเว้นระยะสภาพแวดล้อมด้วยลานโล่งเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนบริเวณด้านหน้า
ของวิหารเซนต์ปีเตอร์ (Basilica of Saint Peter)
(ที่มา : วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร, 2526)

โบสถ์ซานตา มาเรีย เดล ฟิโอเร (Santa Maria del Fiore) หรือที่เรียกว่า “ดูโอโม” (Duomo) มียอดโดมสูงใหญ่และยังคงเด่นสง่าอยู่กลางเมืองฟิเรนเซ ในฐานะสิ่งก่อสร้างที่สูงที่สุดในเมืองจวบจนปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าถึงแม้ตัวโบสถ์จะมีขนาดและความสูงที่ใหญ่โต แต่การเว้นระยะห่างด้วยลานโล่ง (piazza) ด้านหน้าโบสถ์ที่มีสัดส่วนที่เหมาะสม จะช่วยให้สามารถเปิดมุมมองให้มองเห็นอาคารทั้งหมดได้ นอกจากนี้ ยังใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมต่างๆของเมืองด้วย (ภาพที่ 2.29)

ภาพที่ 2.31 การเว้นระยะด้วยลานโล่ง (piazza) เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน
ด้านหน้าของโบสถ์ซานตา มาเรีย เดล ฟิโอเร (Santa Maria del Fiore)
(ที่มา : www.hotelgiotto-firenze.eu/up/florencehotels-santa-croce.jpg)

จัตุรัสซานมารโกในเมืองเวนิส (Piazza San Marco) เป็นการใช้ลานโล่ง (piazza) เพื่อสร้างให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวิหารซานมารโกได้อย่างชัดเจน ซึ่งได้คำนึงถึงระยะที่เหมาะสมในการมองเห็นและสัดส่วนของที่ว่างที่ถูกปิดล้อม (enclose) โดยได้รับการยกย่องว่ามีสัดส่วนที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่ง (ภาพที่ 2.30)

ภาพที่ 2.32 จัตุรัสซานมารโก (Piazza San Marco) ที่เมืองเวนิส ประเทศอิตาลี
(ที่มา : <http://www.chiangraifocus.com/webboard/view.php?Qid=11914&cat=9>)

ทั้งนี้ จากการศึกษาดังกล่าวมาข้างต้น พบว่า หลักการสำคัญที่ต้องคำนึงถึงความชัดเจนในการมองเห็น อันมาจากความสัมพันธ์ของความสูงและขนาดของอาคารกับระยะห่างที่มองเห็น จากแนวคิดของ Martens (1877) ซึ่งนิยมนำมากำหนดสัดส่วนของการเว้นระยะสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของสถานที่สำคัญต่างๆ ในยุโรป

ภาพที่ 2.33 การเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างความสูงของอาคารกับระยะที่มองเห็น
(ที่มา : Martens, 1971)

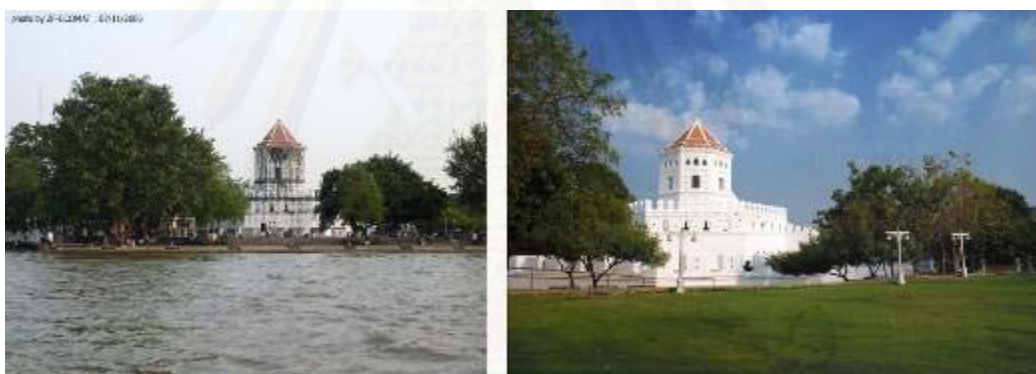
ภาพที่ 2.34 วัดพระแก้ว กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2.35 พระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์
(ที่มา : วิมลสิทธิ์ ทรยางกูร, 2526)

นอกจากการเว้นระยะที่เป็นที่ว่างสาธารณะประเภทจัตุรัส (square) หรือ พลาซ่า (piazza) แล้ว การเว้นระยะสภาพแวดล้อมโดยใช้ที่ว่างสาธารณะประเภทสวนก็เป็นการเน้นให้อาคารที่สำคัญนั้นดูโดดเด่นขึ้น โดยอาศัยหลักการ ที่เรียกว่า ภาพและพื้น (figure and ground) ตามหลักการของเกสตัลต์ ที่อธิบายว่า มนุษย์รับรู้เชิงทัศนศาสตร์ได้จากภาพที่ติดกับพื้น ความแตกต่างระหว่างสีพื้น และพื้นผิวของภาพและพื้นทำให้ภาพดูลอยเด่นชัดขึ้นมา เช่น การที่เราเห็นอาคารแยกออกมาจากท้องฟ้า (ภาพที่ 2.32) หรือการมองเห็นอาคารแยกออกมาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เป็นพื้นภาพ โดยมีพื้นฐานมาจากการจัดระเบียบของสิ่งที่มองเห็นในสมอง

ตัวอย่าง แนวทางการเว้นระยะสภาพแวดล้อมโดยใช้ที่ว่างสาธารณะประเภทสวน คือ สวนสาธารณะสันติชัยปราการบริเวณโดยรอบป้อมพระสุเมรุ ซึ่งเป็นสวนสาธารณะระดับชุมชนเมือง สร้างบนพื้นที่ประมาณ 8 ไร่เศษ เป็นการเปิดมุมมองไปสู่ป้อมพระสุเมรุ ในขณะที่เดียวกันสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติไม่ว่าจะเป็น รูปทรง สีเส้นของต้นไม้และพื้นหญ้าซึ่งถือว่าเป็นพื้นภาพ ตัดกับป้อมพระสุเมรุซึ่งถือว่าเป็นภาพตามหลักการของเกสตัลต์ ซึ่งจะสามารถมองเห็นป้อมพระสุเมรุได้โดดเด่น ทั้งมุมมองจากถนนด้านหน้า มุมมองจากแม่น้ำเจ้าพระยาและฝั่งตรงข้ามแม้ว่าจะมีระยะการมองที่ไกลตาม สวนสาธารณะสันติชัยปราการนับเป็นตัวอย่างที่ดีของการพัฒนาเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์และโบราณสถาน อีกทั้งเป็นนันทสถานเอนกประสงค์ที่ได้ประโยชน์ใช้สอยทั้งด้านการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษา และการอนุรักษ์ (ป้อมพระสุเมรุ) พื้นที่โดยรอบได้รับการออกแบบให้สามารถใช้เป็นที่ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การออกกำลังกาย การเดินแอโรบิก รำมวยจีน สามารถเป็นสถานที่จัดงานของท้องถิ่นและรัฐบาลเช่น พิธีต้อนรับแขกจากต่างประเทศรวมทั้งด้านวัฒนธรรมเช่น พิธีลอยกระทง สงกรานต์ เป็นต้น

ภาพที่ 2.36 มุมมองจากแม่น้ำและในพื้นที่ ที่มองเห็นป้อมพระสุเมรุ โดดเด่นในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

(ที่มา : <http://forums.212cafe.com/wasant/board-5/topic-7-2.html>)

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถนำมาเป็นวิธีการในการวิเคราะห์ระยะของความชัดเจนในการมองที่สัมพันธ์กับความสูงอาคารและสัดส่วนในการปิดล้อมที่มีผลต่อความรู้สึก เพื่อหาระยะการมองที่เหมาะสมกับการเว้นระยะสภาพแวดล้อมทั้งประเภทที่เป็นพลาซ่า (piazza) และสวนสาธารณะ (park)

มาตรการทางกฎหมายก็เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดพื้นที่เพื่อเว้นระยะของสภาพแวดล้อม เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง โดยมีการศึกษาจากมาตรฐานผังเมืองกรุงเทพ ซึ่งได้กล่าวถึงแนวทางในการวางแผนเกี่ยวกับที่ว่างในเมืองและสวนสาธารณะ ให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนประชากรในเมือง โดยกำหนดมาตรฐานสัดส่วนประชากรต่อเนื้อที่สวนสาธารณะไว้คือ ประชากร 1 คนต่อพื้นที่สวนสาธารณะ 16 ตารางเมตร

นอกจากนี้เทศบัญญัติของเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2531 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2533 ได้กำหนดระยะห่างของสิ่งก่อสร้างให้ห่างจากโบราณสถานไว้ดังนี้

- ห้ามก่อสร้างหรือตัดแปลงอาคารภายในเขตโบราณสถาน เว้นแต่แนวอาคารจะห่างจากเขตโบราณสถานอย่างน้อย 20.00 เมตร

- ห้ามก่อสร้างอาคารทุกชนิดในระยะ 6.00 เมตรจากเขตของโบราณสถาน

ทั้งนี้ สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ (2545) ได้ชี้ให้เห็นว่า ภายใต้ข้อกำหนดการควบคุมระยะรั้วสิ่งปลูกสร้างในระยะ 6.00 เมตร จากเขตโบราณสถานพบว่าแทบจะไม่มีนัยในการควบคุมแม้แต่น้อยเป็นผลให้มีการก่อสร้างประชิดโบราณสถานอยู่เสมอๆ

อย่างไรก็ตาม มาตรการดังกล่าวสามารถนำมาเป็นข้อพิจารณาเพื่อจัดสรรพื้นที่ว่างในเมือง ร่วมกับการวิเคราะห์ระยะของความชัดเจนในการมองเห็น เพื่อกำหนดการเว้นระยะของสภาพแวดล้อมที่เน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมืองได้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า แนวทางการเว้นระยะของสภาพแวดล้อมเพื่อนำการรับรู้เชิงทัศนียภาพ เป็นการใช้พื้นที่เปิดโล่งเพื่อเชื่อมต่อการรับรู้เชิงทัศนียภาพไปยังสถานที่สำคัญ อันได้แก่ จตุรัส (square) หรือ พลาซ่า (piazza) และสวน (park) โดยการเว้นระยะสภาพแวดล้อมเฉพาะมุมมองที่สำคัญ หรือเว้นระยะโดยรอบ ตามวัตถุประสงค์โดยมีหลักสำคัญที่ต้องคำนึงคือ ความสัมพันธ์ระหว่างระยะในการมองเห็นกับความสูงอาคาร เพื่อกำหนดการเว้นระยะของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายเพื่อเอื้อให้เกิดการเว้นระยะของสภาพแวดล้อม ในประเด็นเกี่ยวกับสัดส่วนที่ว่างในเมืองและสวนสาธารณะและการเว้นระยะห่างจากสถานที่สำคัญหรือโบราณสถาน

6) แนวทางการอำพรางการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมือง

แนวทางดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่ออำพรางสถานที่สำคัญ เพื่อลดทอนหรือไม่ให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพของอาคารหรือสถานที่ต่างๆ อันเนื่องมาจากเหตุผลด้านความเชื่อ หรือ เพื่อปกปิดลักษณะอาคารที่มีความขัดแย้งกับสภาพแวดล้อม

แนวทางในการอำพรางการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญในเมืองนั้นมีหลายวิธี เช่น การปรับปรุงโครงข่ายทางสัญจรให้ลดศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสถานที่สำคัญ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการลดโอกาสในการมองเห็นประการหนึ่ง ซึ่งทิพย์สุดา ปทุมานนท์ (2549) กล่าวถึง การเปลี่ยนมุมมองหรือการเปลี่ยนทิศของมุมมองในการเข้าถึง โดยอธิบายว่า การเปลี่ยนทิศทางการมองเห็นของผู้คนเดินอยู่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองโดยสิ้นเชิง จากแนวคิดดังกล่าว สามารถใช้แนวทางการปรับปรุงโครงข่ายทางสัญจรเพื่อเปลี่ยนมุมมองที่สามารถมองเห็นสถานที่สำคัญนั้นๆ ไปในมุมมองอื่นหรือในมุมมองที่ไม่มีองค์ประกอบสำคัญตั้งอยู่

อีกวิธีหนึ่งคือ การบดบังมุมมอง (obstruction) เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการอำพรางการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญได้ โดยใช้องค์ประกอบในสภาพแวดล้อมช่วยบดบังหรือเป็นแนวกันชน (buffer) ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้างหรือพืชพรรณธรรมชาติ ซึ่งวิลาสินี สุขสว่าง (2549) ได้ให้ความสำคัญกับพืชพรรณธรรมชาติซึ่ง

เป็นปัจจัยสำคัญในการดูกลั่นการรับรู้เชิงทัศน⁶ ได้เป็นอย่างดี ในบางครั้งอาจจะไม่จำเป็นต้องบังคับทั้งหมดใช้ การบังคับเฉพาะส่วนสำคัญก็ได้ นอกจากนี้ยังได้เสนอ การสร้างสิ่งดึงดูดสายตาเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจ (positive distraction) การปลูกต้นไม้ที่มีสีสันโดดเด่นในทิศทางตรงข้ามกับสถานที่ที่ต้องการอำพราง เป็นต้น

ตัวอย่าง การใช้องค์ประกอบในสภาพแวดล้อมช่วยบดบัง เช่น งานของ วิลลาซีนี สุขสว่าง (2549) ได้ทำการประเมินผลกระทบเชิงทัศนจากสิ่งก่อสร้างประเภทโรงแรมพักตากอากาศ ในเขตเทศบาลเมือง ป่าตอง อำเภอกระบุรี จังหวัดภูเก็ต โดยการคาดการณ์ของผลกระทบเชิงทัศนในจุดมองที่สำคัญ เช่น บริเวณริม ชายหาดป่าตอง และมุมมองถนนในตัวเมือง

ซึ่งได้คาดการณ์ลักษณะของผลกระทบไว้ว่า โครงการตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็นทรัพยากรทาง สายตาที่สำคัญ เนื่องจากเป็นพื้นที่ลาดชันที่หันเข้าสู่มุมเปิดของทะเล ซึ่งสามารถสังเกตเห็นถึงความแปลกแยก และขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมเดิมหรือบริเวณที่สวยงามของพื้นที่ธรรมชาติได้ค่อนข้างชัดเจน จากผลการ ประเมินผลกระทบทางสายตาของโครงการดังกล่าวพบว่า โครงการส่งผลกระทบในลักษณะที่ก่อให้เกิดความ ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อม โดยมีข้อเสนอแนะ ในการลดผลกระทบคือ ต้องดำเนินการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในพื้นที่ โลงโดยรอบอาคาร เพื่อบดบังมุมมอง และให้เกิดสีเขียวของพืชพรรณช่วยดูกลั่นการมองเห็นได้ดีขึ้น ในการลด ผลกระทบเชิงทัศนในระยะใกล้และไกล

ภาพที่ 2.37 การวางกลุ่มอาคารของโครงการ

(ที่มา : คู่มือการประเมินผลกระทบเชิงทัศน, สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.))

⁶ การดูกลั่นการรับรู้เชิงทัศน สามารถอธิบายได้ว่า สภาพแวดล้อมโดยรวม ไม่ว่าจะเป็น อาคารหรือพืชพรรณธรรมชาติ ซึ่งมีคุณลักษณะ ที่ดึงดูดความสนใจของสิ่งต่างๆที่ไม่น่ามอง หรือไม่ต้องการให้มอง คุณลักษณะดังกล่าว เช่น สี สัน รูปร่าง พื้นผิว เป็นต้น

ภาพที่ 2.38 การจำลองภาพของโครงการเมื่อสร้างเสร็จ เพื่อศึกษาผลกระทบเชิงทัศนที่่จะเกิดขึ้น
(ที่มา : คู่มือการประเมินผลกระทบเชิงทัศน, สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)

ในขณะเดียวกัน Appleton (1996) ได้สรุปแนวทางในการเปลี่ยนมุมมองและการบังคับนี้ว่าสามารถสร้างให้เกิดความตื่นตัวในระหว่างเดินทางไปสู่สถานที่สำคัญต่างๆ และเกิดความน่าสนใจอยากที่จะพบสิ่งที่ยังไม่ได้เห็น ทั้งนี้สามารถชี้แนวทางดังกล่าว เพื่อปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญ ที่ต้องการการอำพรางการถูกมองเห็นอย่างชัดเจน หรือสถานที่ที่ต้องการให้เกิดความรู้สึกกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

2.2.4 แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้อง

1) โครงการวางแผนพัฒนาเมืองเชียงใหม่ (2534)

บริษัท หลุยส์ เบอร์เจอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล นำเสนอแผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเนื้อหาในส่วนของอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางด้านอาคารสิ่งก่อสร้างของเมืองให้เกิดสภาพแวดล้อมที่สวยงามกลมกลืนระหว่างรูปร่างลักษณะอาคาร และความเป็นเมืองในสวนของเมืองเชียงใหม่ไว้ ทั้งนี้ได้นำเสนอแนวทางสำหรับการออกแบบเพื่อใช้เป็นข้อพิจารณาในการขอใบอนุญาตประกอบการ โดยมีเนื้อหาในการกำหนด ความสูง สัดส่วนของหน้าต่างและประตู ความสัมพันธ์ของกลุ่มอาคาร และพื้นที่ว่างระหว่างอาคาร รูปร่างของหลังคา ภูมิทัศน์ มาตรฐาน ลักษณะด้านหน้าอาคาร และรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม ซึ่งจะเป็แนวทางในการพิจารณาเพื่อนำไปปฏิบัติงานของคณะกรรมการอนุรักษ์ศิลปกรรมในอนาคต

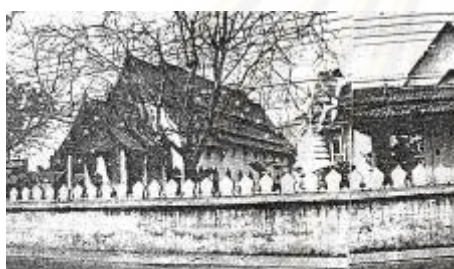
อย่างไรก็ตามแผนงานดังกล่าว ยังคงเป็นเพียงแนวทางในหลักการเท่านั้น ยังไม่สามารถทำให้เกิดการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นรูปธรรม

2) แผนงานและโครงการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่ (2537)

แผนงานและโครงการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่ จัดทำขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นไปในลักษณะที่เรียกว่า การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้เนื่องจากเมืองเชียงใหม่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีโบราณสถานและแหล่งศิลปกรรมอันทรงคุณค่ามากมาย สมควรที่จะอนุรักษ์ไว้ก่อนที่จะเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา และจากการบุกรุกทำลายโดยมนุษย์

การจัดทำแผนนี้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น ภูมิทัศน์ชุมชน การใช้ประโยชน์ที่ดิน สาธารณูปโภค โทรคมนาคม และการรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งรูปแบบทางกายภาพและ

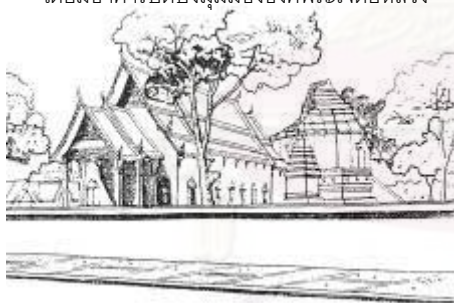
บรรยากาศของความเป็นเมืองเก่าจะต้องประสานกลมกลืนกับบริเวณที่พัฒนาใหม่ให้มากที่สุด โดยไม่ขัดต่อความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ในโครงการประกอบไปด้วย การจัดภูมิทัศน์ โดยคำนึงถึงการมองเห็น (vista) ซึ่งการมองเห็นที่เป็นหลักของเมืองมาจากเส้นทางที่เป็นถนนประเภท (approach route) ที่เข้าสู่ตัวเมืองในแนวแกน เนื่องจากเป็นมุมมองการมองเห็นที่สามารถสะท้อนให้เห็นแนวคิดในการสร้างเมืองได้เป็นอย่างดี ดังนั้นเส้นทางหลักที่เข้าสู่ตัวเมืองและที่เปิดโล่งในเมืองจึงมีความสำคัญและให้ประโยชน์ต่อการมองเห็น ลักษณะดังกล่าวจะต้องพยายามรักษาเอาไว้ ส่วนที่บกพร่องต้องปรับปรุงแก้ไข และเสริมแต่ให้มีความสมบูรณ์ โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ของช่องมอง ทิวทัศน์ที่สำคัญในเมือง โดยเฉพาะช่องมองจากสะพานนารัฐไปยังวัดพระสิงห์และจากวัดพระสิงห์ไปตามถนน สุเทพจนถึงยอดดอยสุเทพ ช่องมองทิวทัศน์จากหน้าเมืองไปยังดอยสุเทพเป็นช่องมองที่สำคัญที่สุด นอกจากนี้ยังมีการใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสภาพแวดล้อม เช่น การกำหนดเขตควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน เขตควบคุมความสูงอาคาร เป็นต้น เพื่อรักษาเส้นขอบฟ้า (sky line) โดยรวมของเมืองด้วย

ภาพที่ 2.39 ภาพปัจจุบันของมุมมองด้านหน้าวัดเจดีย์หลวง โดยมีอาคารบดบังมุมมององค์พระเจดีย์หลวง

ภาพที่ 2.41 ภาพปัจจุบันของมุมมองด้านหน้าวัดสวนดอก มีสิ่งก่อสร้างบดบัง และคุกคามมุมมองของวัด

ภาพที่ 2.40 การปรับปรุงภูมิทัศน์ด้านหน้าวัดเจดีย์หลวงเพื่อเปิดมุมมองสู่องค์พระเจดีย์หลวง

ภาพที่ 2.42 การปรับปรุงภูมิทัศน์ด้านหน้าวัดสวนดอกเพื่อเปิดมุมมองให้เห็นวัดอย่างชัดเจน

(ที่มา : แผนงานและโครงการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่, 2545)

จากการศึกษาแผนงานและโครงการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่ จะสังเกตได้ว่า โครงการดังกล่าว เป็นการปฏิบัติงานอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่ อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ และการควบคุมสภาพแวดล้อม แต่ยังคงมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติอยู่ในระยะแคบเฉพาะบริเวณขอบเขตของโบราณสถาน อีกทั้งยังขาดการคำนึงถึงคติความเชื่อซึ่งเป็น

รากฐานทางวัฒนธรรมที่เป็นต้นกำเนิดการกำหนดลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ต่างๆ ของเมืองในอดีต อันจะเป็นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่าของเชียงใหม่ได้อย่างสมบูรณ์และยั่งยืน

3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 จนถึงฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) และใช้มาถึงปัจจุบัน กำหนดให้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของภาคเหนือตอนบน จึงมีโครงการที่เรียกว่า เมกะโปรเจกต์ (mega project) ขึ้นมากมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โครงการส่วนใหญ่อยู่ใกล้พื้นที่เมืองเก่า และบริเวณเชิงดอยสุเทพ ซึ่งมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ และอ่อนไหวต่อความรู้สึกของคนเชียงใหม่ ทำให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งโบราณสถานทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ยังส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอยู่อาศัยมากขึ้น โดยเฉพาะการเกิดอาคารสูงในบริเวณต่างๆ ในเมือง ได้สร้างปัญหาต่างๆ เช่น การบดบังวัด รวมทั้งพระธาตุดอยสุเทพ และพื้นที่ที่สำคัญของเมือง การจราจรติดขัด เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 สรุปการทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดข้างต้นนี้ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ คือ คตินิยมในการสร้างวัดสำคัญในเมืองเชียงใหม่มีเจตนาเพื่อให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดหลากหลายลักษณะตามความเชื่อที่แตกต่างกันไป สามารถจำแนกได้ 5 ลักษณะคือ 1) คตินิยมในการสร้างพระธาตุบนดอย คุณลักษณะคือสามารถมองเห็นตัวพระธาตุที่ตั้งอยู่บนดอยในมุมมองสูงในระดับเมือง 2) คตินิยมในการสร้างวัดศูนย์ กลางเมือง คุณลักษณะคือสามารถมองเห็นพระธาตุเจดีย์ได้จากพื้นที่โดยรอบ 3) คตินิยมในการสร้างแกนเมือง คุณลักษณะคือถนนด้านหน้าเป็นแกนนำสายตาพุ่งตรงไปสู่วิหารภายในวัด 4) คตินิยมในการสร้างวัดหัวขวง คุณลักษณะคือมีการเชื่อมต่อบนดอยไปสู่วัดจากลานโล่งสาธารณะกลางเมือง 5) คตินิยมในการสร้างวัดป่า (อรัญวาสี) คุณลักษณะคือสภาพแวดล้อมรอบวัดต้องมีการคุดซบทางสายตาได้ดี เพื่อเป็นการอำพรางตัววัดไม่ให้เห็นมองเห็นได้โดยง่าย นอกจากนี้ยังพบว่า มีการรับรู้เชิงทัศนของวัดตามระดับชั้นที่สอดคล้องกับลำดับความสำคัญของวัดทั้งในระดับ เมือง ย่าน และชุมชน โดยเงื่อนไขทางกายภาพหรือคุณลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนของวัดดังกล่าวนี้ นี้ถือว่าเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้มาแต่อดีต

ดังนั้นเพื่อให้วัดสามารถรับรู้เชิงทัศนได้ตามเจตนาในอดีตและสอดคล้องกับสภาพกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต จึงสามารถใช้การออกแบบชุมชนเมืองในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรอบวัด แนวคิดการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองและภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งถือว่าการพิทักษ์รักษาลักษณะเฉพาะของสถานที่สำคัญในเมืองไว้ กล่าวคือ เป็นการปรับปรุงและสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมให้สัมพันธ์ระหว่างวัดกับการรับรู้เชิงทัศนของผู้คน โดยการจัดองค์ประกอบทางกายภาพในสภาพแวดล้อม ให้เกิดจินตภาพและทัศนียภาพที่มีคุณค่าในเมือง

โดยมีแนวทางและวิธีการในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง อันได้แก่ 1) การปรับปรุงโครงข่ายทางสัญจรเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง เพื่อเพิ่มศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงและเชื่อมความต่อเนื่องของมุมมอง 2) การเปิดมุมมองหรือช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง จะเป็นการเน้นการรับรู้เชิงทัศนในกรณีที่มีการบดบังในระดับพื้นที่ย่อยจาก 3) การเว้นระยะสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง ทั้งที่เป็นลานโล่งและสวนสาธารณะ จะทำให้สามารถมองเห็นองค์ประกอบทั้งหมดของสถานที่สำคัญได้ชัดเจนในระยะใกล้ 4) การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง เป็นการเน้นคุณภาพของช่องมองจากการรับรู้เชิงทัศนจากช่องถนน เพื่อรักษาแนวเส้นนำสายตามุ่งตรงไปยังสถานที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดแนวสร้างซิด และความกลมกลืนขององค์ประกอบสถาปัตยกรรม รวมทั้งความต่อเนื่องขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ เช่น อุปกรณ์ประกอบถนน และต้นไม้ 5) การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง ไม่ให้บดบังการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญ ทั้งระดับเมืองและระดับพื้นที่ย่อย โดยแบ่งลักษณะของการกำหนดความสูงออกเป็นควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมโดยรอบบริเวณ และควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมในแนวทางสัญจรเข้าถึง และพื้นที่สาธารณะที่สำคัญในเมือง 6) การอำพรางการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง โดยการปรับปรุงโครงข่ายถนน และใช้การบดบังด้วยสิ่งก่อสร้างและพืชพรรณธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้เกิดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ อีกทั้งยังสร้างให้เกิดความน่าสนใจอยากจะพบสิ่งที่ยังไม่เห็น

ในประเด็นทางด้านข้อกำหนดและกฎหมายต่างๆ ต้องคำนึงถึงมาตรฐานของการรักษาแนวแกน การเปิดมุมมอง การกำหนดที่เปิดโล่ง ระยะเวลา และระยะเวลาความสูงอาคารในบริเวณโดยรอบและมุมมองสำคัญของสถานที่สำคัญนั้น อย่างไรก็ตามพบว่า ยังไม่พบมาตรฐานที่ชัดเจนเพียงพอที่จะนำไปสู่แนวทางในการประยุกต์ใช้ เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของสถานที่สำคัญในเมือง อีกทั้งยังภูมิทัศน์ทางสัญจรในการเข้าถึงอาคารสำคัญในเมือง ไม่มีความชัดเจน หรือมีสิ่งปลูกสร้างบดบัง ซึ่งมีการกำหนดระยะเวลาอาคารให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร แต่ไม่สอดคล้องกับอาคารเก่า หรือขาดการกำหนดเขตห้ามสร้างในบริเวณที่เปิดมุมมองสู่สถานที่สำคัญ ถึงแม้จะมีการกำหนดความสูงอาคารโดยรอบอาคารสำคัญแล้วก็ตาม แต่ยังคงขาดการควบคุมมุมมองสำคัญดังกล่าวจากระดับสายตา

2.4 การกำหนดกรอบแนวคิดในงานวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น การจะปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ ควรพิจารณาถึงคุณลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนตามคตินิยมแต่ละแบบ เปรียบเทียบกับการพิจารณาสภาพทางกายภาพ โดยสามารถ สรุปวิธีการในการวิเคราะห์ จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นนี้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ในสภาพแวดล้อมปัจจุบัน ได้ดังนี้

1) **การกำหนดขั้นตอนในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัดตามคตินิยมในการสร้างพระธาตุบุนดอย** ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยรอบวัด จะเป็นการวิเคราะห์โครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ โดยใช้แผนที่ในมุมมองรับดับสูง เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะโครงข่ายต่างๆ ที่มีผลต่อการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุบุนดอย ประกอบกับ การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตา จากการประยุกต์แนวคิดของ Apple yard (1964) และ Cullen (1971) มาใช้ในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัด โดยการเก็บข้อมูลจากภาพถ่ายต่อเนื่องในมุมมองจากโครงข่ายทางสัญจรในเมือง และจากตำแหน่งของที่ว่างสาธารณะที่สำคัญในเมือง และนำมาวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS) เพื่อสรุปประเด็นปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุบุนดอย

2) **การกำหนดขั้นตอนในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัดตามคตินิยมในการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง** ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยรอบวัด โดยใช้แผนที่ในมุมมองรับดับสูง เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะโครงข่ายต่างๆ ที่มีผลต่อการรับรู้เชิงทัศนของวัดศูนย์กลางเมือง และการศึกษาองค์ประกอบในสร้างให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัด จากแนวคิดความชัดเจนในการมอง โดยคำนึงถึงสัดส่วนความสูงขององค์เจดีย์กับระยะต่างๆ ในการมอง (H/D) เพื่อพิจารณาความสูงของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับระยะต่างๆในการมอง วิเคราะห์เปรียบเทียบกับภาพถ่ายในมุมมองตามระยะต่างๆ ดังกล่าว ในมุมมองจากเส้นทางการเข้าถึงและที่ว่างสาธารณะที่สำคัญโดยรอบวัด และนำมาวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS) เพื่อสรุปประเด็นปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดศูนย์กลางเมือง

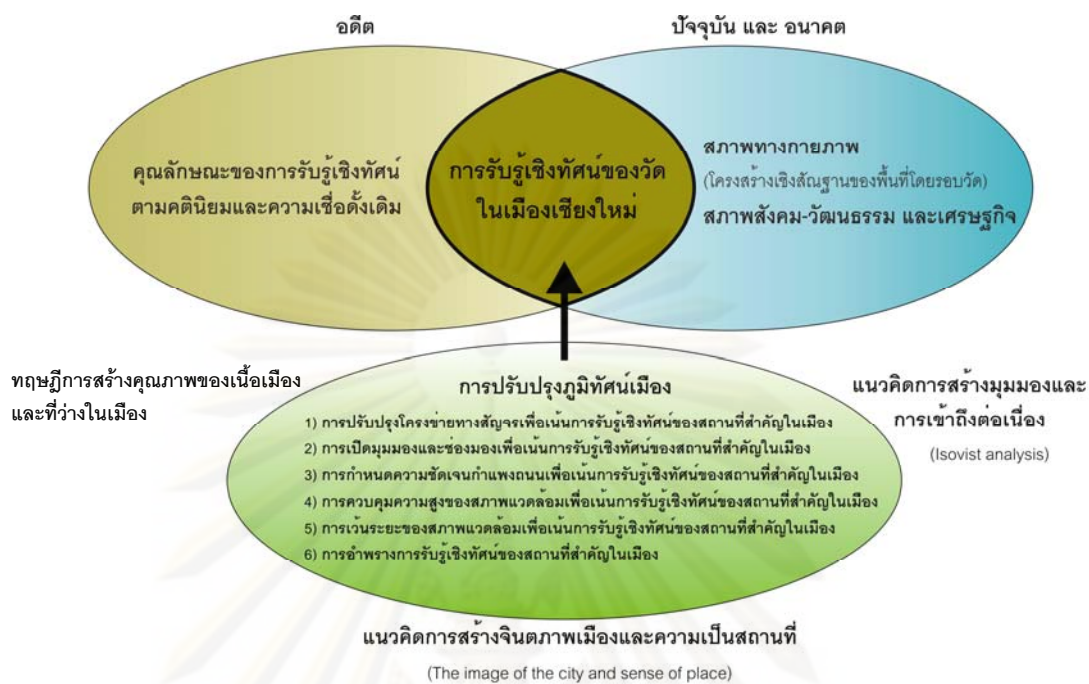
3) **การกำหนดขั้นตอนในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัดตามคตินิยมในการสร้างวัดในแนวแกนเมือง** ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยรอบวัด โดยใช้แผนที่ในมุมมองรับดับสูง เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะโครงข่ายต่างๆ ที่มีผลต่อการรับรู้เชิงทัศนของวัดใน

แนวแกนเมือง และการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในมุมมองระดับสายตา จากแนวคิดการสร้างการรับรู้เชิงทัศนียภาพเป็นลำดับการเข้าถึงและความชัดเจนในการมอง โดยคำนึงถึงสัดส่วนความสูงขององค์ประกอบในวัดกับระยะต่างๆ ในการมอง (H/D) โดยการเก็บข้อมูลจากภาพถ่ายในระยะต่างๆ ดังกล่าว และนำมาวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS) เพื่อสรุปประเด็นปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดในแนวแกนเมือง

4) **การกำหนดขั้นตอนในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดตามคตินิยมในการสร้างวัดหัวช่วง** ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยรอบวัด โดยใช้แผนที่ในมุมมองระดับสูงเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างต่างๆ ที่มีผลต่อการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดหัวช่วง และนำมาวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS) เพื่อสรุปประเด็นปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดหัวช่วง

5) **การกำหนดขั้นตอนในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดตามคตินิยมในการสร้างวัดอรัญวาสี (วัดป่า)** ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยรอบวัด โดยใช้แผนที่ในมุมมองระดับสูง เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างต่างๆ ที่มีผลต่อการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดอรัญวาสี รวมทั้งการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาจากภาพถ่ายในมุมมองจากเส้นทางการเข้าถึง และนำมาวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS) เพื่อสรุปประเด็นปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดอรัญวาสี

นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาประกอบกับสภาพสังคมวัฒนธรรม และสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน และคาดการณ์ในอนาคต เพื่อกำหนดขอบเขตการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้สอดคล้องและเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดในเมืองเชียงใหม่ตามคตินิยมแต่ละแบบ โดยใช้แนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยการออกแบบชุมชนเมืองที่เน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของสถานที่สำคัญตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับการอาศัยข้อกำหนดทางกฎหมายในการควบคุมสภาพแวดล้อม ในเรื่องของ การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อม ระยะสร้างชิด ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคาร องค์ประกอบภูมิทัศน์ต่างๆ เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดได้ตามเจตนาในอดีต สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สร้างจินตภาพให้กับเมือง และสอดคล้องกับวิถีชีวิต และสภาพสังคม เศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต (แผนภูมิที่ 2.1)

แผนภูมิที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

บทที่ 3

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา คือ การศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่โดยรอบวัดกรณีศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลผลข้อมูลพื้นฐานทางด้าน ประวัติศาสตร์ กายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม กระบวนการดังกล่าวจะชี้ให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหาในการรับรู้เชิงทัศนของวัดได้ เพื่อสร้างแนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดได้ตามเจตนาในอดีต โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การศึกษาสภาพทั่วไปของเมืองเชียงใหม่

3.1.1 ข้อมูลทั่วไปของอำเภอเมืองเชียงใหม่

- 1) ข้อมูลด้านที่ตั้งและอาณาเขตในอำเภอเมืองเชียงใหม่
- 2) ข้อมูลด้านสภาพภูมิประเทศในอำเภอเมืองเชียงใหม่
- 3) ข้อมูลด้านสภาพภูมิอากาศในอำเภอเมืองเชียงใหม่
- 4) ขอบเขตการปกครองในอำเภอเมืองเชียงใหม่

3.1.2 ข้อมูลด้านสังคมและวัฒนธรรมในอำเภอเมืองเชียงใหม่

- 1) พัฒนาการของสังคมเชียงใหม่
- 2) ข้อมูลด้านประชากรในอำเภอเมืองเชียงใหม่
- 3) ข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณีต่างๆในอำเภอเมืองเชียงใหม่
- 4) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจในอำเภอเมืองเชียงใหม่

3.1.3 การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายการสัญจรในพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่

- 1) พัฒนาการระบบโครงข่ายการสัญจรในอำเภอเมืองเชียงใหม่
- 2) ระบบคมนาคมในอำเภอเมืองเชียงใหม่
- 3) โครงข่ายทางเดินเท้าในอำเภอเมืองเชียงใหม่

3.1.4 การวิเคราะห์พัฒนาการและรูปแบบที่ว่างสาธารณะในเมืองเชียงใหม่

3.1.4 การวิเคราะห์รูปแบบมณฑลอาคารและที่ว่างในอำเภอเมืองเชียงใหม่

3.2 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างพระบรมธาตุบนดอย

3.2.1 วัดพระธาตุดอยสุเทพ

- 1) ข้อมูลทั่วไปของวัดพระธาตุดอยสุเทพ
  - (1) ประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุดอยสุเทพ
  - (2) การวิเคราะห์ชัยภูมิที่ตั้งของวัดพระธาตุดอยสุเทพ
  - (3) การวางผังภายในและองค์ประกอบสำคัญ
- 2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง
  - (1) การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายทางสัญจร
  - (2) การวิเคราะห์รูปแบบมณฑลอาคารและที่ว่าง

- (3) การวิเคราะห์ที่ว่างสาธารณะ
- (4) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- (5) การวิเคราะห์ความสูงของสิ่งปลูกสร้างและมาตรการในการควบคุมความสูง
- 3) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตา
- 4) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพโดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)
- 5) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพ
  - (1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพ
  - (2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

3.3 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง

3.3.1 วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร

- 1) ข้อมูลทั่วไปของวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร
  - (1) ประวัติความเป็นมาของวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร
  - (2) การวางผังภายใน และองค์ประกอบสำคัญ
- 2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพจากแผนที่ในระดับสูง
  - (1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจร
  - (2) การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง
  - (3) การวิเคราะห์รูปแบบที่ว่างสาธารณะ
  - (4) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง
  - (5) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน
  - (6) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร
  - (7) การวิเคราะห์ความสูงอาคาร
- 3) การกำหนดขอบเขตในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวง
- 4) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตา
  - (1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพเป็นลำดับจากการเข้าถึง
  - (2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพจากประตูเมือง และช่วงประตูเมือง
- 5) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวงโดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)
- 6) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวง
  - (1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวง
  - (2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวง

3.3.2 วัดสวนดอก

- 1) ข้อมูลทั่วไปของวัดสวนดอก

- (1) ประวัติความเป็นมาของวัดสวนดอก
- (2) ตำแหน่งที่ตั้งของวัดสวนดอก และเวียงสวนดอก
- (3) ผังภายในและองค์ประกอบสำคัญของวัดสวนดอก
- 2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพจากแผนที่ในระดับสูง
  - (1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจร
  - (2) การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง
  - (3) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง
  - (4) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน
  - (5) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร
  - (6) การวิเคราะห์ความสูงอาคารและและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร
- 3) การกำหนดขอบเขตในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดสวนดอก
- 4) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดสวนดอก
- 5) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดสวนดอกโดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)
- 6) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดสวนดอก
  - (1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดสวนดอก
  - (2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดสวนดอก

3.4 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างวัดแกนเมือง

3.4.1 วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

- 1) ข้อมูลทั่วไปของวัดพระสิงห์
  - (1) ประวัติความเป็นมาของวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร
  - (2) การวางผังภายในและองค์ประกอบสำคัญ
- 2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพจากแผนที่ในระดับสูง
  - (1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจร
  - (2) การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคาร และพื้นที่ว่าง
  - (3) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง
  - (4) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน
  - (5) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร
  - (6) การวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารและความสูงอาคาร
- 3) การกำหนดขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระสิงห์
- 4) การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระสิงห์
- 5) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระสิงห์โดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)

6) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์

- (1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์
- (2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์

3.5 วัดกรณีศึกษาจากคติดการสร้างวัดหัวข่วง

3.5.1 วัดหัวข่วง

1) ข้อมูลทั่วไปของวัดหัวข่วงและช่วงเมือง

- (1) ประวัติความเป็นมาของวัดหัวข่วง และช่วงหลวง
- (2) การวางผังภายในและองค์ประกอบสำคัญ

2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

- (1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจรในการเข้าถึงวัดหัวข่วง
- (2) การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง
- (3) การวิเคราะห์รูปแบบที่ว่างสาธารณะ
- (4) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง
- (5) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน
- (6) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร
- (7) การวิเคราะห์ความสูงอาคาร

3) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์โดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส

และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)

4) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวข่วง

- (1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวข่วง
- (2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวข่วง

3.6 วัดกรณีศึกษาจากคติดการสร้างวัดป่าอรัญวาสี

3.6.1 วัดอุโมงค์

1) ข้อมูลทั่วไปของวัดอุโมงค์

- (1) ประวัติความเป็นมาของวัดอุโมงค์
- (2) การวางผังภายในและองค์ประกอบสำคัญ

2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

- (1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจร
- (2) การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคาร และที่ว่าง
- (3) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง
- (4) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน

3) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตา

4) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวขวงโดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)

5) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดอุโมงค์

(1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดอุโมงค์

(2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดอุโมงค์

3.6.2) วัดเจ็ดยอด

1) ข้อมูลทั่วไปของวัดเจ็ดยอด

(1) ประวัติความเป็นมาของวัดเจ็ดยอด

(2) การวางผังภายในและองค์ประกอบสำคัญของวัดเจ็ดยอด

2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

(1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจร

(2) การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

(3) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

(4) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน

3) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตา

4) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอดโดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)

5) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด

(1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด

(2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.1 การศึกษาสภาพทั่วไปของเมืองเชียงใหม่

3.1.1 ข้อมูลทั่วไปของอำเภอเมืองเชียงใหม่

1) ข้อมูลด้านที่ตั้งและอาณาเขตในอำเภอเมืองเชียงใหม่

เนื่องจากอำเภอเมืองเชียงใหม่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการบริหาร ศูนย์กลางธุรกิจ และวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นเมืองที่มีความเจริญมากที่สุดของจังหวัดและของภาคเหนือ อำเภอเมืองเชียงใหม่ตั้งอยู่ตรงกลางของจังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ประมาณ 152.4 ตร.กม. สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,027 ฟุต มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอแมริม ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอสันทรายและอำเภอสันกำแพง ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอสารภีและอำเภอหางดง ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอหางดงและแนวดอยสุเทพ

2) ข้อมูลด้านสภาพภูมิประเทศในอำเภอเมืองเชียงใหม่

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบเชิงเขา และที่ราบลุ่มน้ำอยู่ตอนกลางระหว่างแม่น้ำปิงกับแนวดอยสุเทพ ซึ่งมีความสูง 1,678 เมตร มีพื้นที่ภูเขาอยู่ทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

ภาพที่ 3.1 เขตการปกครองส่วนภูมิภาคในอำเภอเมืองเชียงใหม่

(ที่มา : <http://maps.google.co.th>)

3) ขอบเขตการปกครองในอำเภอเมืองเชียงใหม่

เขตการปกครองส่วนภูมิภาคในอำเภอเมืองเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 16 อำเภอ ได้แก่

1. ตำบลศรีภูมิ
2. ตำบลพระสิงห์
3. ตำบลหายยา
4. ตำบลช้างม่อย
5. ตำบลช้างคลาน
6. ตำบลวัดเกต
7. ตำบลช้างเผือก
8. ตำบลสุเทพ
9. ตำบลแม่เหียะ
10. ตำบลป่าแดด
11. ตำบลหนองหอย
12. ตำบลท่าศาลา
13. ตำบลหนองป่าครั่ง
14. ตำบลฟ้าฮ่าม
15. ตำบลป่าตัน
16. ตำบลสันผีเสื้อ

ภาพที่ 3.2 เขตการปกครองส่วนภูมิภาคในอำเภอเมืองเชียงใหม่
(ที่มา :โดยผู้วิจัย, 2552)

3.1.2 ข้อมูลด้านสังคมและวัฒนธรรมในอำเภอเมืองเชียงใหม่

1) พัฒนาการของสังคมเชียงใหม่

เริ่มแรกถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางอำนาจรัฐและศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมของล้านนา แม้สถานภาพของเมืองจะถูกเปลี่ยนแปลงไปจากรัฐอิสระกลายเป็นประเทศราช ที่เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสยาม และเป็นเพียงจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย แต่บทบาทของเมืองเชียงใหม่ยังคงโดดเด่นทุกยุคสมัย เพราะมีชัยภูมิที่ดี ทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ และวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง

โครงสร้างทางสังคมของเชียงใหม่ในอดีตเป็นระบบศักดินา แบ่งออกเป็น 2 ชั้นชั้น คือ ชั้นชนชั้นปกครอง ได้แก่ ชั้นชั้นเจ้าผู้ครองนคร ชั้นชนขุนนาง ส่วนประชาชน ได้แก่ ไพร่เมืองหรือประชาชนทั่วไป และทาส จะเห็นได้ว่า ไพร่พลเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง ทำให้เกิดการกวาดต้อนไพร่พลจากบ้านเมืองอื่นๆ เพื่อเพิ่มพูนกำลังและสร้างความมั่นคงให้แก่เมือง ทำให้สังคมเชียงใหม่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ และมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มคน เช่น จีน ลื้อ ไทยใหญ่ ข่า ลัวะ พม่า เป็นต้น จนเกิดการผสมผสานกลมกลืนกันในที่สุด ชั้นชนปกครองจะอาศัยอยู่ภายในกำแพงเมืองชั้นใน และประชาชนจะตั้งชุมชนอยู่บริเวณเขตกำแพงเมืองชั้นนอก โดยเฉพาะทิศตะวันตก และทิศตะวันออกของเมือง ปัจจุบันยังคงมีกลุ่มชุมชนเก่าแก่ที่อาศัยอยู่เดิม เช่น ชุมชนวัดเกต ชุมชนวัวลาย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน แต่ละชุมชนก็จะมีวัดประจำ

ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมและการศึกษาหาความรู้ ภายหลังจากผลพวงจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้มีการตั้งถิ่นฐานของคนต่างชาติที่เป็นพ่อค้า เช่น ชุมชนชาวจีน ชุมชนชาวแขก ชุมชนชาวอังกฤษ

2) ข้อมูลด้านประชากรในอำเภอเมืองเชียงใหม่

จำนวนประชากรในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 241,825 คน ความหนาแน่นของประชากร 1,586.78 คน/กม. (ที่มา: ที่ทำการปกครองจังหวัดเชียงใหม่, 2551)

3) ข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณีต่างๆในอำเภอเมืองเชียงใหม่

ทั้งนี้เมืองเชียงใหม่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน คนเชียงใหม่ได้ตั้งสมณวัฒนธรรมประเพณีสืบทอดมาจากบรรพบุรุษอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่มีความผูกพันกับพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิม ประเพณีต่างๆ ทำให้เมืองเชียงใหม่มีสีสัน มีชีวิตชีวาตลอดทั้งปี ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่

- ปีใหม่เมือง (สงกรานต์) จัดขึ้นระหว่างวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี เป็นประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ของชาวเชียงใหม่ แบ่งเป็นวันที่ 13 เป็นวันมหาสงกรานต์ มีขบวนแห่พระพุทธรูป และพิธีสงฆ์หน้าพระ วันที่ 14 เข้าวัดก่อเจดีย์ทราย และวันที่ 15 เมษายน ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และมีการเล่นสาดน้ำ

- ประเพณียี่เป็ง จัดขึ้นในช่วงวันลอยกระทงของทุกปี ราวเดือนพฤศจิกายน มีการตกแต่งบ้านเรือนและสถานที่ต่างๆ ด้วยโคมไฟ มีการปล่อยโคมลอย มีการลอยกระทง ประกวดกระทงและนางนพมาศ

- ประเพณีเข้าอินทิล จัดขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน ที่วัดเจดีย์หลวง เป็นการบูชาเสาหลักเมืองโดยการนำดอกไม้ธูปเทียนมาใส่ขันดอก

4) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจในอำเภอเมืองเชียงใหม่

ระบบเศรษฐกิจในยุคอดีตของเชียงใหม่เน้นเป็นสังคมเกษตรกรรม และมีการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเองหรือผลิตเพื่อขายในครัวเรือน โดยพึ่งพาธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ทำเกษตรกรรมที่สำคัญอยู่บริเวณภายนอกกำแพงเมืองทางทิศเหนือ และทิศใต้ของเมือง นอกจากนี้ ยังมีการติดต่อค้าขายสินค้าต่างๆ กับชาวต่างชาติภายหลังจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง¹ ในปีพ.ศ. 2398 ทำให้เมืองเชียงใหม่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ จากการผลิตเพื่อขายในครัวเรือน เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อการค้าที่มีการขยายตัวมากขึ้น เช่น สินค้าเกษตรกรรม หัตถกรรมและกิจการป่าไม้ ซึ่งกาดท่าแพ (ตลาดท่าแพ) เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญ โดยใช้แม่น้ำปิงเป็นเส้นทางคมนาคมหลักในการขนสินค้า ส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าชาวจีน ม่านและชาวต่างชาติ เช่น พ่อค้าชาวอังกฤษ จีน พม่า อินเดีย เป็นต้น ซึ่งจะอาศัยอยู่บริเวณท่าจอดแฟริมฝั่งแม่น้ำปิง ต่อมาก็ได้ตั้งเป็นชุมชนอย่างถาวรในบริเวณดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน

¹ รัฐบาลสยามยอมทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษและเปิดประเทศให้ชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายได้อย่างเสรีในปี พ.ศ. 2398 เชียงใหม่ในฐานะเป็นเมืองราชของรัฐบาลกรุงเทพ และมีพรมแดนติดต่อกับพม่าที่ได้รับอิทธิพลทางเศรษฐกิจจากภายนอกถึง 3 ด้าน คือ อังกฤษ พม่า และ รัฐบาลกลางจากกรุงเทพ (ธนศวร เนริญเมือง และ ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์, 2529)

ปัจจุบันในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ประชาชนประกอบอาชีพหลัก ได้แก่ ภาคธุรกิจ และการบริการ ค้าขาย รับจ้าง อาชีพเสริมได้แก่ เกษตรกรรม โดยที่รายได้หลักของประชากรมาจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดการจ้างงานและผลเชื่อมโยงไปสู่ธุรกิจอื่นๆ เช่น ธุรกิจโรงแรม สถานบริการ อาหาร ร้านค้า และธุรกิจนำเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเมืองเชียงใหม่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมากมาย อาทิเช่น แหล่งธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งศิลปวัฒนธรรม กระจายอยู่ทั่วทั้งเมือง มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในเกณฑ์สูง มีผลทำให้ความต้องการใช้บริการเพิ่มขึ้นเช่นกัน เช่นความต้องการโรงแรม การบันเทิง การบริการ สินค้าต่างๆ อาหารเครื่องดื่ม เป็นต้น สถานการณ์ดังกล่าวมีผลกระตุ้นให้มีการลงทุนหลายแขนง และความต้องการแรงงานเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงเกิดการการลงทุนก่อสร้างในโครงการต่างๆ เพื่อพักอาศัย และตอบรับกับนโยบายที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น โครงการบ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ อาคารชุด โรงแรม และสถานที่บริการต่างๆ เป็นต้น

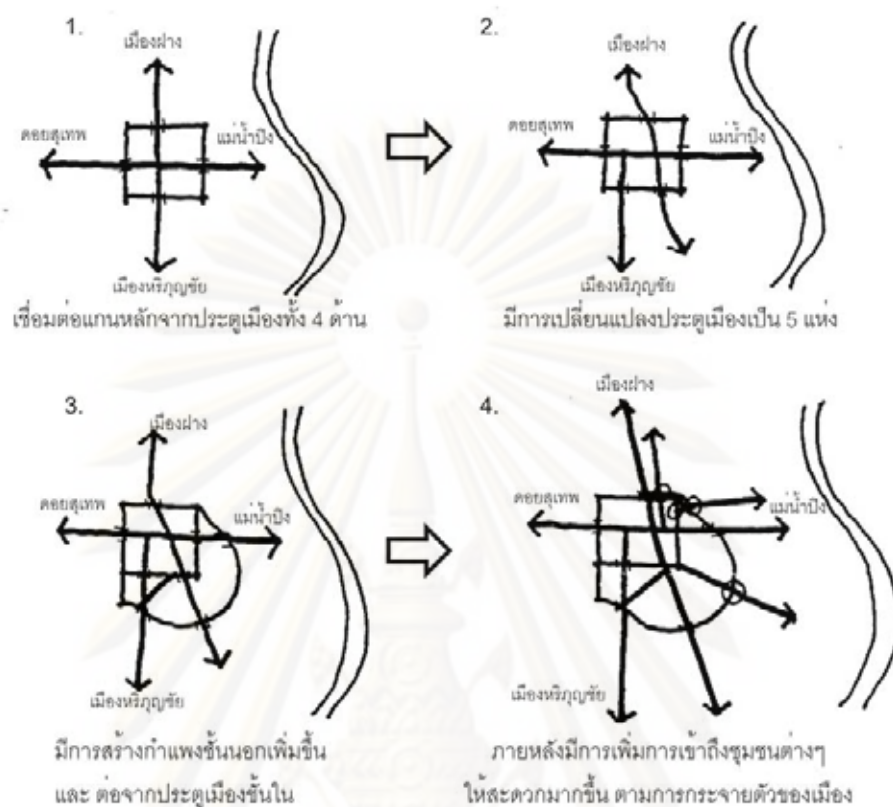
3.1.3 การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายการสัญจรในพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่

1) พัฒนาการระบบโครงข่ายการสัญจรในอำเภอเมืองเชียงใหม่

ในสมัยแรกสร้างเมืองจะสัมพันธ์กับรูปทรงของกำแพงเมืองและประตูเมือง ภายในกำแพงเมืองโครงข่ายการสัญจรที่เป็นเส้นทางหลัก เป็นแนวแกนเส้นตรงลากผ่านจากประตูเมืองด้านหนึ่งถึงอีกด้านหนึ่งผ่านและเชื่อมโยงองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเข้าด้วยกัน อันได้แก่ วัดสำคัญ และตลาด เกิดเป็นโครงข่ายระบบตาราง (grid system) ส่วนโครงข่ายการสัญจรภายนอกกำแพงเมือง แบ่งเป็นการสัญจรทางบกและทางน้ำ (อิศรา กันแดง, 2533) โดยที่การสัญจรทางบกเป็นถนนรัศมี (radial road) กระจายออกไปรอบทิศทาง ต่อเนื่องจากแนวประตูเมืองทุกด้าน นำไปสู่เวียงต่างๆ ที่ตั้งอยู่นอกเมือง ได้แก่ เวียงสวนดอก เวียงเจ็ดลิน เวียงเชียงใหม่ เวียงกุมกาม รวมทั้งนำการสัญจรไปสู่เมืองต่างๆ ที่สำคัญของอาณาจักร ได้แก่ เส้นทางด้านทิศเหนือนำไปสู่เมืองฝาง เส้นทางด้านทิศใต้นำไปสู่เมืองหริภุญชัย และเส้นทางด้านทิศตะวันออกจรดแม่น้ำปิงที่เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายการสัญจรจากทางบกเป็นทางน้ำ ซึ่งมีแม่น้ำปิงเป็นเส้นทางหลักในการสัญจรติดต่อกับเมืองอื่นๆ ภายนอกอาณาจักร (ภาพที่ 3.3)

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีเส้นทางรองที่แยกย่อยออกไปอีก เพื่อเชื่อมต่อพื้นที่ต่างๆ ของเมืองอันได้แก่ หนองน้ำ ชุมชนต่างๆ วัดป่า เป็นต้น ต่อมาเมืองมีความเจริญเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการแบ่งซอยขนาดบล็อก (block) ของพื้นที่ลงด้วยเส้นทางสัญจรเพื่อให้การเข้าถึงดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเข้าถึงพื้นที่ชุมชนและวัดที่เป็นศูนย์กลางชุมชน

ภาพที่ 3.3 พัฒนาการของโครงข่ายการสัญจรของเมืองเชียงใหม่ในอดีต

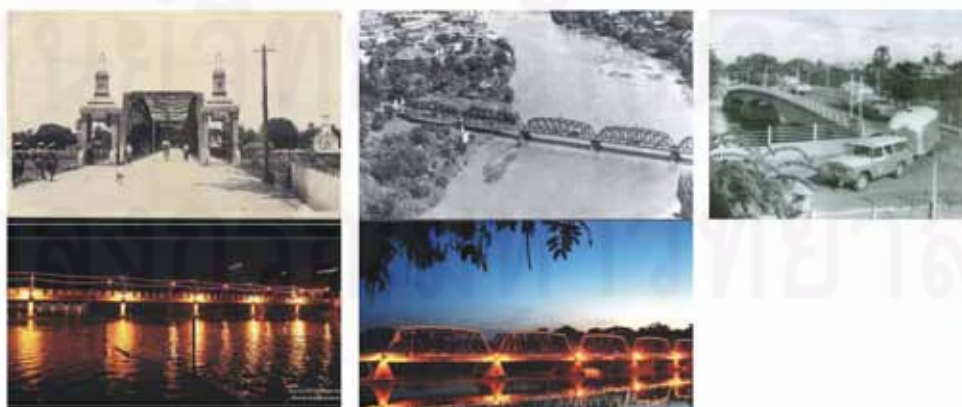
(ที่มา: อิศรา กันแดง, 2533)

ส่วนระบบโครงข่ายการสัญจรของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน ยังคงมีรูปทรงและแบบแผนเดิมอยู่ กล่าวคือ ภายในกำแพงเมืองโครงข่ายการสัญจรที่เป็นเส้นทางหลักเป็นลักษณะแบบตาราง (grid system) และเชื่อมต่อการสัญจรโดยการตัดถนนรอบแนวกำแพงเมืองและคูเมืองทุกด้าน ต่อมามีการเชื่อมต่อพื้นที่เมืองทั้ง 2 ฝั่งของแม่น้ำปิง ได้แก่ สะพานนวรัฐ สะพานนครพิงค์ สะพานเหล็ก สะพานเม็งรายอนุสรณ์ และสะพาน ร.9 นอกจากนี้ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) มีการพัฒนาถนนวงแหวน (super highway) เชื่อมต่อถนนรัศมีต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้เมืองสามารถขยายตัวออกไปได้ทุกทิศทาง

สะพานนวรัตน์

สะพานเหล็ก

สะพานนครพิงค์

ภาพที่ 3.4 สะพานสำคัญในเมืองเชียงใหม่ (ที่มา : www.google.com)

2) ระบบคมนาคมในอำเภอเมืองเชียงใหม่

เนื่องจากในอำเภอเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการพาณิชย์ อุตสาหกรรมและการคมนาคม จึงมีเส้นทางคมนาคมหลักทั้งทางบก ทางราง และทางอากาศ (ภาพที่ 3.5)

- การคมนาคมทางบก มีสถานีขนส่งภายในตัวจังหวัดเชื่อมต่ออำเภอต่างๆ คือ สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดเชียงใหม่ คือ สถานีขนส่งช้างเผือกและสถานีขนส่งระหว่างจังหวัด คือ สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดเชียงใหม่แห่งที่ 2 นอกจากนี้พบว่ามีความนิยมใช้บริการรถสองแถวแดง และรถตุ๊กตุ๊ก เพื่อเดินทางภายในบริเวณศูนย์กลางเมือง และเชื่อมต่อไปยังการเดินทางสาธารณะอื่นๆ รวมทั้งมีรถประจำทางให้บริการภายในเขตศูนย์กลางเมืองเช่นกัน

- การคมนาคมทางรางโดยรถไฟ มีบทบาทเป็นอย่างมากในการที่ทำให้เมืองเชียงใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ เมื่อมีการสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือ จากกรุงเทพฯ ถึงเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2464 จากการเดินทางโดยทางเรือใช้เวลาประมาณ 1 ถึง 3 เดือน ในขณะที่เดินทางโดยรถไฟใช้เวลาประมาณ 26 ชั่วโมงเท่านั้น โดยมีสถานีรถไฟหลักและเป็นสถานีปลายทางในจังหวัดเชียงใหม่ คือสถานีรถไฟเชียงใหม่

- การคมนาคมทางอากาศ จังหวัดเชียงใหม่มีท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ มีสายการบินจากเชียงใหม่ไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก การคมนาคมทางอากาศที่สะดวกสบาย ทำให้เมืองเชียงใหม่มีศักยภาพในการท่องเที่ยว และทำธุรกิจการลงทุนเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 3.5 ระบบขนส่งสาธารณะในอำเภอเมืองเชียงใหม่
(ที่มา : www.google.com)

3) โครงข่ายทางเดินเท้าในอำเภอเมืองเชียงใหม่ แบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้ (ภาพที่ 3.6)

- ทางเท้าริมถนน หรือบาทวิถี (foot path) จากการสำรวจ พบว่า ทางเท้าริมถนนสายหลักและถนนสายรองภายนอกเขตเมืองเก่า มีความกว้างประมาณ 2 เมตร ซึ่งมีขนาดในการใช้งานที่สะดวก แต่ไม่ได้ถูกใช้งานมากนัก ส่วนทางเท้าริมถนนสายหลักและถนนสายรองในเขตใจกลางเมือง ย่านการเศรษฐกิจทางทิศตะวันออกของเมืองและทางเท้ารอบคูเมือง พบว่า ไม่ค่อยต่อเนื่อง และแต่ละช่วงมีขนาดความกว้างไม่

เท่ากัน โดยมีขนาดความกว้างประมาณ 0.80 - 1.50 เมตร ในขณะที่ทางเท้าริมถนนในบริเวณดังกล่าวกลับมีผู้ใช้งานเป็นจำนวนมาก ทั้งคนในพื้นที่เองและนักท่องเที่ยว

- ทางเดินริมคูเมือง จากการสำรวจพบว่า มีการจัดทางเดินริมคูเมืองให้สามารถเดินได้โดยรอบคูเมืองทุกจุด โดยมีขนาดความกว้างประมาณ 1.00 เมตร

- ทางเดินใช้ร่วมกับถนน จากการสำรวจ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นถนนสายย่อยๆ ในชุมชน ที่เป็นลักษณะทางสัญจรในชุมชนแบบดั้งเดิมมีขนาดแคบและคดเคี้ยว

ภาพที่ 3.6 ระบบทางเดินเท้าในอำเภอเมืองเชียงใหม่

(ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2552)

3.1.4 การวิเคราะห์พัฒนาการและรูปแบบที่ว่างสาธารณะในเมืองเชียงใหม่

ในอดีตพื้นที่ว่างสาธารณะในเมืองเชียงใหม่มีแบบแผนมาจากประเพณีนิยม ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของสังคมเมืองเชียงใหม่ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทั้งในระดับชุมชนและระดับเมือง การวางผังเมืองเชียงใหม่เมื่อแรกสร้าง การสร้างกำแพงเมือง ประตูเมือง และ แจ่งเมือง ทำให้เกิดพื้นที่ว่างสาธารณะด้านหน้าประตูเมือง เรียกว่า ช่วงประตู ใช้ติดต่อกับค้าขายระหว่างเมือง การสร้างช่วงหลวง เป็นจัตุรัสกลางเมืองเพื่อใช้เป็นที่ชุมนุม และประกอบกิจกรรมต่างๆ ในระดับเมือง และกาดหรือตลาด ซึ่งมีลักษณะเป็นที่โล่งใกล้กับวัดพระสิงห์ ซึ่งเป็นที่พบปะกันของชาวเมือง รวมทั้งช่วงวัดใช้ประกอบกิจกรรมสำหรับชุมชนต่างๆ และช่วงภายในบริเวณบ้าน (กาญจนันท์วิฑูฒิกุล, 2550)

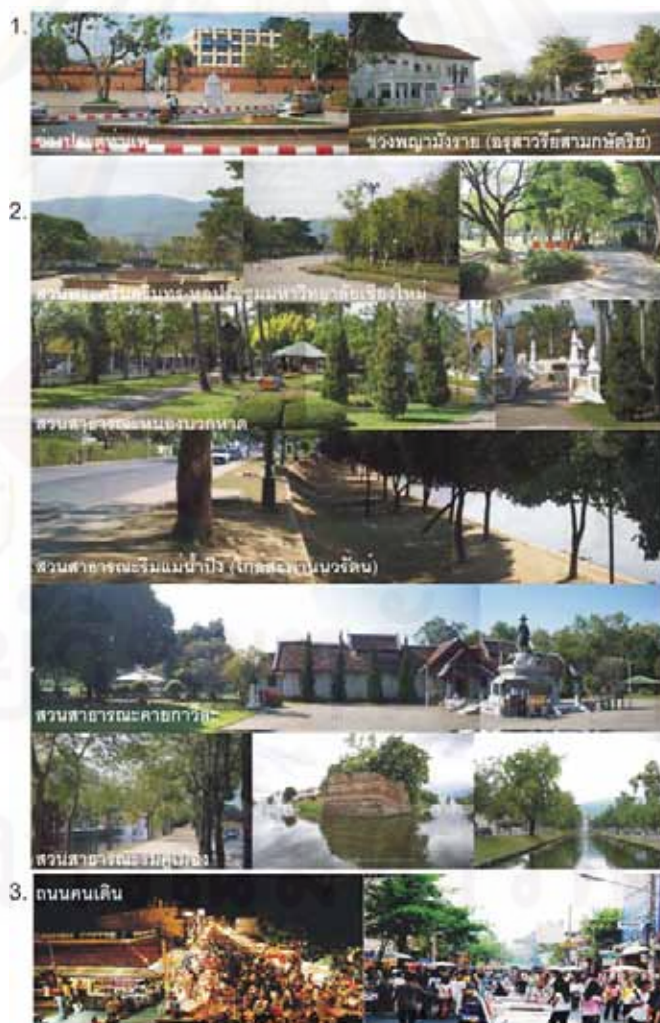
ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมือง ภายใต้นโยบายในการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ต่างๆ ดังที่ได้กล่าวแล้ว ทำให้พื้นที่เมืองมีการขยายตัวและหนาแน่นมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ว่างสาธารณะเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลทั้งถูกกฎหมายและการบุกรุก รวมทั้งวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เกิดจากกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ดังนั้นจึงกลายเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะแบบร่วมสมัย ส่งผลให้พื้นที่ว่างสาธารณะในเมืองเชียงใหม่ลดขนาดลงเป็นพื้นที่เล็กๆ ซึ่งกระจายตัวอยู่ตามมุมต่างๆ ของเมือง พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีความสำคัญของเมืองเชียงใหม่ได้แก่ (ภาพที่ 3.7)

- พื้นที่ว่างสาธารณะประเภทจัตุรัสหรือช่วง ได้แก่ ช่วงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นช่วงหลวงเดิม ช่วงประตูท่าแพ ช่วงประตูเชียงใหม่

- พื้นที่ว่างสาธารณะประเภทสวนสาธารณะ เช่น สวนบวกดาด สวนหลวงล้านนา ร.9 สวนสุขภาพห้วยแก้ว สวนสุขภาพสมเด็จพระศรีนครินทร์ สวนสองฝั่งคูเมืองใช้สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ และพื้นที่ริมน้ำ เช่น พื้นที่ริมน้ำหน้าเทศบาลต่อเนื่องถึงหน้าตลาดต้นลำไย ใช้จัดงานลอยกระทง สนามกีฬา เช่น สนามกีฬาเทศบาล สนามกีฬา700ปี

- พื้นที่ว่างสาธารณะประเภทถนน มีการปรับเปลี่ยนการใช้งานบ้างช่วงเวลาในการทำกิจกรรมตามประเพณีในระดับเมือง เช่น การเล่นสงกรานต์ในถนนรอบคูเมือง การจัดงานไม้ดอก ประเพณีแห่พระพุทธรูปศิหังค์ การแห่กระทงในประเพณียี่เป็งตามเส้นทางต่างๆในเมือง หรือการจัดถนนคนเดิน (walking street) เช่น ถนนราชดำเนินจากประตูท่าแพถึงหน้าวัดพระสิงห์ ร่วมกับถนนพระปกเกล้าจากช่วงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ไปถึงหน้าวัดเจดีย์หลวง ถนนคนเดินชุมชนวัวลาย พื้นที่ว่างสาธารณะประเภทบาทวิถีที่สำคัญ ได้แก่ บาทวิถีในท่าซำร์ บาทวิถีถนนสุเทพและถนนบาทวิถีห้วยแก้วด้านหน้าและด้านหลังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จากการศึกษาพื้นที่ว่างสาธารณะเหล่านี้พบว่า มีหลากหลายลักษณะของการใช้งาน มีทั้งเพื่อกิจกรรมทางประเพณีและเศรษฐกิจ เพื่อดึงดูดการค้าและท่องเที่ยว ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน ทำให้เมืองมีชีวิตชีวาตลอดปี

ภาพที่ 3.7 ระบบที่ว่างสาธารณะในอำเภอเมืองเชียงใหม่ (ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2552)

3.1.4 การวิเคราะห์รูปแบบมรดกอาคารและที่ว่างในอำเภอเมืองเชียงใหม่

พื้นที่เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของสิ่งปลูกสร้างมากที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพัฒนาการของสิ่งปลูกสร้างในเมืองเชียงใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2512-2523 และช่วงปีพ.ศ. 2542 พบว่า สิ่งปลูกสร้างภายในเขตเมืองเก่ามีความหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งมีการกระจายตัวไปยังนอกเมืองตามถนนสายหลักที่เป็นถนนรัศมี สอดคล้องตามแนวทางการพัฒนาของผังเมืองรวมเชียงใหม่ โดยสามารถจำแนกรูปแบบมรดกอาคารและที่ว่างตามลักษณะของย่าน ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.2)

- ย่านพักอาศัยนอกเขตเมืองเก่า เป็นมรดกอาคารขนาดเล็ก กระจายตัวตามถนนสายหลัก และกระจุกตัวเป็นชุมชนเล็กๆ เรียงตัวกันอย่างไม่มีรูปแบบ ส่วนใหญ่อยู่บริเวณรอบนอกเมือง ส่วนที่ว่างมีขนาดใหญ่กระจายตัวภายในชุมชนและนอกเขตชุมชนจะเป็นที่โล่งว่างขนาดกว้างใหญ่

- ย่านพักอาศัยในเขตเมืองเก่า เป็นมรดกอาคารขนาดเล็ก เรียงตัวกันหนาแน่นมาก ไม่มีรูปแบบชัดเจน ส่วนที่ว่างมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นที่ว่างที่ใช้ในการสัญจร

- ย่านการค้าศูนย์กลางเมือง เป็นมรดกอาคารขนาดเล็กสลับกับมรดกอาคารขนาดใหญ่ปานกลาง เรียงตัวกันแน่นเป็นกำแพงถนนที่ชัดเจน ล้อมรอบมรดกอาคารขนาดเล็กที่กระจายตัวแบบไร้รูปแบบ ด้านหลังแนวกำแพงถนนเหล่านั้น ส่วนที่ว่างมีน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นที่ว่างที่ใช้ในการสัญจร รูปแบบมรดกอาคารและที่ว่างดังกล่าวจะพบมากในพื้นที่บริเวณถนนท่าแพ ถนนเจริญเมือง ถนนห้วยแก้ว ถนนช้างเผือก

- ย่านพาณิชยกรรมหลัก เป็นมรดกอาคารขนาดใหญ่ปานกลางและขนาดใหญ่ มีขนาดใกล้เคียงกัน และเรียงตัวกันแน่นเป็นกำแพงถนนที่ต่อเนื่องเป็นแนวยาว ที่ว่างมีน้อยมากเช่นกัน ส่วนใหญ่เป็นที่ว่างที่ใช้ในการสัญจร รูปแบบมรดกอาคารและที่ว่างดังกล่าวจะพบมากในพื้นที่บริเวณด้านตะวันออกของเมือง และริมฝั่งแม่น้ำปิง

- ย่านสถานที่ราชการและศูนย์การค้า เป็นมรดกอาคารขนาดใหญ่แทรกตัวอยู่กับมรดกอาคารขนาดเล็ก ที่มีขนาดแตกต่างกันอย่างมาก มีการเรียงตัวอย่างไม่เป็นระเบียบเช่นกัน ส่วนที่ว่างมีขนาดใกล้เคียงกับมรดกอาคารตามสัดส่วนอาคารที่อยู่ใกล้เคียงกัน รูปแบบมรดกอาคารและที่ว่างดังกล่าวจะพบมากในพื้นที่บริเวณด้านตะวันตกของเมือง คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โรงพยาบาลมหาราชน (สวนดอก) ศูนย์การค้ากาดสวนแก้ว ศูนย์การค้าแอร์พอร์ตพลาซ่า เป็นต้น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างพระบรมธาตุบนดอย

วัดที่สร้างจากคติการสร้างพระบรมธาตุบนดอย ในพื้นที่ศึกษา คือ เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจน มีจำนวน 2 วัด ดังนี้ คือ วัดพระธาตุดอยสุเทพ และวัดพระธาตุดอยคำ ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้เลือกศึกษาเฉพาะวัดพระธาตุดอยสุเทพ เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับชุมชนเมืองเชียงใหม่ที่เด่นชัด และมีความสำคัญที่สุดต่อเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งยังมีขอบเขตของการรับรู้เชิงทัศนในระดับเมือง ดังนั้นแนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจะเป็นกรณีตัวอย่างให้กับวัดพระธาตุดอยคำและวัดอื่นที่มีรูปแบบการรับรู้เชิงทัศนแบบเดียวกันต่อไป

3.2.1 วัดพระธาตุดอยสุเทพ

1) ข้อมูลทั่วไปของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

(1) ประวัติความเป็นมาของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวง ชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร เป็นหนึ่งในวัดของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความสำคัญมากที่สุด สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1929 ในสมัยพญาเกือนา กษัตริย์องค์ที่ 8 แห่งอาณาจักรล้านนา ราชวงศ์เม็งราย ตามตำนานกล่าวว่า พระองค์ทรงได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุองค์ใหญ่ที่ได้ทรงเก็บไว้สักการบูชาส่วนพระองค์ถึง 13 ปี มาบรรจุไว้ที่นี้ ด้วยการทรงอธิษฐานเสี่ยงช้างมงคลเพื่อเสี่ยงทายสถานที่ประดิษฐาน พอช้างมงคลเดินมาถึงยอดดอยสุเทพ มันก็ร้องสามครั้ง พร้อมกับทำทักษิณาวาดสามรอบ แล้วล้มลง พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดดินลึก 8 ศอก กว้าง 6 วา 3 ศอก หาแท่นหินใหญ่ 6 แท่น มาวางเป็นรูปสี่เหลี่ยมในหลุม แล้วอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุลงประดิษฐานไว้ จากนั้นถมด้วยหิน แล้วก่อพระเจดีย์สูง 5 วา ครอบบนนั้น ในปี พ.ศ. 2081 สมัยพระเมืองเกษเกล้า กษัตริย์องค์ที่ 12 ได้ทรงโปรดฯ ให้เสริมพระเจดีย์ให้สูงกว่าเดิม เป็นกว้าง 6 วา สูง 11 ศอก พร้อมทั้งให้ช่างนำทองคำทำเป็นรูปดอกบัวทองใส่บนยอดเจดีย์ และต่อมาเจ้าท้าวทรายคำ ราชโอรสได้ทรงให้ตีทองคำเป็นแผ่นติดที่พระบรมธาตุ ในปี พ.ศ. 2100 พระมหาญาณมงคลโพธิ์ วัดโคกการาม เมืองลำพูนได้สร้างบันไดนาคหลวงทั้ง 2 ข้าง เพื่อให้ประชาชนขึ้นไปสักการะได้สะดวก

(2) การวิเคราะห์ชัยภูมิที่ตั้งของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 124 ถนนดอยสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เนื้อที่ 36 ไร่ อาณาเขตทิศเหนือจรดหุบเขาป่าสงวนวนอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพปุย ทิศใต้และทิศตะวันออกจรดไหล่เขาป่าสงวนวนอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพปุย และทิศตะวันตกจรดถนนศรีวิชัย ตำแหน่งที่ตั้งของวัดอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,578 เมตร หรือมีความสูงกว่าระดับภายในเมืองเชียงใหม่ประมาณ 950 เมตร อยู่ทางทิศตะวันตกของเมือง ซึ่งเป็นดอยที่อยู่ใกล้ตัวเวียงเชียงใหม่มากที่สุด

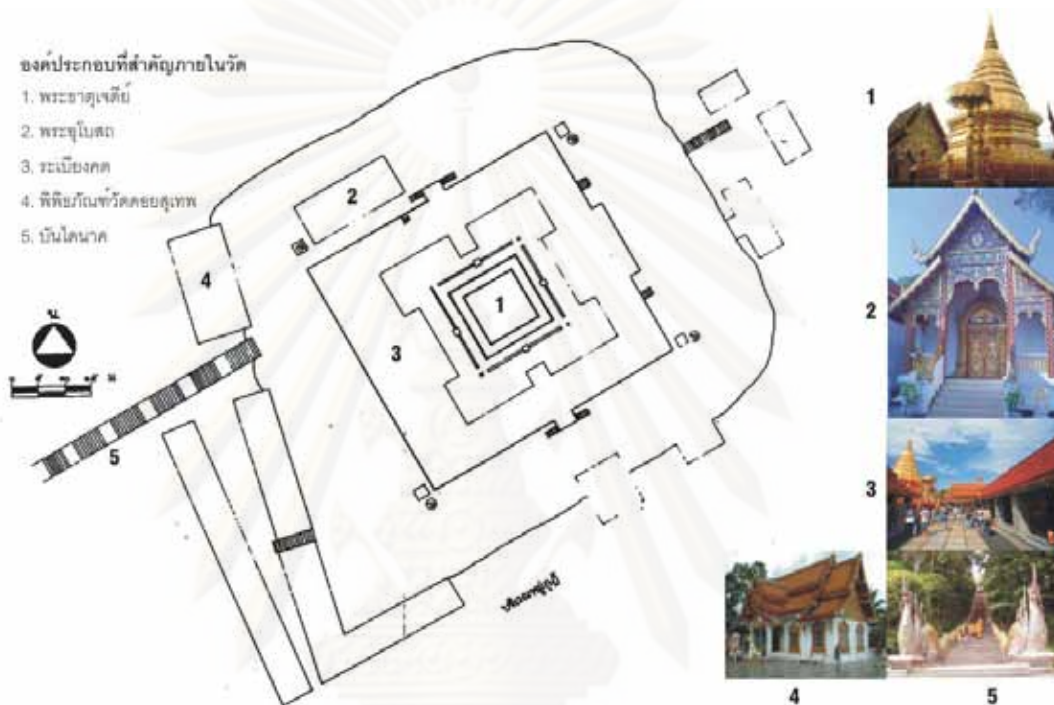

ภาพที่ 3.8 ชัยภูมิที่ตั้งของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

(ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2552)

(3) การวางผังภายในและองค์ประกอบสำคัญ

เนื่องจากตำแหน่งของวัดพระธาตุดอยสุเทพอยู่ห่างจากเมืองเชียงใหม่ ลักษณะที่มองเห็นจึงเป็นรูปร่างของกลุ่มอาคารหรือเป็นจุดที่ลอยอยู่บนยอดดอยสูง ดังนั้น องค์ประกอบที่มีความสำคัญในการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ ได้แก่ องค์พระธาตุดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.9 ผังภายในและองค์ประกอบสำคัญของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

(ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2552)

2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศน์จากแผนที่ในระดับสูง

(1) การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายทางสัญจร

ในการศึกษาการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพนั้น จะเป็นการวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจรในระดับเมืองเชียงใหม่ ทั้งการเข้าถึงตัวเมืองเชียงใหม่และการเข้าถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพ โดยการเข้าถึงตัวเมืองเชียงใหม่มีถนนสายหลักที่มีลักษณะเป็นถนนรัศมี ทำหน้าที่เชื่อมต่อกันที่โดยรอบเมือง ได้แก่ (แผนที่ 3.1)

- ถ. โชตนา เป็นถนนที่มาจาก อ.แมริม จ.แม่ฮ่องสอน จ.เชียงใหม่ ต่อเนื่องถึง ถ.

ช้างเผือก เพื่อเข้าถึงศูนย์กลางเมืองทางทิศตะวันออก

- ถ. เชียงใหม่-ดอยสะเก็ด เป็นถนนที่มาจาก อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงราย

- ถ. เชียงใหม่-สันกำแพง เป็นถนนที่มาจาก อ.สันกำแพงทางทิศตะวันออกเฉียง

เหนือ

- ถ. เจริญเมือง เป็นถนนที่ต่อมาจาก ถ. เชียงใหม่-สันกำแพง ต่อเนื่องถึง ถ.ท่าแพ

เพื่อเข้าสู่เขตศูนย์กลางเมืองเก่าทางด้านทิศตะวันออก

- ถ. เชียงใหม่-ลำพูน เป็นถนนที่มาจาก อ.หนองหอย และจังหวัดลำพูน ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้

- ถ. เชียงใหม่-หางดง เป็นถนนที่มาจาก อ.หางดง และ จ.แม่ฮ่องสอน ทางทิศใต้
- ถ. สุเทพ เป็นถนนที่เชื่อมต่อไปยังศูนย์กลางเมืองจากทางทิศตะวันตก
- ถ. คลองชลประทาน เป็นถนนที่อยู่ใกล้กับวัดพระธาตุดอยสุเทพที่สุดเส้นหนึ่ง
- ถ. ซุปเปอร์ไฮเวย์ เป็นถนนวงแหวนที่เชื่อมต่อถนนสายหลักที่เป็นถนนรัศมีส่วนบนของเมืองเข้าด้วยกัน

- ถ. มหิดล เป็นถนนล้อมเมือง ทางด้านล่างของเมือง

ส่วนการเข้าถึงพระธาตุดอยสุเทพนั้น สามารถเข้าถึงได้จากถนนสายหลักที่มาจากรอบเมืองที่มีถนนวงแหวนเชื่อมต่อถนนสายหลักต่างๆ และมุ่งสู่ถนนห้วยแก้ว และต่อเนื่องไปยังถนนศรีวิชัย² ซึ่งเป็นเส้นทางเข้าถึงเพียงเส้นทางเดียว มีลักษณะคดเคี้ยวและสูงชัน ประกอบกับสภาพแวดล้อมเป็นป่าเขามิถันไม้ใหญ่ ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ศูนย์กลางเมืองเชียงใหม่สามารถเข้าถึงได้จากหลากหลายทิศทางจึงคาดการณ์ได้ว่าในถนนสายหลักต่างๆมีโอกาสที่จะมีผู้ใช้งานจำนวนมากในแต่ละวัน ทำให้มีศักยภาพสูงในการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ ส่วนเส้นทางการเข้าถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพนั้นมีศักยภาพต่ำในการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

(2) การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

จากการศึกษารูปแบบมวลอาคารและที่ว่างในเมืองเชียงใหม่ในปี 2542 พบว่า รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างในแต่ละย่านมีผลต่อการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ (แผนที่ 3.2)

- ย่านพักอาศัยนอกเขตเมืองเก่า เป็นมวลอาคารขนาดเล็ก แทรกตัวอยู่กับที่โล่งว่างขนาดใหญ่ อาจคาดการณ์ได้ว่า ลักษณะดังกล่าวมีโอกาสที่จะเกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพมีความต่อเนื่อง และมีความถี่สูงจนไม่รู้สึกรบกวน

- ย่านพักอาศัยในเขตเมืองเก่า เป็นมวลอาคารขนาดเล็ก เรียงตัวกันหนาแน่นมาก ส่วนใหญ่เป็นที่ว่างที่ใช้ในการสัญจรที่มีขนาดไม่กว้างมากนัก อาจคาดการณ์ได้ว่า ลักษณะดังกล่าวทำให้มีสนามทัศนในพื้นที่ไม่กว้างไกล มีโอกาสเกิดการบดบังการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพในระยะใกล้

- ย่านการค้าเก่าและย่านพาณิชยกรรม มีมวลอาคารเรียงตัวกันแน่นเป็นกำแพงถนนที่ชัดเจน ที่ว่างส่วนใหญ่เป็นที่ว่างที่ใช้ในการสัญจร อาจคาดการณ์ได้ว่า ลักษณะดังกล่าว มีโอกาสทำให้การรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพไม่มีความต่อเนื่อง และมีความถี่ในการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพในระดับต่ำ หรือเป็นเวลายาวนาน จนทำให้รู้สึกถึงการบดบัง

² แต่เดิม การเข้าถึงพระธาตุดอยสุเทพนั้นมีความลำบาก เนื่องจากตั้งอยู่บนดอยสูงและเป็นป่าเขา จนกระทั่งถึงสมัยครุฑศรีวิชัย (2477) ได้สร้างถนนขึ้นไปยังวัดพระธาตุดอยสุเทพด้วยแรงศรัทธาของประชาชน โดยถนนที่สร้างนี้มีความยาวถึง 11.53 กิโลเมตร คือ ถนนศรีวิชัย

- ย่านสถานที่ราชการและศูนย์การค้า เป็นมวลาคารขนาดใหญ่แทรกตัวอยู่กับมวลาคารขนาดเล็กมีการเรียงตัวอย่างไม่เป็นระเบียบ ส่วนที่ว่างมีขนาดใหญ่และเล็กไม่สม่ำเสมอ ลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เกิดการบดบังการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากมวลาคารขนาดใหญ่

จากการวิเคราะห์รูปแบบมวลาคารและที่ว่างในเมืองเชียงใหม่ข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่ารูปแบบมวลาคารและที่ว่างบริเวณย่านพักอาศัยนอกเขตเมืองเก่ามีการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้อย่างต่อเนื่องและไม่รู้สึกถึงการบดบัง ส่วนรูปแบบมวลาคารและที่ว่างในบริเวณอื่นๆของเมืองโดยส่วนใหญ่ทำให้เกิดการบดบังจนทำให้ไม่สามารถเกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ ทั้งนี้จะสามารถรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ในบริเวณถนนที่มีทิศทางตรงกับวัดพระธาตุดอยสุเทพเท่านั้น

(3) การวิเคราะห์ที่ว่างสาธารณะ

จากการศึกษาระบบที่ว่างสาธารณะให้อำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่า มีที่ว่างสาธารณะที่อยู่ในตำแหน่งที่คาดว่าจะสามารถรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ ซึ่งอยู่ในบริเวณที่สำคัญของเมือง จำนวน 3 บริเวณ คือ 1. บริเวณย่านนิมมานเหมินทร์ ได้แก่ กาดเชิงดอย สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์และศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2. บริเวณศูนย์กลางเมืองเก่า ได้แก่ ช่วงพญามังราย ช่วงประตูต่างๆ และหนองบวกหาด 3. พื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำปิง ได้แก่ บริเวณสะพานนวรัตน์และสวนริมน้ำ บริเวณท่าเรือริมแม่น้ำปิง (แผนที่ 3.3)

(4) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองเชียงใหม่ พบว่า ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองเชียงใหม่ มีรายละเอียดดังนี้คือ

- ภายในเขตกำแพงเมืองชั้นใน ส่วนใหญ่เป็นประเภทศาสนาสถาน สถาบันการศึกษา สถาบันราชการ สวนสาธารณะและที่อยู่อาศัย มีพาณิชยกรรมแทรกตัวอยู่บางส่วน

- พื้นที่ด้านทิศเหนือ ส่วนใหญ่เป็นประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย สวนสาธารณะและนันทนาการ เช่น สนามกีฬา 700 ปี สนามกีฬาทหารบก สนามกีฬาเทศบาล สวนหลวงล้านนา ร.9 และศูนย์ราชการสถาบันการศึกษา และพาณิชยกรรมตามแนวถนนสายหลัก

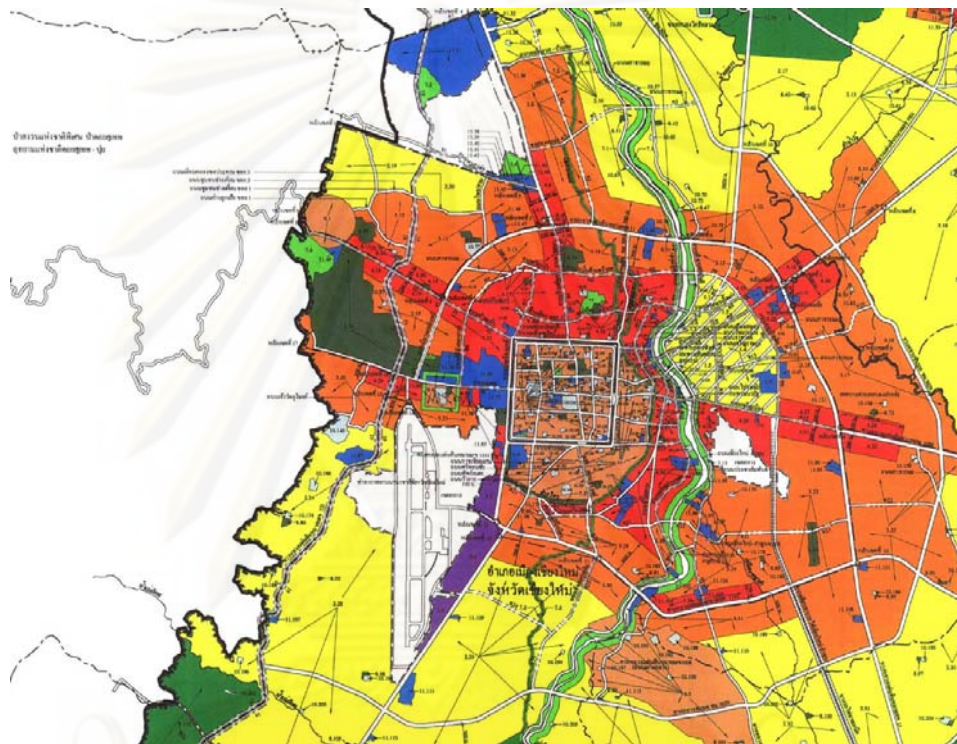
- พื้นที่ด้านตะวันออกของเมือง ได้พัฒนาและเติบโตเป็นย่านพาณิชยกรรมที่สำคัญที่สุดของเมือง เช่น ย่านถนนท่าแพ ถนนช้างม่อย ถนนเจริญเมือง เลยไปถึงถนนช้างคลาน และศูนย์กลางการค้า เช่น ตลาดวโรรส ไนท์บาซาร์ ตลาดสันป่าข่อย ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทั้งสถานีขนส่งและสถานีรถไฟ

- พื้นที่ด้านทิศใต้ ส่วนใหญ่เป็นประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากและหนาแน่นปานกลาง และพาณิชยกรรม เป็นชุมชนเก่าแก่ เช่น ย่านชุมชนวัวลาย ย่านชุมชนทิพย์เนตร และเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางอากาศ

- พื้นที่ด้านตะวันตก ส่วนใหญ่เป็นประเภทสถานศึกษาประมาณมากกว่าร้อยละ 50 ของพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยเขตภาคพายัพ วิทยาลัย โรงเรียนต่างๆ รวมทั้งโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศาสนสถานที่สำคัญ เช่น วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดเจ็ดยอด วัดสวนดอก เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมอยู่ตามแนวถนนสายหลัก เช่น ถนนห้วยแก้ว ถนนนิมมาน

เหมินท์ และการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพักอาศัยหนาแน่นปานกลางและหนาแน่นน้อย กระจายตัวภายในถนนสายย่อยๆ

ส่วนการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ ปรับปรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2542 ครอบคลุมพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งหมดประมาณ 429 ตารางกิโลเมตร สำระสำคัญคือ การกำหนดหน้าที่เป็นศูนย์กลางหลัก พร้อมทั้งกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่รอบนอก ทั้งนี้ผังเมืองรวมเชียงใหม่ได้กำหนดประเภทการใช้ที่ดิน แบ่งออกเป็น 10 ประเภท (ภาพที่ 3.10)

ภาพที่ 3.10 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542

(ที่มา: โยธาธิการและผังเมืองเชียงใหม่)

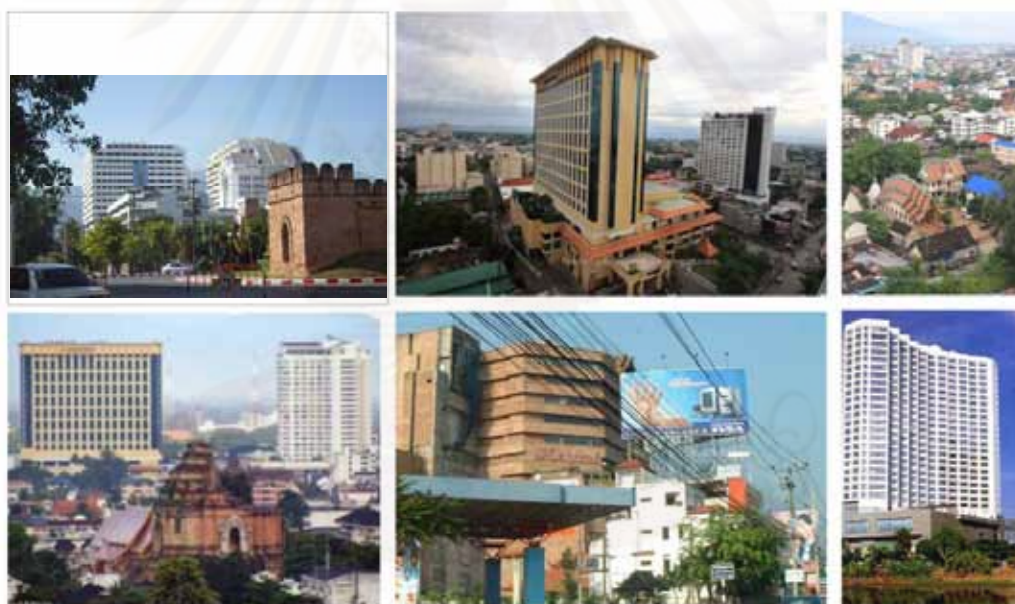
จากการศึกษารูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและพระราชบัญญัติผังเมืองรวมเชียงใหม่ข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทศูนย์ราชการ ประเภทการศึกษา และประเภทพาณิชยกรรม เอื้อให้เกิดอาคารสูงขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ด้านทิศตะวันตกใกล้กับดอยสุเทพ และย่านตะวันออกของเมืองซึ่งเป็นย่านที่สำคัญที่สุดของเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นจึงทำการวิเคราะห์อาคารสูงในเมืองเชียงใหม่ในหัวข้อต่อไป

(4) การวิเคราะห์ความสูงของสิ่งปลูกสร้างและมาตรการในการควบคุมความสูง

สิ่งปลูกสร้างในเมืองเชียงใหม่ในอดีต ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน อาคารสาธารณะ และวัดวาอาราม มีความสูงไม่มากนัก ส่วนใหญ่สูงไม่เกิน 1-2 ชั้น ต่อมามีการสร้างอาคารพาณิชย์มากขึ้นและนิยมสร้างสูง ประมาณ 3-4 ชั้น ซึ่งระดับความสูงดังกล่าว จัดว่าเป็นอาคารที่มีการขยายตัวในแนวราบเนื่องจากมีสัดส่วนความสูงที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทั้งธรรมชาติและกายภาพของเมือง อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 มีการสร้างอาคารสูงขนาดใหญ่ เช่น อาคารชุด ศูนย์การค้า โรงแรม และสถานที่ราชการ กระจายตัวอยู่เป็นจำนวนมาก ด้านทิศเหนือพบอาคารสูงบริเวณสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ เป็นอาคารประเภทโรงแรมและหอพัก บริเวณย่านเศรษฐกิจหลักทางด้านตะวันออกของเมือง ย่านประตูท่าแพ ย่านไนท์บาซาร์ และตามถนนช้างคลานมีการ

สร้างอาคารสูงเป็นโรงแรมขนาดใหญ่ โดยเฉพาะด้านทิศตะวันตกพบอาคารสูงเพื่อพักอาศัย ตามแนวถนนคลองชลประทาน ย่านถนนห้วยแก้ว ย่านถนนสุเทพ และย่านนิมมานเหมินท์ รวมทั้งอาคารสูงภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโรงพยาบาลมหาราชเชียงใหม่เอง จะเห็นได้ว่า ตำแหน่งอาคารสูงในเมืองสอดคล้องกับการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมเชียงใหม่ (แผนที่ 3.4)

ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ พ.ศ.2550 มีการกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างตัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในตำบลสุเทพ กำหนดให้ “บริเวณที่ 1” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณด้านใต้ของ ถ.สุเทพตั้งแต่เชิงดอยสุเทพไปทางทิศตะวันออกจนถึงด้านตะวันตกของคลองชลประทาน เป็นแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร และจากถนนเลียบบคลองชลประทานไปทางทิศใต้จนถึงระยะ 100 เมตร จากซอยร้านอาหารสิบสองปันนาเป็นแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร สามารถสร้างอาคารสูงได้ไม่เกิน 15 เมตร “บริเวณที่ 2” หมายความว่า พื้นที่ในรัศมี 100 เมตร จากเขตวัดป่าแดง และวัดอุโมงค์สวนพุทธธรรมโรงเรียนวัดป่าแดง สามารถสร้างอาคารสูงได้ไม่เกิน 12 เมตร “บริเวณที่ 3” หมายความว่า พื้นที่นอกเหนือจากบริเวณที่ 1 และ บริเวณที่ 2 ในพื้นที่หมู่ 8, หมู่ 10, หมู่ 14 สามารถสร้างอาคารสูงได้ไม่เกิน 12 เมตร

ภาพที่ 3.11 อาคารสูงในเมืองเชียงใหม่

(ที่มา : www.google.com)

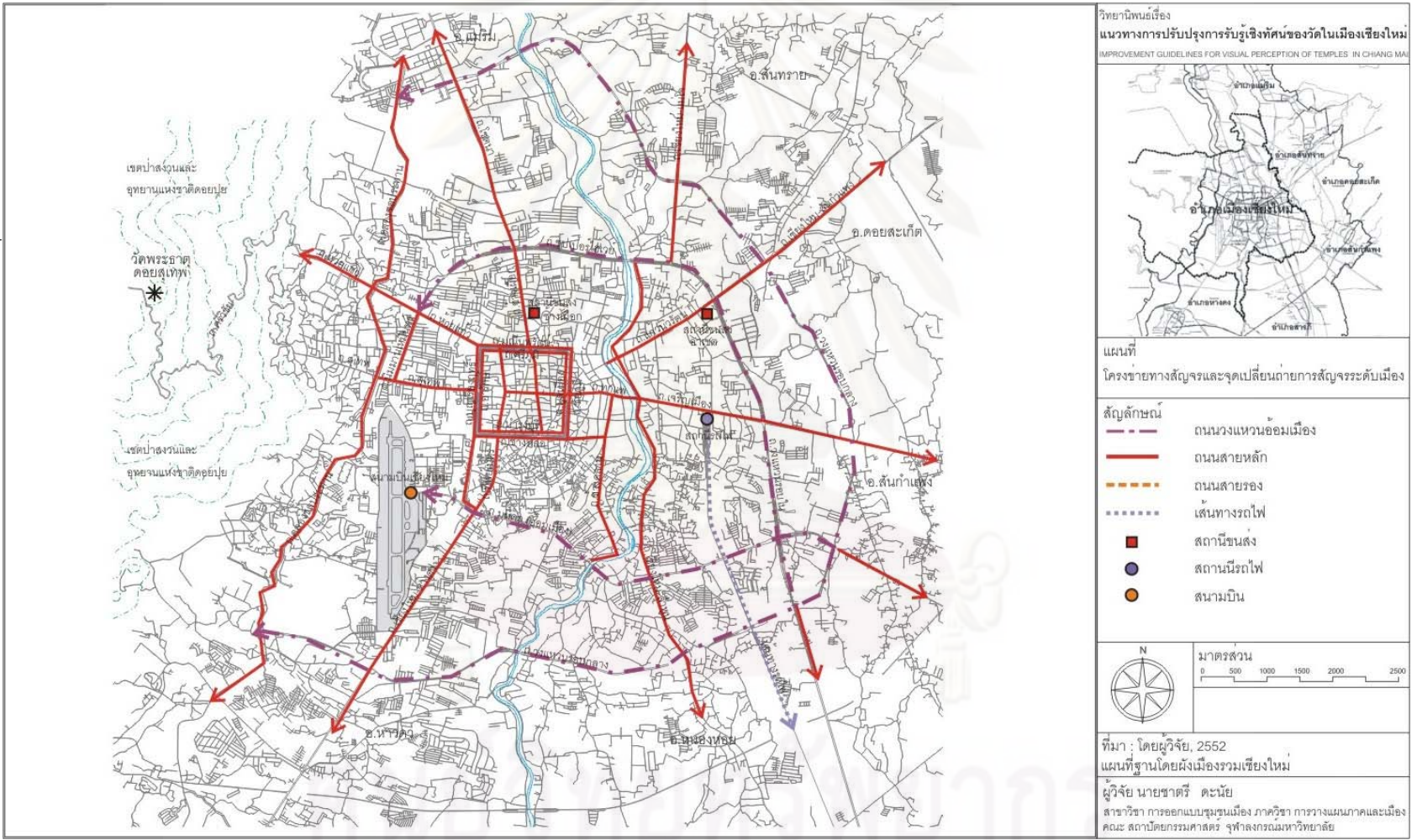
ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อกำหนดและมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมความสูงอาคารและสิ่งก่อสร้าง เช่น ผังเมืองรวมเชียงใหม่ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร และข้อกำหนดของเทศบาลเมืองเชียงใหม่ ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ พ.ศ.2550 นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจภาคสนาม พบว่า ยังคงมีอาคารสูงหลายแห่งที่สร้างในบริเวณที่มีการควบคุมความสูงอาคาร ประกอบกับอาคารสูงในพื้นที่ด้านทิศตะวันตกของเมือง ที่ประกอบด้วยโรงแรม อาคารชุด และหอพัก อาคารราชการ ศูนย์การค้า ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณ ถนนคลองชลประทาน ถนนห้วยแก้ว ถนนสุเทพ และย่านนิมมานเหมินท์ รวมทั้งอาคารสูงภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโรงพยาบาลมหาราชเชียงใหม่ ซึ่งอยู่นอกเขตควบคุมความสูง อาคารสูงดังกล่าวได้บดบัง และรบกวนการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากบริเวณต่างๆของเมือง

จะเห็นได้ว่า ข้อกำหนดและมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมความสูงอาคารและสิ่งก่อสร้างที่ใช้ในปัจจุบัน ไม่สามารถควบคุมอาคารสูงเพื่อป้องกันการบดบังและรบกวนการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณดังกล่าวที่มีการเหนี่ยวนำให้เกิดการอยู่อาศัยหนาแน่น รวมทั้งมีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ

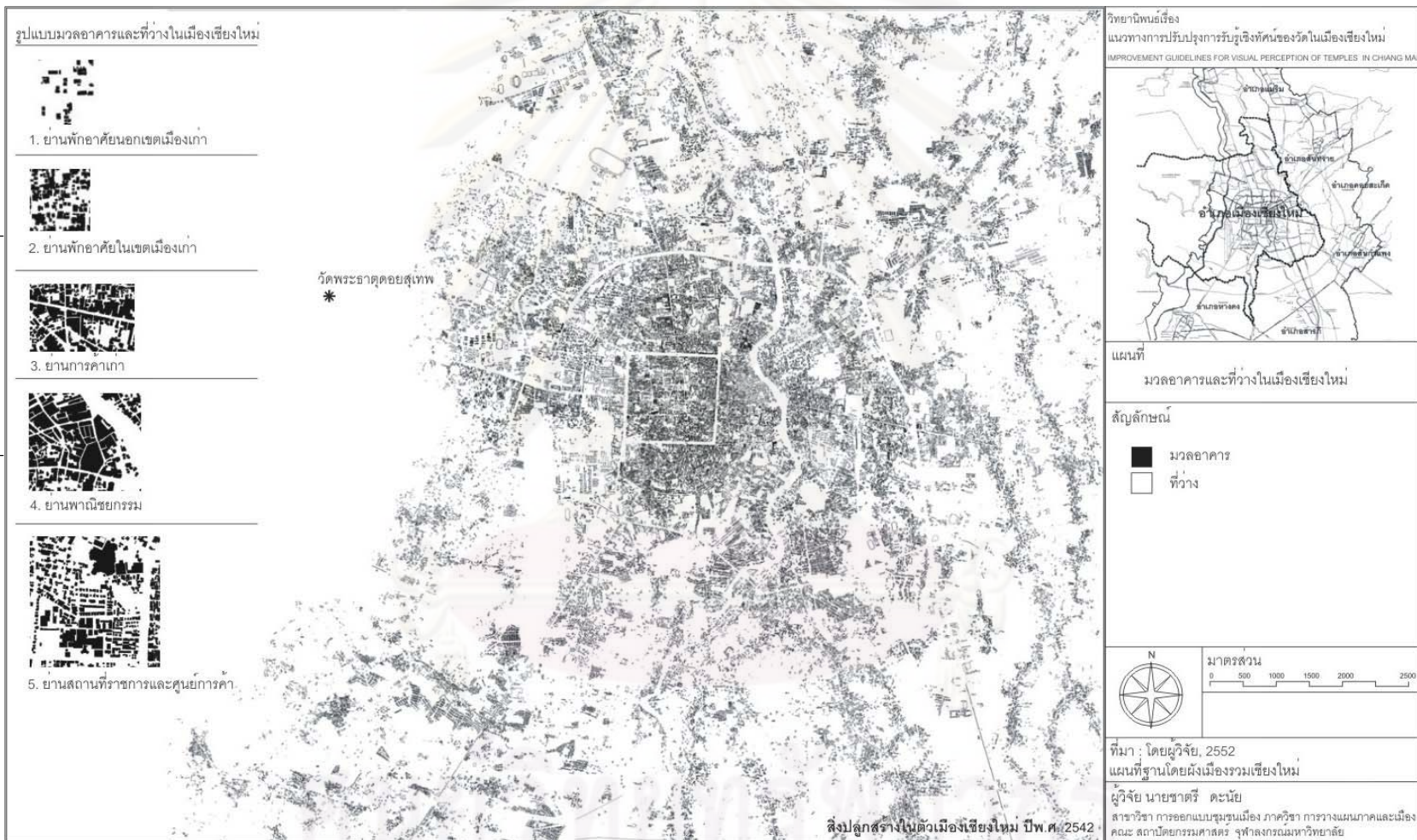

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

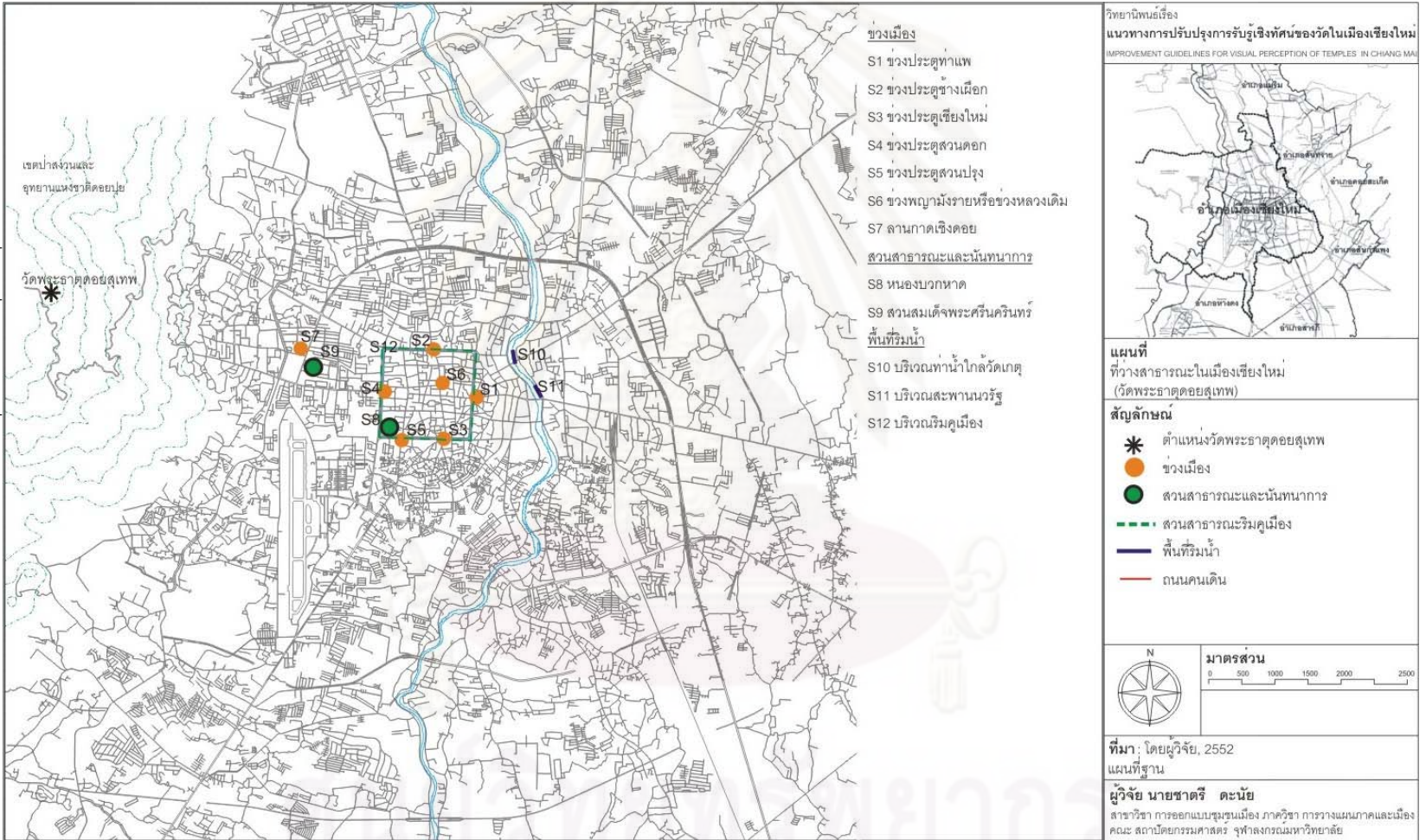
แผนที่ 3.1 รูปแบบโครงข่ายทางสัญจรในอำเภอเมืองเชียงใหม่
 (ที่มา : ตัดแปลงโดยผู้วิจัย, แผนที่ฐาน,ผังเมืองรวมเชียงใหม่)

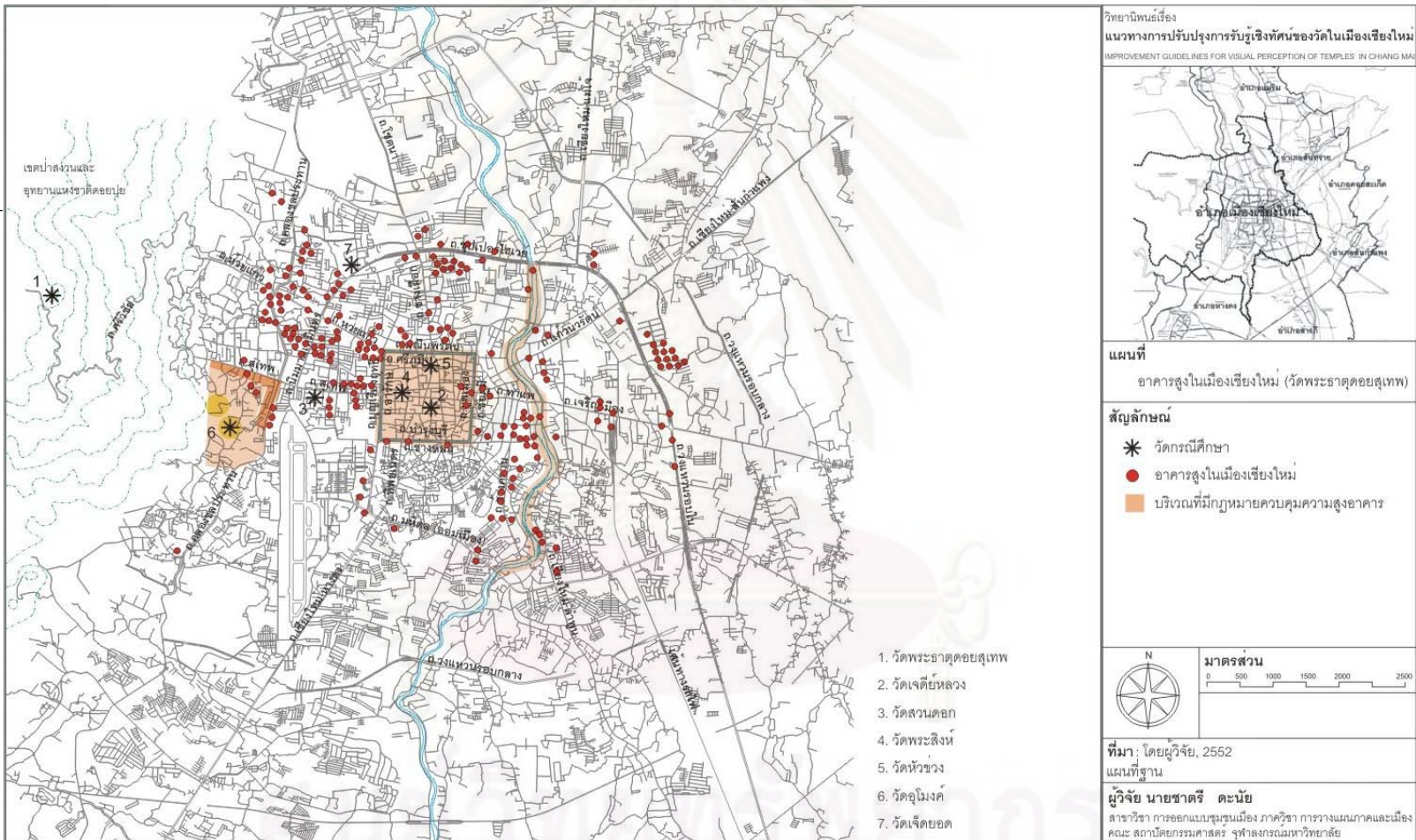
แผนที่ 3.2 รูปแบบมณฑลอาคารและที่ว่างในเชียงใหม่
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

แผนที่ 3.3 ทิววงศาธารณะที่สำคัญในอำเภอเมืองเชียงใหม่
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

แผนที่ 3.4 อาคารสูงและเขตทัศนความสูงในอำเภอเมืองเชียงใหม่
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

3) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตา

จากการศึกษากรณีศึกษาในการสร้างวัดพระธาตุบนดอย ประกอบกับการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพจากแผนที่ในระดับสูงในช่วงต้นแล้วนั้น จึงกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระธาตุดอยสุเทพ จากการสำรวจและเก็บข้อมูลโดยการถ่ายภาพการรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตา จากถนนสายหลัก และที่ว่างสาธารณะระดับเมือง ได้แก่

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากถนนสายหลัก ถนนที่เข้าถึงเมืองเชียงใหม่

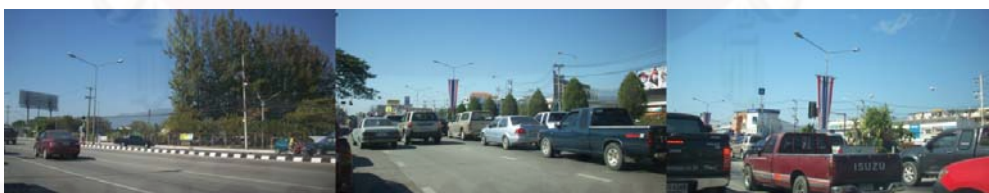
ถ. โชตนา เป็นถนนที่มาจาก อ.แมริม จ.แม่ฮ่องสอน จ.เชียงใหม่ เพื่อเข้าสู่เมืองเชียงใหม่ มีการวางตัวขนานกับแนวดอยสุเทพ ห่างจากวัดพระธาตุดอยสุเทพประมาณ 6 กม. จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ โดยมีความชัดเจนในระดับที่สามารถมองเห็นเป็นจุด ที่ต่อเนื่องและลดน้อยลงเรื่อยๆ จนไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพได้ เมื่อเข้าไปใกล้บริเวณช่วงสิงห์ เนื่องจากมีแนวต้นไม้ขนาดใหญ่และมวลอาคารมีความหนาแน่น ถึงแม้ว่าจะมีความสูงของอาคารไม่มากนัก คือประมาณ 2-3 ชั้น

ภาพที่ 3.12 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. โชตนา

(ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2552)

ถ. เชียงใหม่-ดอยสะเก็ด เป็นถนนที่มาจาก อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงราย เพื่อเข้าสู่เมืองเชียงใหม่ มีการวางตัวเป็นมุมเฉียงกับแนวดอยสุเทพ จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ โดยมีความชัดเจนในระดับที่สามารถมองเห็นเป็นจุด ที่ไม่ต่อเนื่องและลดน้อยลงเรื่อยๆ จนไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพได้ เมื่อเข้าไปใกล้บริเวณแยกศาลเด็ก เนื่องจากอยู่ในทิศทางที่สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพได้ มีแนวต้นไม้ขนาดใหญ่และมวลอาคารมีความหนาแน่น

ภาพที่ 3.13 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ.เชียงใหม่-ดอยสะเก็ด

(ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2552)

ถ.เชียงใหม่-สันกำแพง เป็นถนนที่มาจาก อ.สันกำแพง เพื่อเข้าสู่เมืองเชียงใหม่ มีความกว้างประมาณ 25 เมตร มีการวางตัวเป็นมุมตั้งฉากกับแนวดอยสุเทพ จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ชัดเจน โดยพระธาตุดอยสุเทพอยู่ตรงกลางช่องมองที่เป็นถนนพอดี ปัญหาคือ มีแนวต้นไม้ขนาดใหญ่บดบังในบางช่วง และมีองค์ประกอบสองข้างถนนที่ไม่เป็นระเบียบ เช่น แนวขอบหลังคาของอาคารและต้นไม้ ป้ายต่างๆ เสาไฟฟ้า

ภาพที่ 3.14 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ.เชียงใหม่-สันกำแพง
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.เจริญเมือง เป็นถนนที่ต่อมาจาก ถ.เชียงใหม่-สันกำแพง เพื่อเข้าสู่เมืองเชียงใหม่ มีความกว้างประมาณ 20 เมตร มีการวางตัวเป็นมุมตั้งฉากกับแนวดอยสุเทพ จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพอยู่ตรงกลางช่องมองที่เป็นถนนพอดี ต่อเนื่องและชัดเจนเป็นอย่างมาก ปัญหาคือ เมืองค้ประกอบสองข้างถนนที่ไม่เป็นระเบียบ เช่น แนวขอบหลังคาของอาคารและต้นไม้ ป้ายต่างๆ เสาไฟฟ้า

ภาพที่ 3.15 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพใน ถ.เจริญเมือง
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.ท่าแพ เป็นถนนที่ต่อมาจาก ถ.เจริญเมือง เพื่อเข้าสู่เขตศูนย์กลางเมืองเก่า มีลักษณะคดเคี้ยวไม่ตรง มีความกว้างประมาณ 15 เมตร จากการสำรวจพบว่า ไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เลย ปัญหาคือ ถนนที่คดเคี้ยว และมวลาอาคารขนาดใหญ่และมีความหนาแน่นมาก ความสูงประมาณ 4-5 ชั้น บดบังจนไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงพระธาตุดอยสุเทพได้

ภาพที่ 3.16 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ.ท่าแพ
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. เชียงใหม่-หางดง เป็นถนนที่มาจาก อ.หางดง และจ.แม่ฮ่องสอน เพื่อเข้าสู่เมืองเชียงใหม่ มีการวางตัวขนานกับแนวดอยสุเทพ ห่างจากวัดพระธาตุดอยสุเทพประมาณ 6-7 กม. มีความกว้างประมาณ 30 เมตรจากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ โดยมีความชัดเจนในระดับที่สามารถมองเห็นเป็นจุด ที่ต่อเนื่อง และลดน้อยลงเรื่อยๆ จนไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนเลย เมื่อเข้าไปใกล้บริเวณแยกแอร์พอร์ทพลาซ่า เนื่องจากมีมวลาอาคารมีความหนาแน่น และมีขนาดใหญ่ คือ ศูนย์การค้าแอร์พอร์ทพลาซ่าและสะพานยกระดับ บดบังการรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.17 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ.เชียงใหม่-หางดง
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. ชูปเปอร์ไฮเวย์ เป็นถนนวงแหวนที่มาเชื่อมถนนสายหลักที่เป็นถนนรัศมีทางทิศเหนือเข้าด้วยกัน มีความกว้างประมาณ 30 เมตร จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ในบางช่วงเท่านั้น เนื่องจากมีทิศทางที่โค้งเป็นวง มีแนวต้นไม้ขนาดใหญ่และป้ายขนาดใหญ่กลางถนน บดบังการรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.18 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ.ชูปเปอร์ไฮเวย์

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. มหิดล เป็นถนนวงแหวนอ้อมเมืองทางทิศใต้ มีความกว้างประมาณ 30 เมตร จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ในบางช่วงเท่านั้น โดยเฉพาะบนสะพานต่างระดับ เนื่องจากมีทิศทางที่โค้งเป็นวง มีมวลอาคารขนาดใหญ่เรียงตัวกันเป็นแนวยาว และมีป้ายขนาดใหญ่กลางถนน และป้ายโฆษณาขนาดใหญ่บดบังการรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.19 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ.มหิดล

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. สุเทพ (ประตูสวนดอก ถึง ตลาดต้นพยอม) เป็นถนนที่เชื่อมต่อศูนย์กลางเมืองเข้ากับเมืองทางทิศตะวันตก มีความกว้างประมาณ 20 เมตร จากการสำรวจพบว่า ไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เลย ถึงแม้จะมีทิศทางมุ่งสู่พระธาตุดอยสุเทพก็ตาม เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่เมืองเก่าแก่ ทำให้มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมหนาแน่น ประกอบกับมีอาคารสูง ซึ่งเป็นอาคารราชการบดบังการรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.20 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. สุเทพ (ประตูสวนดอกถึงตลาดต้นพยอม)

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.สุเทพ (หลังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) มีความกว้างประมาณ 15 เมตร จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เด่นชัดและดีที่สุดในจุด สามารถแยกแยะรูปร่างตัวพระธาตุได้ เนื่องจากเป็นถนนที่ตั้งฉากตรงกับพระธาตุดอยสุเทพและอยู่ในระยะใกล้ที่สุด คือ ประมาณ 3-4กม. แต่ยังคงขาดการจัดระเบียบองค์ประกอบสองข้างถนน เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ (ภาพที่ 3.21)

ภาพที่ 3.21 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. สุเทพ (หลังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. นิมมานเหมินท์ อยู่ใกล้กับวัดพระธาตุดอยสุเทพในระยะที่ใกล้มาก ในขณะที่เดียวกันเป็นบริเวณที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวสูงมาก ทำให้มีการก่อสร้างอาคารสูงขึ้นบดบังจนไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ อย่างไรก็ตามจากการสำรวจ พบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เป็นอย่างดี ในช่องมองที่เป็นถนนซอยที่ตั้งฉากกับดอยสุเทพ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพในบริเวณนี้

ภาพที่ 3.22 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. นิมมานเหมินท์
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 3.23 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ซอยนิมมานเหมินท์
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. คลองชลประทาน (ด้านทิศเหนือ) ถนนที่มาจาก อ.แมริม มีการวางตัวขนานกับแนวดอยสุเทพที่อยู่ในระยะใกล้ที่สุด มีความกว้างประมาณ 30 เมตร จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ไม่ชัดเจน เนื่องจากอยู่ด้านหลังเทือกเขา (ภาพที่ 3.42)

ภาพที่ 3.24 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. คลองชลประทาน (ด้านทิศเหนือ)
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. คลองชลประทาน (ด้านทิศใต้) ถนนที่มาจาก อ.หางดง มีความกว้างประมาณ 30 เมตร จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ดี แต่ในบางช่วงมีต้นไม้ใหญ่บดบัง และเมื่อเข้าสู่บริเวณเขตเมือง คือ บริเวณตลาดต้นพะยอมจะไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เลย เนื่องจากมีมวลอาคารเรียงตัวกันหนาแน่น

ภาพที่ 3.25 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. คลองชลประทาน (ด้านทิศใต้)
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. คลองชลประทาน (ข้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ดีมาก แต่มีอาคารขนาดใหญ่ภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมทั้งแนวต้นไม้ขนาดใหญ่ ระบายและบดบังการรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.26 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. คลองชลประทาน (ข้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ดังนั้น สามารถสรุปสภาพการรับรู้เชิงทัศนของพระธาตุดอยสุเทพจากถนนสายหลักที่เข้าสู่เมืองเชียงใหม่ ได้ว่า การรับรู้เชิงทัศนของพระธาตุดอยสุเทพได้อย่างต่อเนื่องอยู่ในช่วงแรกจากรอบนอกเมือง ในลักษณะเป็นจุดโดยมีพื้นหลังเป็นดอยสุเทพ มีทิศทางที่ไม่แน่นอน จนเริ่มเข้าสู่บริเวณเขตเมือง เริ่มมีการกบดบังมากขึ้นเรื่อยๆจนไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนของพระธาตุดอยสุเทพได้เลย

การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาจากถนนรอบคูเมืองเชียงใหม่

ถ. มณีนพรัตน์และถ. ศรีภูมิ (คูเมืองด้านทิศเหนือ) จากการสำรวจพบว่า ถนนดังกล่าวอยู่ในมุมมองที่สามารถรับรู้เชิงทัศนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ แต่ถูกบดบังด้วยต้นไม้ใหญ่ที่ปลูกเป็นแนวตามคูเมือง

ภาพที่ 3.27 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. มณีนพรัตน์และ ถ. ศรีภูมิ (คูเมืองด้านทิศเหนือ)
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. บำรุงบุรีและถ.ช่างหล่อ (คูเมืองด้านทิศใต้) จากการสำรวจพบว่า ถนนดังกล่าวไม่ได้อยู่ในมุมมองที่สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้

ภาพที่ 3.28 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. บำรุงบุรีและ ถ.ช่างหล่อ (คูเมืองด้านทิศใต้)
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. ชัยภูมิ และ ถ.มูลเมือง (คูเมืองด้านทิศตะวันออก)

ภาพที่ 3.29 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ชัยภูมิ และ ถ.มูลเมือง (คูเมืองด้านทิศตะวันออก)
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

จากการสำรวจถนนทั้ง2เส้น พบว่า ไม่ได้อยู่ในมุมมองที่สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ เนื่องจากเป็นถนนที่ขนานกับดอยสุเทพและมีต้นไม้ขนาดใหญ่บดบังตลอดทั้งเส้นทาง ถนนภายในเขตกำแพงเมืองชั้นใน

ถ. ราชดำเนิน เป็นถนนแกนหลักภายในเขตกำแพงเมือง จากการสำรวจพบว่า ไม่ได้อยู่ในมุมมองที่สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพ เนื่องจาก ถนนดังกล่าวมีสนามทัศนียภาพ (isovist field) ที่แคบ และไม่ตรงกับวัดพระธาตุดอยสุเทพ ประกอบกับมีต้นไม้ขนาดใหญ่อยู่ทั่วทั้งบริเวณ

ภาพที่ 3.31 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ราชดำเนิน
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.ซอยภายในเขตกำแพงเมือง

ภาพที่ 3.32 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ.ซอยภายในเขตกำแพงเมือง
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

จากการสำรวจ สรุปได้ว่า ภายในเขตกำแพงเมืองนั้นไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เลย เนื่องจากเป็นถนนสั้นๆคดเคี้ยว มีขนาดไม่กว้างมากนัก ส่วนอาคารขนาดเล็กเรียงชิดกันหนาแน่น ทำให้มีสนามทัศนียภาพ (isovist field) ที่แคบ ประกอบกับมีต้นไม้ขนาดใหญ่บดบังทั่วทั้งบริเวณ

ถนนเข้าถึงพระธาตุดอยสุเทพ

ถ. ห้วยแก้ว (แจ้งหัวริน ถึง แยกภูค่า) จากการสำรวจพบว่า ถนนดังกล่าวไม่ได้อยู่ในทิศทางที่สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ ประกอบกับสองข้างทางมีการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่ ทั้งศูนย์การค้า โรงแรม อาคารพาณิชย์ หนาแน่นตลอดทั้งเส้นทาง

ภาพที่ 3.33 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ. ห้วยแก้ว (แจ้งหัวริน ถึง แยกภูค่า)
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 3.34 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ถ.ห้วยแก้ว (แยกภูค่า ถึง สวนสัตว์เชียงใหม่)
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

(2) การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากที่ว่างสาธารณะ มีรายละเอียดในการสำรวจดังนี้

ช่วงประตูท่าแพ เป็นบริเวณที่มีความสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในเมืองเชียงใหม่ จากการสำรวจพบว่า ไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพ จากบริเวณประตูท่าแพได้เลย เนื่องจากถูกบดบังด้วยอาคารสูง 4-5 ชั้น เรียงตัวกันเป็นแนวยาว ขนานไปกับดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.35 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ช่วงประตูท่าแพ
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ช่วงประตูช้างเผือก มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม ที่สามารถมองเห็นทั้ง คูเมือง กำแพงเมือง และดอยสุเทพ จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เพียงในบางจุดเท่านั้น เนื่องจากมีแนวต้นไม้ขนาดใหญ่บดบัง

ภาพที่ 3.36 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ช่วงประตูข้างเผือก

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ช่วงประตูเชียงใหม่ เป็นบริเวณที่อยู่ติดกับตลาด จึงเป็นศูนย์กลางของคนในท้องถิ่น มีความคึกคักตลอดทั้งวัน จากการสำรวจพบว่า ไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เลย เนื่องจากถูกบดบังด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่บริเวณ หนองบวกหวัด ซึ่งเป็นสวนสาธารณะของเมือง

ภาพที่ 3.37 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก ช่วงประตูเชียงใหม่

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ช่วงประตูสวนดอก อยู่ในตำแหน่งที่ใกล้กับดอยสุเทพ ที่สุด จากการสำรวจพบว่า ถูกบดบังโดยตึกสูงของโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จนไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เลย

ภาพที่ 3.38 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากช่วงประตูเชียงใหม่

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ช่วงพญามังราย เป็นช่วงหลวงเดิมนั้นเป็นช่วงเมืองที่สำคัญที่สุดของเมืองเชียงใหม่ จากการสำรวจพบว่า บริเวณดังกล่าวไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้เช่นกัน เนื่องจากถูกบดบังโดยอาคารศูนย์วัฒนธรรม รวมทั้งต้นไม้ขนาดใหญ่ที่เป็นพื้นหลัง แต่มีโอกาที่จะเกิดการรับรู้เชิงทัศนได้ในบริเวณถนนด้านข้างและบริเวณด้านหลังศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่

ภาพที่ 3.39 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากช่วงพญามังราย
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

สวนสาธารณะและนันทนาการ

หนองบวกหาด จากการสำรวจพบว่า มีต้นไม้ใหญ่ปลูกโดยรอบพื้นที่ บดบังจนไม่การรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพแม้แต่น้อย และการวางผังไม่ได้สอดคล้องต่อการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.40 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากช่วงพญามังราย
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์และหอประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จากการสำรวจพบว่า บริเวณด้านหน้าเป็นสวนเกษตรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่โล่งว่างขนาดใหญ่ ทำให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับมีการวางผังให้หันหน้าตรงไปยังวัดพระธาตุดอยสุเทพอย่างชัดเจน ทำให้เป็นตัวอย่างที่ดีในการออกแบบที่ว่างสาธารณะที่เน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.41 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากช่วงพญามังราย และสวนเกษตรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

พื้นที่สาธารณะริมน้ำ

สวนสาธารณะริมแม่น้ำปิงและสะพานนวรัตน์ จากการสำรวจพบว่า สามารถรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้บริเวณบนสะพานนวรัตน์ ฝั่งถนนเจริญเมือง สวนบริเวณสวนสาธารณะด้านข้าง ถูกบดบังด้วยแนวต้นไม้หนาแน่น (ภาพที่ 3.42)

ภาพที่ 3.42 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากสวนสาธารณะริมแม่น้ำปิงและสะพานนวรัตน์ (ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

พื้นที่สาธารณะริมน้ำด้านหน้าเทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นบริเวณที่มีการจัดกิจกรรมระดับเมือง เช่น เทศกาลยี่เป็ง (ลอยกระทง) จากการสำรวจพบว่า บริเวณดังกล่าวอยู่ในระยะที่ไม่สามารถรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ (ภาพที่ 3.43)

ภาพที่ 3.43 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก พื้นที่สาธารณะริมน้ำด้านหน้าเทศบาลนครเชียงใหม่ (ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

พื้นที่สาธารณะริมน้ำบริเวณท่าน้ำใกล้วัดเกตฯ สันนิษฐานว่าเป็นท่าแพในสมัยก่อน บริเวณดังกล่าวมีภูมิทัศน์ริมน้ำที่สวยงาม จากการสำรวจพบว่า ไม่สามารถรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ เนื่องจากถูกบดบังด้วยอาคารพาณิชย์ สูง4-5ชั้นที่เรียงตัวกันเป็นแนวยาว

ภาพที่ 3.44 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพจาก พื้นที่สาธารณะริมน้ำบริเวณท่าน้ำใกล้วัดเกตฯ (ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

4) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุคอกสุเทพโดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนคติจากแผนที่ในระดับสูง

การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายทางสัญจร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. มีถนนสายสำคัญหลายสาย ที่มีทิศทางตรงกับวัดพระธาตุคอกสุเทพ ทำให้เกิดเป็นภูมิทัศน์ของเส้นทางที่มีวัดพระธาตุคอกสุเทพเป็นองค์ประกอบ	1.โครงข่ายถนนสายรองและย่อยในเมือง ส่วนใหญ่ มีลักษณะคดเคี้ยว ทำให้ขอบเขตของสนามทัศน์ไม่กว้างไกล	1.มีถนนสายสำคัญหลายสาย ที่มีทิศทางตรงกับวัดพระธาตุคอกสุเทพ ผ่านย่านที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่	1.การพัฒนาโครงข่ายทางสัญจร ไม่ได้คำนึงถึงการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุคอกสุเทพ

ตารางที่ 3.1 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายทางสัญจร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่างที่

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.มวลอาคารขนาดเล็กกระจายเบาบางบริเวณรอบนอกเมือง ทำให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุคอกสุเทพได้อย่างต่อเนื่อง	1.มวลอาคารในเขตเมือง มีความหนาแน่นสูง และมีที่ว่างน้อย ทำให้ไม่สามารถการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุคอกสุเทพทั่วทั้งเมืองอย่างในอดีต	1. ผังเมืองเชียงใหม่ และ พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร มีมาตรการในการกำหนดและควบคุมมวลอาคาร และที่ว่าง ในบริเวณต่างๆของเมืองเชียงใหม่	1.ขาดนโยบายการควบคุมและการจัดการสิ่งปลูกสร้าง และที่ว่างระหว่างอาคารอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระธาตุคอกสุเทพ

ตารางที่ 3.2 วิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน ประเภทสถาบันการศึกษาในพื้นที่เชิงคอกสุเทพ ทำให้มีที่โล่งว่างมาก	1.ที่ดินแปลงใหญ่ถือครองโดยหน่วยงานราชการ ทำให้สามารถสร้างอาคารขนาดใหญ่และอาคารสูงได้ โดยเฉพาะย่านวัฒนธรรมบริเวณศูนย์กลางเมืองและย่านการศึกษาทิศตะวันตกใกล้กับคอกสุเทพ	1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน ในย่านพาณิชย์กรรม โดยรอบมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ใกล้กับคอกสุเทพ มีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว	1.โครงการขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในบริเวณเชิงคอกสุเทพเชื้อให้เกิดการลงทุนมากขึ้น 2. การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวม ในย่านพาณิชย์กรรม เชื้อให้เกิดการลงทุนอาคารสูง โดยเฉพาะพื้นที่ด้านทิศตะวันตก

ตารางที่ 3.3 การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. ที่ว่างระหว่างอาคารสูง สามารถเชื่อมต่อ การรับรู้เชิงทัศนียภาพของพระธาตุคอกสุเทพได้	1. มีอาคารสูงจำนวนมาก บดบังการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุคอกสุเทพในบริเวณสำคัญ	1. มีมาตรการควบคุมความสูงอาคารและสิ่งก่อสร้างใน บริเวณสำคัญของเมือง	1. มาตรการในการควบคุมอาคารสูงยังไม่ ครอบคลุมทั้งพื้นที่ด้านทิศตะวันตก

ตารางที่ 3.4 วิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

(2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตา

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระธาตุคอกสุเทพจากถนน

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. ถนนสายสำคัญ ถนนรอบๆ ที่มีทิศทางตรงกับ วัดพระธาตุคอกสุเทพ มีทิวทัศน์ที่ดี และหลากหลายลักษณะ	1. มีการบดบังอย่างต่อเนื่องจากอาคารริมถนน แต่มีความสูง ไม่มากนัก 2. ถูกบดบังจากต้นไม้ขนาดใหญ่ 3. ถูกบดบังและรบกวนจากป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ในบางจุด 4. องค์ประกอบภูมิทัศน์ไม่สอดคล้องกับการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุคอกสุเทพ	1. มีนโยบายในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง	1. แผนพัฒนาในบริเวณดังกล่าว ไม่ได้คำนึงถึงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุคอกสุเทพ

ตารางที่ 3.5 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระธาตุคอกสุเทพจากถนน (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระธาตุคอกสุเทพจากที่ว่างสาธารณะ

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. มีการจัดภูมิทัศน์ และมีทิวทัศน์ที่สวยงาม 2. เป็นบริเวณที่มีผู้ใช้จำนวนมาก โดยเฉพาะ นักท่องเที่ยว	1. ถูกบดบังจากอาคารและต้นไม้ขนาดใหญ่ 2. องค์ประกอบภูมิทัศน์ไม่สอดคล้องกับการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุคอกสุเทพ	1. เป็นสถานที่ใช้จัดกิจกรรมระดับเมือง 2. มีแผนงานในการจัดภูมิทัศน์อย่างต่อเนื่อง	1. แผนพัฒนาในบริเวณดังกล่าว ไม่ได้คำนึงถึง การรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุคอกสุเทพ

ตารางที่ 3.6 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระธาตุคอกสุเทพจากที่ว่างสาธารณะ (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

5) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

(1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.5)

- รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างในเขตเมืองเชียงใหม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต กล่าวคือ มีมวลอาคารที่มีหนาแน่นมากขึ้น ในขณะที่มีที่ว่างในเมืองลดน้อยลง ทั้งประเภทที่ว่างสาธารณะ ที่ว่างระหว่างอาคาร และที่ว่างประเภทถนนที่มีขนาดแคบลง

- การสร้างอาคารสูงและอาคารขนาดใหญ่ กล่าวคือ การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ เหนี่ยวนำให้มีการสร้างอาคารสูงและอาคารขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้น และมักตั้งอยู่ในบริเวณที่มีศักยภาพในการพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริเวณที่บดบังการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพจากจุดสำคัญ นอกจากนี้ มาตรการทางกฎหมายในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมในบริเวณต่างๆ อย่างเหมาะสม

- การบดบังจากองค์ประกอบภูมิทัศน์ริมถนน ได้แก่ ต้นไม้ใหญ่ ป้ายขนาดใหญ่ และการออกแบบองค์ประกอบถนนที่ไม่ได้คำนึงถึงการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

(2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

การวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพได้ดังนี้ (แผนที่ 3.5)

- ทางสัญจร ได้แก่ ถนน และทางเดินเท้า ที่มีทิศทางมุ่งตรงไปยังวัดพระธาตุดอยสุเทพ โดยเฉพาะในเส้นทางที่มีความสำคัญของเมือง มีศักยภาพในการปรับปรุงเน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ ให้เกิดจินตภาพจากการเข้าถึงเมืองเชียงใหม่ และปรับปรุงภูมิทัศน์ในเส้นทางสัญจรเพื่อให้เอื้อประโยชน์ในการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้กับพื้นที่

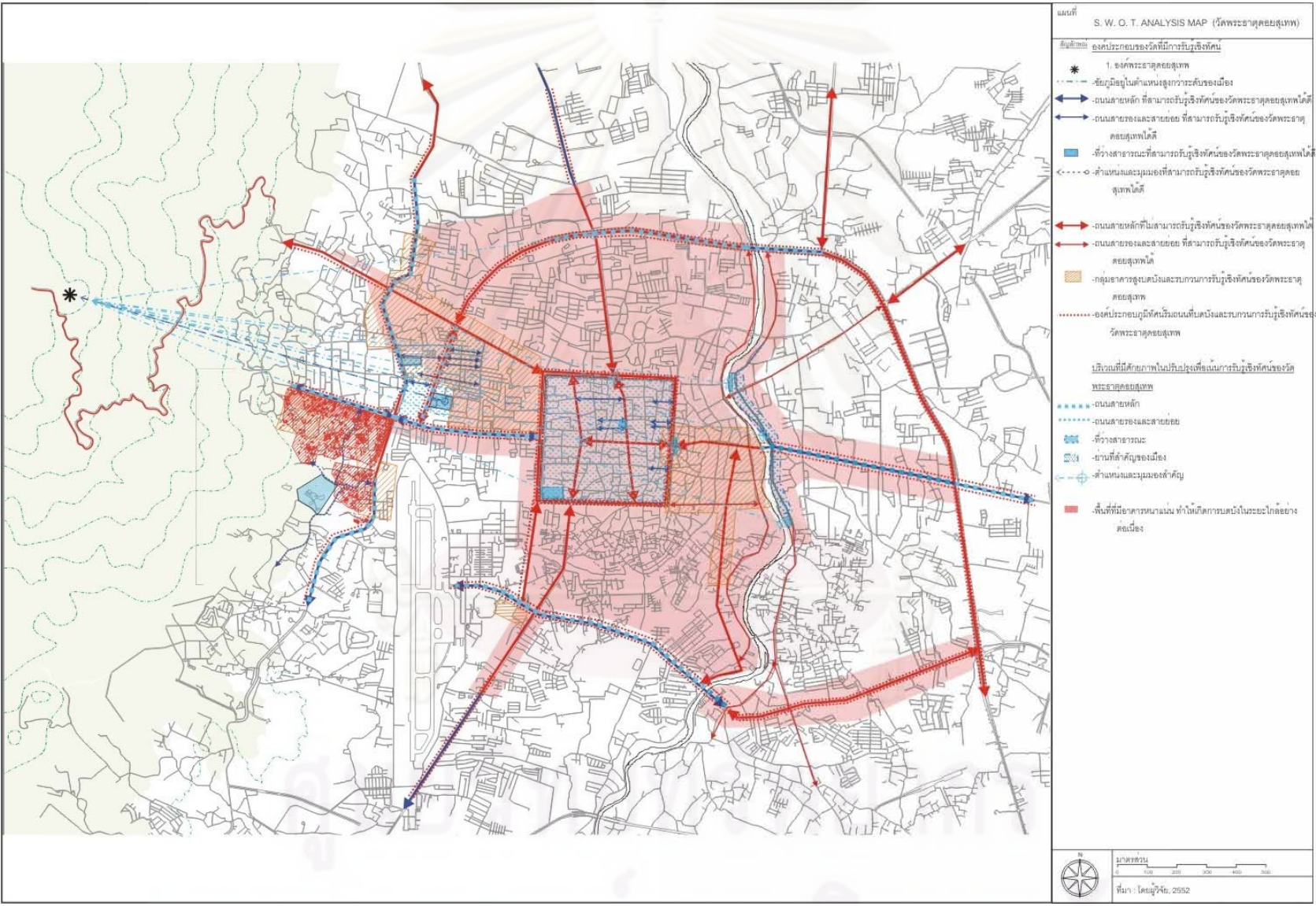
- ที่ว่างสาธารณะ ที่สำคัญของเมือง ได้แก่ ชวงเมือง สวนสาธารณะ พื้นที่สาธารณะริมน้ำ มีศักยภาพในการปรับปรุงเน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ

- การกำหนดมาตรการทางกฎหมาย เพื่อควบคุมความสูงอาคาร และที่ว่าง ในบริเวณต่างๆ ของเมือง มาตรการในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมสภาพแวดล้อม

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.5 ผังปัญหาและศักยภาพการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุอุยสุเทพ
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

3.3 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับคติการสร้างวัดศูนย์กลางเมืองของเมืองเชียงใหม่ พบว่า มีวัดตามคติดังกล่าว จำนวน 2 วัด ได้แก่ วัดเจดีย์หลวง ซึ่งเป็นวัดศูนย์กลางเวียงเชียงใหม่ และวัดสวนดอก เป็นวัดศูนย์กลางเวียงสวนดอก ดังนั้น ในการเลือกวัดกรณี

3.3.1 วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร

1) ข้อมูลทั่วไปของวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร

(1) ประวัติความเป็นมาของวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร

วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร เป็นวัดเก่าแก่ในจังหวัดเชียงใหม่ มีชื่อเรียกหลายชื่อ ได้แก่ ราชภูฏาคาร วัดโชติการาม สร้างขึ้นในรัชสมัยพญาแสนเมืองมา (พ.ศ. 1928 - 1945) กษัตริย์องค์ที่ 7 แห่งราชวงศ์มังราย ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่ปกครองเมืองเชียงใหม่ในขณะนั้น สร้างขึ้นเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้พญากือนา พระราชบิดา ตำนานเล่ากันว่า พญากือนาซึ่งได้สวรรคตไปแล้ว ได้ปรากฏตัวแก่พ่อค้าชาวเชียงใหม่ที่เดินทางไปค้าขายที่พม่า ให้มาบอกว่าแก่พญาแสนเมืองมาผู้เป็นโอรสว่า ให้สร้างเจดีย์ไว้ท่ามกลางเวียง ให้สูงใหญ่พอให้คนที่อยู่ไกล 2000 วา สามารถมองเห็นได้ แล้วอุทิศบุญกุศลเหล่านั้นให้แก่พญากือนา เพื่อให้พญากือนานั้นสามารถไปเกิดในเทวโลกได้ แต่พญาแสนเมืองมาเสด็จสวรรคตเสียก่อน พระนางเจ้าติโลกราชราชเทวีผู้เป็นมเหสีได้สืบทอด เจตนารมณ์สร้างต่อ จนเสร็จในรัชสมัยพญาสามฝั่งแกน ใช้เวลาสร้าง 5 ปี ต่อมาได้มีการปฏิสังขรณ์ในสมัยพญาติโลกราช (พ.ศ. 1984 - 2030) พระองค์โปรดให้หมื่นด้ามพร้าคต นายช่างใหญ่ทำการปฏิสังขรณ์ โดยมีพระมหาสวามีสังฆมิตติ เจ้าอาวาสองค์ที่ 7 ของวัดโชติการาม (วัดเจดีย์หลวง) เป็นกำลังสำคัญในการควบคุมดูแลและประสานงาน การปฏิรูปและก่อสร้างครั้งนี้ได้สร้างขยายเจดีย์ให้ใหญ่กว่าเดิม

(2) การวางผังภายใน และองค์ประกอบสำคัญ

การวางผังภายในวัด ไม่มีขอบเขตชัดเจน แต่มีการวางวิหาร และเจดีย์หลวง เป็นแนวแกนหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีลานกว้างด้านหน้าวิหาร และทางด้านทิศใต้ของลาน เป็นที่ตั้งของหออินทิลและต้นไม้ใหญ่ ส่วนองค์ประกอบอื่นๆ วางเรียงกันทางทิศใต้ของวัด ส่วนองค์เจดีย์หลวงสูงนั้นประมาณ 80 เมตร ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 60 เมตร ต่อมาในสมัยมหาเทวีจิริประภา รัชกาลที่ 15 แห่งราชวงศ์มังราย เกิดพายุฝนตกหนัก แผ่นดินไหว พระมหาเจดีย์หลวงได้พังทลายลงมาเหลือเพียงครึ่งองค์ ปัจจุบันพระธาตุเจดีย์มีความสูงคงเหลือ 40.8 เมตร (ภาพที่ 3.45)

ภาพที่ 3.45 ผังภายในและองค์ประกอบสำคัญ
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง จะกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา จากขอบเขตการรับรู้การรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงจากหลักฐานตามตำนานวัดเจดีย์หลวง ที่กล่าวไว้ว่า “มหาเจดีย์นั้นปรากฏแก่ตาคนทั้ง 4 ทิศ 8 ทิศที่ไกลได้ 6000 วา 5000 วา ก็พอเห็นดูงานยิ่งนักแล” (สงวน ชาติสุขรต์น์, 2515) หรือเป็นรัศมีประมาณ 1,000 เมตร แต่เนื่องจากตำแหน่งวัดเจดีย์หลวงไม่ได้อยู่กึ่งกลางผังเมืองรูปสี่เหลี่ยมผดด้งดังนั้นจึงกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาครอบคลุมพื้นที่บริเวณรอบคูเมือง แจ่งเมือง และประตูเมืองซึ่งมีระยะที่สอดคล้องกัน ขณะเดียวกัน ผู้วิจัยใช้ความสูงเดิมขององค์เจดีย์หลวง คือ 80 เมตรในการวิเคราะห์ เนื่องจากคาดหวังว่าจะมีการบูรณะองค์เจดีย์หลวงให้มีความสูงเท่าเดิมในอนาคต

(1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจร

เมื่อพิจารณาโครงข่ายการสัญจรในการเข้าถึงวัดเจดีย์หลวงในระดับเมืองนั้น พบว่า วัดเจดีย์หลวงตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง จึงสามารถการเข้าถึงได้จากถนนสายหลักรอบเมืองที่เข้าสู่ศูนย์กลางเมืองได้จาก ถ.ห้วยแก้ว ถ.สุเทพช้างเผือก ถ. ท่าแพ ถ.ทิพย์เนตร ไปจรดถนนรอบคูเมืองทั้ง 4 ด้าน (แผนที่ 3.6)

ส่วนโครงข่ายการสัญจรในการเข้าถึงวัดเจดีย์หลวงในพื้นที่ศึกษา พบว่า สามารถเข้าถึงวัดเจดีย์หลวงได้จากถนนรอบคูเมืองทั้ง 4 ด้าน สามารถเข้าถึงวัดเจดีย์หลวงได้จากถนนสายหลัก คือ ถ.ราชดำเนิน มีขนาด 2 ช่องทาง กว้างประมาณ 10 เมตร และถ.พระปกเกล้าเป็นเส้นทางหลักในการเข้าถึงทางทิศตะวันออก มีขนาด 2 ช่องทาง กว้างประมาณ 8 เมตร ส่วนการเข้าถึงจากถนนสายรองทางด้านทิศใต้ คือ ถ.ราชมรรคา มี

ขนาด 2 ช่องทาง เดินรถทางเดียว กว้างประมาณ 6 เมตร และการเข้าถึงจากถนนซอยด้านหลังวัดในทางทิศตะวันตก กว้างประมาณ 5 เมตร

เมื่อพิจารณาโครงข่ายการเดินเท้าในการเข้าถึงวัดเจติยหลวงในพื้นที่ศึกษา พบว่า มีลักษณะอยู่ 2 ลักษณะ ดังนี้ (แผนที่ 3.7)

- เส้นทางเดินเท้าที่ขนานกับถนนหรือบาทวิถี พบในบริเวณถนนสายหลักและสายรอง มีความกว้างไม่สม่ำเสมอ ประมาณ 0.8-1 เมตร และไม่มีความต่อเนื่องกัน รวมทั้งมีสิ่งกีดขวาง ทั้งเสาไฟฟ้า ต้นไม้และป้ายสัญลักษณ์ต่างๆ ส่วนใหญ่ผู้ใช้จะเป็นนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่

- เส้นทางเดินเท้าที่เชื่อมกับถนน พบในถนนสายรองและถนนสายย่อยที่เป็นถนนซอยในชุมชนต่างๆ ส่วนใหญ่ผู้ใช้จะเป็นนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ มีขนาดแคบประมาณ 3-5 เมตร

(2) การวิเคราะห์รูปแบบมณฑลอาคารและที่ว่าง

จากการศึกษารูปแบบมณฑลอาคาร และที่ว่างในพื้นที่ศึกษา พบว่า สามารถจำแนกรูปแบบได้ดังนี้ (แผนที่ 3.8)

- ชุมชนพักอาศัย มีมณฑลอาคารมีขนาดเล็ก มีการเรียงตัวกันอย่างไม่เป็นระเบียบ กระจุกตัวอย่างหนาแน่นอยู่ใกล้กับแนวกำแพงเมือง ส่วนที่ว่างมีสัดส่วนใกล้เคียงกับมณฑลอาคาร กระจายอยู่ทั่วทั้งบริเวณ ลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการบดบังการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดเจติยหลวงในระยะใกล้

- ย่านการค้า มีมณฑลอาคารขนาดใหญ่เรียงตัวติดกันเป็นแนวยาวเป็นกำแพงถนน บริเวณตามแนวคูเมืองทั้งด้านในและด้านนอก บริเวณแนวถนนสายหลักใกล้กับประตูเมืองและจุดตัดที่สำคัญ ส่วนที่ว่างในย่านการค้าจะมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นที่ว่างที่ใช้ในการสัญจรด้านหน้าอาคาร ลักษณะดังกล่าว มีโอกาสทำให้การรับรู้เชิงทัศน์ของวัดเจติยหลวงไม่มีความต่อเนื่อง และมีความถี่ในการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดเจติยหลวงในระดับต่ำ หรือเป็นเวลายาวนาน จนทำให้รู้สึกถึงการบดบัง

- ย่านราชการและการศึกษา มีมณฑลอาคารขนาดใหญ่ เรียงตัวกันอย่างเป็นระเบียบ ส่วนใหญ่อยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง ที่ว่างในย่านราชการจะมีสัดส่วนเท่ากับมณฑลอาคาร ลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เกิดการบดบังการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดเจติยหลวงได้จากมณฑลอาคารขนาดใหญ่

- บริเวณโดยรอบวัดเจติยหลวง มีมณฑลอาคารขนาดใหญ่เป็นแนวยาวโดยรอบวัด เว้นที่ว่างระหว่างอาคารแคบๆเป็นระยะๆ ไม่สม่ำเสมอ ลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อให้เกิดการบดบังการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดเจติยหลวง ถึงแม้จะอยู่ในระยะใกล้

(3) การวิเคราะห์รูปแบบที่ว่างสาธารณะ

จากการศึกษารูปแบบที่ว่างสาธารณะในพื้นที่ศึกษา สามารถจำแนกได้ดังนี้ (แผนที่ 3.9)

- ทางสัญจร มีขนาดไม่กว้างมาก พบทั้งแบบเป็นแกนเส้นตรงจะเป็นเส้นทางหลัก ส่วนเส้นทางรองและย่อยจะมีลักษณะคดเคี้ยว นอกจากจะใช้ในการสัญจรแล้วในบางเวลาได้ทำการปิดเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆของเมือง เช่น ถนนคนเดินบริเวณ ถ.ราชดำเนิน และ ถ.พระปกเกล้า

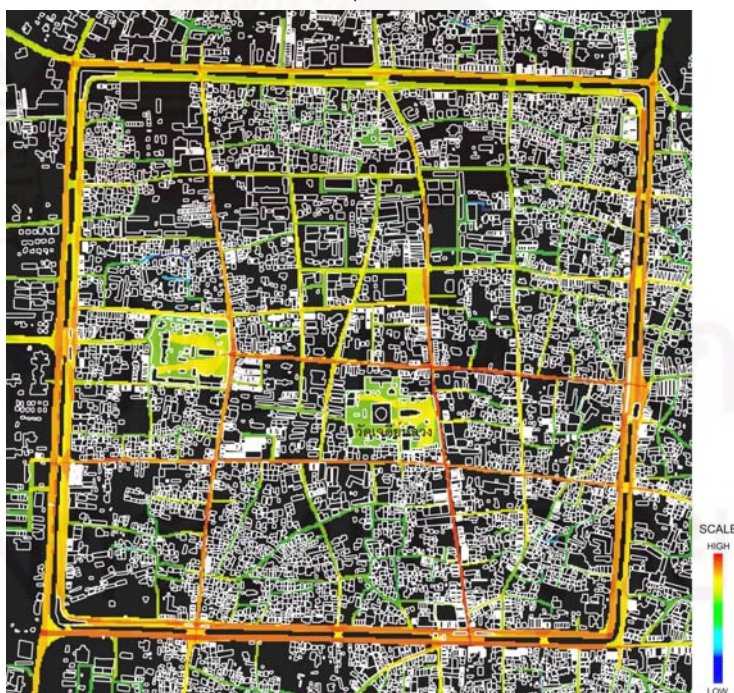
- ชวงเมืองและชวงประตูเมือง มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก กระจายตัวอย่างมีระบบ คือ ชวงเมืองและสนามกีฬาจะอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง ส่วนชวงประตูเมืองจะกระจายตัวทั้ง 5 ทิศ

- คู่มือและพื้นที่ริมคูเมือง ถือว่าเป็นที่ว่างสาธารณะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบริเวณ และต่อเนื่องกันเป็นแนวยาวเป็นรูปสี่เหลี่ยมรอบพื้นที่

- สวนสาธารณะ มีขนาดใหญ่บริเวณมุมทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัดเจดีย์หลวง จากการวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างข้างต้น สรุปได้ว่า รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างในพื้นที่ส่วนใหญ่มีขนาดเล็กเป็นส่วนใหญ่ แต่มีความแออัด ประกอบกับมีที่ว่างขนาดเล็ก รวมทั้งมวลอาคารที่เรียงตัวติดกันเป็นแนวยาวในบริเวณสำคัญ เช่น บริเวณประตูเมือง ถนนสายหลักและจุดตัดของถนน ทำให้ขอบเขตของสนามทัศน์ไม่กว้างไกล รวมทั้งมวลอาคารขนาดใหญ่อยู่ในบริเวณสำคัญและโดยรอบวัดเจดีย์หลวง ซึ่งคาดการณ์ว่า ลักษณะดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงได้ โดยลักษณะที่ว่างประเภทถนนที่เป็นเส้นทางเข้าถึงวัดเจดีย์หลวงและถนนที่เข้าสู่วัดโดยตรงจะมีศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงได้ดี

(4) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จากการทำนายด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis (VGA) แสดงให้เห็นว่าในพื้นที่ศึกษามีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงในระดับสูงในถนนสายหลัก คือ ถนนรอบคูเมืองทั้ง 4 ด้าน ราชดำเนิน ถ.พระปกเกล้า ถ.สิงหราช ถ.สามล้าน รวมทั้งพื้นที่ช่วงประตูเมืองต่างๆ ส่วนในถนนสายรองและย่อยนั้นศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงในระดับต่ำมาก ดังนั้นอาจทำนายได้ว่า ถนนรอบคูเมือง และช่วงประตูต่างๆ มีแนวโน้มที่มีคนสัญจรสูงทั้งระดับเมืองและระดับย่าน และผู้คนส่วนใหญ่หรือผู้ที่เดินทางสัญจรผ่านจะใช้ถนนสายหลัก ส่วนถนนสายรองและย่อยจะเป็นกลุ่มคนในพื้นที่ใช้ในการสัญจรเนื่องจากมีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงต่ำกว่า อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจพบว่า มีนักท่องเที่ยวใช้ถนนสายย่อยในการเดินทางเป็นจำนวนมาก เนื่องจากบริเวณในถนนสายย่อยต่างๆมีเกสต์เฮาส์จำนวนมากโดยเฉพาะบริเวณด้านตะวันออก

ภาพที่ 3.46 ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดเจดีย์หลวง (intergration N)

(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

(5) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ภายใต้ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยออกตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัด เชียงใหม่ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2542 ออกตามพระราชบัญญัติผังเมือง 2518 ระบุให้บริเวณดังกล่าวมีการ ใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

ภาพที่ 3.47 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542

(ที่มา: โยธาธิการและผังเมืองเชียงใหม่)

จากการเก็บข้อมูลและสำรวจรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา พบว่า พื้นที่ล้อมรอบด้วยคูเมือง การใช้ประโยชน์ที่ดินประกอบด้วย สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันราชการ พักอาศัย พาณิชยกรรม และที่โล่งนันทนาการ

เมื่อพิจารณาถึงการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงใหญ่ พบว่า ส่วนใหญ่มีการถือครองโดยส่วนราชการ ได้แก่ วัด สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ ในภาคเอกชนจะถือครองที่ดินแปลงเล็ก

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินและการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การศึกษา ศาสนา และพาณิชยกรรม เพื่อให้เกิดมวลอาคารขนาดใหญ่ มีที่ว่างระหว่างอาคารน้อย คาดการณ์ได้ว่า จะส่งผลให้เกิดการบดบังการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดเจดีย์หลวงได้

(6) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารในพื้นที่ศึกษานั้น สามารถจำแนกได้ ดังนี้ (แผนที่ 8.10)

- ประเภทพาณิชยกรรม แทรกตัวอยู่ทั่วทั้งบริเวณ โดยเฉพาะด้านทิศตะวันออก ส่วนใหญ่เป็นลักษณะอาคารพาณิชย์ หอพัก เกสเฮ้าส์ โรงแรม และมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

- ประเภทพักอาศัย ส่วนใหญ่จะอยู่ด้านหลังอาคารพาณิชย์ ภายในชอยย่อยๆ ต่างๆ ที่แยกจากถนนสายหลัก โดยกระจายตัวอยู่ทั่วทั้งพื้นที่

- ประเภทพาณิชยกรรมและพักอาศัย จะเกาะตัวอยู่ตามถนนสายหลักและถนนสายรอง โดยเฉพาะบริเวณแนวคูเมืองนั้นมีความต่อเนื่องกันเป็นแนวยาวทางด้านทิศเหนือตาม ถ.มณีนพรัตน์-ถ.

ศรีภูมิ และทิศตะวันตกออกตาม ถ.มูลเมือง- ถ.ชัยศรีภูมิ ส่วนภายในเขตกำแพงเมืองนั้นมีการกระจุกตัวเป็นจุดๆไม่ต่อเนื่องกัน

- ประเภทสถาบันศาสนา เป็นกลุ่มเล็กๆกระจายตัวอยู่ทั่วทั้งบริเวณ ได้แก่วัดต่างๆจำนวนมาก

- ประเภทสถาบันราชการ ส่วนใหญ่อยู่บริเวณทางด้านทิศเหนือ และบริเวณตอนกลาง รวมทั้งกระจายตัวทั่วทั้งบริเวณ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการส่งออกภาคเหนือ สำนักงานยาสูบเชียงใหม่ เรื่องจำเชียงใหม่ ศาลจังหวัดเชียงใหม่ สถานีตำรวจภูธร เป็นต้น

- ประเภทการศึกษา ส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านทิศเหนือ ได้แก่ ร.ร.ยุพราชวิทยาลัย ร.ร.หอพระ ร.ร.อนุบาลเชียงใหม่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ และวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ เป็นต้น

- ประเภทอนุรักษ์เพื่อศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ หอศิลปวัฒนธรรมเชียงใหม่ ประตุมืองกำแพงเมือง อาคารในวัดต่างๆ

- การใช้ประโยชน์อาคารโดยรอบวัดเจดีย์หลวงนั้น ด้านทิศเหนือมีการใช้ประโยชน์อาคารประเภทพาณิชย์กรรมและพักอาศัย ได้แก่ ร้านค้า ร้านอาหาร เกสเฮาส์ ด้านทิศตะวันออกมีการใช้ประโยชน์อาคารประเภทพาณิชย์กรรมและพักอาศัยและพาณิชย์กรรม ได้แก่ เกสเฮาส์ ร้านค้าด้านทิศใต้มีการใช้ประโยชน์อาคารประเภทที่พักอาศัยและสถาบันการศึกษา ได้แก่ ร.ร.เมตตาศึกษา ร.ร.พุทธิโสภณ ร.ร.อนุบาลเชียงใหม่ และ ร.ร.อนุบาลสายตรุดน ด้านทิศตะวันตกมีการใช้ประโยชน์อาคารประเภทสถาบันราชการและพักอาศัย ได้แก่ สถานีตำรวจภูธร และแฟลตตำรวจ

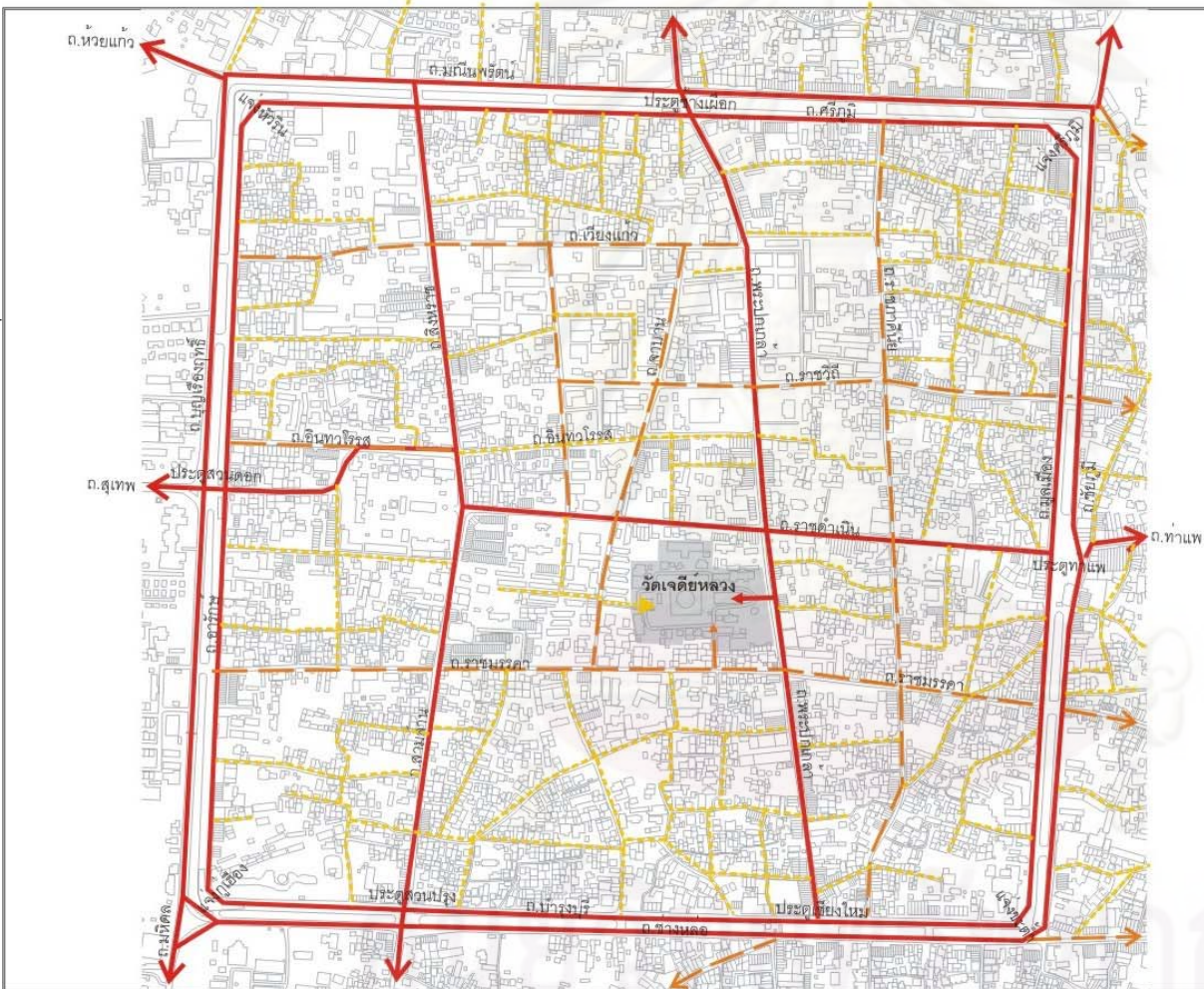
อาจกล่าวได้ว่า การใช้ประโยชน์อาคารประเภทพาณิชย์กรรมและพักอาศัย ที่เรียงตัวกันเป็นแนวยาวทำให้มีที่ว่างน้อยส่งผลให้ความถี่ในการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงอยู่ในระดับต่ำจนรู้สึกบดบัง

(7) การวิเคราะห์ความสูงอาคาร

ในพื้นที่ศึกษามีการควบคุมความสูงของอาคารไว้ไม่เกิน 12 เมตร จากการสำรวจ พบว่าอาคารพักอาศัยส่วนใหญ่มีโครงสร้างเป็นไม้และคอนกรีตสูงประมาณ 1-2 ชั้น ส่วนอาคารพาณิชย์สูง3-4ชั้น อาคารหอพัก เกสต์เฮาส์แทรกตัวอยู่ภายในชุมชนมีความสูง3-4ชั้น อาคารเหล่านี้มีขนาดที่แตกต่างกับอาคารพักอาศัยมากและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น อาคารราชการและการศึกษา สูงประมาณ 4ชั้นแต่มีขนาดใหญ่

ส่วนอาคารโดยรอบวัดเจดีย์หลวง มีความสูงประมาณ 3-4 ชั้น และอาคารภายในวัดเจดีย์หลวงเองนั้น มีความสูงประมาณ2-4ชั้น ความสูงของอาคารดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงเป็นอย่างมาก กล่าวคือ เป็นการบดบังองค์เจดีย์หลวงจนไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนได้เลย (แผนที่ 3.11)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

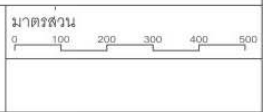

วิทยานิพนธ์เรื่อง
 แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่
 IMPROVEMENT GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION OF TEMPLES IN CHIANG MAI

แผนที่
 โครงข่ายทางสัญจร (วัดเจดีย์หลวง)

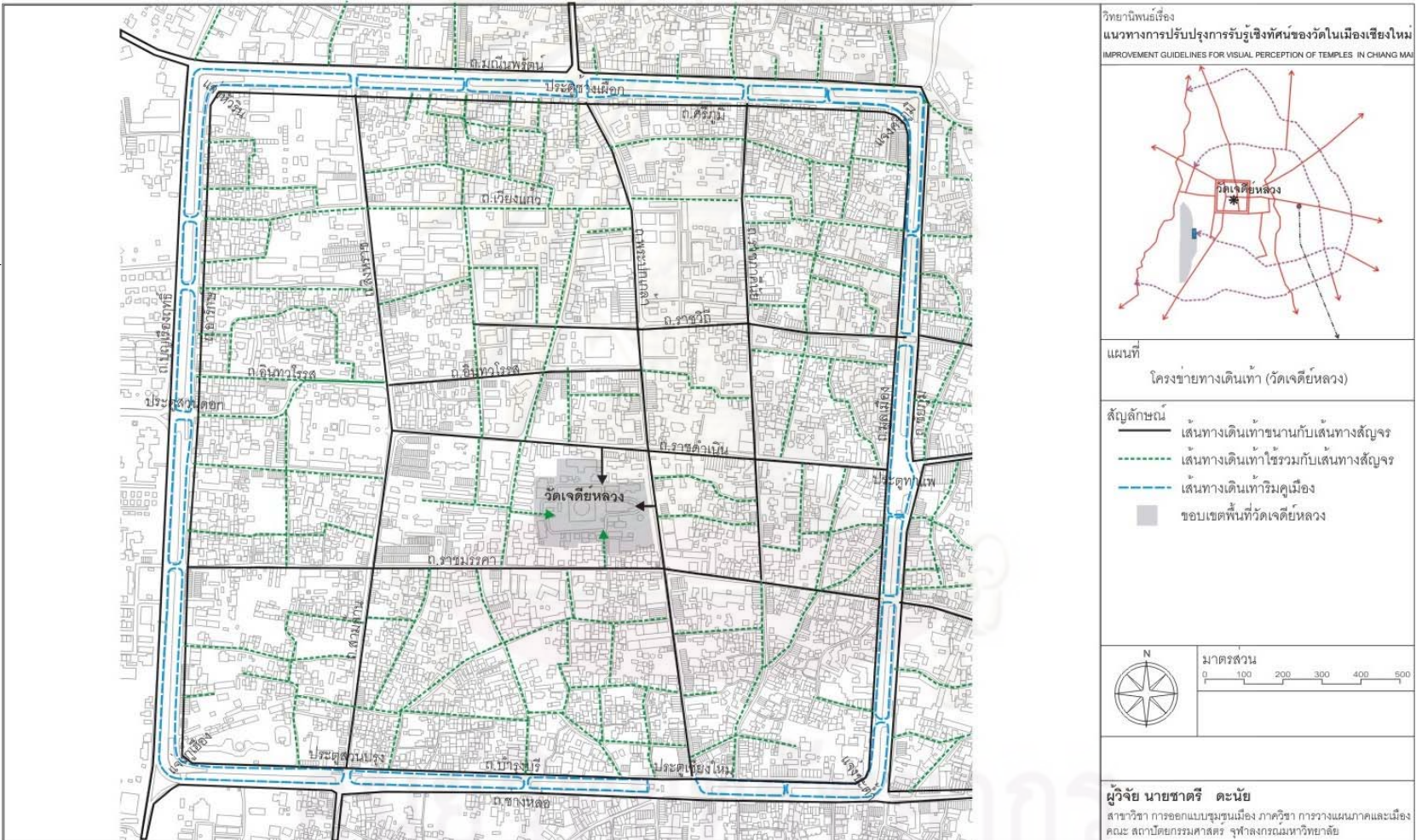
- สัญลักษณ์
- ถนนสายหลัก
  - - - ถนนสายรอง
  - · - · - ถนนสายย่อย
  - ขอบเขตพื้นที่วัดเจดีย์หลวง

ผู้วิจัย นายชาติวี ตะนัย
 สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชา การวางผังภาคและเมือง
 คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.6 โครงข่ายทางสัญจรโดยรอบวัดเจดีย์หลวง
 (ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

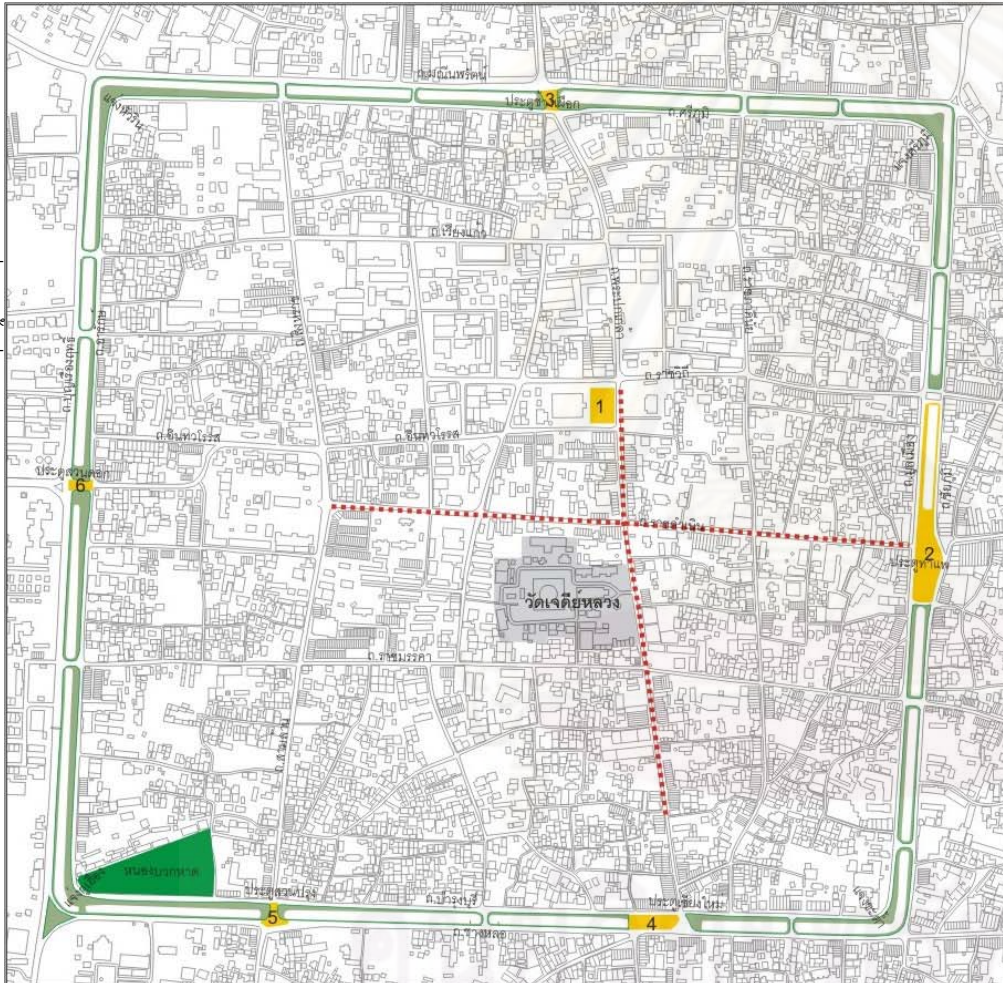
แผนที่ 3.7 โครงข่ายทางเดินเท้าโดยรอบวัดเจ็ดยอด
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

แผนที่ 3.8 รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างโดยรอบวัดเจดีย์หลวง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

แผนที่ 3.9 พื้นที่วางสถาปัตยกรรมหลักของเมืองโดยรอบวัดเจ็ดยอดหลวง
(ที่มา : ผู้วิจัย . 2552)

- 1 ขวงพยามังราย
- 2 ขวงประตูท่าแพ
- 3 ขวงประตูช้างเผือก
- 4 ขวงประตูเชียงใหม่
- 5 ขวงประตูสวนปรุง
- 6 ขวงประตูสวนดอก

วิทยานิพนธ์เรื่อง
แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่
IMPROVEMENT GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION OF TEMPLES IN CHIANG MAI

แผนที่
พื้นที่วางสถาณะ (วัดเจ็ดยอดหลวง)

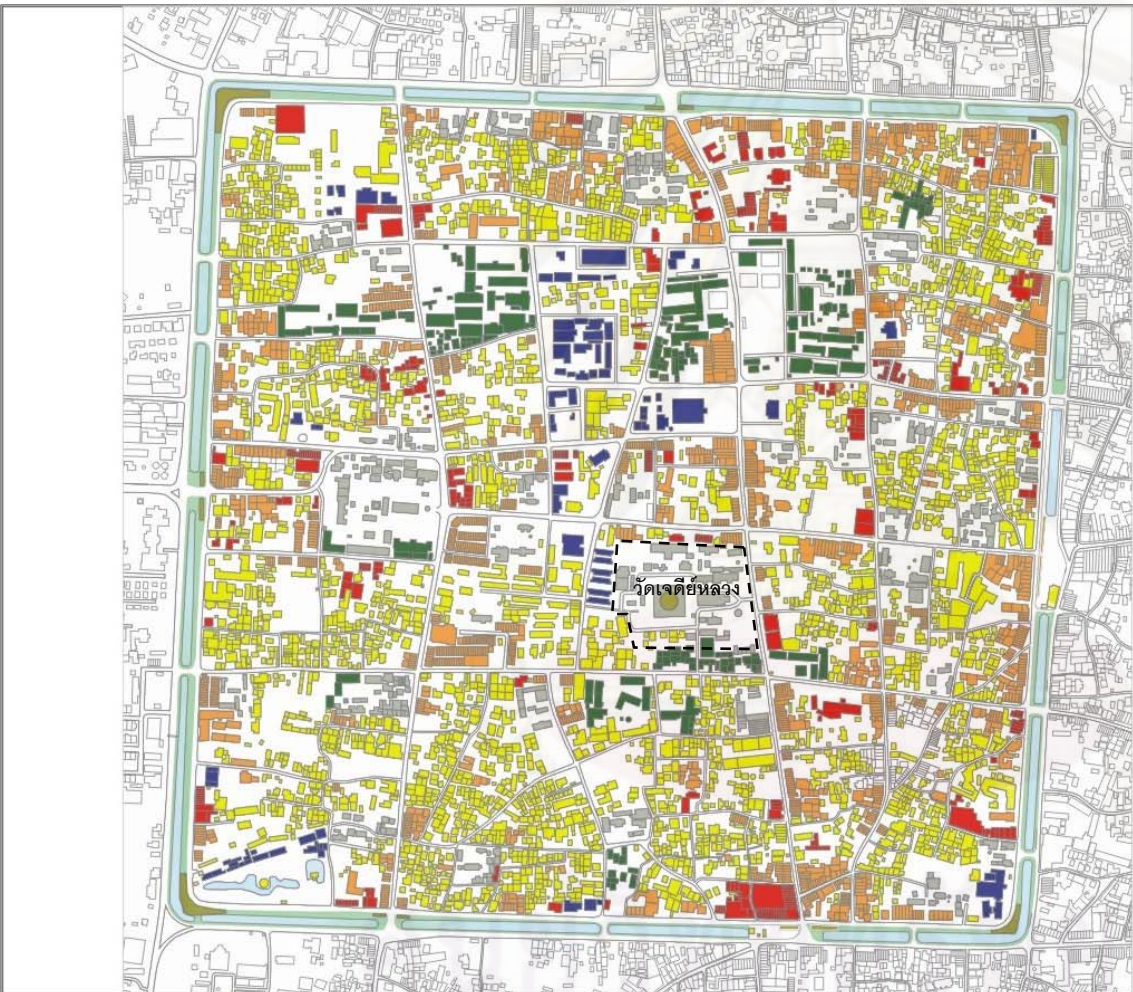
สัญลักษณ์

- ..... ที่วางสถาณะประเภทถนนใช้เป็นถนนคนเดิน
- ที่วางสถาณะประเภทลานโล่ง
- ที่วางสถาณะประเภทสวนสาธารณะ
- ที่วางสถาณะประเภทสวนริมคูเมือง
- ขอบเขตพื้นที่วัดเจ็ดยอดหลวง

มาตราส่วน
0 500 1000 1500 2000 2500

ผู้วิจัย นายชาติรี ดะนัย
สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชา การวางแนกและเมือง
คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

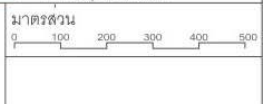
แผนที่ 3.10 การใช้ประโยชน์อาคารโดยรอบวัดเจดีย์หลวง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

วิทยานิพนธ์เรื่อง
แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่
IMPROVEMENT GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION OF TEMPLES IN CHIANG MAI

แผนที่
การใช้ประโยชน์อาคาร (วัดเจดีย์หลวง)

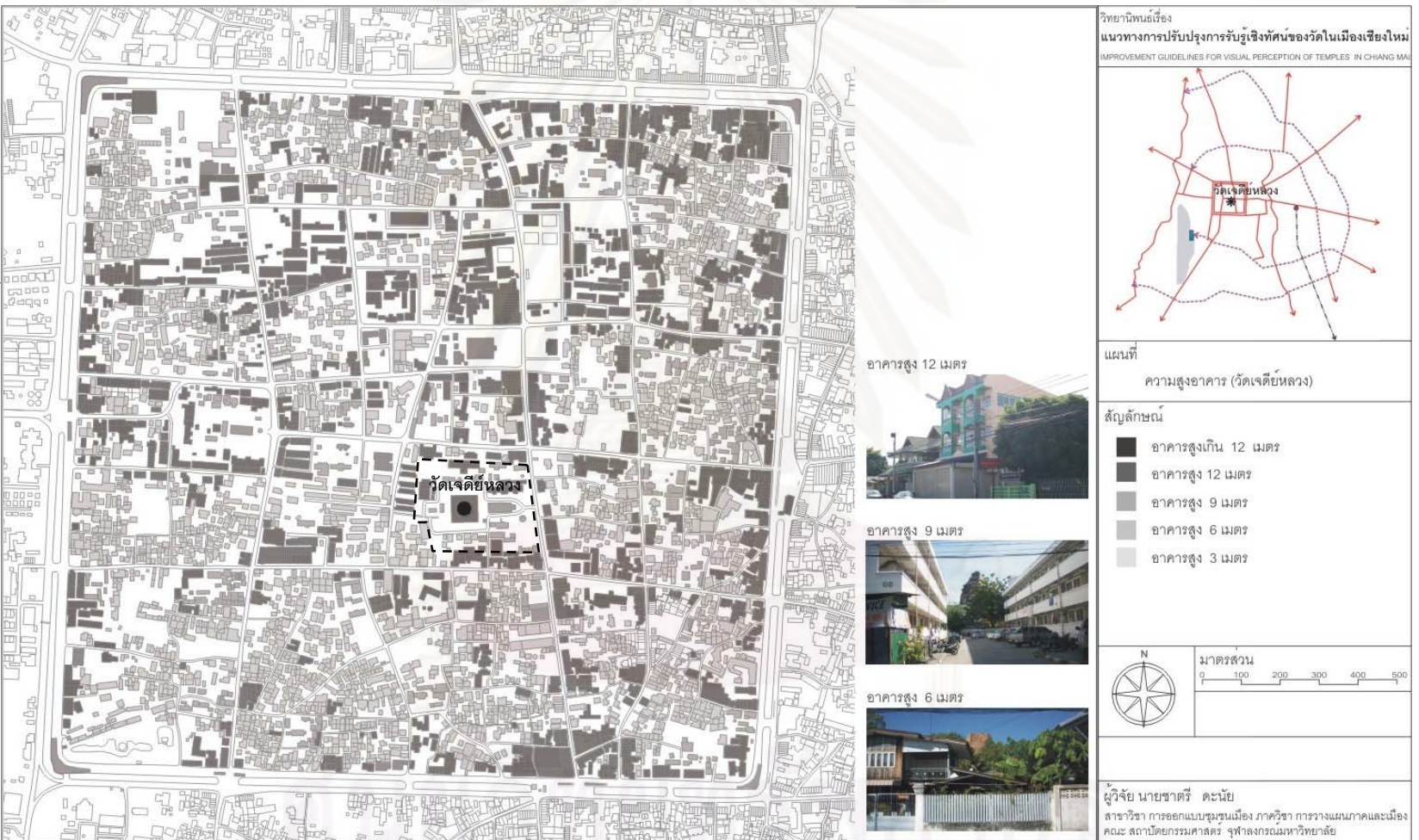
- สัญลักษณ์
- อาคารพาณิชย์กรรม
  - อาคารพักอาศัย
  - อาคารพาณิชย์กรรมและพักอาศัย
  - อาคารสถานับศาสนา
  - อาคารสถานับราชการ
  - อาคารสถานับการศึกษา
  - อาคารอนุรักษ์เพื่อศิลปวัฒนธรรม
  - นันทนาการ
  - อาคารอุตสาหกรรม

ผู้วิจัย นายชาติร์ ดะนัย
สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชา การวางผังและเมือง
คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.11 ความสูงอาคารโดยรอบวัดเจดีย์หลวง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

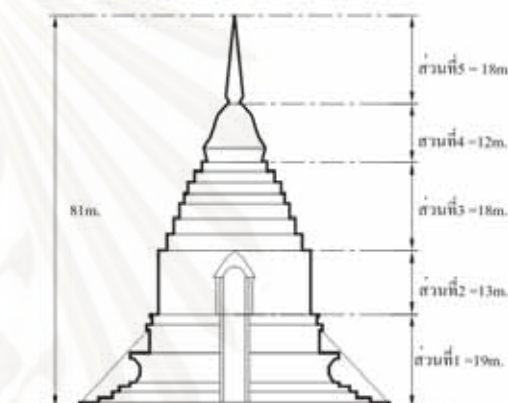

3) การกำหนดขอบเขตในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง

การกำหนดขอบเขตในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง เกณฑ์พิจารณา 3 ประการประกอบกัน คือ 1) การกำหนดขอบเขตการรับรู้เชิงทัศน จากสัดส่วนระหว่างความสูงขององค์พระเจดีย์กับระยะ ห่างตามแนวคิดของ Maertens (1877) 2) กำหนดขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนจากหลักฐานตามตำนานวัดเจดีย์หลวง 3) การกำหนดเส้นทางในการรับรู้เชิงทัศนจากแนวคิดการจัดลำดับของการเข้าถึง โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์พระเจดีย์หลวงมีความสูงเต็มองค์ ประมาณ 81 เมตร จำแนกสัดส่วนได้เป็น 5 ส่วน ได้แก่

- ส่วนที่1 ส่วนฐานเจดีย์มีความสูงประมาณ 19 เมตร
- ส่วนที่2 เป็นส่วนกลางมีความสูงประมาณ 13 เมตร
- ส่วนที่3 เป็นส่วนบนเจดีย์มีความสูงประมาณ 18 เมตร
- ส่วนที่4 มีความสูงประมาณ 12 เมตร
- ส่วนที่5 ส่วนยอดเจดีย์มีความสูงประมาณ 18 เมตร

ภาพที่ 3.48 สัดส่วนขององค์พระเจดีย์หลวงเต็มองค์

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ระยะที่1 (H1/D1) หรือ 1เท่าของความสูงขององค์พระเจดีย์หลวง เป็นระยะรัศมี ประมาณ 80 เมตร ในระยะดังกล่าวนี้ ควรจะรับรู้เชิงทัศนได้เต็มองค์ โดยไม่ควรมีสิ่งใดบดบัง

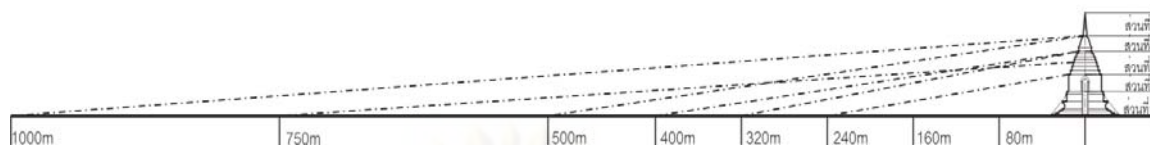
ระยะที่2 (H1/D2) หรือ 2เท่าของความสูงขององค์พระเจดีย์หลวง เป็นระยะรัศมี 160 เมตร ในระยะดังกล่าวนี้ ควรจะรับรู้เชิงทัศนได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่ส่วนที่ 2 ขึ้นไป

ระยะที่3 (H1/D3) หรือ 3เท่าของความสูงขององค์พระเจดีย์หลวง เป็นระยะรัศมี 240 เมตร ในระยะดังกล่าวนี้จะเกิดการรับรู้เชิงทัศนในรูปทรงหลักขององค์พระเจดีย์หลวงตั้งแต่ส่วนที่3ขึ้นไป พร้อมกับสภาพแวดล้อม

ระยะที่4-5 (H1/D4-D5) หรือ 4เท่าและ5เท่า ของความสูงขององค์พระเจดีย์หลวง เป็นระยะรัศมี 320 เมตร และ400 เมตร ในระยะดังกล่าวนี้ จะเกิดการรับรู้เชิงทัศนได้เพียงรูปร่างหรือเส้นรอบรูปขององค์พระเจดีย์หลวง และจะรับรู้เชิงทัศนได้ตั้งแต่ส่วนที่ 4 ขึ้นไป

ระยะที่6-7 เป็นระยะรัศมี 500-750 เมตร กำหนดจากแนวคิดการจัดลำดับของการเข้าถึงองค์พระเจดีย์หลวง จะรับรู้เชิงทัศนได้ตั้งแต่ส่วนที่ 4 ขึ้นไป

ระยะที่8 เป็นระยะรัศมี 1000 เมตร กำหนดขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนจากหลักฐาน ตามตำนานวัดเจดีย์หลวงดังกล่าวแล้วข้างต้น และจะรับรู้เชิงทัศนได้ตั้งแต่ส่วนที่ 5

ภาพที่ 3.49 สัดส่วนขององค์พระเจดีย์หลวงเต็มองค์

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

4) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตา

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดเจดีย์หลวง เป็นการสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพโดยการเก็บข้อมูลจากการบันทึกภาพ จากการเข้าถึงและบริเวณสำคัญ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพเป็นลำดับจากการเข้าถึง

ถ.พระปกเกล้าทางทิศเหนือ (A)

ภาพที่ 3.50 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.พระปกเกล้าทางทิศเหนือ

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.พระปกเกล้าทางทิศใต้

ภาพที่ 3.51 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.พระปกเกล้าทางทิศใต้

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.ราชดำเนินทางทิศตะวันออก

ภาพที่ 3.52 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.ราชดำเนินทางทิศตะวันออก

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.ราชดำเนินทางทิศตะวันตก

ภาพที่ 3.53 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.ราชดำเนินทางทิศตะวันตก

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.ราชมรรคาทางทิศตะวันตก

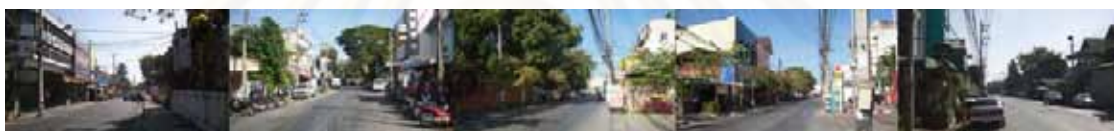
ภาพที่ 3.54 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.ราชมรรคาทางทิศตะวันตก
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.ราชมรรคาทางทิศตะวันออก

ภาพที่ 3.55 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.ราชมรรคาทางทิศตะวันออก
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.สิงหราชและถนนสามล้าน

ภาพที่ 3.56 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงจาก ถ.สิงหราชและถนนสามล้าน
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

จากการสำรวจการรับรู้เชิงทัศนเป็นลำดับจากการเข้าถึงในถนนสายต่างๆ พบว่า ไม่สามารถการรับรู้เชิงทัศนขององค์เจดีย์หลวงได้เลย เนื่องจากมีการบดบัง มีจากอาคารพาณิชย์ที่เกาะตัวเป็นแนวยาวตามถนนสายหลักต่างๆ ซึ่งมีความสูงประมาณ 3-4 ชั้น โดยมีที่ว่างระหว่างอาคารน้อยและแคบ ประกอบกับมีต้นไม้ขนาดใหญ่ปกคลุมทั่วทั้งบริเวณ รวมทั้งอาคารภายในวัดเจดีย์หลวงเอง ซึ่งเป็นอาคารเรือน และที่พักของพระที่นิยมสร้างเป็นอาคารขนาดใหญ่เป็นตึกบดบังองค์เจดีย์หลวงในระยะใกล้ มีเพียงบางจุดเท่านั้นที่สามารถรับรู้เชิงทัศนขององค์เจดีย์หลวงได้ แต่ในช่วงเวลาสั้นๆจนไม่เป็นที่สังเกตได้จาก ถ.ราชมรรคา ในบริเวณที่เป็นบ้านพักอาศัย สูงประมาณ 2 ชั้น

(2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากประตูเมือง และช่วงประตูเมือง

บริเวณดังกล่าว ถือว่าเป็นที่โล่งสามารถที่มีขนาดใหญ่และสำคัญที่สุดในบริเวณเมืองเก่า จากการสำรวจพบว่า ไม่สามารถการรับรู้เชิงทัศนขององค์เจดีย์หลวงได้ ประตูช้างเผือก

ภาพที่ 3.57 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงจากประตูช้างเผือก
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ประตูท่าแพ

ภาพที่ 3.58 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวงจากประตูท่าแพ
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ประตูเชียงใหม่

ภาพที่ 3.59 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวงจากประตูเชียงใหม่
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ประตูสวนปรุง

ภาพที่ 3.60 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวงจากประตูสวนปรุง
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ประตูสวนดอก

ภาพที่ 3.61 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจดีย์หลวงจากประตูสวนดอก
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

5) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจติยหลวงโดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS) .

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายทางสัญจร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. การเข้าถึงได้จากถนนสายหลักที่มุ่งตรงไปยังวัดเจติยหลวง และหลากหลายทิศทาง 2. โครงข่ายทางเดินเท้าต่อเนื่อง และมีระยะทางที่เหมาะสมกับการเดิน	1. โครงข่ายทางสัญจรค้ำเนินถึงรถยนต์เป็นหลัก ดังนั้นความเร็วในการสัญจรโดยรถยนต์ทำให้ลดประสิทธิภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจติยหลวง 2. ระบบทางเท้ามีขนาดแคบ ส่วนใหญ่ใช้ร่วมกับรถยนต์ ทำให้ใช้งานไม่สะดวก 3. ไม่มีทางสัญจรที่มุ่งตรงไปยังวัดเจติยหลวงเลย	1. เส้นทางเข้าถึงวัดเจติยหลวงเป็นเส้นทางสำคัญที่มีผู้สัญจรจำนวนมาก	1. การพัฒนาโครงข่ายทางสัญจร ไม่ได้คำนึงถึงการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจติยหลวง

ตารางที่ 3.7 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. มวลอาคารในพื้นที่ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างอาคารที่เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจติยหลวงได้	1. มวลอาคารขนาดใหญ่ปิดล้อมวัดเจติยหลวงทุกด้าน 2. มวลอาคารบริเวณริมเส้นทางจราจรเข้าถึงวัดเจติยหลวงเรียงตัวกันแน่นเป็นแนวยาว ทำให้บังการรับรู้ทัศนอย่างต่อเนื่อง	1. ผังเมืองเชิงใหม่ และ พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร มีมาตรการในการกำหนดและควบคุมมวลอาคารและที่ว่างในพื้นที่	1. ขาดนโยบายการควบคุมและการจัดการสิ่งปลูกสร้าง และที่ว่างระหว่างอาคารอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจติยหลวง

ตารางที่ 3.8 วิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. การวางตัวของวัดอยู่ในตำแหน่งใจกลางเมือง ที่มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในระบบโครงข่ายสูงที่สุด เมื่อวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม VGA	1. เส้นทางที่เข้าถึงวัดเจติยหลวงขึ้นมาจากเส้นทางหลัก มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในอยู่ในระดับต่ำ	1. โครงข่ายการเข้าถึงวัดเจติยหลวงในพื้นที่ศึกษามีแนวโน้มที่มีคนสัญจรสูง เป็นโอกาสในการปรับปรุงให้เน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจติยหลวงได้ในระบบ	

ตารางที่ 3.9 วิเคราะห์ลักษณะแวดล้อมอาคารและพื้นที่ว่าง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. การใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นประเภท พักอาศัย มีแปลงที่ดินขนาดเล็ก	1. ที่ดินแปลงใหญ่ถือครองโดยหน่วยงานราชการ ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันราชการ สถาบันศาสนา ทำให้ไม่มีการสร้างอาคารขนาดใหญ่ มีที่ว่างน้อย	1. มีการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภท อนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของเมืองประวัติศาสตร์	1. การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว เชื้อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีความเข้มข้นมากขึ้น

ตารางที่ 3.10 การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
	1. มีการใช้ประโยชน์อาคารเช่น พักอาศัย การศึกษา ปะปนกับอาคารทางศาสนาและโบราณสถาน	1. มีมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์อาคารตามผังเมืองรวมเชียงใหม่ ในการอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย	1. การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว เชื้อให้เกิดการใช้ประโยชน์อาคารในลักษณะอาคารพาณิชย์กรรมและพักอาศัยและพักอาศัยรวมจำนวนมาก

ตารางที่ 3.11 การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ที่ดิน (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. ความสูงอาคารส่วนใหญ่ประมาณ 2-4 ชั้น หรือ 6-12 เมตร	1. ความสูงอาคารไม่สม่ำเสมอ ขาดระเบียบ 2. ความสูงอาคารภายในวัด บดบังการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจ็ดยอดจากระยะใกล้	1. มาตรการทางกฎหมายควบคุมความสูงอาคาร และสิ่งก่อสร้างในบริเวณพื้นที่ไม่เกิน 12 เมตร	1. ขาดนโยบายและการจัดระเบียบความสูงอาคารให้เหมาะสมกับระยะในการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจ็ดยอด

ตารางที่ 3.12 วิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

(2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตา

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดเจติยหลวงจากการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.องค์ประกอบทางกายภาพของเมืองเก่า ได้แก่ กำแพงเมือง คูเมือง ประตูเมือง ส่งเสริมให้เกิดจิตวิทัศนที่มีคุณค่า	1.ถูกบังคับจากอาคารพาณิชย์ ในบริเวณสำคัญ 2.ถูกบังคับจากต้นไม้ใหญ่บริเวณที่ว่างระหว่างอาคาร 3.องค์ประกอบภูมิทัศน์ไม่เป็นระเบียบและระบบทวนการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจติยหลวง 4.รูปแบบอาคารส่วนใหญ่ขัดแย้งกับวัดเจติยหลวง	1. มีแผนงานในการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างต่อเนื่อง 2. พื้นที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยว และมีแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง	1.แผนงานในการอนุรักษ์โบราณสถาน และพัฒนาภูมิทัศน์ในพื้นที่ ไม่ได้คำนึงถึงการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจติยหลวง

ตารางที่ 3.13 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดเจติยหลวงจากการเข้าถึง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

(3) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดเจติยหลวงจากช่วงประตูเมืองและแจ้งเมือง

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.องค์ประกอบทางกายภาพของเมืองเก่า ได้แก่ กำแพงเมือง คูเมือง ประตูเมือง ส่งเสริมให้เกิดจิตวิทัศนที่มีคุณค่า	1.ถูกบังคับจากอาคารพาณิชย์ ในบริเวณสำคัญ 2.ถูกบังคับจากต้นไม้ใหญ่บริเวณที่ว่างระหว่างอาคาร 3.องค์ประกอบภูมิทัศน์ไม่เป็นระเบียบและระบบทวนการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจติยหลวง 4.รูปแบบอาคารส่วนใหญ่ขัดแย้งกับวัดเจติยหลวง	1. มีแผนงานในการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างต่อเนื่อง 2. พื้นที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยว และมีแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 3. เป็นสถานที่จัดกิจกรรมระดับเมือง	1.แผนงานในการอนุรักษ์โบราณสถาน และพัฒนาภูมิทัศน์ในพื้นที่ ไม่ได้คำนึงถึงการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจติยหลวง

ตารางที่ 3.14 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดเจติยหลวงจากช่วงประตูเมืองและแจ้งเมือง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

5) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง

(1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกรรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.12)

- โครงข่ายทางสัญจรในพื้นที่ไม่ได้เน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง
- โครงข่ายการเดินเท้าไม่มีคุณภาพ ไม่ต่อเนื่อง ขาดการส่งเสริมการเดินเท้าซึ่งเหมาะสมกับเมืองประวัติศาสตร์
- มวลอาคารโดยรอบวัดมีความหนาแน่น โดยเฉพาะบริเวณริมถนนมีการบดบังอย่างต่อเนื่อง และภายในวัดเองมีการสร้างอาคารขนาดใหญ่ปิดล้อม เจดีย์ และวิหาร ทำให้ขาดช่องว่างระหว่างอาคารที่สร้างการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงได้อย่างต่อเนื่องจากการเข้าถึง และพื้นที่โดยรอบ
- ถูกบดบังจากต้นไม้ใหญ่ บริเวณริมถนนและที่ว่างระหว่างอาคาร
- แนวกำแพงด้านหน้าวัด สูงและทึบตัน บดบังการรับรู้เชิงทัศนในระยะใกล้

(2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง

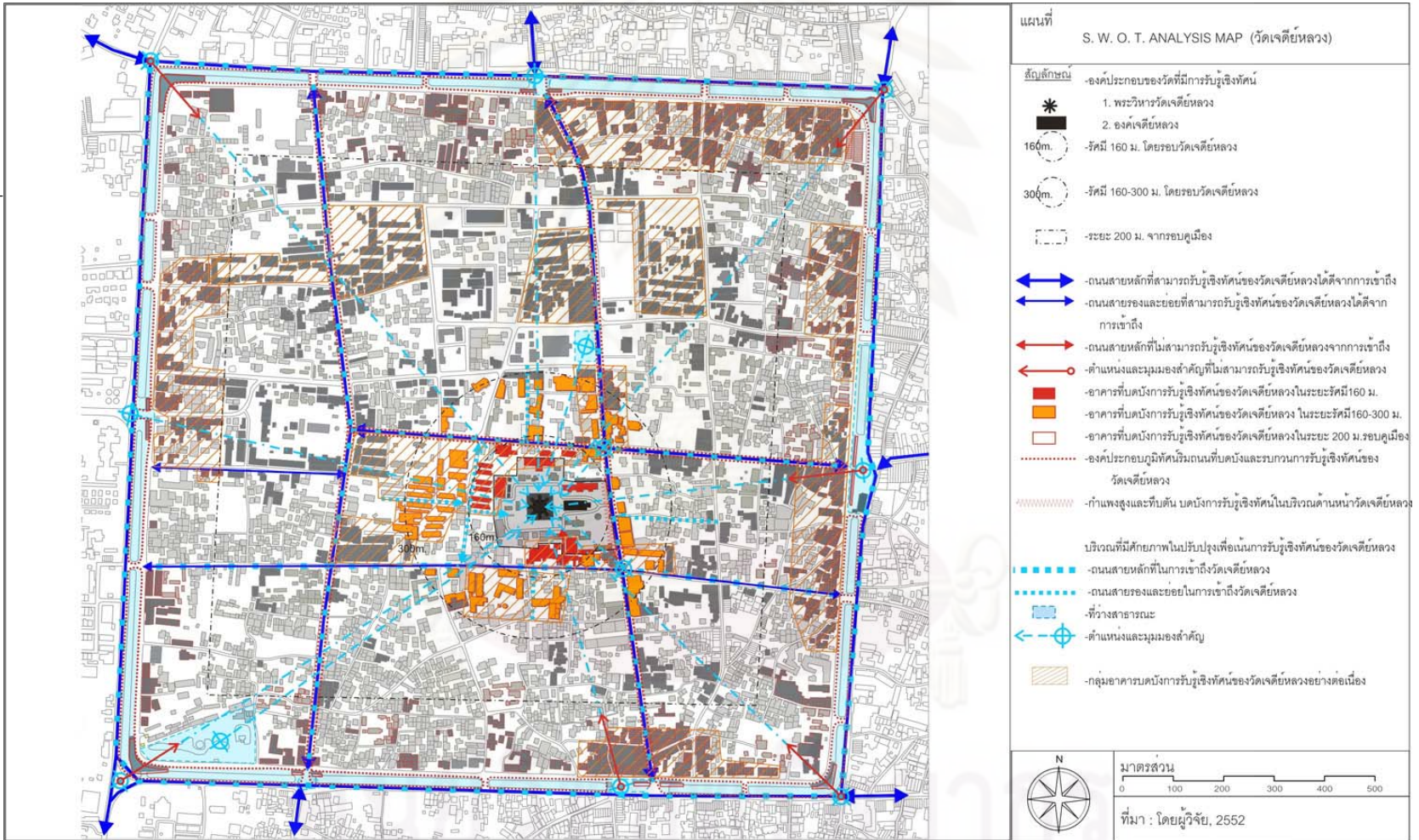
จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.12)

- ทางสัญจร และที่ว่างสาธารณะในเมือง มีศักยภาพในการปรับปรุงเน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง ให้เกิดจินตภาพจากการเข้าถึง และปรับปรุงภูมิทัศน์ในเส้นทางสัญจรเพื่อให้เอื้อประโยชน์ในการพัฒนาในด้านต่างๆให้กับพื้นที่
- องค์ประกอบของเมืองเก่า ได้แก่ ประตูเมือง แจ่งเมือง คูเมือง กำแพงเมือง เป็นองค์ประกอบที่ส่งเสริมคุณค่าของภูมิทัศน์เมือง
- การกำหนดมาตรการทางกฎหมาย กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และอาคาร การความสูงอาคาร และที่ว่างในบริเวณคูเมือง มาตรการในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมสภาพแวดล้อม

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.12 สัญลักษณ์และศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอดหลวง
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

3.3.2 วัดสวนดอก

1) ข้อมูลทั่วไปของวัดสวนดอก

(1) ประวัติความเป็นมาของวัดสวนดอก

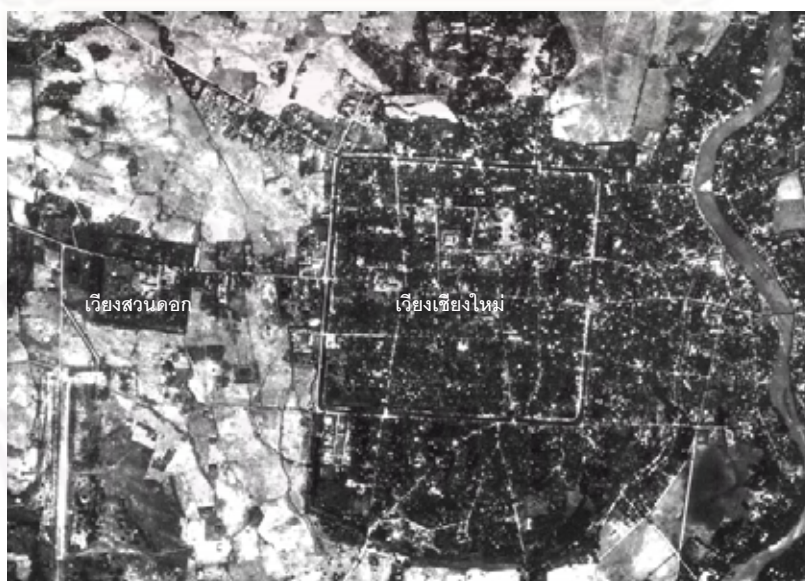
วัดสวนดอก เดิมชื่อ วัดบุปผารามสวนดอกไม้ ในอดีตนั้นเป็นสวนดอกไม้ (ต้นพยอม) ของเจ้านายฝ่ายเหนือในราชวงศ์เม็งราย ญานากีอานา กษัตริย์ราชวงศ์มังรายลำดับที่ 7 (พ.ศ.1877-1928) มีประสงค์จะสนับสนุนพระสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็น "พระอารามหลวง" เพื่อให้เป็นที่จำพรรษาของ "พระมหาเถระสุนน" ผู้ประดิษฐานพระพุทธรูปศิลาปางนาคปรกในแผ่นดินล้านนาและสร้างองค์พระเจดีย์ เพื่อประดิษฐาน "พระบรมสารีริกธาตุ" 1 ใน 2 องค์ ที่ "พระมหาเถระสุนน" อัญเชิญมาจากสุโขทัย ในปี พ.ศ. 1912 (องค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ในพระเจดีย์ในวัดพระธาตุตอดอยสุเทพราชวรวิหาร)

วัดสวนดอก ได้รับการบูรณะครั้งสำคัญ 2 ครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2540 พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญรวบรวมพระอัฐิเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ และ พระประยูรญาติ มาประดิษฐานรวมกัน และต่อมาอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2475 เป็นการบูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระวิหารโดย ครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา

(2) ตำแหน่งที่ตั้งของวัดสวนดอก และเวียงสวนดอก

วัดสวนดอกตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 139 ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากประตูสวนดอกไปทางทิศตะวันตก 1 กิโลเมตร กินเนื้อที่ 35 ไร่ 2 งาน 44 ตารางวา ทิศเหนือยาว 183 เมตร ทิศใต้ยาว 193 เมตร ทิศตะวันออกยาว 176 เมตร และทิศตะวันตกยาว 176 เมตร

ส่วนเวียงสวนดอก เป็นเวียงขนาดเล็ก ๆ มีการตั้งถิ่นฐานมาก่อนเมืองเชียงใหม่ ต่อมาได้ถูกกำหนดให้เป็นเมืองบริวาร โดยสร้างเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมขนาด 570 เมตร คูณ 570 เมตร มีคูน้ำและกำแพงดินชั้นเดียว สันนิษฐานว่าเวียงสวนดอกสร้างในสมัยพญากือนา โดยมีวัดสวนดอกอยู่บริเวณศูนย์กลาง โดยสภาพในปัจจุบันแทบไม่หลงเหลือให้เห็นได้

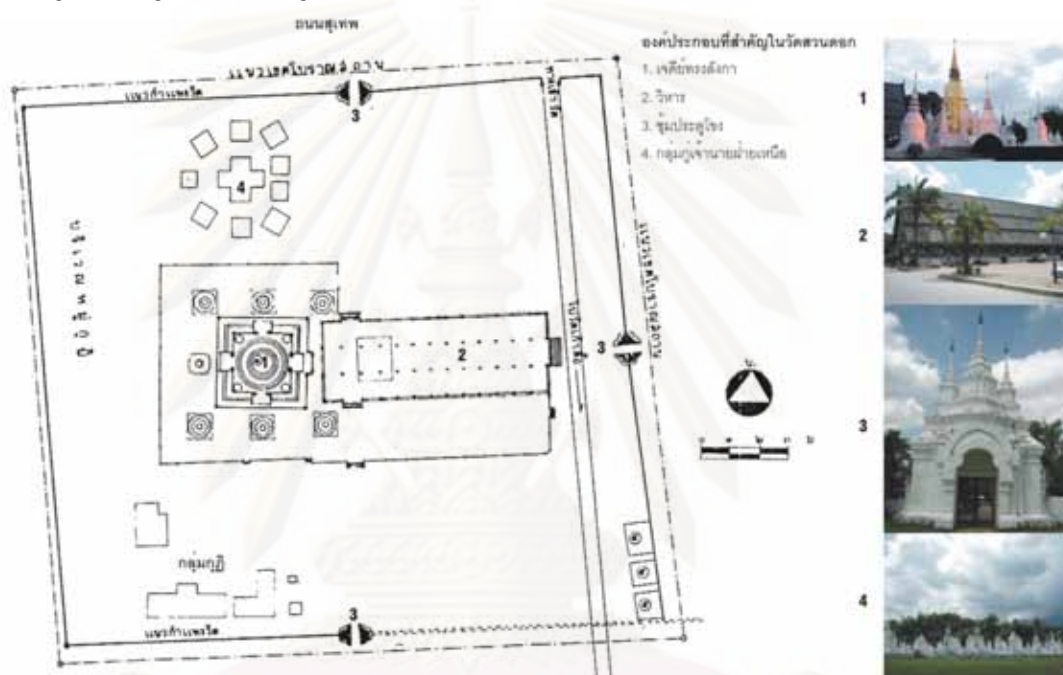

ภาพที่ 3.62 ภาพถ่ายทางอากาศของเวียงสวนดอก และเวียงเชียงใหม่

(ที่มา : กรมแผนที่ทหาร, 2499)

(3) ผังภายในและองค์ประกอบสำคัญของวัดสวนดอก

พระเจดีย์ใหญ่ทรงลังกาบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1914 ในรัชกาลของพระเจ้ากือนา กษัตริย์องค์ที่ 6 แห่ง ราชวงศ์เม็งราย โปรดเกล้าฯ ให้สร้าง "พระอารามหลวง" โดยโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง "พระเจดีย์ทรงลังกา" ขึ้นเพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ที่พระมหาเถระสุนนได้อัญเชิญมาจากสุโขทัย ในปี พ.ศ. 1912 ซึ่งแต่เดิมมีเจดีย์แบบสุโขทัย (ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์) อยู่ทางทิศตะวันตกขององค์พระเจดีย์ใหญ่ แต่ได้ปรักหักพังลง พระเจดีย์องค์ใหญ่สูง 24 วา ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2478

ภาพที่ 3.63 ผังวัดสวนดอกและองค์ประกอบสำคัญ
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

(1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจร

เมื่อพิจารณาโครงข่ายการสัญจรในการเข้าถึงวัดสวนดอกในระดับเมืองนั้น พบว่า วัดสวนดอกตั้งอยู่ทิศตะวันตกของเมือง สามารถการเข้าถึงได้จากถนนสายหลักได้แก่ ด้านตะวันออกจากถ.บุญเรืองฤทธิ์ บริเวณศูนย์กลางเมืองเชื่อมต่อกับ ถ.สุเทพ ส่วนด้านทิศตะวันตกจาก ถ.ซูปเปอร์ไฮเวย์ต่อเนื่องถึง ถ.นิมมานเหมินท์ และถ.คลองชลประทานเข้าสู่ ถ.สุเทพ (แผนที่ 3.13)

เมื่อพิจารณาโครงข่ายการสัญจรในการเข้าถึงวัดสวนดอกในระดับย่าน พบว่า สามารถเข้าถึงวัดสวนดอกได้จากสายหลักเป็นทางเข้าหลักจากด้านหน้าวัด ได้แก่ ถ.สุเทพ มีขนาด 4 ช่องทาง กว้างประมาณ 12-15 เมตร มีทางเท้ากว้างประมาณ 1-1.5 เมตร มีการใช้งานมากตลอดทั้งวันเนื่องจากเป็นถนนที่ใช้เดินทางไปยังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และโรงพยาบาลมหาราช ส่วนการเข้าถึงจากถนนสายรอง ได้แก่ ถ.ศิริมังคลาจารย์ เชื่อมต่อกับถ.สุเทพ มีขนาด 2 ช่องทาง กว้างประมาณ 6 เมตร มีทางเท้ากว้างประมาณ 1 เมตร และการเข้าถึง

จากถนนซอยด้านข้างและด้านหลังวัด เพื่อเข้าถึงได้จากในชุมชน มีขนาดกว้างประมาณ 3-4 เมตร ใช้งานร่วมกับเส้นทางเดินเท้า (แผนที่ 3.14)

การเข้าถึงภายในวัดสามารถเข้าได้ 4 ทางได้แก่ 1) ทางเข้าหลักเป็นการเจาะช่องประตูใหญ่จาก ถ.สุเทพ ทางทิศเหนือใช้เป็นทางเข้าหลักในปัจจุบัน 2) ซุ้มประตูโขงทางทิศตะวันออก เป็นประตูทางเข้าหลักในอดีต ส่วนในปัจจุบันสามารถเข้าได้เฉพาะคนเดินเท้าที่มาจากชุมชน 3) ประตูด้านหลังวัด ปัจจุบันปิดไม่มีการใช้งานแต่ให้สำหรับคนเดินเท้าในชุมชนเข้าออกหรือเปิดใช้เฉพาะวันสำคัญ 4) ซุ้มประตูโขงทางทิศใต้ สามารถเข้าได้เฉพาะคนเดินเท้าที่มาจากชุมชน

(2) การวิเคราะห์รูปแบบมณฑลอาคารและพื้นที่ว่าง

พื้นที่บริเวณเวียงสวนดอกมีการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน ประกอบกับเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการที่สำคัญ ทำให้บริเวณดังกล่าวมีความแตกต่างของขนาดและสัดส่วนของมณฑลอาคารระหว่างบ้านพักอาศัยกับอาคารราชการเป็นอย่างมาก โดยสามารถจำแนกรูปแบบมณฑลอาคารและที่ว่างได้ดังนี้ (แผนที่ 3.15)

- ชุมชนพักอาศัย มีมณฑลอาคารมีขนาดเล็ก มีการเรียงตัวกันอย่างไม่เป็นระเบียบ กระจัดจ่วนอย่างหนาแน่นอยู่ในเขตเวียงสวนดอกเดิม และโดยรอบวัดสวนดอก ส่วนที่ว่างมีสัดส่วนใกล้เคียงกับมณฑลอาคาร ส่วนใหญ่เป็นทางสัญจรและที่ว่างโดยรอบอาคาร

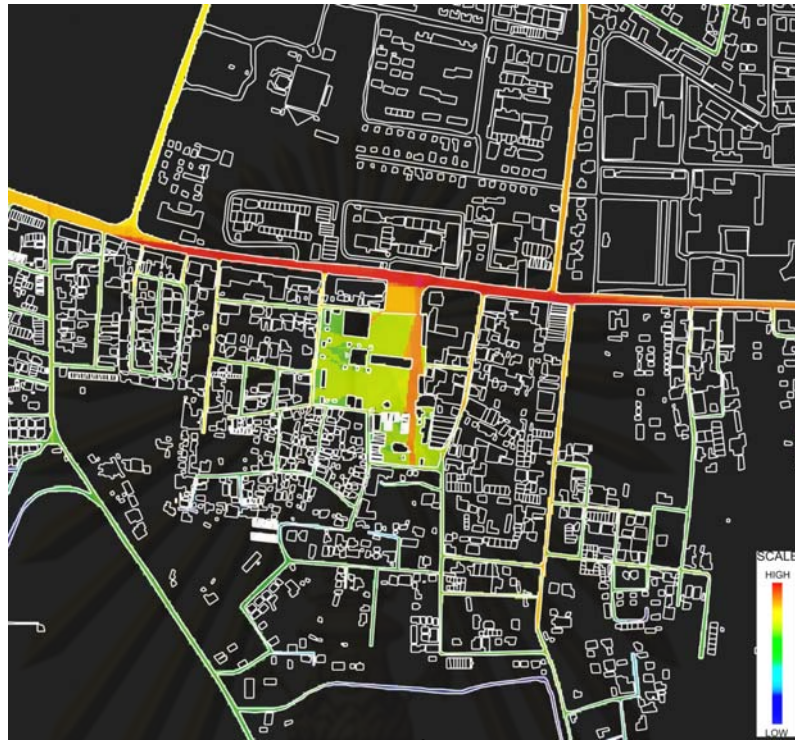
- ย่านการค้าริมเส้นทางสัญจร มีมณฑลอาคารขนาดใหญ่มากนัก เรียงตัวติดกันเป็นแนวยาวเป็นกำแพงถนน บริเวณตามถนนสายหลัก ด้านหน้าวัดสวนดอก ที่ว่างในย่านการค้าจะมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นที่ว่างที่ใช้ในการสัญจรด้านหน้าอาคาร

- ย่านราชการ มีมณฑลอาคารขนาดใหญ่ เรียงตัวกันอย่างเป็นระเบียบ ส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านหน้าวัด ที่ว่างในย่านราชการจะมีสัดส่วนใกล้เคียงกับมณฑลอาคาร มีที่ว่างระหว่างอาคารเป็นช่องแคบๆ

- ภายในบริเวณวัดสวนดอก มีมณฑลอาคารขนาดใหญ่เรียงตัวกันตลอดเป็นแนวยาวตลอดขอบเขตวัดทางด้านทิศใต้ ส่วนทางทิศตะวันตกมีมณฑลอาคารขนาดเล็ก แต่เรียงตัวกันเป็นแนวเช่นกัน โดยเว้นที่ว่างเพียงเล็กน้อย

(3) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

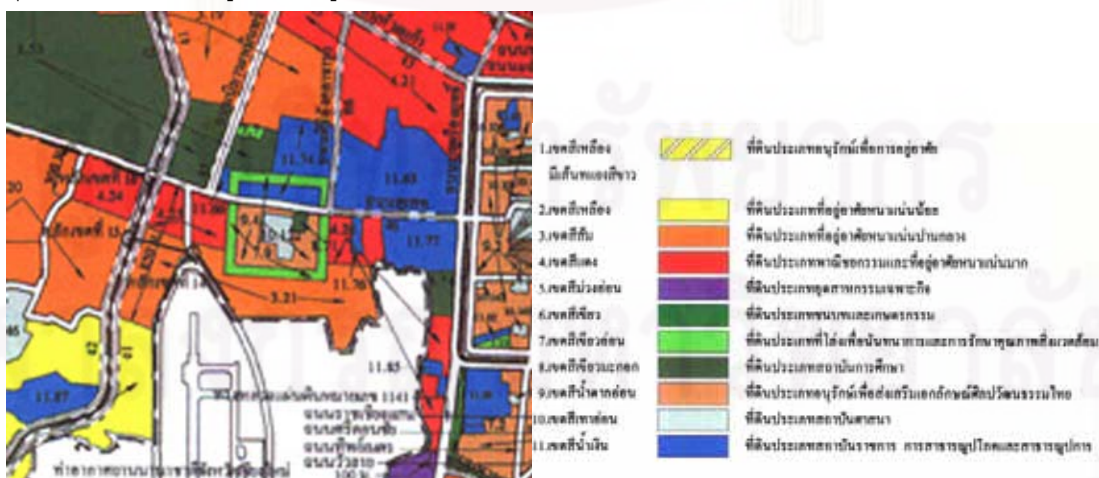
จากการทำนายด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ visual graph analysis (VGA) แสดงให้เห็นว่าเส้นทาง การเข้าถึงโดยรอบวัดสวนดอกส่วนใหญ่มีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงในระดับต่ำมาก เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเส้นทาง การเข้าถึงจากในชุมชน ส่วนศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงในระดับสูงอยู่บนถนนสายหลัก คือ ถ.สุเทพ โดยเฉพาะบริเวณหน้าวัดสวนดอกเอง ถึงแม้ว่าด้านหน้าวัดจะมีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงในระดับสูง แต่มีมุมมองที่แคบ ไม่เปิดกว้างทำให้ รวมทั้งถูกปิดล้อมด้วยอาคารที่มีความสูงทั้งภายนอกและภายในวัด จึงทำให้การรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดสวนดอกเป็นไปได้ยาก (ภาพที่ 3.64)

ภาพที่ 3.64 ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดสวนดอก (intergration N)
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

(5) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ภายใต้ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยออกตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2542 ออกตามพระราชบัญญัติผังเมือง 2518 ระบุให้บริเวณโดยรอบวัดสวนดอก มีการใช้ประโยชน์ที่ดินตามประเภทต่างๆ ได้แก่ ที่ดินประเภทสถาบันราชการ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ และที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา จะอยู่ทางด้านทิศเหนือของวัดสวนดอก ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยอยู่โดยรอบวัดสวนดอก และที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ตามแนวคูน้ำและคันดินของเวียงสวนดอกดั้งเดิม

ภาพที่ 3.65 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542
(ที่มา: โยธาธิการและผังเมืองเชียงใหม่)

จากการเก็บข้อมูลและสำรวจรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่โดยรอบวัดสวนดอก พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบวัดสวนดอก ส่วนใหญ่สอดคล้องกับการกำหนดของผังเมืองรวมเชียงใหม่ แต่ยังคงพบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่สอดคล้องกับผังเมืองรวม การบุกรุกสร้างอาคารในพื้นที่ตามแนวคูน้ำคันดินของเวียงสวนดอกเดิมจนไม่เหลือสภาพคูน้ำคันดินเดิม

เมื่อพิจารณาถึงการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน พบว่า การถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงใหญ่จะถือครองโดยส่วนราชการ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โรงพยาบาลมหาราช โรงเรียนวัดสวนดอก โรงเรียนดรุณรักษ์ ส่วนใหญ่อยู่ด้านทิศเหนือของวัดสวนดอก ส่วนการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชน จะเป็นลักษณะแปลงเล็กๆ ล้อมรอบวัดสวนดอก

จากการวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินข้างต้น สรุปได้ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินและการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การศึกษา ศาสนา และพาณิชย์ยกรรม เอื้อให้เกิดมวลอาคารขนาดใหญ่และอาคารสูง ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพักอาศัยหนาแน่น และพาณิชย์ยกรรม ประกอบกับมีแปลงขนาดเล็ก ทำให้มีมวลอาคารแออัด และที่ว่างระหว่างอาคารน้อย คาดการณ์ได้ว่า จะส่งผลให้เกิดการคับข้องการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดสวนดอกได้

(6) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร

การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร พบว่า รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารในพื้นที่โดยรอบวัดสวนดอกนั้น เป็นกิจกรรมประเภทสถานที่ราชการและพักอาศัยเป็นหลัก โดยมีกิจกรรมด้านการค้าเกาะตัวตามถนนสุเทพ ซึ่งสามารถจำแนกในรายละเอียดได้ดังนี้ (แผนที่ 3.17)

- ประเภทพาณิชย์ยกรรม แทรกตัวอยู่ตาม ถ.สุเทพ เป็นลักษณะอาคารพาณิชย์ ฝั่งเดียว กับวัดสวนดอก
- ประเภทพาณิชย์ยกรรมและพักอาศัย จะเกาะตัวเป็นแนวยาวตาม ถ.สุเทพ ฝั่งเดียวกับวัดสวนดอกเช่นเดียวกัน
- ประเภทพักอาศัย ส่วนใหญ่จะอยู่ด้านหลังอาคารพาณิชย์ ภายในซอยย่อยๆ ที่แยกจากถนนสายหลัก โดยกระจายตัวอยู่โดยรอบวัดสวนดอก
- ประเภทสถาบันศาสนา พบอยู่เพียงจุดเดียว คือ วัดสวนดอก
- ประเภทสถาบันราชการ ส่วนใหญ่อยู่บริเวณทางด้านทิศตะวันออก และบางส่วนอยู่ทิศตะวันตก ได้แก่ โรงพยาบาลมหาราชเชียงใหม่ สำนักทางหลวงเชียงใหม่ สำนักงานสาธารณสุขเชียงใหม่
- ประเภทการศึกษา ส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านทิศเหนือฝั่งตรงข้ามกับวัดสวนดอก ได้แก่ คณะเภสัชศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่วน ร.ร.วัดสวนดอกและร.ร.ดรุณรักษ์ อยู่ติดกับวัดสวนดอกข้างและด้านใต้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารลักษณะดังกล่าว ส่งผลทำให้พื้นที่มีการขยายตัว และมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นเพียงฝั่งเดียวของ ถ.สุเทพ คือด้านเดียวกับวัดสวนดอก ส่วนอาคารภายในวัดสวนดอกเองนั้น มีการสร้างอาคารหลากหลายประเภทในเขตสังฆาวาส ได้แก่ อาคารเรียน หอสมุด ศาลา อาคารเอนกประสงค์ โดยเฉพาะ อาคารที่พักหรือกุฏิพระที่นิยมสร้างเป็นอาคารขนาดใหญ่เพื่อรองรับพระจำนวนมาก

(7) การวิเคราะห์ความสูงอาคารและและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร

จากการเก็บข้อมูลและสำรวจ พบว่า บ้านพักอาศัยมีลักษณะโครงสร้างเป็นคอนกรีต มีความสูงอาคาร 1-2 ชั้น กระจายตัวทั่วทั้งบริเวณ อาคารพาณิชย์ มีลักษณะโครงสร้างเป็นคอนกรีต มีความสูงอาคาร 3-4 ชั้น เกาะตัวเป็นกำแพงถนนตาม ถ.สุเทพ และในซอย อาคารหอพักนั้นแทรกตัวตามชุมชนในถนนสายย่อย โดยรอบวัดสวนดอก มีความสูง 4 ชั้น อาคารเหล่านี้เป็นตัวบดบังองค์เจดีย์วัดสวนดอกแทบทั้งสิ้น อาคารราชการและอาคารการศึกษานั้น ส่วนใหญ่มีความสูงตั้งแต่ 3-4 ชั้น โดยเฉพาะอาคารในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ล้วนแล้วแต่เป็นอาคารสูง 15-20 ชั้น ถึงแม้จะไม่ได้บดบังวัดสวนดอกแต่เป็นการแยงความเป็นที่หมายตาในระดับย่านและระดับพื้นที่ไป เนื่องจากสามารถรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของตึกเหล่านั้นได้ดีจากถนนสุเทพในระยะไกล จากการศึกษามาตรการทางกฎหมาย ไม่พบการควบคุมความสูงอาคารแต่อย่างใด (แผนที่ 3.18)

บ้านพักอาศัย

อาคารพาณิชย์

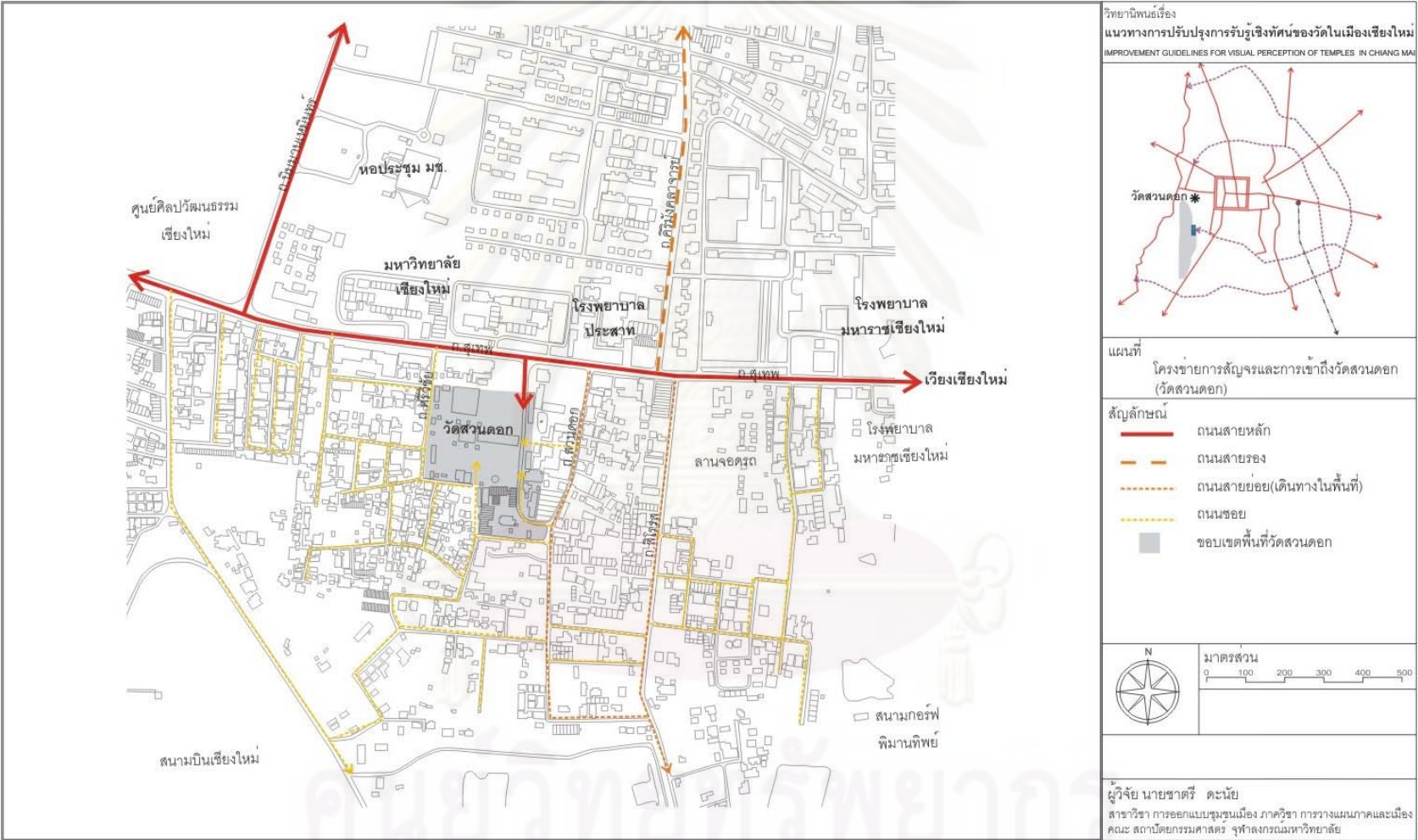
อาคารในวัดสวนดอก

หอพัก

ภาพที่ 3.66 ความสูงอาคารและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารโดยรอบวัดสวนดอก

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

แผนที่ 3.13 โคจรข่ายทางสัญจรและเส้นทางการเข้าถึงวัดสวนดอก (ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

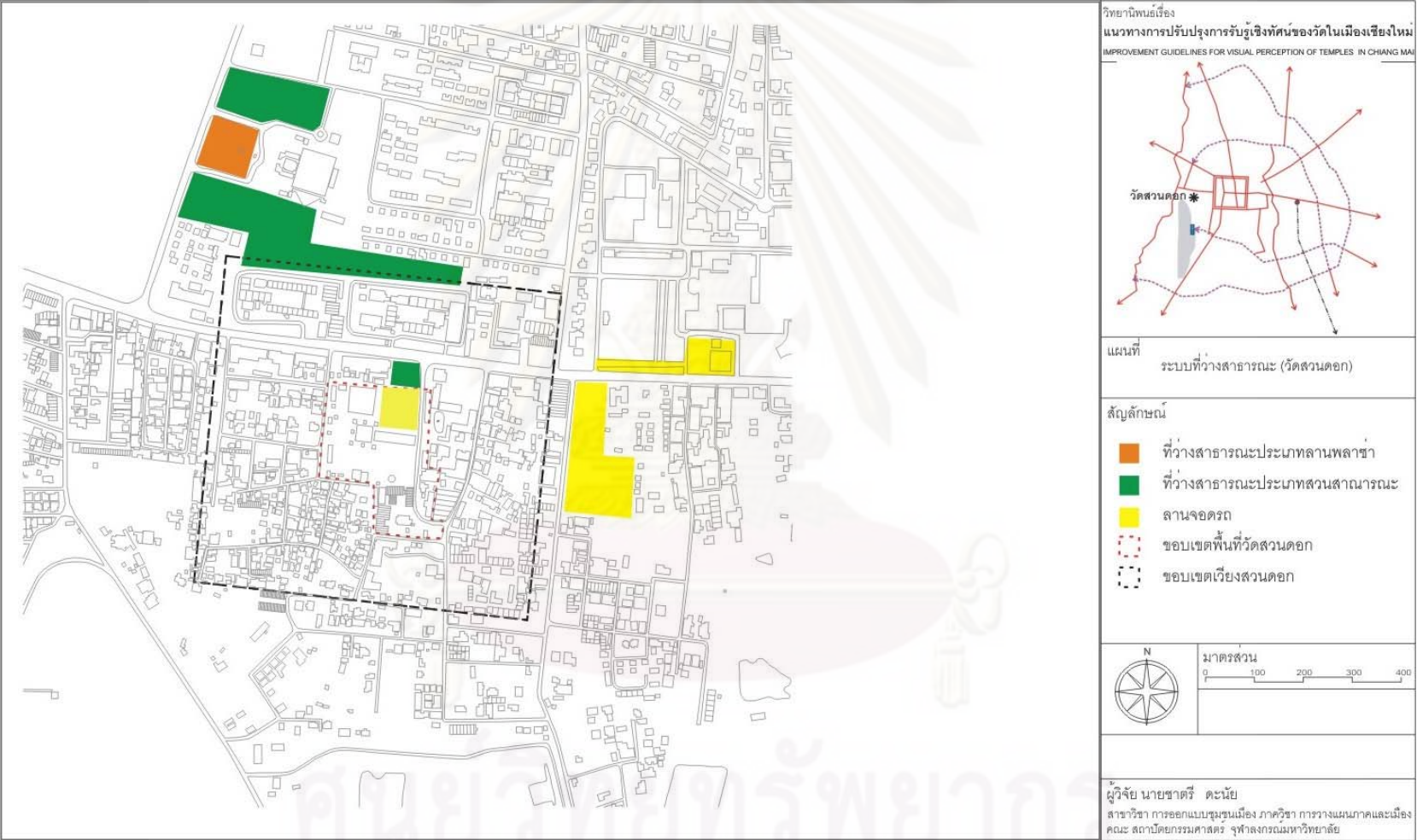
แผนที่ 3.14 โครงข่ายทางเดินเท้าในการเข้าถึงวัดสวนดอก
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

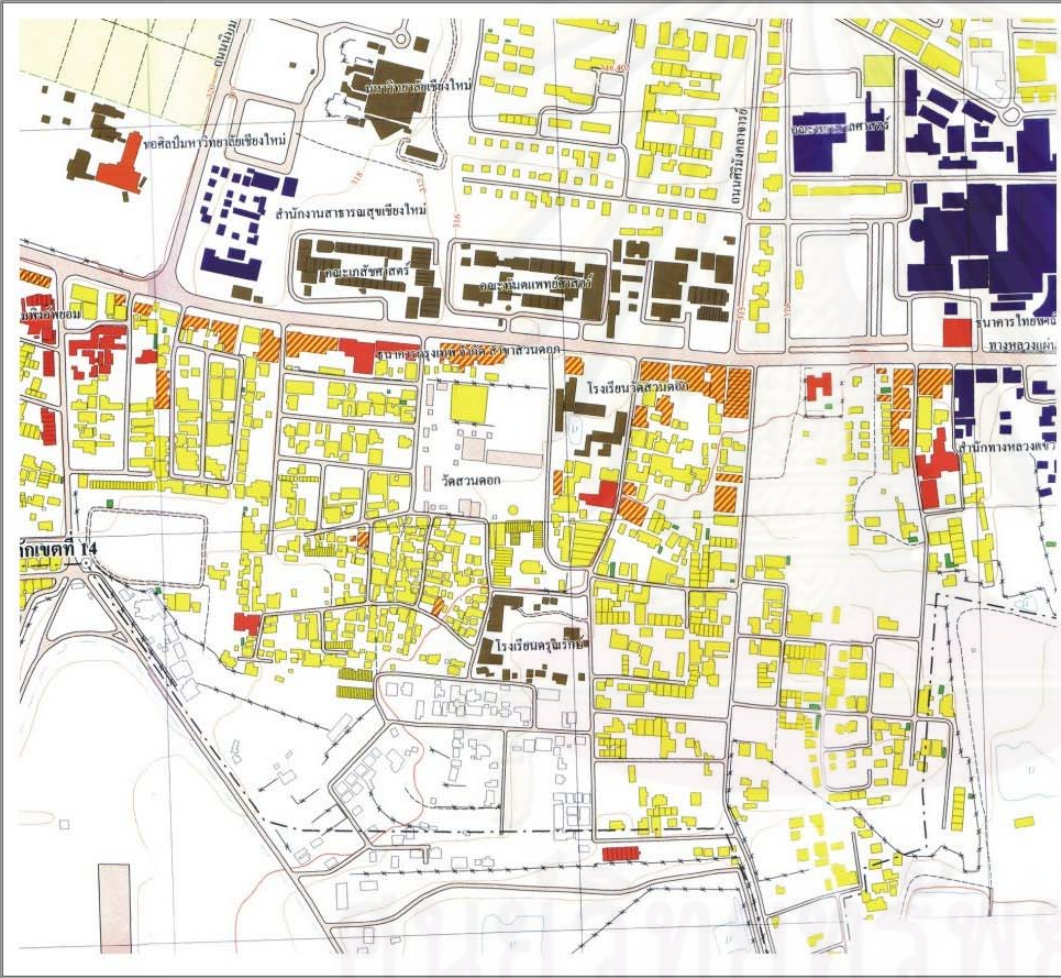

แผนที่ 3.15 รูปแบบอาคารและที่ว่างโดยรอบวัดสวนดอก
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

แผนที่ 3.16 พื้นที่วางผังสาธารณะ โดยรอบวัดสวนดอก
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

วิทยานิพนธ์เรื่อง
แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่
 IMPROVEMENT GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION OF TEMPLES IN CHIANG MAI

แผนที่
 การใช้ประโยชน์อาคาร (วัดสวนดอก)

สัญลักษณ์

- อาคารพาณิชย์กรรม
- อาคารพักอาศัย
- อาคารพาณิชย์กรรมและพักอาศัย
- อาคารสถานับศาสนา
- อาคารสถานับราชการ
- อาคารสถานับการศึกษา
- อาคารอนุรักษ์เพื่อศิลปวัฒนธรรม
- นันทนาการ
- อาคารอุตสาหกรรม

มาตราส่วน
 0 100 200 300 400

ผู้วิจัย นายชาติรี ตะน้อย
 สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชา การวางผังภาคและเมือง
 คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.17 การใช้ประโยชน์อาคารโดยรอบวัดสวนดอก (ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

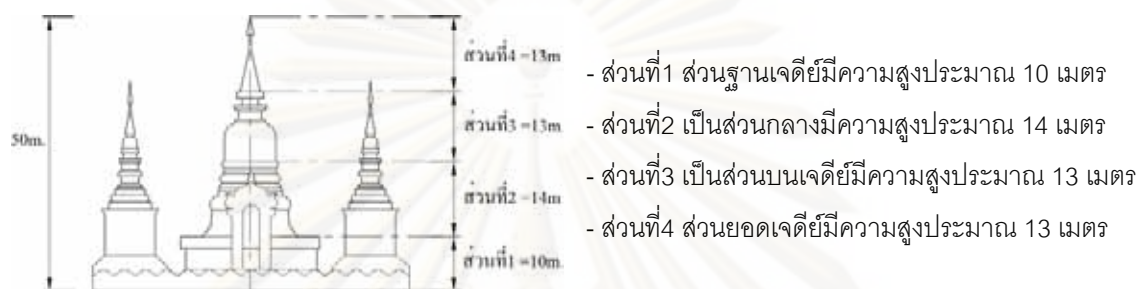
แผนที่ 3:18 ความสูงอาคารโดยรอบวัดสวนดอก
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

3) การกำหนดขอบเขตในการวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก

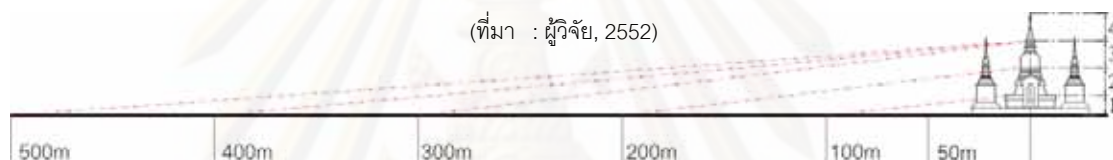
มีเกณฑ์พิจารณา 2 ประการประกอบกัน คือ 1) การกำหนดขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนจากสัดส่วนระหว่างความสูงขององค์พระเจดีย์กับระยะห่าง จากแนวคิดของ (Maertens) 2) การกำหนดขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนจากแนวคิดการจัดลำดับของการเข้าถึง โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์พระเจดีย์หลวงมีความสูงเต็มองค์ ประมาณ 50 เมตร จำแนกสัดส่วนได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่

ภาพที่ 3.67 สัดส่วนขององค์เจดีย์วัดสวนดอก

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 3.68 สัดส่วนขององค์พระเจดีย์หลวงเต็มองค์

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ระยะที่ 1 (H1/D1) หรือ 1 เท่าของความสูงขององค์พระเจดีย์หลวง เป็นระยะรัศมี ประมาณ 50 เมตร ในระยะดังกล่าวนี้ ควรจะมองเห็นองค์พระเจดีย์ได้เต็มองค์ โดยไม่ควรมีสิ่งใดบดบัง

ระยะที่ 2 (H1/D2) หรือ 2 เท่าของความสูงขององค์พระเจดีย์ เป็นระยะรัศมีประมาณ 100 เมตร ในระยะดังกล่าวนี้ ควรจะรับรู้เชิงทัศนได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่ส่วนที่ 2 ขึ้นไป

ระยะที่ 3 (H1/D4) หรือ 4 เท่าของความสูงขององค์พระเจดีย์ เป็นระยะรัศมี 200 เมตร ในระยะดังกล่าวนี้ จะเกิดการรับรู้เชิงทัศนได้เพียงรูปร่างหรือเส้นรอบรูปขององค์พระเจดีย์หลวง และจะรับรู้เชิงทัศนได้ตั้งแต่ส่วนที่ 3 ขึ้นไป

ระยะที่ 4 เป็นระยะรัศมี 250 เมตร คือ ระยะบริเวณแนวคูน้ำคันดินของเวียงสวนดอก ควรจะเกิดการรับรู้เชิงทัศนได้ตั้งแต่ส่วนที่ 4 ขึ้นไป

ระยะที่ 5 เป็นระยะรัศมี ประมาณ 500 เมตร คือ บริเวณจุดตัดถนน กำหนดจากแนวคิดการจัดลำดับของการเข้าถึงจะรับรู้เชิงทัศนได้ตั้งแต่ส่วนที่ 4 ขึ้นไป

4) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดสวนดอก

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดสวนดอก เป็นการสำรวจการรับรู้เชิงทัศน โดยการเก็บข้อมูลจากการบันทึกภาพเป็นลำดับจากการเข้าถึง โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอกจากการเข้าถึง

ถ.สุเทพ

ภาพที่ 3.69 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอกจาก ถ.สุเทพ
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ.ชอยศรีวิชัย

ภาพที่ 3.70 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอกจาก ถ.ชอยศรีวิชัย
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. ชอยสวนดอก

ภาพที่ 3.71 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอกจาก ถ.ชอยสวนดอก
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 3.72 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก จาก ถ.ชอยสวนดอก
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

5) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดสวนดอกโดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศน์จากแผนที่ในระดับสูง

การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. โครงข่ายการเข้าถึงวัดสวนดอกได้อย่างสะดวก จากถนนสายหลัก และโครงข่ายการเดินเท้าจากในชุมชน โดยรอบหลายทิศทาง	1.โครงข่ายทางสัญจรในพื้นที่ไม่สอดคล้องกับการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดสวนดอก และไม่เชื่อมต่อกันอย่างต่อเนื่อง ราคาค่าดับคักยรของถนนที่ชัดเจน 2.การสัญจรในถนนสายหลักด้านหน้าวัด มีความเร็วสูง ทำให้ลดประสิทธิภาพในการรับรู้เชิงทัศน์ลง 3.การเข้าถึงโดยทางเท้าจากชุมชน ซ้อนทับกับรถยนต์ ทำให้ไม่เป็นที่นิยมการเดินเท้า	1. มีนโยบายในการอนุรักษ์โบราณสถาน และส่งเสริมวัฒนธรรม	1.ขาดการวางแผนระบบโครงข่ายทางสัญจรที่คำนึงถึงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดสวนดอก

ตารางที่ 3.15 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.มวลอาคารในชุมชนส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างอาคารเป็นระยะๆ 2.มีที่ว่างขนาดใหญ่ด้านหน้าวัด เปิดมุมมองไปสู่วัดในเป็นมุมมองกว้าง	1.มวลอาคารใหญ่ ปิดล้อมโดยรอบวัด โดยเฉพาะบริเวณด้านหลังและด้านข้างวัดเป็นแนวยาว ซึ่งเป็นมุมมองที่สำคัญ	1.สามารถกำหนดช่องมองเพื่อเชื่อมต่อกันจากที่ว่างระหว่างอาคาร และทางสัญจร	1.ขาดนโยบายการควบคุมและการจัดระเบียบมวลอาคารและที่ว่างที่มีประสิทธิภาพ 2.การเติมโตทางด้านเศรษฐกิจทำให้มีแนวโน้มเกิดมวลอาคารหนาแน่นมากขึ้นและมีที่ว่างน้อยลง

ตารางที่ 3.16 วิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.ถนนและที่โล่งด้านหน้าวัด ที่มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในระบบโครงข่ายในระดับสูง เมื่อวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม VGA	1.ค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในเส้นทาง การเข้าถึงส่วนใหญ่จากถนนสายย่อยรอบวัดอยู่ในระดับต่ำ	1.การเปิดมุมมอง และการเชื่อมต่อกัน เป็นโอกาสในการเพิ่มศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึง	

ตารางที่ 3.17 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและกรรมสิทธิ์ที่ดิน

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.การใช้ประโยชน์ที่ดินในชุมชนรอบวัด ส่วนใหญ่เป็นประเภทพักอาศัย มีแปลงที่ดินขนาดเล็ก	1.ที่ดินแปลงใหญ่ถือครองโดยหน่วยงานราชการ ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันราชการ สถาบันศาสนา ทำให้มีการสร้างอาคารขนาดใหญ่ และอาคารสูงมีที่ว่างน้อย 2.มีการบุกรุกแนวคันดินเวียงสวนดอก จนไม่เหลือสภาพเดิม	1.มีการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และประเภทที่ส่งเสริมันทนาการและสภาพแวดล้อม ในแนวคูน้ำคันดินเวียงสวนดอก ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของเมืองประวัติศาสตร์	1.การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่สอดคล้องกับการกำหนดผังเมืองรวม 2.ใกล้กับสถาบันการศึกษาระดับสูง ช้อนทับกับเมืองเก่า ทำให้มีความต้องการการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีความเข้มข้นสูง มีการบุกรุกองค์ประกอบของเมืองเก่า

ตารางที่ 3.18 การวิเคราะห์รูปแบบประโยชน์การใช้ที่ดินและกรรมสิทธิ์ที่ดิน (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
	1.มีการใช้ประโยชน์อาคารเช่น พักอาศัย การศึกษา ประปนกับอาคารทางศาสนาและโบราณสถาน	1. มีการควบคุมการใช้ประโยชน์อาคาร โดยผังเมืองรวมเชียงใหม่ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม	1.ศักยภาพของถนนสายหลักและสถาบันการศึกษา โรงพยาบาลในพื้นที่ เชื้อไขให้เกิดการใช้ประโยชน์อาคารในลักษณะอาคารพาณิชย์กรรมและพักอาศัยและพักอาศัยรวม

ตารางที่ 3.19 การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. ความสูงอาคารในชุมชนโดยรอบวัด ส่วนใหญ่อยู่ในสัดส่วนสอดคล้องกับสัดส่วนมนุษย์	1. ความสูงอาคารไม่สม่ำเสมอ แตกต่างกันอย่างชัดเจน ในบริเวณถนนด้านหน้าวัด 2.อาคารภายในวัด บดบังการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดสวนดอกจากระยะใกล้	1. มีกฎหมายควบคุมความสูงอาคารวัดมี 100 ม. โดยรอบวัด ไม่เกิน 15 ม.	1.ขาดนโยบายในการควบคุมและการจัดระเบียบความสูงอาคารไม่เหมาะสมกับระยะในการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดสวนดอก

ตารางที่ 3.20 วิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

(2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตา

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดสวนดอกจากการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.บริเวณด้านหน้าวัดมีการจัดภูมิทัศน์ และมีการรับรู้เชิงทัศนได้ดีจากถนนสายหลัก	1.ถูกบดบังจากอาคารพาณิชย์ ตลอดแนวจากบริเวณถนนสายหลัก 2.ถูกบดบังจากต้นไม้ขนาดใหญ่ บริเวณช่องว่างระหว่างอาคาร 3.รูปแบบอาคารและองค์ประกอบภูมิทัศน์ ไม่สอดคล้องกับวัดสวนดอก	1.แนวคูน้ำคันดินรูปสี่เหลี่ยม และวัดสวนดอก เป็นองค์ประกอบของภูมิทัศน์ที่สำคัญ	1.แผนงานในการอนุรักษ์โบราณสถาน และพัฒนาภูมิทัศน์ในพื้นที่ ไม่ได้คำนึงถึงการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก

ตารางที่ 3.21 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดสวนดอกจากการเข้าถึง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

6) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก

(1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกรรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.19)

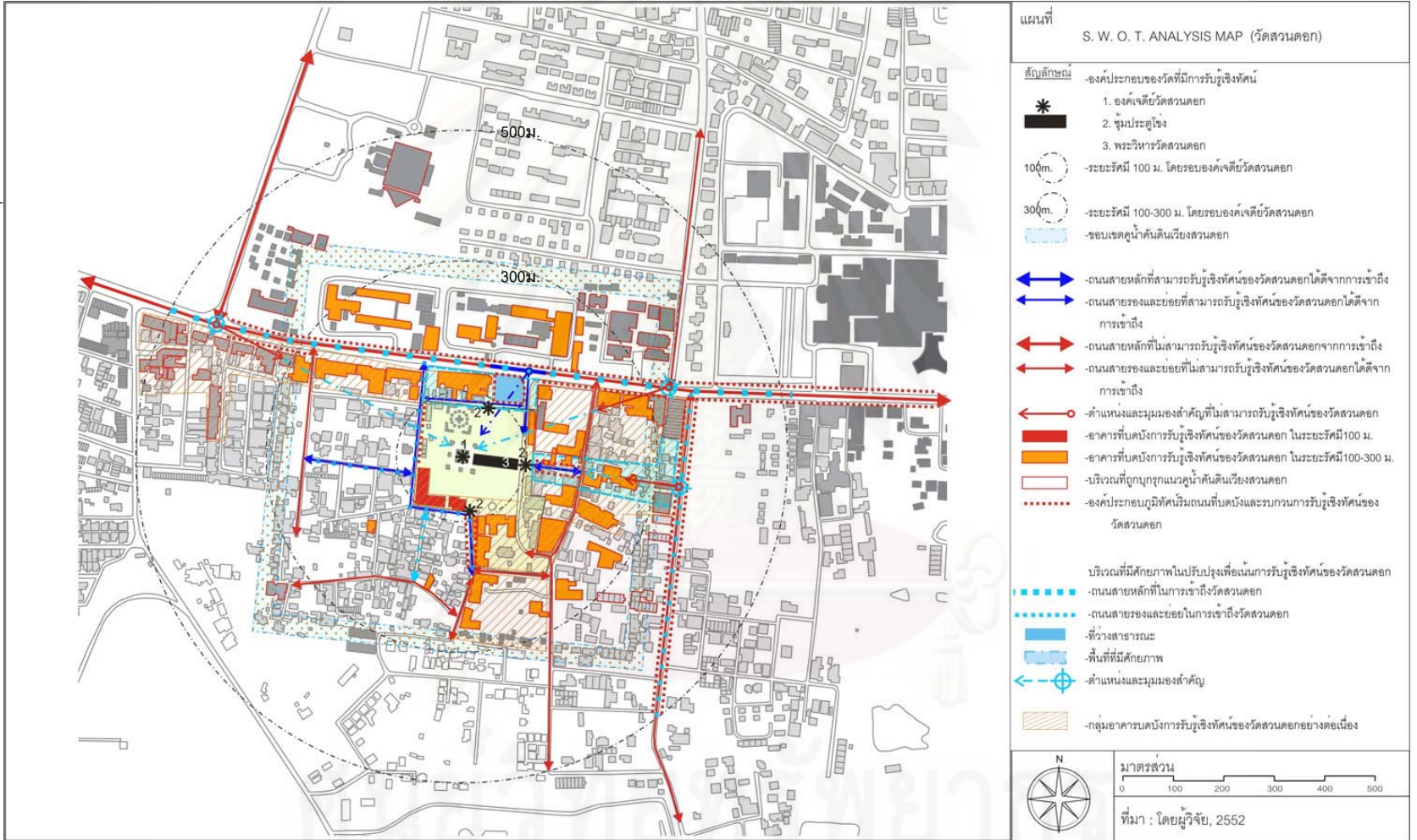
- การวางโครงข่ายทางสัญจรในปัจจุบัน ไม่สัมพันธ์กับแนวคิดการวางผังเมืองเชียงใหม่ในอดีต โดยเฉพาะแนวแกนทิศตะวันออก ซึ่งเป็นด้านหน้าวัดเดิมที่สัมพันธ์กับเวียงเชียงใหม่
- มวลอาคารโดยรอบวัดมีความหนาแน่น โดยเฉพาะบริเวณริมถนนมีการบดบังอย่างต่อเนื่อง และภายในวัดเองมีการสร้างอาคารขนาดใหญ่ปิดล้อม เจดีย์ และวิหาร ทำให้ขาดช่องว่างระหว่างอาคารที่สร้างการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอกได้อย่างต่อเนื่องจากพื้นที่โดยรอบ
- พื้นที่ด้านทิศเหนือของวัด เป็นแปลงที่ดินขนาดใหญ่ที่ครอบครองโดยสถาบันการศึกษา และมีอาคารขนาดใหญ่ ทำให้ยากแก่การปรับปรุงพื้นที่เพื่อนำกรรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอกจากทิศดังกล่าว
- ถูกบดบังจากต้นไม้ใหญ่ บริเวณริมถนนและที่ว่างระหว่างอาคาร
- การบุกรุก ทำลายแนวคูน้ำคันดินของเวียงสวนดอก ซึ่งถือเป็นโบราณสถานที่แสดงของเขตเวียงสวนดอกในอดีต

(2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.19)

- ทางสัญจร มีศักยภาพในการปรับปรุงเพื่อสร้างขอบเขตของเวียงสวนดอก เพื่อสะท้อนคติวัฒนธรรมศูนย์กลางเมือง และเพิ่มศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงให้ดีขึ้น
- มุมมองด้านหน้าวัด จากถ.สุเทพ เป็นมุมมองที่ดีสามารถมองเห็นองค์ประกอบสำคัญของวัดสวนดอกได้อย่างชัดเจน
- แนวคูน้ำคันดินเป็นองค์ประกอบของเวียงสวนดอก ที่สะท้อนคติการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง
- การกำหนดมาตรการทางกฎหมาย กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย และประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร การความสูงอาคาร และที่ว่างในบริเวณเวียงสวนดอก มาตรการในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

แผนที่ 3.19 สรุปปัญหาและศักยภาพในการปรับปรุงพื้นที่ของวัดสวนดอก
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

3.4 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างวัดแกนเมือง (ในพื้นที่ศึกษา มีจำนวน 1 วัด ได้แก่ วัดพระสิงห์)

3.4.1) วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

1) ข้อมูลทั่วไปของวัดพระสิงห์

(1) ประวัติความเป็นมาของวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ในอดีตบริเวณวัดพระสิงห์ เดิมเป็นตลาด ชื่อ "กาดลีเชียง" ซึ่งคำว่า ลี แปลว่าตลาด เดิมมีชื่อว่า "วัดลีเชียง" เช่นเดียวกับชื่อตลาด สร้างในปี พ.ศ. 1888 หรือ ประมาณ 660 ปี โดยพญาผายุกษัตริย์องค์ที่ 7 ในราชวงศ์มังรายทรงโปรดให้สร้าง วัดนี้สร้างขึ้นพร้อมกับสร้างพระเจดีย์สูง 24 วา เพื่อใช้เป็นที่บรรจุอัฐิพญาควาพระราชาบิดาของพระองค์ ในสมัยที่พระเจ้าแสนเมืองมา กษัตริย์องค์ที่ 9 เป็นผู้ครองนครเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 1983 เจ้ามหาพรหมได้อัญเชิญพระพุทธรูปศิหิงค์มาจากเมือง กำแพงเพชร เพื่อถวายแด่พระเจ้าแสนเมืองมา โดยจะอัญเชิญไปประดิษฐานที่วัด บุปผาราม (วัดสวนดอก) แต่เมื่อรถที่อัญเชิญมาถึงหน้าวัดลีเชียง รถเกิดติดขัดไม่สามารถชักลากไปได้ จึงให้ประดิษฐานพระพุทธรูปศิหิงค์ไว้ที่วัดนี้ ต่อมาวัดนี้ได้ชื่อเพิ่มว่า "วัดลีเชียงพระ" และต่อมาเรียกกันว่า วัดพระสิงห์

ในเทศกาลวันสงกรานต์ของแต่ละปีทางจังหวัดเชียงใหม่ จะมีพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปศิหิงส์ เคลื่อนขบวนผ่านไปตามถนนสายต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้สักการะและสงรับน้ำพระตามประเพณีของชาวเหนือ (ภาพที่ 3.73)

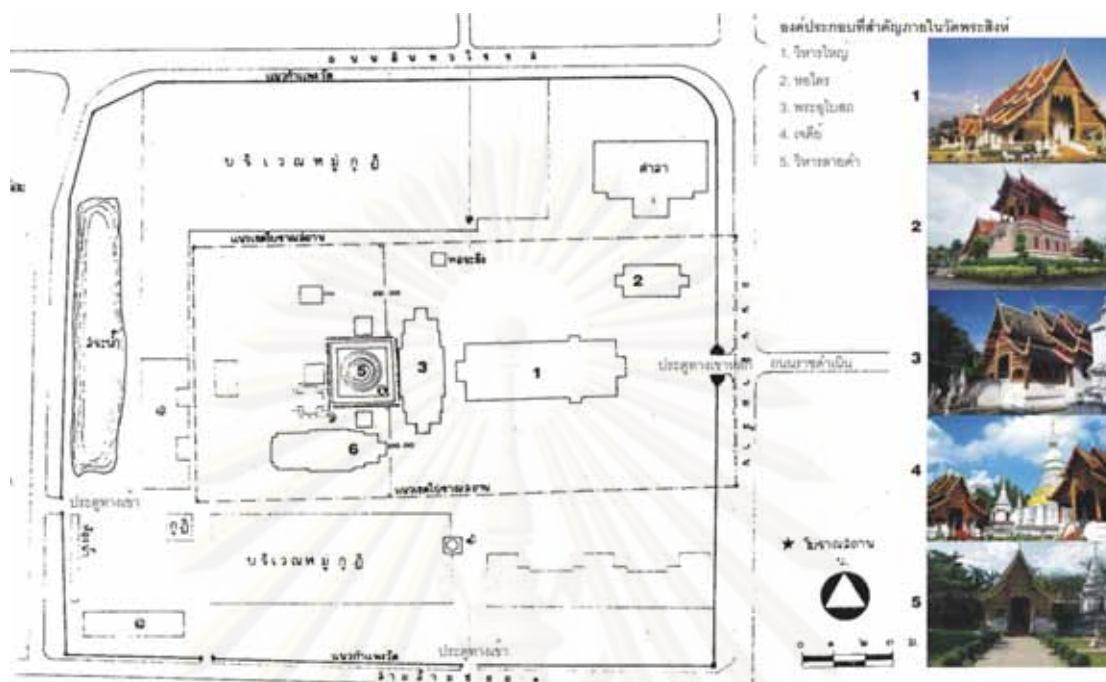

ภาพที่ 3.73 พิธีแห่พระพุทธรูปศิหิงส์

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

(2) การวางผังภายในและองค์ประกอบสำคัญ

ผังของวัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมมีถนนล้อมรอบทั้งสี่ด้าน เขตพุทธาวาสอยู่ส่วนกลางของวัด รอบเขตพุทธาวาสเป็นสนามหญ้า ลานคอนกรีต และไม่ยี่นต้น และมีอาคารเรียนโรงเรียนธรรมราชาศึกษา อาคารเฉลิมพระเกียรติ อาคารพระธรรมสิทธิศาสตร์ อาคารเรียนพระปริยัติธรรม ศาลาสมเด็จพระจิตติโสภณ และศาลาสหสังฆสภาคุณานุสรณ์ ตั้งอยู่รอบเขตพุทธาวาส ส่วนเขตสังฆาวาสมีถนนซอยและกุฏิสงฆ์สร้างเรียงกันอย่างเป็นระเบียบ (ภาพที่ 3.74)

ภาพที่ 3.74 ผังภายในวัดและองค์ประกอบที่สำคัญในวัดพระสิงห์
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

(1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจร

เมื่อพิจารณาโครงข่ายการถนนในการเข้าถึงวัดพระสิงห์ในระดับย่าน (แผนที่ 3.19) พบว่าสามารถเข้าถึงวัดพระสิงห์ได้จากถนนรอบคูเมืองเข้าสู่ถนนสายหลัก ได้แก่ ถ.ราชดำเนิน เป็นเส้นทางหลักที่เข้าถึงวัดทางทิศตะวันออกซึ่งสำคัญที่สุด มีขนาด 2 ช่องทาง กว้างประมาณ 8 เมตร ถ.สิงหราชเข้าถึงทางทิศเหนือ มีขนาด 2 ช่องทาง กว้างประมาณ 8 เมตร และถ.สามล้าน เข้าถึงทางทิศใต้มีขนาด 2 ช่องทาง กว้างประมาณ 8 เมตร การเข้าถึงจากถนนสายรอง ได้แก่ ถ.อินทวโรธ ด้านข้างวัดเชื่อมต่อกับ ถ.สิงหราช มีขนาด 2 ช่องทาง กว้างประมาณ 10 เมตร ถ.ราชมรรคา เป็นการเข้าถึงจากชุมชนทางทิศใต้ กว้างประมาณ 6 เมตร และการเข้าถึงจากถนนซอยด้านหลังวัด เพื่อเข้าถึงได้จากในชุมชน มีขนาดกว้างประมาณ 3-4 เมตร

เมื่อพิจารณาโครงข่ายการเดินเท้า สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (แผนที่ 3.20)

- เส้นทางเดินเท้าที่ขนานกับถนน พบในถนนสายหลัก ได้แก่ ถ.ราชดำเนิน ส่วน ถ.สามล้านและถ.สิงหราชมีเพียงฝั่งเดียว มีความกว้างประมาณ 1 เมตร ส่วนใหญ่มีการใช้งานโดยนักท่องเที่ยว เส้นทางที่มีผู้ใช้มากที่สุด คือ เส้นทางเดินเท้าที่ขนานกับ ถ.ราชดำเนินจากประตูท่าแพไปยังวัดพระสิงห์ จากการสำรวจพบว่า ทางเดินริมถนนนั้นมีการใช้งานที่ไม่สะดวกมากนัก เนื่องจากมีความนิยมการใช้จากนักท่องเที่ยว แต่มีขนาดแคบเพียง 1 เมตร และยังมีกรกีดขวางจากต้นไม้และเสาไฟฟ้า บ้ายต่างๆ

- เส้นทางเดินเท้าที่ใช้ร่วมกับถนน พบในถนนสายรองและในซอยย่อย มีขนาดแคบ โดยส่วนใหญ่เป็นถนนในชุมชนมีการใช้งานโดยคนในพื้นที่ แต่ในปัจจุบันมีการสร้างเกสเฮาส์ในชุมชนมากขึ้นจึงเริ่มมีนักท่องเที่ยวพักอาศัยอยู่บริเวณถนนซอยเกือบทุกเส้น

การเข้าถึงภายในวัดพระสิงห์ สามารถเข้าได้ 3 ทางได้แก่ 1) ทางเข้าหลักเป็นการเจาะช่องประตูใหญ่จาก ถ.ราชดำเนิน อยู่ทางทิศตะวันออกใช้เป็นทางเข้าหลักในปัจจุบัน 2) ประตูทางเข้าด้านหลังทางทิศตะวันตก จาก ถ.อินทรวโรส 3) ประตูด้านหลังข้างทางทิศใต้ 2 ประตู จากถนนซอยสามล้าน1 สำหรับการเข้าถึงจากในชุมชน

จากการวิเคราะห์โครงข่ายการสัญจรเข้าถึงวัดพระสิงห์ สามารถสรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาจากโครงข่ายการสัญจรเข้าถึงวัดพระสิงห์นั้น มีความสะดวกมาก สามารถเข้าถึงได้หลากหลายทิศทางจากถนนสายหลักและในถนนซอยจากชุมชน แต่ลักษณะโครงข่ายการสัญจรเข้าถึงวัดพระสิงห์จะเอื้อให้มีการเข้าถึงโดยใช้รถยนต์มากกว่าการเดินเท้า เนื่องจากมีโครงข่ายการเดินเท้าที่ไม่ต่อเนื่อง ส่วนใหญ่ใช้งานร่วมกับถนนที่มีรถวิ่งจำนวนมาก ประกอบกับขนาดทางเท้ามีขนาดแคบ และมีการกีดขวางจากป้าย เสาไฟฟ้า และต้นไม้ ทำให้มีการใช้งานที่ไม่สะดวก ในขณะที่การเดินเท้ามีความสำคัญต่อการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์เนื่องจาก เป็นการเข้าถึงวัดพระสิงห์โดยไม่ใช้ความเร็วมากนัก และยังสามารถชมบรรยากาศของเมืองเก่าได้โดยมีวัดพระสิงห์เป็นองค์ประกอบหลักของเส้นทางเดิน

(2) การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคาร และพื้นที่ว่าง

จากการวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่างในปัจจุบัน บริเวณแนวแกนหลักของเมืองเก่าเชียงใหม่ทั้ง 3 แกน คือ ถ. ราชดำเนิน ถ.สิงหราช และถ.สามล้าน พบว่า มวลอาคารมีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ปานกลางผสมกันไป การเรียงตัวของมวลอาคารไม่ต่อเนื่อง โดยมีที่ว่างแทรกตัวอยู่ระหว่างมวลอาคารไม่สม่ำเสมอ และมีขนาดแตกต่างกัน ปรากฏในบางบริเวณ คือ บริเวณด้านหน้าวัดพระสิงห์เท่านั้น (แผนที่ 3.21)

อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่างบริเวณแนวแกนหลักของเมืองเก่าเชียงใหม่ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียงตัวต่อกันในลักษณะเป็นกำแพงถนนที่ชัดเจน ทำให้องค์ประกอบต่างๆในสภาพแวดล้อมมีความสำคัญเท่ากันจนไม่มีสิ่งใดโดดเด่นขึ้นมา ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า รูปแบบการเรียงตัวของมวลอาคารและพื้นที่ว่างดังกล่าว ไม่ได้เป็นการเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์แต่อย่างใด

(3) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จากการทำนายด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ visual graph analysis (VGA) แสดงให้เห็นว่า เส้นทาง การเข้าถึงวัดพระสิงห์ในแนวแกนหลักของเมืองเก่าเชียงใหม่ มีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงในระดับสูงมากที่สุดจากทั้งระบบ โดยเฉพาะแนวแกนใน ถ.ราชดำเนิน ซึ่งมีขอบเขตสนามทัศนที่เป็นเส้นตรงและต่อเนื่องกัน ประกอบกับเป็นเส้นทางที่เป็นศูนย์กลางที่เชื่อมต่อกับเส้นทางจากหลากหลายโครงข่ายในระบบ จะเห็นได้ว่า การวางตัวของวัดพระสิงห์ในเมืองนั้น เป็นตำแหน่งที่มีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงในระดับสูงจากโครงข่ายในระบบ ดังนั้นอาจทำนายได้ว่า รูปแบบเชิงสัณฐานของวัดพระสิงห์และถนนแนวแกนหลักของเมืองเชียงใหม่ มีแนวโน้มที่ผู้คนสัญจรสูง ในขณะที่เดียวกันก็สามารถเชื่อมต่อมุมมองไปยังวัดพระสิงห์ได้ดี (ภาพที่ 3.75)

ภาพที่ 3.75 คักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดพระสิงห์ (intergreption N)

(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

(4) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ภายใต้ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยออกตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2542 ออกตามพระราชบัญญัติผังเมือง 2518 ระบุให้บริเวณโดยรอบวัดพระสิงห์ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ประเภทสถาบันศาสนา และประเภทสถาบันราชการ

ภาพที่ 3.76 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542

(ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง)

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน บริเวณแนวแกนหลักของเมืองเก่าเชียงใหม่ในปัจจุบัน พบว่า มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทวัดและสถานที่ราชการแทรกตัวระหว่างการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่พักอาศัย

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินในบริเวณแนวแกนหลักของเมืองเก่าเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่ถือครองโดยหน่วยงานของเอกชน มีลักษณะแปลงที่ดินขนาดเล็ก ส่วนการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินแปลงใหญ่ เป็นของสถานที่ราชการสถานศึกษาและวัด

(5) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร บริเวณแนวแกนหลักของเมืองเก่าเชียงใหม่พบว่า มีความหลากหลายของกิจกรรมการใช้ประโยชน์อาคาร โดยมีรายละเอียดดังนี้ (แผนที่ 3.22)

- ประเภทพาณิชยกรรม กระจัดตัวเป็นจุดๆตามแนวแกน โดยมีปริมาณไม่มากนัก ได้แก่ โรงแรม หอพัก กิจกรรมการบริการการท่องเที่ยวต่างๆ ร้านค้า เป็นต้น
- ประเภทพาณิชยกรรมและพักอาศัย จะพบเป็นส่วนใหญ่ตามถนน เกาะตัวเป็นแนวยาวตามแนวแกนหลัก ไม่ต่อเนื่องมากนัก ร้านค้าปลีก ร้านอาหาร เป็นต้น
- ประเภทพักอาศัย ส่วนใหญ่จะอยู่ด้านหลังอาคารพาณิชย์ ภายในซอยย่อยและถนนสายรองที่แยกจากถนนสายหลัก และพบกระจายตัวบริเวณแนวแกนหลักบางส่วน โดยเฉพาะบริเวณแนวแกนใกล้กับวัดพระสิงห์ มีทั้งเป็นบ้านเดี่ยว และอาคารพักอาศัยรวม
- ประเภทสถาบันศาสนา พบกระจัดตัวเป็นระยะๆในบริเวณแนวแกน เป็นจำนวนมาก โดยบริเวณแนวแกน ถ.ราชดำเนิน มีจำนวนถึง 6 วัด ได้แก่ วัดหมื่นล้าน วัดสำเภา วัดพันอ้น วัดชัยพระเกียรติ วัดทุ่งขุย วัดศรีเกิด บริเวณแนวแกน ถ.สิงหราช จำนวน 1 วัด คือ วัดดับภัย บริเวณแนวแกน ถ.สามล้าน จำนวน 2 วัด ได้แก่ วัดหมื่นเงินกอง วัดพวงหงส์
- ประเภทสถาบันราชการ พบกระจัดตัวในบริเวณตรงกลาง ถ.ราชดำเนิน มีจำนวนน้อย คือ สถานีตำรวจภูธรจังหวัดเชียงใหม่
- ประเภทการศึกษา ส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านทิศเหนือในแนวแกน ถ.สิงหราช ได้แก่ วิทยาลัยเชียงใหม่ ร.ร.หอพระ บริเวณตอนกลางแนวแกน ถ.ราชดำเนินบางส่วน ได้แก่ ร.ร.อนุบาลพิทักษ์ดุจร และร.ร.ธรรมราชศึกษาภายในวัดพระสิงห์

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ทั้งรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารบริเวณแนวแกนหลักของเมืองเก่าเชียงใหม่ในปัจจุบัน มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารประเภทราชการและวัดแทรกตัวเป็นระยะๆ ทำให้กิจกรรมด้านการค้าที่สร้างชีวิตชีวาให้กับพื้นที่บริเวณถนนไม่ต่อเนื่อง อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารลักษณะดังที่ได้กล่าวไม่ได้แสดงถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดกำแพงถนนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระสิงห์แต่อย่างใด

(6) การวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารและความสูงอาคาร

จากการสำรวจรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารและความสูงอาคาร ในแนวแกนหลักของเมืองเก่าเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่มีโครงสร้างเป็นคอนกรีต มีความหลากหลายของรูปแบบ รูปทรงหลังคา วัสดุและสีสันทัน เมื่อพิจารณาถึงข้อกำหนดทางกฎหมาย อันได้แก่ การควบคุมความสูงของอาคารตามผังเมืองรวม

เชียงใหม่ในเขตอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ประกอบกับข้อกำหนดของเทศบาลนครเชียงใหม่ ที่มีการควบคุมอาคารภายในเขตคูเมืองสูงไม่เกิน12เมตร และต้องมีรูปแบบอาคารที่แสดงถึงเอกลักษณ์พื้นถิ่น และ กฎหมายควบคุมอาคาร ที่ควบคุมความสูงอาคาร ในระยะ100เมตร โดยรอบ ศาสนสถาน ให้สูงไม่เกิน 16 เมตร นั้นจากการสำรวจ พบว่า ไม่มีอาคารได้สูงเกิน 12 เมตร เนื่องจากมีข้อกำหนดของเทศบาลนครเชียงใหม่ครอบคลุมทั้งหมดแล้ว (แผนที่ 3.23)

อาคารพาณิชย์

โรงแรม

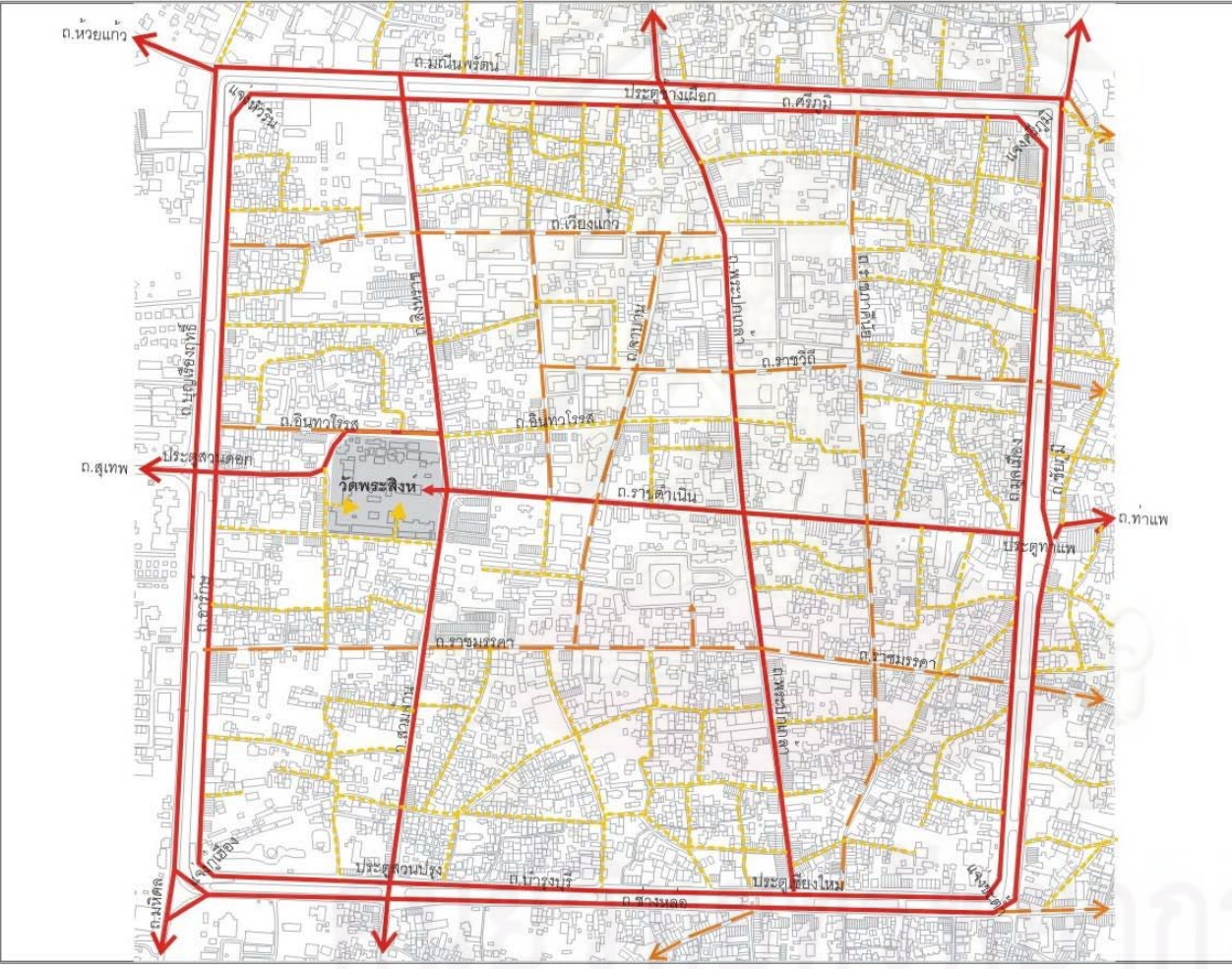
สถานที่ราชการ

บ้านพักข้าราชการ

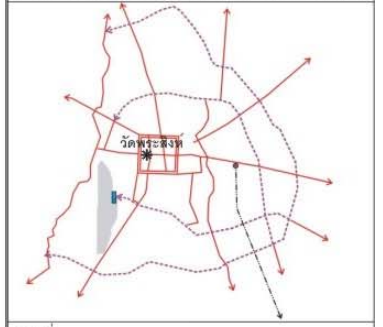
บ้านพักอาศัย

ภาพที่ 3.77 รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร
(ที่มา : ผู้วิจัย,2552)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

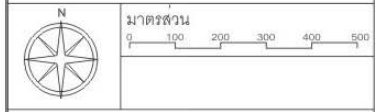

วิทยานิพนธ์เรื่อง
แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่
IMPROVEMENT GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION OF TEMPLES IN CHIANG MAI

แผนที่
โครงข่ายทางสัญจรและการเข้าถึงวัดพระสิงห์

- สัญลักษณ์
- ถนนสายหลัก
  - - - ถนนสายรอง
  - . . . . . ถนนสายย่อย(เดินทางในพื้นที่)
  - - - - - ถนนซอย
  - ซอบเขตพื้นที่วัดพระสิงห์

ผู้วิจัย นายชาติวี ตะนัย
สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชา การวางแผนที่ดินและเมือง
คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.19 โครงข่ายทางสัญจรและเส้นทางเข้าถึงวัดพระสิงห์
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

แผนที่ 3.20 โครงข่ายทางเดินเท้าในการเข้าถึงวัดพระสิงห์
(ที่มา : ผู้วิจัย . 2552)

วิทยานิพนธ์เรื่อง
แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่
IMPROVEMENT GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION OF TEMPLES IN CHIANG MAI

แผนที่
โครงข่ายทางเดินเท้าในแนวแกนภายในเมือง

สัญลักษณ์

- เส้นทางเดินเท้าขนานกับเส้นทางสัญจร
- เส้นทางเดินเท้าใช้ร่วมกับเส้นทางสัญจร
- เส้นทางเดินเท้าริมคูเมือง
- ขอบเขตพื้นที่วัดพระสิงห์

มาตราส่วน

ผู้วิจัย นายชาติรี ตะนัย
สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชา การวางแผนที่และเมือง คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.21 รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างในแนวแกนภายในเมือง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

วิทยานิพนธ์เรื่อง
แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่
IMPROVEMENT GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION OF TEMPLES IN CHIANG MAI

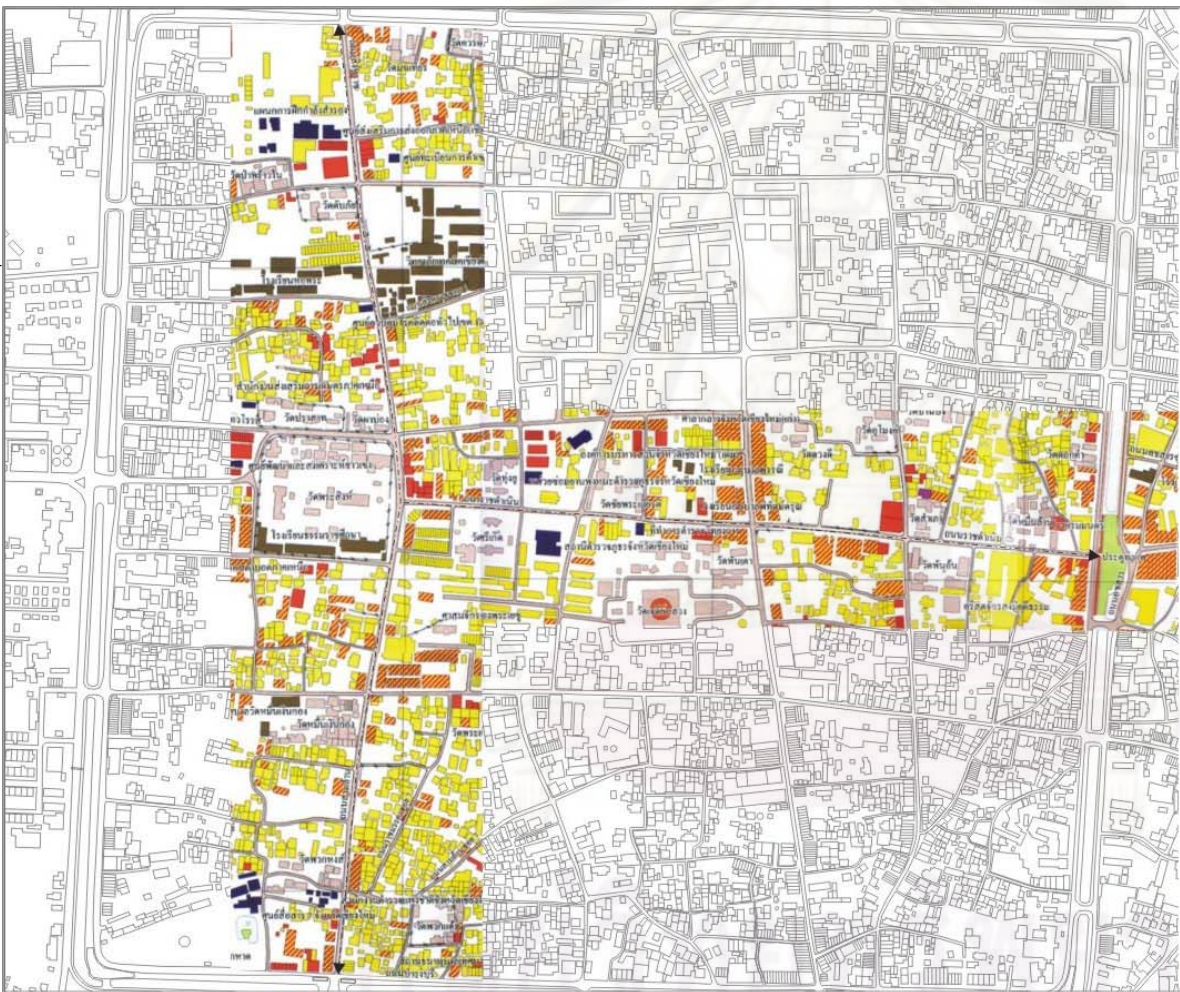
แผนที่
รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างในแนวแกนภายในเมือง

สัญลักษณ์

- มวลอาคาร
- ที่ว่าง
- ขอบเขตพื้นที่วัดพระสิงห์

มาตราส่วน
0 100 200 300 400 500

ผู้วิจัย นายชาติรี ดะนัย
สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชา การวางผังเมืองและเมือง
คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.22 รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารในแนวแกนภายในเมือง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

วิทยาลัยพหุเชียงใหม่
แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่
IMPROVEMENT GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION OF TEMPLES IN CHIANG MAI

แผนที่
รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารในแนวแกนภายในเมือง

สัญลักษณ์

- อาคารพานิชยกรรม
- อาคารพักอาศัย
- อาคารพานิชยกรรมและพักอาศัย
- อาคารสถานับศาสนา
- อาคารสถานับราชการ
- อาคารสถานับการศึกษา
- อาคารอนุรักษ์เพื่อศิลปวัฒนธรรม
- นันทนาการ
- อาคารอุตสาหกรรม

มาตราส่วน
0 100 200 300 400 500

ผู้วิจัย นายชาติระ ติงน้อย
สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชา การวางผังเมืองและเคหะเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.23 ความสูงอาคารในแนวแกนภายในเมือง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

วิทยานิพนธ์เรื่อง
แนวทางการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่
IMPROVEMENT GUIDELINES FOR VISUAL PERCEPTION OF TEMPLES IN CHIANG MAI

แผนที่
รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารในแนวแกนภายในเมือง

สัญลักษณ์

- อาคารสูงเกิน 12 เมตร
- อาคารสูง 12 เมตร
- อาคารสูง 9 เมตร
- อาคารสูง 6 เมตร
- อาคารสูง 3 เมตร

มาตราส่วน
0 100 200 300 400 500

ผู้วิจัย นายชาติรี ดะนัย
สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชา การวางผังและเมือง
คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) การกำหนดขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น สรุปได้ว่า การสร้างวัดพระสิงห์นั้นมีความต้องการให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนเป็นลำดับต่อเนื่องจากประตูท่าแพถึงหน้าวัดพระสิงห์ ตามแกนหลักของเมืองคือ ถ.ราชดำเนิน ประกอบกับการวิเคราะห์ความชัดเจนในการมองจากแนวคิดของ Maertens (1877) โดยมีการกำหนดระยะในการสำรวจดังนี้

ระยะที่ 1 (H1/D1) หรือ 1 เท่าของความสูงของพระวิหารวัดพระสิงห์ เป็นระยะ 21 เมตร ในระยะดังกล่าวนี้ ควรจะมองเห็นรายละเอียดของพระวิหารวัดพระสิงห์ ได้เต็มองค์ โดยไม่ควรมีสิ่งใดบดบัง

ระยะที่ 2 (H1/D2) หรือ 2 เท่าของความสูงขององค์พระเจดีย์หลวง เป็นระยะ 42 เมตร ในระยะดังกล่าวนี้ ควรจะรับรู้เชิงทัศนได้อย่างชัดเจนที่สุด

ระยะที่ 3 (H1/D5) หรือ 5 เท่าของความสูงของพระวิหารวัดพระสิงห์ เป็นระยะ 106 เมตร ในระยะดังกล่าวนี้ ควรจะรับรู้เชิงทัศนเพียงรูปร่างหรือเส้นรอบรูปขององค์พระเจดีย์หลวง

ระยะที่ 4 เป็นระยะ 300 เมตร คือ บริเวณสี่แยกด้านหน้าสถานีตำรวจภูธร กำหนดจากแนวคิดการจัดลำดับของการเข้าถึง

ระยะที่ 5 เป็นระยะ 600 เมตร คือ บริเวณสี่แยกกลางเวียง กำหนดจากแนวคิดการจัดลำดับของการเข้าถึง

ระยะที่ 6 เป็นระยะ 1100 เมตร คือ บริเวณประตูท่าแพ

ภาพที่ 3.78 ระยะในการสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

4) การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์

จากการสำรวจการรับรู้เชิงทัศนเป็นลำดับจากการเข้าถึงโดยการเก็บข้อมูลจากการบันทึกภาพถ่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ถ. ราชดำเนิน (จากประตูท่าแพถึงหน้าวัดพระสิงห์)

ภาพที่ 3.79 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์จาก ถ.ราชดำเนิน

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

จากการสำรวจการรับรู้เชิงทัศนเป็นลำดับจากการเข้าถึงใน ถ.ราชดำเนิน มีรายละเอียดดังนี้
ในระยะ 1100 เมตรในตำแหน่งประตูท่าแพ ยังไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์ได้ มองเห็นปลายสายตาด้านต้นไม้ใหญ่ โดยมีอาคารพาณิชย์เรียงตัวกันเป็นแนวกำแพงถนนเพียงด้านเดียว โดยมีเสาไฟฟ้าและแนวสายไฟรกรุงรังเป็นการทำลายภูมิทัศน์

ในระยะ 600 เมตร ยังไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์ได้ มองเห็นพื้นหลังปลายสายตาด้านต้นไม้ใหญ่ไม่สามารถแยกแยะรูปร่างได้ องค์ประกอบสองข้างประกอบด้วยอาคารพาณิชย์เรียงตัวกันเป็นกำแพงถนนแต่มีความหลากหลายของรูปแบบและแนวเสาไฟฟ้า สายไฟ ต้นไม้ ไม่เป็นระเบียบและรบกวนแนวนำสายตา

ในระยะ 300 เมตร สามารถรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์ได้ โดยเห็นองค์ประกอบของประตูท่าเข้า วิหารและยอดเจดีย์ องค์ประกอบสองข้างประกอบด้วยอาคารราชการมีลานจอดรถด้านหน้า โดยมีแนวต้นไม้ทั้งสองข้างมีขนาดและทรงพุ่มที่ไม่สอดคล้องกัน

ในระยะ 100 เมตร สามารถรับรู้เชิงทัศนของวิหารวัดพระสิงห์ได้อย่างชัดเจน แต่องค์ประกอบสองข้างไม่เป็นระเบียบและไม่สอดคล้องกับวัดพระสิงห์ ไม่ว่าจะเป็นแนวอาคาร เสาไฟ สายไฟ ป้าย ต้นไม้ รวมทั้งมีป้ายต่างๆของวัด บดบังและรบกวนและทำลายภูมิทัศน์

ส่วนในระยะ 40 -20 เมตรหรือ2เท่าและ1เท่าของความสูงพระวิหารวัดพระสิงห์อยู่ภายในขอบเขตวัด ซึ่งเป็นลานโล่งไม่มีสิ่งได้บดบัง

ถ. สิงหราช

ภาพที่ 3.80 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์จาก ถ.สิงหราช

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

ถ. สามล้าน

ภาพที่ 3.81 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์จาก ถ.สิงหราช และ ถ.สามล้าน

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

จากการสำรวจการรับรู้เชิงทัศนเป็นลำดับจากการเข้าถึงจาก ถ.สิงหราช และ ถ.สามล้าน ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ วาดตัวของวัดพระสิงห์ไม่ได้อยู่ในมุมมองที่สามารถรับรู้เชิงทัศนได้ เนื่องจากลักษณะถนน อยู่ในมุมมองที่มุ่งเฉียงออกจากวัด

4) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระสิงห์โดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนคติจากแผนที่ในระดับสูง

การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายทางสัญจร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. แผนถนนหลักของเมืองมุ่งตรงไปยังวัด ทำให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนคติได้ดี และไม่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต 2. มีการเข้าถึงวัดพระสิงห์ได้อย่างสะดวกจากถนนสายหลัก และโครงข่ายการเดินเท้า	1. การสัญจรในถนนสายหลักด้านหน้าวัด มีความเร็วสูง ทำให้ลดประสิทธิภาพในการรับรู้เชิงทัศนคติ 2. ทางเดินเท้ามีขนาดแคบ และไม่ต่อเนื่อง ส่วนใหญ่ใช้ร่วมกับรถยนต์	1. มีการใช้งานในถนนสายหลักจำนวนมากในการเข้าถึงและสัญจรผ่าน 2. มีการใช้พื้นที่ถนนด้านหน้าวัด ทำกิจกรรมถนนคนเดินในบางช่วงเวลา	1. การให้ความสำคัญกับการสัญจรโดยรถยนต์ซึ่งไม่เหมาะสมกับเมืองประวัติศาสตร์

ตารางที่ 3.22 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. แนวแกนในถ.ราชดำเนิน เป็นที่ว่างที่ต่อเนื่องจากประตูท่าแพไปสู่วัดพระสิงห์	1. มวลอาคารในแนวแกนของเมือง ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียงตัวต่อกันในลักษณะเป็นกำแพงถนนที่ชัดเจน และมีที่ว่างด้านหน้าอาคารแทรกตัวไม่สม่ำเสมอ	1. สามารถใช้มาตรการทางกฎหมาย ในการส่งเสริมให้เกิดกำแพงถนนที่ต่อเนื่อง	1. ขาดนโยบายการควบคุมและการจัดระเบียบมวลอาคารและที่ว่างที่สอดคล้องกับการรับรู้เชิงทัศนคติของวัดพระสิงห์

ตารางที่ 3.23 การวิเคราะห์ลักษณะมวลอาคารและพื้นที่ว่าง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. ถนนด้านหน้าวัด (ถ.ราชดำเนิน) ที่มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในระบบโครงข่ายในระดับสูง		1. ถนนด้านหน้าวัด (ถ.ราชดำเนิน) มีแนวโน้มที่มีคนสัญจรสูง ในขณะเดียวกันก็สามารถเชื่อมต่อกับถนนมุ่งไปยังวัดพระสิงห์ได้ดี	

ตารางที่ 3.24 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินและกรรมสิทธิ์ที่ดิน

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม ริมแนวถนนส่วนใหญ่เกาะตัวกันเป็นกลุ่ม	1.การใช้ประโยชน์ที่ดินหน่วยงานราชการ ได้แก่ สถาบันราชการ สถาบันศาสนา มีแปลงที่ดิน ขนาดใหญ่ แทรกตามแนวถนนเป็นระยะ	1.มีการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ให้ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของเมืองประวัติศาสตร์	1.ขาดการจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ คำนึงถึงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระสิงห์

ตารางที่ 3.25 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่ดินและกรรมสิทธิ์ที่ดิน (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์อาคาร

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.การใช้ประโยชน์อาคารประเภทพาณิชย์กรรม ในบริเวณริมแนวถนนช่วยส่งเสริมกิจกรรม การเดินท่องเที่ยวไปยังวัดพระสิงห์	1.การใช้ประโยชน์อาคารประเภทพาณิชย์กรรม ที่ มีกิจกรรมการค้าไม่ต่อเนื่องตลอดทั้งแนวถนน	1.มีการควบคุมการใช้ประโยชน์อาคาร โดยผัง เมืองรวมเชิงใหม่ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมทาง วัฒนธรรม	1. การใช้ประโยชน์อาคารราชการ ที่แทรกตัวริม ในแนวถนน ทำให้ขาดความต่อเนื่องของ กิจกรรมริมนถนน

ตารางที่ 3.26 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์ใช้ที่อาคาร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. ความสูงอาคารสอดคล้องกับสัดส่วนมนุษย์	1. ความสูงอาคารไม่สม่ำเสมอ ไม่เกิดเส้นแนว หลังคาที่ต่อเนื่อง	1.สามารถใช้มาตรการทางกฎหมายในการ กำหนดความสูง และเส้นแนวหลังคาให้ต่อเนื่อง	1. ขาดนโยบายในการส่งเสริมความต่อเนื่องของ ความสูงอาคารและแนวหลังคา

ตารางที่ 3.27 วิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

(2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตา

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระสิงห์จากการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.ถนนด้านหน้าวัดเป็นมุมมองที่ดี และมีระยะในการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระสิงห์ที่ดีที่สุด อยู่ในระยะ 50 -100 ม. 2.บริเวณจุดตัดถนนด้านหน้าวัด เป็นที่ว่างที่รับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระสิงห์ในมุมมองกว้าง	1.รูปแบบอาคารริมแนวถนน ไม่สอดคล้องกับวัดพระสิงห์ 2.องค์ประกอบภูมิทัศน์ไม่สอดคล้องกับการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระสิงห์ 3.ถูกบดบังและระบรคนการรับรู้เชิงทัศนียภาพจากต้นไม้ใหญ่ริมถนน	1.มีนโยบายในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่ 2.มีแผนงานในการอนุรักษ์โบราณสถานเพื่อต่อเนื่อง 3.พื้นที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยว และมีแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 4.ใช้ ๓.รารดำเนินการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน	1.การพัฒนาพื้นที่ราชการค้ำึงถึงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระสิงห์

ตารางที่ 3.28 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดพระสิงห์จากการเข้าถึง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

6) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์

(1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์ ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.24)

- โครงข่ายการเดินเท้าไม่มีคุณภาพ ไม่ต่อเนื่อง ขาดการส่งเสริมการเดินเท้าซึ่งเหมาะสมกับเมืองประวัติศาสตร์

- ขาดคุณภาพของกำแพงถนนและที่ว่างด้านหน้าอาคารในแนวแกนถนน
- ถูกบดบังจากต้นไม้ใหญ่ริมถนน และองค์ประกอบภูมิทัศน์ไม่เป็นระเบียบ
- แนวกำแพงด้านหน้าวัด สูงและทึบตัน บดบังการรับรู้เชิงทัศนในระยะใกล้

(2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์ ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.24)

- ถนนราชดำเนิน เป็นที่ว่างสาธารณะที่มีลักษณะเป็นเส้นตรง ต่อเนื่อง มุมมองจากลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของพระสิงห์ได้เป็นอย่างดี เป็นทิวทัศน์ของเมืองเชียงใหม่ที่มีคุณค่าแหล่งหนึ่ง

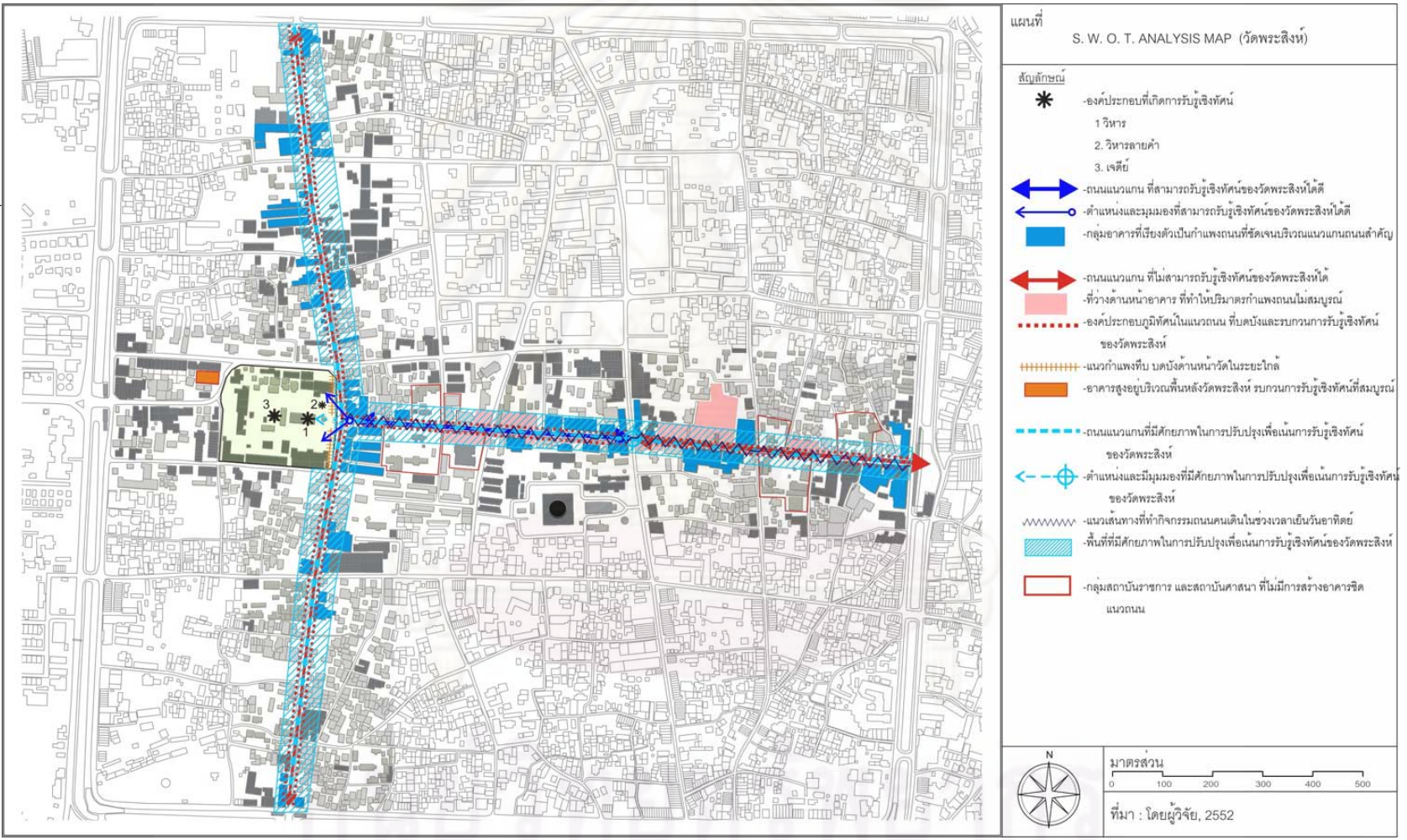
- บริเวณจุดตัดถนนด้านหน้าวัด เป็นที่ว่างที่สามารถเกิดการรับรู้เชิงทัศน โดยมีมุมมองในลักษณะมุมมองกว้าง (panorama) ที่เห็นองค์ประกอบสำคัญของวัดได้ทั้งหมด

- การกำหนดมาตรการทางกฎหมาย กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และอาคาร การความสูงอาคาร และที่ว่างในบริเวณคูเมือง มาตรการในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมสภาพแวดล้อม

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.24 สรุปปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระสิงห์ (ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

3.5 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างวัดหัวข่วง (ในพื้นที่ศึกษา มีจำนวน 1 วัด ได้แก่ วัดหัวข่วง)

3.5.1 วัดหัวข่วง

1) ข้อมูลทั่วไปของวัดหัวข่วงและข่วงเมือง

(1) ประวัติความเป็นมาของวัดหัวข่วง และข่วงหลวง

วัดหัวข่วง มีชื่อเดิมคือ วัดแสนเมืองมาหลวง จากประวัติในพงศาวดารโยนกระบุนว่า วัดแสนเมืองมาหลวง เป็นวัดที่พญาเมืองแก้ว กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย ลำดับที่ 11 ทรงสร้างขึ้นเพื่ออุทิศเป็นพระราชกุศลถวายแด่พญาแสนเมืองมาหรือพระอัยกาธิราช สร้างเมื่อวันศุกร์ ขึ้น 10 ค่ำ เดือน 6 เหนือ พ.ศ. 2064 ในอดีตวัดหัวข่วงจัดเป็นวัดที่มีความสำคัญในฐานะวัดประจำเมืองวัดหนึ่ง และมีธรรมเนียมตลอดจนแนวคิดให้ชื่อวัดตามที่ตั้ง และใช้วัดหัวข่วงประกอบพิธีทางศาสนาของชาวเมือง เมื่อมีประเพณีหลวงก็จะมาใช้วัดหัวข่วงประกอบพิธีกรรม หรือเมื่อมีการประชุม รวมทั้งเป็นตลาดนัด ชุมนุมฝึกหัดทหาร ฯลฯ เพราะมีเนื้อที่บริเวณกว้างประมาณ 93 ไร่ (สมัยรัชกาลที่ 7) ปัจจุบันเหลือเนื้อที่แค่ 4 ไร่ 1 งาน 21 ตารางวา

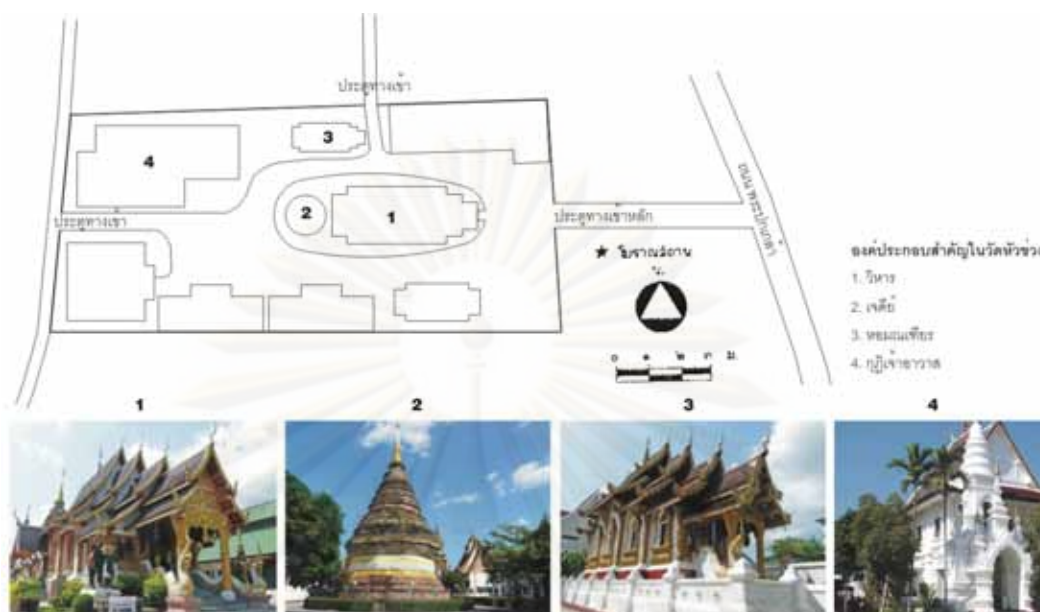
ข่วงหลวงเมืองเชียงใหม่ ปรากฏหลักฐานอยู่ในตำนานต่างๆชัดเจน โดยกล่าวถึงว่า ที่ตั้งของข่วงเมืองหรือข่วงหลวงเชียงใหม่อยู่บริเวณพื้นที่ว่างกลางเวียง ประมาณตั้งแต่วัดหัวข่วงลงไปทางใต้ถึงสี่แยกกลางเวียง โดยต่อกับหอคำ คู่มหลวง ต่อมาข่วงเมืองได้ลดบทบาทลงตามสภาพสังคม ทำให้ขนาดของข่วงเมืองเล็กลงเรื่อยๆ

ภาพที่ 3.81 พัฒนาการของข่วงหลวงในเมืองเชียงใหม่
(ที่มา: อิศรา กันแดง, 2533)

(2) การวางผังภายในและองค์ประกอบสำคัญ

ผังวัดหัวข่วงมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออก วางวิหารและเจดีย์อยู่ในแนวแกนเดียวกัน ไม่มีที่กัลปนาหรือที่ธรณีสงฆ์ ภายในวัดแสนเมืองมาจะประกอบไปด้วย พระเจดีย์ทรงกลมขนาดใหญ่แบบเชียงใหม่กว้าง 8 วา สูง 14 วา 2 ศอก วิหาร อุโบสถ กุฏิ หอมณฑลเศียรธรรม (ภาพที่ 3.85)

ภาพที่ 3.83 ผังภายในและองค์ประกอบภายในวัดหัวข่วง
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

(1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจรในการเข้าถึงวัดหัวข่วง

เมื่อพิจารณาโครงข่ายการถนนในการเข้าถึงวัดหัวข่วง (แผนที่ 3.25) พบว่า สามารถเข้าถึงวัดหัวข่วงได้จากถนนรอบคูเมืองเข้าสู่ถนนสายหลัก เข้าทางประตูช้างเผือก ได้แก่ ถ.พระปกเกล้า เป็นถนนลายยาว มีขนาด 2 ช่องทาง กว้างประมาณ 8 เมตร ถ.ศรีภูมิ เป็นถนนรอบคูเมืองทางทิศเหนือ การเข้าถึงจากถนนสายรอง ได้แก่ ถ.เวียงแก้วเชื่อมต่อกับ ถ.พระปกเกล้า มีขนาด 2 ช่องทาง กว้างประมาณ 6 เมตร การเข้าถึงจากถนนสายย่อยจากในชุมชน เป็นซอยแคบกว้างประมาณ 4 เมตร คดเคี้ยว

เมื่อพิจารณาโครงข่ายการเดินเท้า สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (แผนที่ 3.26)

- เส้นทางเดินเท้าที่ขนานกับถนน พบในถนนสายหลัก ได้แก่ ถ.พระปกเกล้า มีความกว้างประมาณ 1 เมตร ส่วนใหญ่มีการใช้งานโดยคนในพื้นที่ จากการสำรวจ ทางเดินริมถนนนั้นมีการใช้งานที่ไม่สะดวกมากนัก เนื่องจากมีขนาดแคบเพียง 1 เมตร และยังมีกรกีดขวางจากต้นไม้และเสาไฟฟ้า ป้ายต่างๆ
- เส้นทางเดินเท้าที่ใช้ร่วมกับถนน พบในถนนสายรองและในซอยย่อย มีขนาดแคบ โดยส่วนใหญ่เป็นถนนในชุมชนมีการใช้งานโดยคนในพื้นที่

จากการวิเคราะห์โครงข่ายทางสัญจรเข้าถึงวัดหัวข่วง สามารถสรุปได้ว่า ตำแหน่งของวัดหัวข่วงอยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้ยาก เป็นจุดอับที่ไม่สามารถเข้าถึงจากถนนสายหลักโดยตรง ส่วนใหญ่เป็นถนนในท้องถิ่นที่อาศัยความคุ้นเคยเป็นหลัก และลักษณะโครงข่ายการสัญจรที่เอื้อให้มีการเข้าถึงโดยใช้รถยนต์มากกว่าการเดินทางเท้า ทางเท้าจึงลดความสำคัญลงทำ

(2) การวิเคราะห์รูปแบบมณฑลอาคารและพื้นที่ว่าง

จากการวิเคราะห์รูปแบบมณฑลอาคาร และพื้นที่ว่างในปัจจุบันบริเวณวัดหัวขวงและช่วงหลวงเดิม พบว่า มณฑลอาคารมีขนาดเล็กผสมกับมณฑลขนาดใหญ่ปานกลางอยู่บริเวณด้านทิศใต้ เรียงตัวอย่างแออัด โดยมีที่ว่างขนาดเล็กแทรกตัวอยู่ระหว่างมณฑลอาคาร ส่วนมณฑลขนาดใหญ่ปานกลางอยู่ทางทิศใต้ ในบริเวณช่วงเมืองเดิม และมณฑลอาคารเรียงตัวกันเป็นแนวเกาะตามถนนด้านบนและด้านหน้าวัดทางทิศตะวันออก (แผนที่ 3.27)

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า วัดหัวขวงถูกปิดล้อมด้วยมณฑลอาคารขนาดเล็กและขนาดกลางโดยรอบทุกด้าน โดยมีที่ว่างขนาดเล็กแทรกตัวระหว่างมณฑลอาคารเหล่านั้น ส่วนบริเวณช่วงหลวงเดิมนั้นมีมณฑลอาคารขนาดใหญ่ปานกลางเรียงตัวกันอย่างเป็นระเบียบ โดยหลงเหลือที่ว่างที่แสดงถึงช่วงเมืองเดิมอยู่เพียงเล็กน้อยในทางทิศใต้และไม่ต่อเนื่องกับวัดหัวขวง รวมทั้งเป็นที่ว่างที่เป็นถนนและที่ว่างระหว่างอาคารแทนที่จะเป็นลานโล่งกว้างดังลักษณะช่วงหลวงเดิม

(3) การวิเคราะห์รูปแบบที่ว่างสาธารณะ

จากการวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่ว่างสาธารณะ พบว่า มีที่ว่างสาธารณะอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ (แผนที่ 3.28)

- ที่ว่างสาธารณะประเภททางสัญจร มีขนาดไม่กว้างมากนัก โดยมีความสำคัญในการเชื่อมต่อการรับรู้เชิงทัศนียภาพ

- ที่ว่างสาธารณะประเภทลานโล่ง มีขนาดไม่กว้างมากนัก มีอยู่ 2 แห่ง ได้แก่ ช่วงประตูข้างเผือก อยู่บริเวณทางด้านเหนือของวัดหัวขวง ปัจจุบันไม่ได้ถูกใช้งาน และช่วงพญามังราย อยู่บริเวณทิศใต้ของวัดหัวขวงห่างไปประมาณ 400 เมตร ยังคงมีบทบาทเป็นช่วงหลวงที่สำคัญของเมืองในการทำกิจกรรมต่างๆ

(4) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จากการทำนายด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ visual graph analysis (VGA) แสดงให้เห็นว่าเส้นทางการเข้าถึงวัดหัวขวงในทุกด้านมีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงในระดับต่ำมาก ส่วนบริเวณช่วงพญามังรายหรือช่วงหลวงในปัจจุบันก็มีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงในระดับค่อนข้างต่ำโดยแทนค่าสีเป็นเหลืองเขียว จะเห็นได้ว่า การวางตัวของวัดหัวขวงในเมืองนั้น เป็นตำแหน่งที่มีเป็นจุดอับ ดังนั้นอาจทำนายได้ว่า รูปแบบเชิงสัณฐานของวัดหัวขวงในปัจจุบันมีโอกาสที่คนจะมองเห็นและเข้าถึงได้น้อยมาก (ภาพที่ 3.84)

ภาพที่ 3.84 ศึกษาภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดหัวข่วง (intergretion N)
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

(5) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ภายใต้ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยออกตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2542 ออกตามพระราชบัญญัติผังเมือง 2518 ระบุให้บริเวณโดยรอบวัดหัวข่วงและบริเวณช่วงเมืองเดิม มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ประกอบกับการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และประเภทสถาบันการศึกษาบริเวณทิศใต้ของวัดหัวข่วง

1. เขตสีเหลือง	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
2. เขตสีส้ม	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
3. เขตสีแดง	ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
4. เขตสีม่วงอ่อน	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมพาณิชยกรรม
5. เขตสีเขียว	ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
6. เขตสีเขียวอ่อน	ที่ดินประเภทที่โล่งนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
7. เขตสีเขียวเข้ม	ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
8. เขตสีน้ำตาลอ่อน	ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
9. เขตสีเทาอ่อน	ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
10. เขตสีน้ำเงิน	ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
11. เขตสีชมพู	ที่ดินประเภทโครงการคมนาคมและขนส่ง

ภาพที่ 3.85 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542
(ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง)

จากการสำรวจรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณวัดหัวขวงและช่วงหลวงเดิม พบว่า โดยรอบวัดมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ส่วนทางทิศใต้ของวัดหัวขวงมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันราชการ ได้แก่ เรือนจำจังหวัดเชียงใหม่ และโรงพยาบาลการคลัง ประเภทสถาบันการศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษา และวิทยาลัยเทคนิค ดังนั้น จึงมีแนวโน้มที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวมที่กำหนดให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งนันทนาการ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้ในอนาคต

การวิเคราะห์รูปแบบการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน พื้นที่ช่วงหลวงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในสมัยพญาท้าวละ เมื่อมีการฟื้นฟูเมืองจากการเป็นเมืองร้าง มีการย้ายเสนาอินทขิลจากสะดือเมืองไปไว้ที่วัดเจดีย์หลวง จึงใช้พื้นที่ช่วงหลวงเดิมเป็นที่ตั้งของคุ้มหลวง (วังหลวง) และคุ้มเจ้าชายเรียงรายไปตามลำดับ มีวังหน้าวังหลวง และวังหลัง แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากกรุงเทพฯ ต่อมาเมื่อกรุงเทพฯ ได้จัดการปกครองด้วยระบบเทศาภิบาล บริเวณช่วงหลวงจึงกลายเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ ได้แก่ ศาลากลางจังหวัด ศาลแขวง บริเวณเวียงแก้วเป็นเรือนจำ ยิ่งไปกว่านั้นในภายหลังมีการขายคุ้มและที่ดินให้กับเอกชนสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ขึ้น จนทำให้สภาพช่วงหลวงแทบจะไม่หลงเหลืออยู่เลย

จากการสำรวจ การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินในปัจจุบัน พบว่า บริเวณโดยรอบวัดหัวขวงถือครองโดยเอกชน แบ่งเป็นที่ดินแปลงเล็กๆ ส่วนบริเวณช่วงหลวงเดิมนั้นมีการถือครองโดยหน่วยงานราชการและการศึกษา มีขนาดแปลงที่ดินแปลงใหญ่

(6) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร

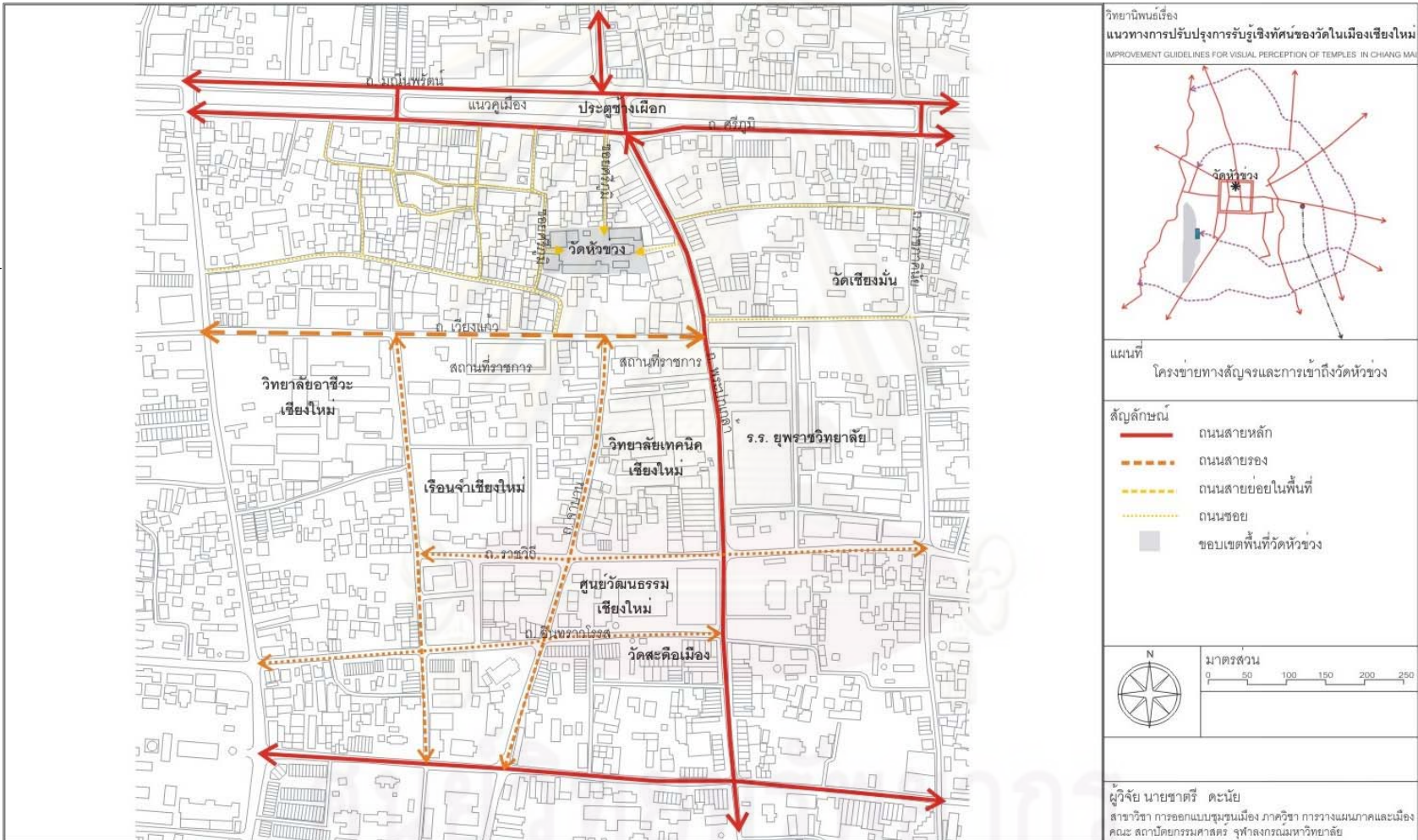
เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารบริเวณโดยรอบวัดหัวขวงและช่วงหลวงเดิม พบว่า มีความหลากหลายของกิจกรรมการใช้ประโยชน์อาคาร โดยมีรายละเอียดดังนี้ (แผนที่ 3.29)

- ประเภทพาณิชยกรรม กระจายตัวตามถนนสายต่างๆ ทางด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ของวัดหัวขวง ได้แก่ ธนาคาร สำนักงาน โรงแรม
- ประเภทพาณิชยกรรมและพักอาศัย เกาะตัวตามแนวถนนสายหลักได้แก่ ถ.ศรีภูมิ และ ถ.พระปกเกล้าด้านหน้าวัดหัวขวง โดยมีปริมาณไม่มากนัก
- ประเภทที่พักอาศัย ส่วนใหญ่จะอยู่ด้านหลังวัดหัวขวงทางทิศตะวันตก ภายในซอยย่อยและถนนสายรองที่แยกจากถนนสายหลัก มีทั้งเป็นบ้านเดี่ยว และอาคารพักอาศัยรวม
- ประเภทสถาบันราชการ พบกระจุกตัวในบริเวณทิศใต้ของวัดหัวขวง
- ประเภทการศึกษา พบกระจุกตัวในบริเวณทิศใต้ของวัดหัวขวงเช่นกัน

(7) การวิเคราะห์ความสูงอาคาร

เมื่อพิจารณาถึงความสูงอาคารในพื้นที่ พบว่า อาคารสูง 2 ชั้นหรือ 6 เมตร ส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัย อยู่บริเวณรอบโดยรอบวัดหัวขวงและริมถนนจางาน อาคารสูง 3-4 ชั้น หรือ 9-12 เมตร ส่วนใหญ่เกี่ยวกับพาณิชยกรรม สถาบันราชการ และสถาบันการศึกษาอยู่ด้านหน้าวัดหัวขวงริมถนนพระปกเกล้า และทางทิศใต้ของวัดหัวขวง (แผนที่ 3.30)

แผนที่ 3.25 โครงการทางสัญจรในการเข้าถึงวัดหัวข่วง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

แผนที่ 3.26 โครงข่ายทางเดินเท้าในการเข้าถึงวัดหัวขวง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

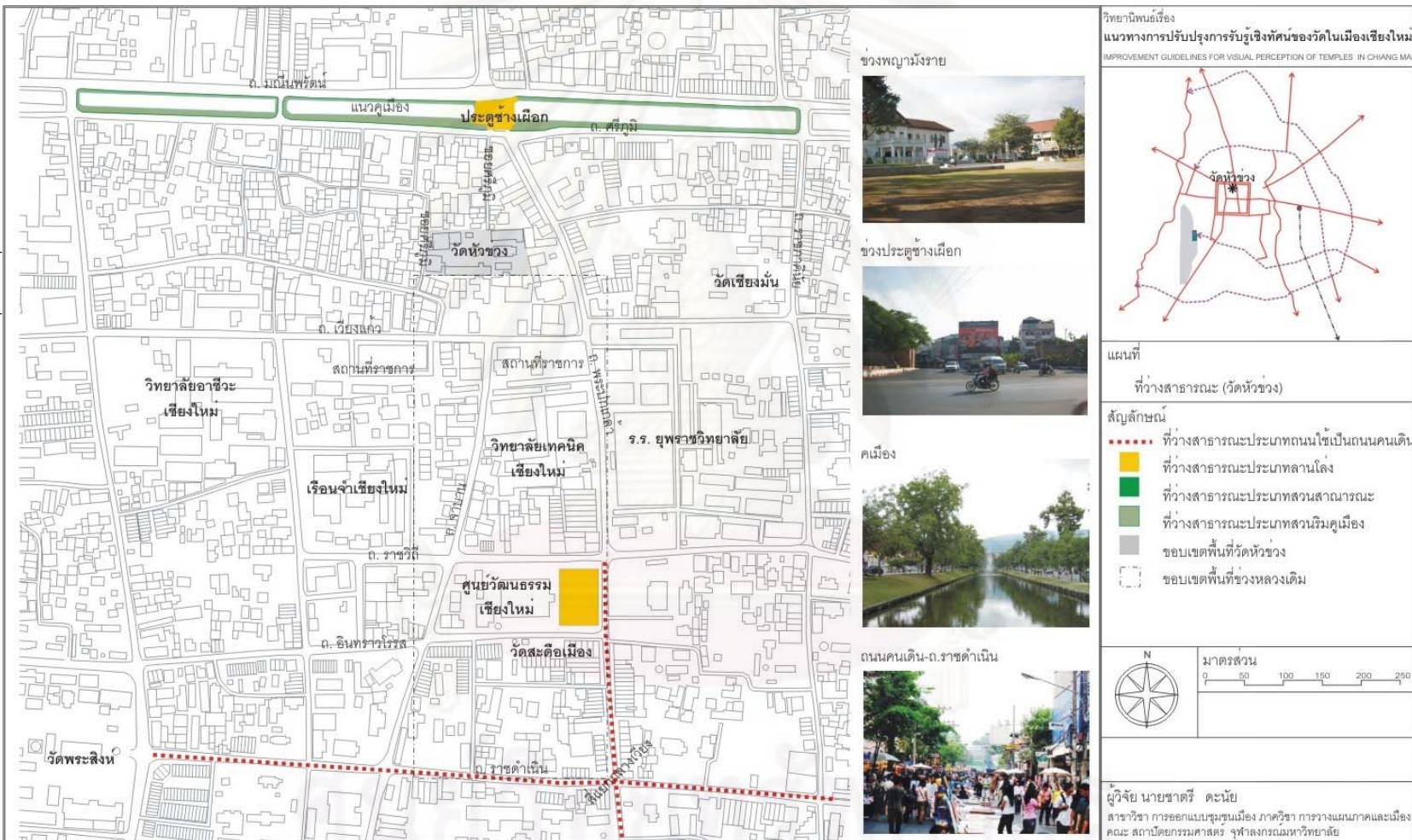

แผนที่ 3-27 มวลอาคารและที่ว่างบริเวณวัดหัวข่วงและชวงหลวง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

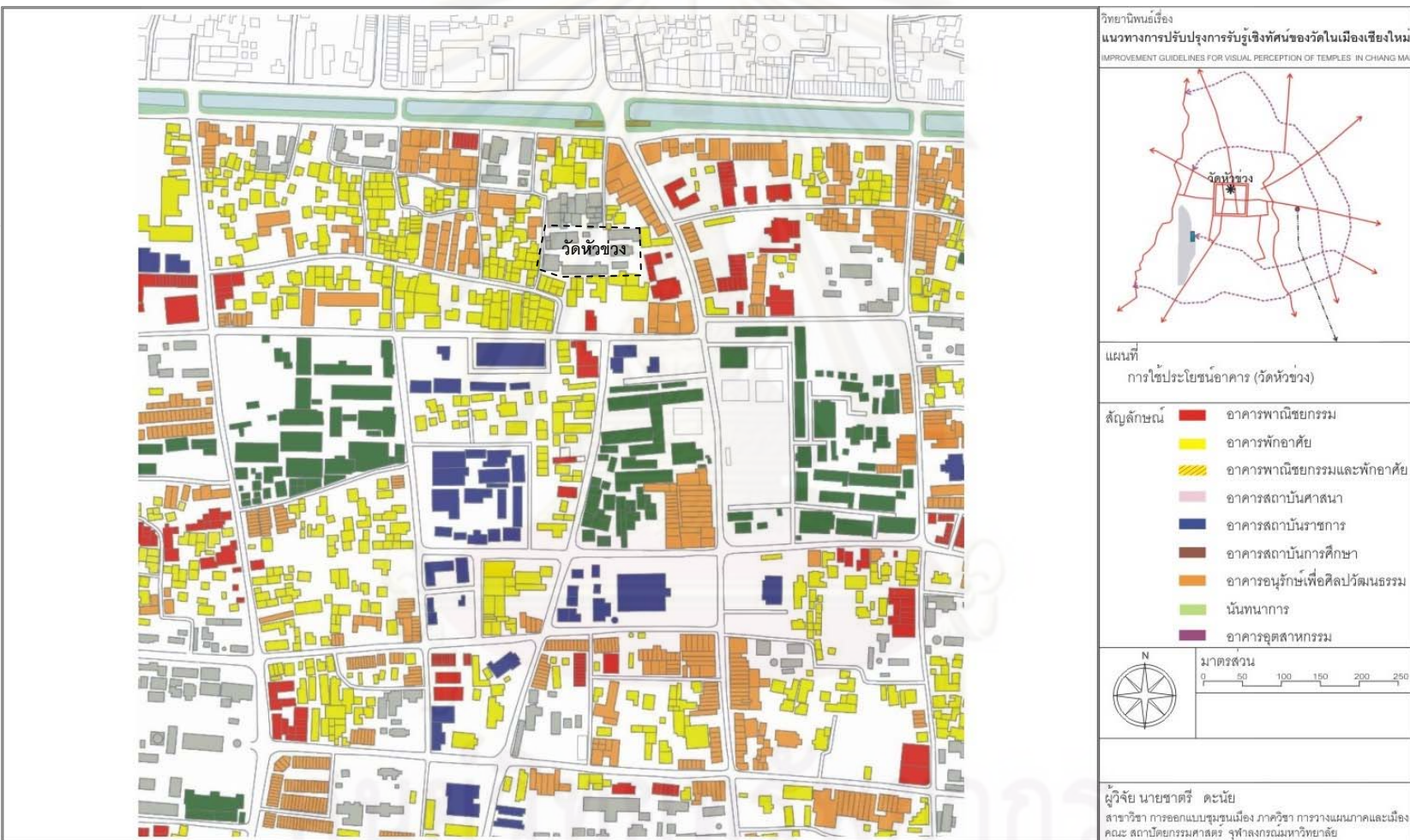

แผนที่ 3.28 ที่ว่างสาธารณะบริเวณวัดหัวขวงและข้างหลัง (ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

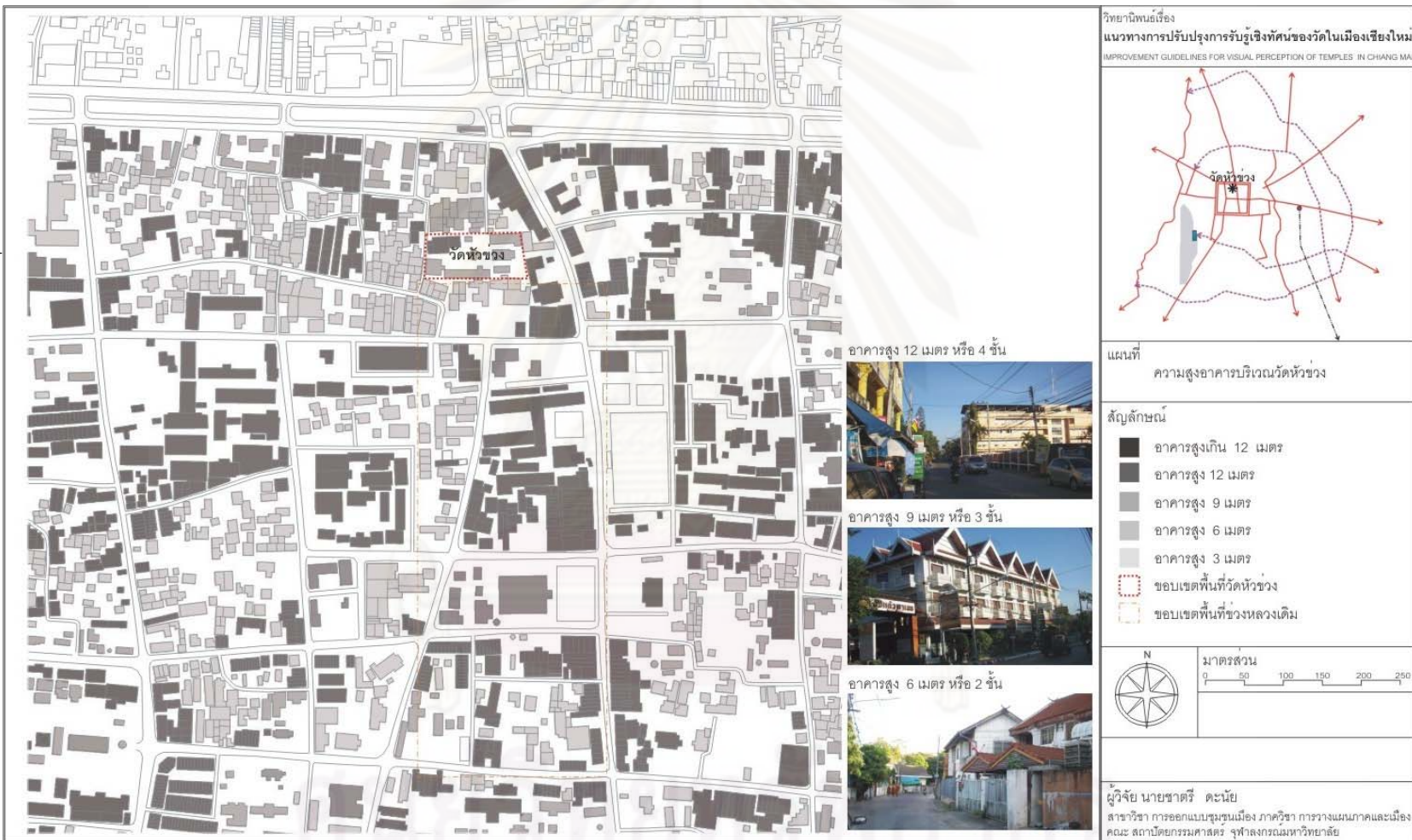

แผนที่ 3.29 การใช้ประโยชน์อาคารบริเวณวัดหัวขวงและทางหลวง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

แผนที่ 3:30 ความสูงอาคารบริเวณวัดหัวขวงและช่วงกลาง
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

4) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวช่วงโดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.ที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เข้าถึงได้จากถนนสายหลัก	1.ตำแหน่งของวัดหัวช่วงอยู่ในจุดอับที่ไม่สามารถรับรู้เชิงทัศนได้จากบริเวณถนน 2.ถนนทางเข้าเป็นซอยแคบๆ ไม่มีทางเข้าที่ติดกับถนนสายหลักโดยตรง	1.สามารถนำพื้นที่ถนนมาพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่ช่วงหลวงได้	1.โครงข่ายทางสัญจร ในแนวแกนขนตักการเชื่อมต่อวัดหัวช่วงกับช่วงหลวง ในหลายจุด

ตารางที่ 3.29 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. มีมวลอาคารขนาดเล็ก และมีที่ว่างวางอยู่ทางทิศใต้ของวัด	1.วัดหัวช่วงถูกปิดล้อมด้วยมวลอาคารอย่างหนาแน่นโดยรอบทุกด้าน 2.มีกลุ่มมวลอาคารกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ช่วงหลวงเดิม หลงเหลือช่วงหลวงในปัจจุบันอยู่เพียงเล็กน้อย	1. บริเวณที่มีมวลอาคารขนาดเล็ก ทางทิศใต้ของวัดสามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองได้	1.มวลอาคารขนาดใหญ่ ในบริเวณช่วงหลวงเดิมยากแก่การพัฒนาให้กลับคืนมาเป็นช่วงหลวงแบบในอดีต

ตารางที่ 3.30 การวิเคราะห์ลักษณะมวลอาคารและพื้นที่ว่าง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.บริเวณช่วงพญามังราย มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในระบบโครงข่ายในระดับปานกลาง	1.ค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงวัดหัวช่วงอยู่ในระดับต่ำมากทุกด้าน	1.การเปิดมุมมอง จะทำให้มีศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงวัดหัวช่วงเพิ่มมากขึ้น	

ตารางที่ 3.31 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
	1.ช่วงหลวงเดิมส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองโดยหน่วยงานราชการ ได้แก่ สถาบันการศึกษา และสถาบันราชการ	1.มีการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่ส่งเสริมสนับสนุนการและรักษาสุขภาพแวดล้อมและอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย 2.การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่พักอาศัยและมีแปลงที่ดินขนาดเล็ก อยู่บริเวณทางทิศใต้ของวัด	

ตารางที่ 3.32 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์อาคาร

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
	1.การใช้ประโยชน์อาคารบริเวณช่วงหลวงเดิมส่วนใหญ่เป็นประเภทสถาบันการศึกษา และสถาบันราชการ	1.มีศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในบริเวณช่วงพญามังราย ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ดี	

ตารางที่ 3.33 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่อาคาร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. ความสูงอาคารโดยรอบวัด สอดคล้องกับสัดส่วนมนุษย์	1. ความสูงอาคารบริเวณช่วงหลวงเดิม ส่วนใหญ่สูงชันหรือ12เมตร 2.ความสูงอาคารไม่สม่ำเสมอ และมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอาคาร		

ตารางที่ 3.34 วิเคราะห์ความสูงอาคารและมาตรการในการควบคุมความสูงอาคาร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

4) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวข่วง

(1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวข่วง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกรรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวข่วง ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.31)

- วัดหัวข่วงถูกปิดล้อมด้วยมวลาอาคาร โดยรอบทุกด้าน
- ข่วงหลวงลดขนาดลงจากในอดีต และมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทไปจากเดิม
- พื้นที่ข่วงหลวงเดิม   ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์ถือครองโดย

สถาบันการศึกษา ราชการ และเอกชน โดยมีการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่จำนวนมากในพื้นที่

(2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวข่วง

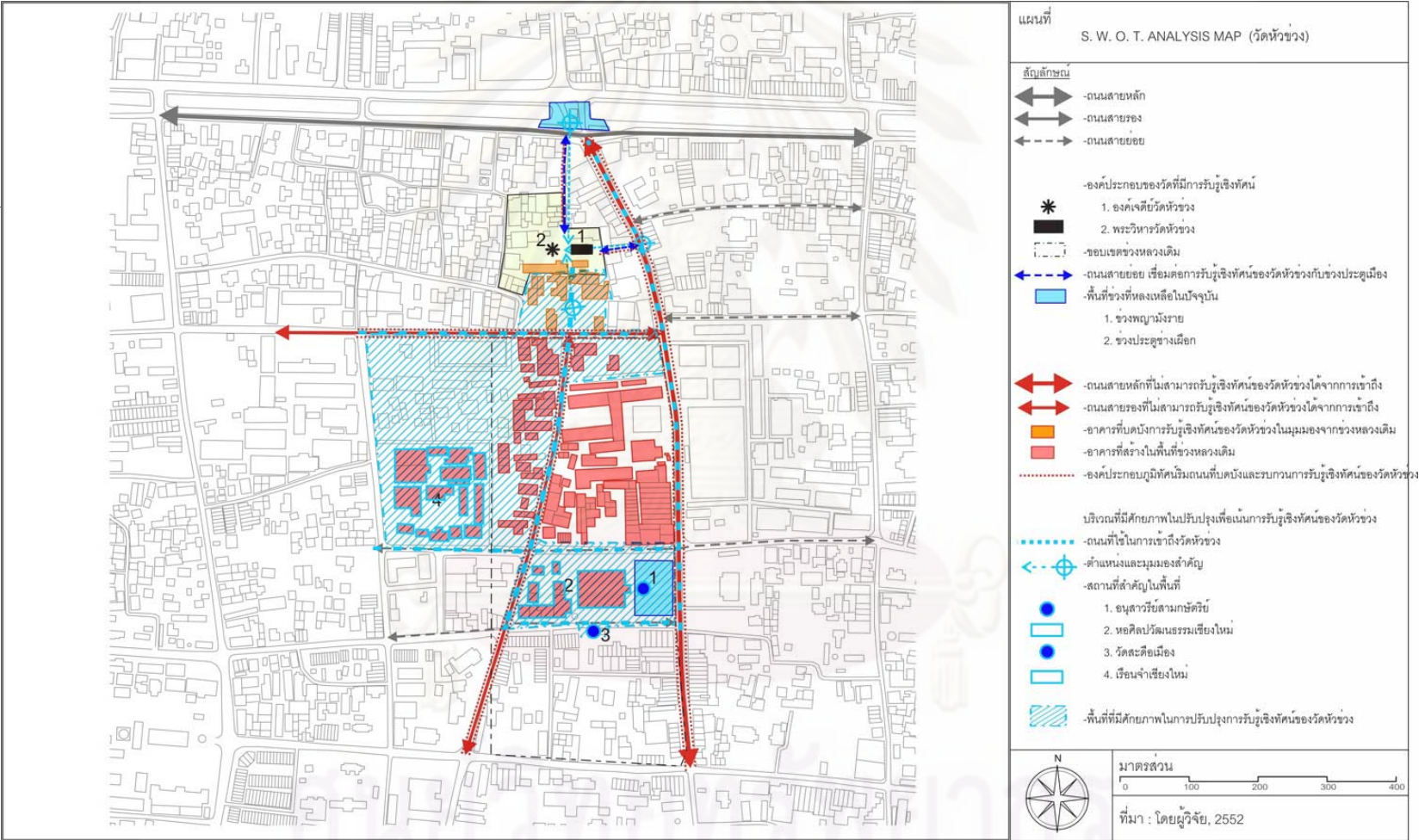
จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวข่วง ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.31)

- พื้นที่ด้านทิศใต้ของวัดหัวข่วง ตลอดแนวถนนจางาน ถึงเรือนจำเชียงใหม่ ประกอบด้วยบ้านพักอาศัย 1-2 ชั้น และที่โล่งว่าง ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าวมีการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สามารถพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่ข่วงหลวงให้เชื่อมต่อกับวัดหัวข่วง
- เรือนจำเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่เวียงแก้วเดิม สามารถนำมาปรับปรุงเพื่อสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลักของศูนย์กลางการปกครองเมืองเชียงใหม่ในอดีตได้
- อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเชียงใหม่ ตั้งอยู่บริเวณข่วงพญามังราย ซึ่งเป็นข่วงเมืองในปัจจุบัน มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว และมีการใช้พื้นที่จัดกิจกรรมระดับเมืองอย่างต่อเนื่อง

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.31 สรุปปัญหาและศักยภาพในการปรับปรุงพื้นที่ของวัดหัวขวง
(ที่มา : สุวิชัย, 2552)

3.6 วัดกรณีศึกษาจากคติการสร้างวัดป่าอรัญวาสี

ในพื้นที่ศึกษามีวัดตามคติการสร้างวัดป่า จำนวน 6 วัด ดังนั้นจึงได้คัดกรองวัดกรณีศึกษาจำนวน 2 วัด โดยมีเกณฑ์ในการเลือกจาก วัดที่ยังคงมีบทบาทของวัดป่าอย่างสมบูรณ์จนถึงปัจจุบัน จำนวน 1 วัด คือ วัดอุโมงค์ และวัดที่เปลี่ยนแปลงบทบาทไปจากวัดป่าเป็นวัดในเมือง คือ วัดเจ็ดยอด

3.6.1 วัดอุโมงค์

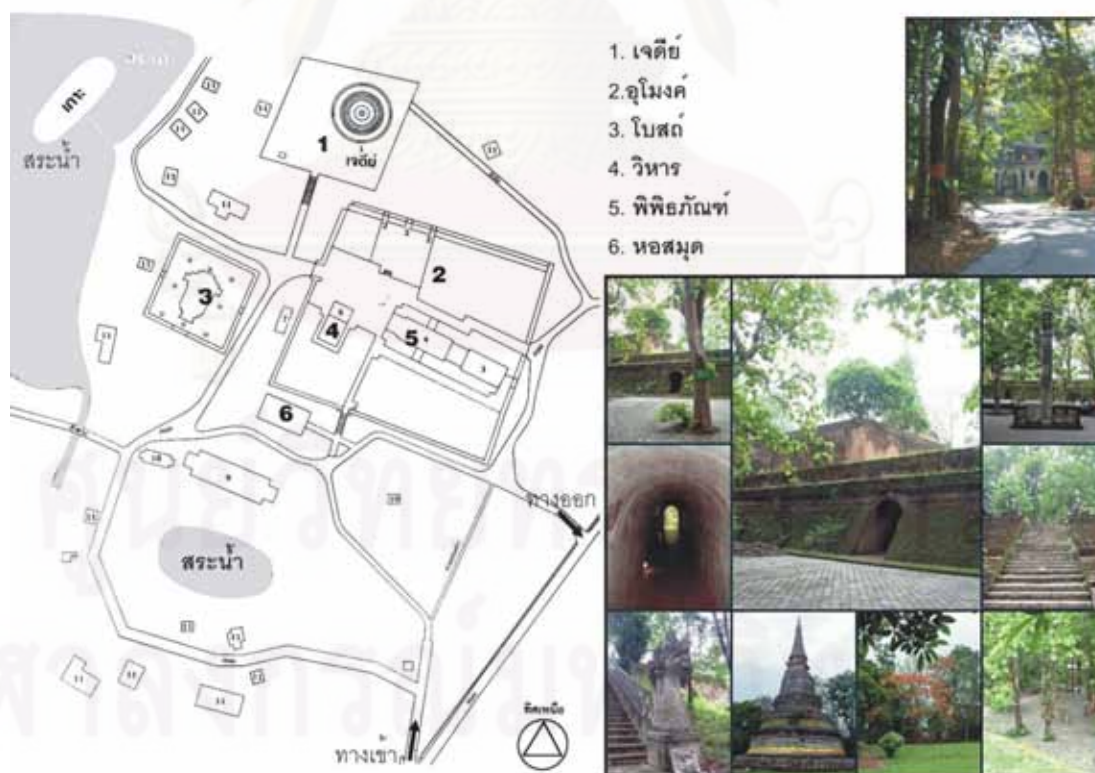
1) ข้อมูลทั่วไปของวัดอุโมงค์

(1) ประวัติความเป็นมาของวัดอุโมงค์

วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) สร้างเมื่อ พ.ศ. 1840 เป็นวัดที่พญามังรายทรงโปรดให้สร้างขึ้น ณ บริเวณป่าไผ่ 11 กอ และตั้งชื่อว่า วัดไผ่ 11 กอ เพื่อให้เป็นที่พำนักของพระภิกษุฝ่ายอรัญวาสี จากลังกา 5 รูป ต่อมาพญากือนา ได้ทรงบูรณะองค์เจดีย์และสร้างอุโมงค์เพื่อเป็นที่พำนักของมหาเถรจันทรระหว่าง พ.ศ. 1910-1930 และได้ขนานนามว่า วัดเวฬุภิกขุฐานราม

(2) การวางผังภายในและองค์ประกอบสำคัญ

การวางผังภายใน ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน แต่มีการวางตามลักษณะของชัยภูมิ กล่าวคือ ตำแหน่งเจดีย์อยู่พื้นที่เนินสูงที่สุด และเจาะเป็นอุโมงค์ บริเวณตอนกลางพื้นที่เป็นที่ตั้งของ วิหาร และอุโบสถ ส่วนพื้นที่ต่ำสุดเป็นที่ตั้งของกุฏิพระ

ภาพที่ 3.86 ผังภายใน และองค์ประกอบสำคัญของวัดอุโมงค์

(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

(1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจร

เส้นทางการเข้าถึงวัดอุโมงค์ จะสามารถเข้าถึงได้จากถนนซอย จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ 1) ทางเข้าหลักจาก ถ.ซอยอุโมงค์เชื่อมต่อกับถนนสุเทพ บริเวณด้านหลังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทางทิศเหนือ มีความกว้าง 5 เมตร 2) จากถนนซอยอุโมงค์ด้านทิศตะวันออกเชื่อมต่อกับ ถ.คลองชลประทาน มีความกว้าง 5 เมตร 3) จากถนนซอยอุโมงค์ด้านทิศใต้ และเมื่อพิจารณาโครงข่ายการเดินทาง พบว่า มีการใช้เส้นทางเดินเท้าร่วมกับ ถนน (แผนที่ 3.32)

จากการวิเคราะห์โครงข่ายทางสัญจรเข้าถึงวัดอุโมงค์ สามารถสรุปได้ว่า ตำแหน่งของวัดอุโมงค์อยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้จากเส้นทางสายย่อยในพื้นที่ มีลักษณะเป็นแกนเส้นเดียว ทำหน้าที่รองรับการสัญจรผ่านของคนในพื้นที่ มีลักษณะคดเคี้ยวไม่ตรง ลักษณะโครงข่ายทางสัญจรดังกล่าวส่งผลให้มีโอกาสในการรับรู้เชิงทัศนของวัดอุโมงค์จากเส้นทางสัญจรน้อย

(2) การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคาร และที่ว่าง

เมื่อพิจารณา รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างบริเวณโดยรอบวัดอุโมงค์ พบว่า มีมวลอาคารขนาดเล็กกระจายตัวอย่างเบาบาง และมีที่ว่างกว้างๆ โดยส่วนใหญ่เป็นที่ว่างขนาดใหญ่ บริเวณใกล้กับวัดอุโมงค์ นอกจากนั้นพบมวลอาคารขนาดใหญ่และหนาแน่นบริเวณแนวถนนสุเทพด้านหลังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แสดงให้เห็นว่า บริเวณในระยะใกล้กับวัดอุโมงค์มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บางส่วนไม่มากนัก แต่มีแนวโน้มการขยายตัวของเมืองจากด้านทิศเหนือเพิ่มมากขึ้น (แผนที่ 3.33)

(3) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จากการทำนายด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ visual graph analysis (VGA) แสดงให้เห็นว่า เส้นทางการเข้าถึงวัดอุโมงค์ มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในระบบโครงข่ายในระดับปานกลาง สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของถนนที่รองรับการสัญจรผ่านของคนในพื้นที่ และไม่ได้มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงต่ำที่สุดในระบบโครงข่าย อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีค่าที่มีศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงไม่มากนัก (ภาพที่ 3.87)

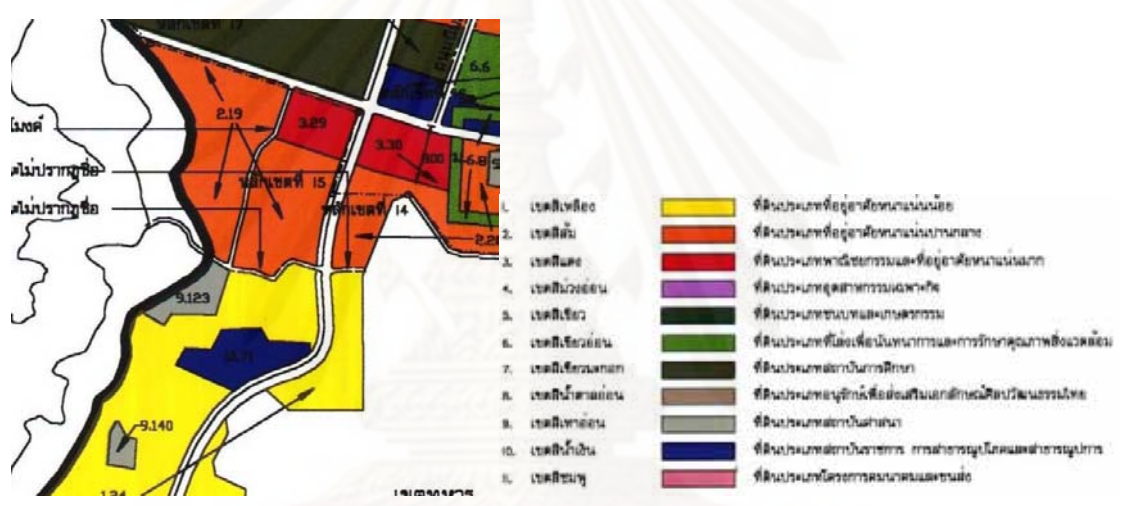
ภาพที่ 3.87 ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดอุโมงค์ (intergreation N)

(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

(4) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและกรรมสิทธิ์ที่ถือครองที่ดิน

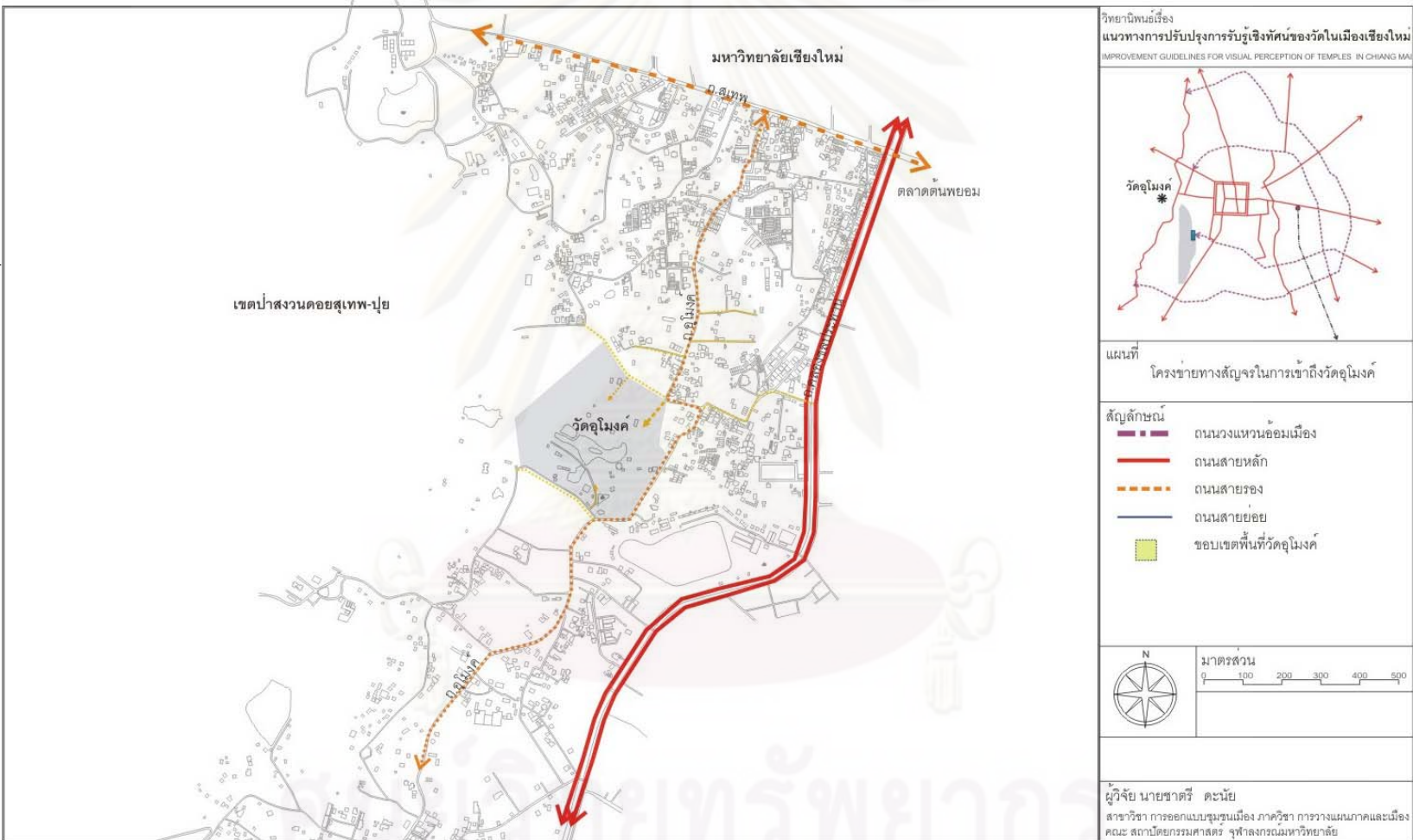
ภายใต้ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยออกตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2542 ออกตามพระราชบัญญัติผังเมือง 2518 ระบุให้บริเวณด้านทิศเหนือของวัดอุโมงค์มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง บริเวณด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ของวัดอุโมงค์มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ส่วนด้านทิศใต้เป็นพื้นที่ป่าสงวน

จากการสำรวจการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่า สอดคล้องกับผังเมืองรวมเชียงใหม่ และบริเวณโดยรอบติดกับวัดป่าสวนใหญ่ถือครองที่ดินโดยเอกชน ส่วนที่ดินว่างเปล่าส่วนมากเป็นพื้นที่ป่า อย่างไรก็ตามการใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าวไม่ได้สอดคล้องกับวัดป่า เนื่องจากเชื่อให้เกิดการอยู่อาศัยในบริเวณเดียวกับวัดอุโมงค์ซึ่งเป็นบริเวณป่าในอดีต

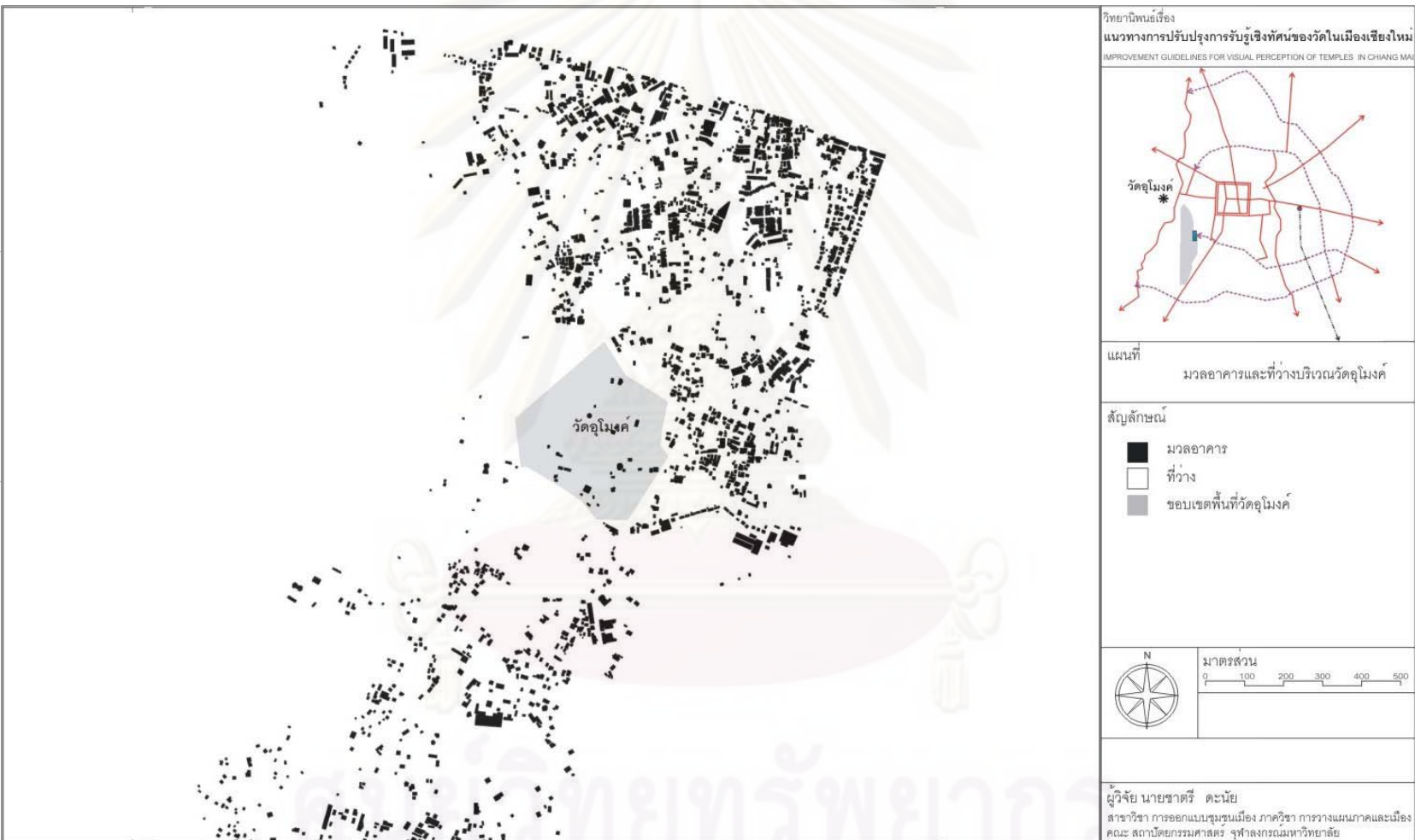

ภาพที่ 3.88 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542 (ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง)

แผนที่ 3.32 โครงข่ายทางสัญจรในการเข้าถึงวัดอุโมงค์
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

แผนที่ 3.33 รูปแบบมณฑลอาคารและที่ว่างโดยรอบวัดอุโมงค์
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

3) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตา

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาจากเส้นทางการเข้าถึงวัดอุโมงค์

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาจากเส้นทางการเข้าถึงวัดอุโมงค์ พบว่า จะเริ่มรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดอุโมงค์ได้ในระยะใกล้ ประมาณไม่เกิน 50 เมตร จากมุมมองในถนนซอยอุโมงค์ โดยที่สภาพแวดล้อมโดยรอบและภายในวัดอุโมงค์ยังคงมีสภาพป่าอย่างสมบูรณ์ ชัยภูมิที่มีระดับพื้นที่สูงต่ำไม่เท่ากัน ต้นไม้ใหญ่ปกคลุม เป็นการอำพรางการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดอุโมงค์ได้เป็นอย่างดี

มุมมองจากถนนสุเทพ

มุมมองจากซอยอุโมงค์ด้านหน้าวัด

มุมมองจากซอยอุโมงค์ทางทิศใต้

มุมมองจากซอยอุโมงค์ทิศตะวันออก

ภาพที่ 3.89 สํารวจสภาพการรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาจากเส้นทางการเข้าถึงวัดอุโมงค์
(ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง)

4) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดอุโมงค์โดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศน์จากแผนที่ในระดับสูง

การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.การเข้าถึงวัดอุโมงค์จากถนนซอยสุเทพห่างจากถนนสายหลัก 2.ถนนมีลักษณะคดเคี้ยว	1.ถนนเข้าถึงวัด มีลักษณะเป็นถนนเส้นเดียว ทำให้มีบทบาทในการใช้สัญจรผ่านระดับพื้นที่	1.โครงข่ายถนนมีการเปลี่ยนแปลงน้อย	

ตารางที่ 3.35 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและพื้นที่ว่าง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. มวลอาคารโดยรอบวัด มีขนาดเล็กกระจายตัวอย่างเบาบาง	1.มวลอาคารขนาดใหญ่แทรกตัวอยู่บางบริเวณ	1.มีการควบคุม มวลอาคารและที่ว่างจากผังเมืองรวมเชียงใหม่	1.มีแนวโน้มเกิดมวลอาคารขยายตัวเข้ามาใกล้วัดมากขึ้น

ตารางที่ 3.36 การวิเคราะห์ลักษณะมวลอาคารและพื้นที่ว่าง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. ระบบโครงข่ายที่ว่างสาธารณะ มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในระบบโครงข่ายในระดับปานกลาง เหมาะสมกับวัดป่า	2. ระบบโครงข่ายที่ว่างสาธารณะบริเวณวัด ไม่ได้มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงต่ำที่สุดในระบบโครงข่าย	1. โครงข่ายถนนเข้าถึงวัดมีแนวโน้มการใช้งานไม่มากนัก	

ตารางที่ 3.37 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินและกรรมสิทธิ์ที่ดิน

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย เบาบางและที่โล่งว่าง		1.มีการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่ อาศัยหนาแน่นน้อย	1.ความต้องการที่อยู่อาศัย ทำให้มีราคาที่ดินสูง และมีการใช้ที่ดินเข้มข้นมากขึ้น

ตารางที่ 3.38 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่ดินและกรรมสิทธิ์ที่ดิน (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์อาคาร

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
			1.ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์อาคารพักอาศัยใน บริเวณโดยรอบวัด ชัดแจ้งกับวัดป่า

ตารางที่ 3.39 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่อาคาร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

(2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตา

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดอุโมงค์จากลำดับการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1.สภาพภูมิทัศน์ที่มีธรรมชาติเป็นองค์ประกอบ หลัก เมื่ออยู่ในระยะใกล้ได้แก่ ระดับพื้นที่สูง ต่ำไม่เท่ากัน ต้นไม้ใหญ่ปกคลุมและอำพราง การรับรู้เชิงทัศนียภาพเป็นอย่างดี	1.มีการกำหนดขอบเขตวัดโดยการสร้างกำแพงที่ ตัน ทำให้สังเกตได้โดยง่าย 2.มีอาคาร สิ่งก่อสร้างอยู่ในระยะใกล้กับวัด บางส่วน	1.สภาพป่าภายในวัดดูรักษาไว้ได้อย่าง สมบูรณ์ 2.สภาพแวดล้อมส่วนใหญ่ยังคงมีที่ว่าง และพืช พรรณธรรมชาติจำนวนมาก	

ตารางที่ 3.40 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดอุโมงค์ (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

5) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดอุโมงค์

(1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดอุโมงค์

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกรรับรู้เชิงทัศนของวัดอุโมงค์ ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.34)

- มีการสร้างอาคารพักอาศัยใกล้กับวัดอุโมงค์ ซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่ป่า และมีแนวโน้มการขยายตัวของที่พักอาศัยเข้าใกล้วัดอุโมงค์มากขึ้น

(2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดอุโมงค์

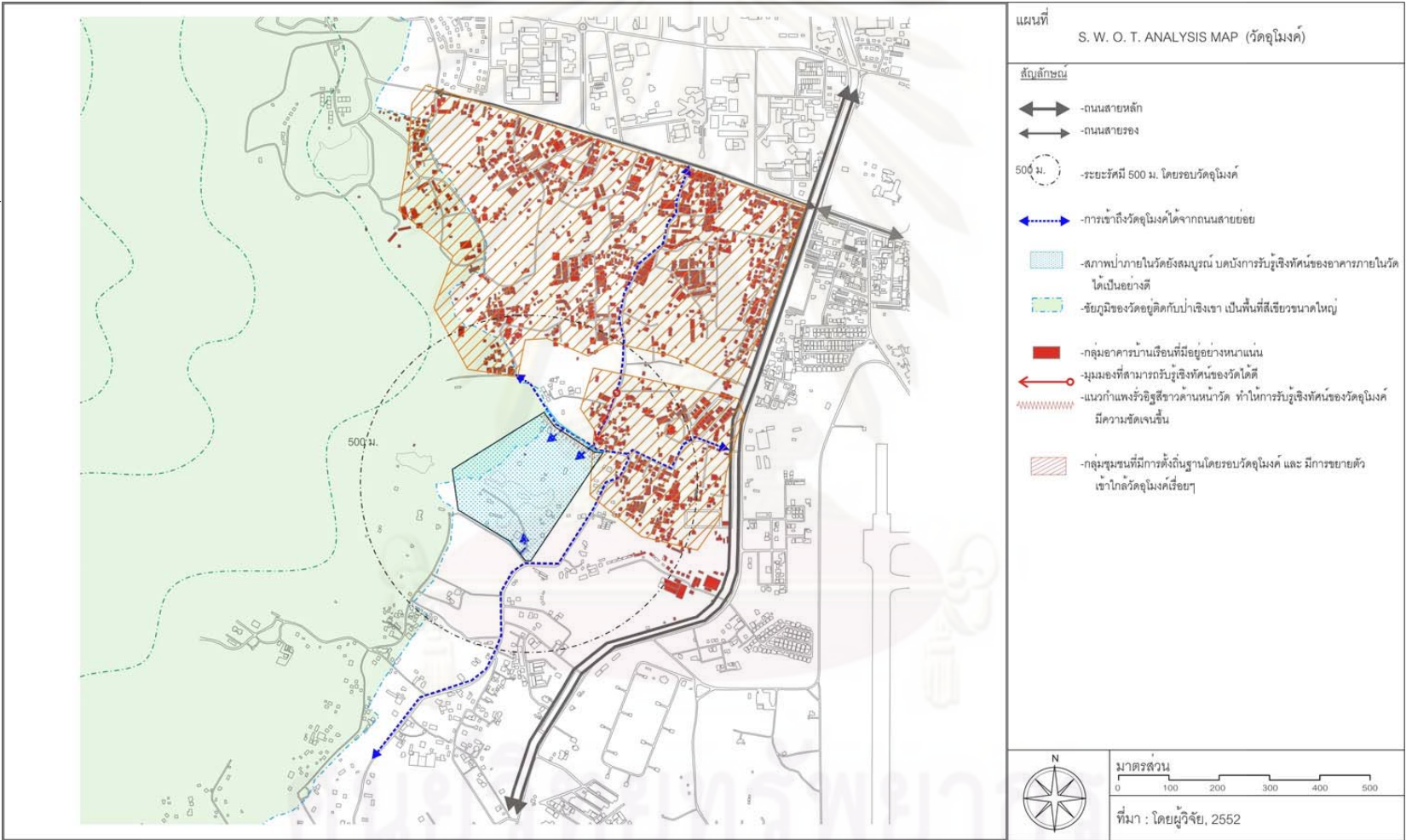
จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดอุโมงค์ ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.34)

- บทบาทของวัดป่ายังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
- การเข้าถึงวัดได้จากถนนสายย่อย มีลักษณะคดเคี้ยวเปลี่ยนทิศทางของมุมมองอำพรางการรับรู้เชิงทัศนของวัดได้เป็นอย่างดี
- สภาพป่าในพื้นที่วัด และรอบนอกยังคงสมบูรณ์ ประกอบไปด้วยต้นไม้ใหญ่หนาแน่น อำพรางการรับรู้เชิงทัศนได้ดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.34 สรุปปัญหาและศักยภาพในการรับผู้ตั้งถิ่นฐานของวัดสวนดอก
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

3.6.2) วัดเจ็ดยอด

1) ข้อมูลทั่วไปของวัดเจ็ดยอด

(1) ประวัติความเป็นมาของวัดเจ็ดยอด

วัดเจ็ดยอด มียอดตั้งแต่บนเรือนธาตุสี่เหลี่ยม ถึงเจ็ดยอด เหมือนมหาโพธิ์เจดีย์ พุทธคยาที่ประเทศอินเดีย จัดเป็นโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ในประวัติพงศาวดารระบุว่า สร้างในสมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์องค์ที่ 10 แห่งราชวงศ์มังราย ที่ทรงมีอำนาจยิ่งใหญ่และเลื่อมใสพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และสร้างมหาอาราม ผูกพัทธสีมาเป็นที่พระสงฆ์หมู่ใหญ่ได้ กระทำสังฆกรรม ขนานนามพระอารามนั้นว่า วัดโพธิมหาวิหาร หรือวัดเจ็ดยอด เป็นวัดแบบลัทธิลังกา เป็นวัดอรุณิกแห่งที่สองรองจากวัดป่าแดง พระเจ้าติโลกราชเคยโปรดให้กระทำสังคายนาชำระพระไตรปิฎก นับเป็นการสังคายนาครั้งที่ 8 ซึ่งนับว่าวัดนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่ง

(2) การวางผังภายในและองค์ประกอบสำคัญของวัดเจ็ดยอด

การวางผังองค์ประกอบภายในประกอบด้วยกลุ่มอาคารหลายกลุ่ม หันหน้าไปทางทิศตะวันออก โดยมีซุ้มประตูโขง วิหารและเจดีย์พุทธคยาอยู่ในแนวแกนหลัก ล้อมรอบด้วยระเบียงคต ทางด้านบนมีกลุ่มอาคารในแนวแกนอีกกลุ่ม ประกอบด้วย มหาวิหารและพระสถูปเจดีย์พระเจ้าติโลกราช สร้างโดยพระยอดเชียงใหม่พระราชนัดดา เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระอัฐิของพระเจ้าติโลกราช เมื่อปี พ.ศ. 2031

ภาพที่ 3.90 ผังภายในวัดและองค์ประกอบสำคัญ

(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

(1) การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายทางสัญจร

เมื่อพิจารณาโครงข่ายทางสัญจรในบริเวณโดยรอบวัดเจ็ดยอด พบว่า เส้นทางหลักในการเข้าถึงวัดอุโมงค์ ได้แก่ ถนนชุปเปอร์ไฮเวย์ เป็นถนนวงแหวน มีความกว้าง 30 เมตร ต่อเนื่องไปยังถนนซอยเจ็ดยอด-ช่างเคียน ทำหน้าที่รองรับการสัญจรหลักภายในพื้นที่ มีความกว้าง 5 เมตร และซอยเจ็ดยอด เชื่อมต่อกันบริเวณด้านหน้าวัดเจ็ดยอด และเมื่อพิจารณาโครงข่ายการเดินเท้า พบว่า มีการใช้เส้นทางเดินเท้าร่วมกับถนน (แผนที่ 3.35)

จากการวิเคราะห์โครงข่ายทางสัญจรเข้าถึงวัดเจ็ดยอด สรุปได้ว่า การเข้าถึงวัดเจ็ดยอดจากถนนสายย่อยที่มีการเชื่อมต่อกันบริเวณด้านหน้าวัด นอกจากนี้ มีถนนวงแหวนซึ่งมีบทบาทในการรองรับการสัญจรในระดับเมืองตัดผ่านบริเวณด้านหน้าวัด ทำให้เป็นการเปิดพื้นที่ขนาดใหญ่ ลักษณะโครงข่ายทางสัญจรดังกล่าว ส่งผลให้บริเวณด้านหน้าวัดมีศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอดเป็นอย่างมาก

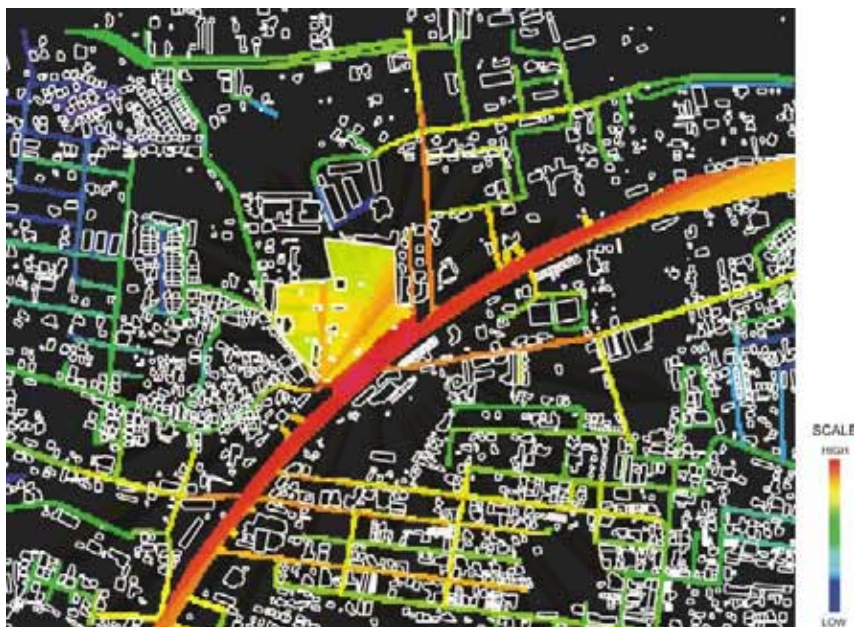
(2) การวิเคราะห์รูปแบบมวลอาคารและที่ว่าง

เมื่อพิจารณา รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างบริเวณโดยรอบวัดเจ็ดยอด พบว่า มีมวลอาคารขนาดเล็กเรียงตัวอย่างหนาแน่นและมีที่ว่างเล็กๆแทรกตัวระหว่างมวลอาคาร ทั่วบริเวณรอบวัดเจ็ดยอด แสดงให้เห็นการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยอย่างหนาแน่นในบริเวณใกล้กับวัดเจ็ดยอด ซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่ป่า นอกจากนี้ ยังพบมวลอาคารขนาดใหญ่แทรกตัวอยู่บางส่วน อย่างไรก็ตาม ยังพบที่ว่างขนาดใหญ่เป็นแนวยาวด้านหน้าวัดทำให้เป็นการเปิดมุมมองสู่วัดเจ็ดยอด (แผนที่ 3.36)

อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบมวลอาคารและที่ว่างดังกล่าว ไม่สอดคล้องตามคติในการสร้างวัดป่า และที่ว่างขนาดใหญ่ด้านหน้าวัด เป็นการคุกคามการรับรู้เชิงทัศนแบบอำพรางของวัดเจ็ดยอดอย่างชัดเจน

(3) การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จากการทำนายด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ visual graph analysis (VGA) แสดงให้เห็นว่า เส้นทางในการเข้าถึงวัดเจ็ดยอด มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในระบบโครงข่ายในระดับต่ำ แต่จะมีค่าระดับสูงบริเวณจุดเชื่อมต่อการสัญจรด้านหน้าวัด นอกจากนี้ ถนนวงแหวนที่ตัดผ่านด้านหน้าวัด คือ ถนนชุปเปอร์ไฮเวย์ มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในระบบโครงข่ายในระดับสูงสุด ลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ลักษณะโครงข่ายที่ว่างสาธารณะในพื้นที่มีศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงสูงสุดในบริเวณด้านหน้าวัด (ภาพที่ 3.91)

ภาพที่ 3.91 ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่บริเวณรอบวัดเจ็ดยอด (intergreation N)
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

(5) การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ภายใต้ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยออกตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2542 ออกตามพระราชบัญญัติผังเมือง 2518 ระบุให้บริเวณโดยรอบวัดเจ็ดยอด มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง

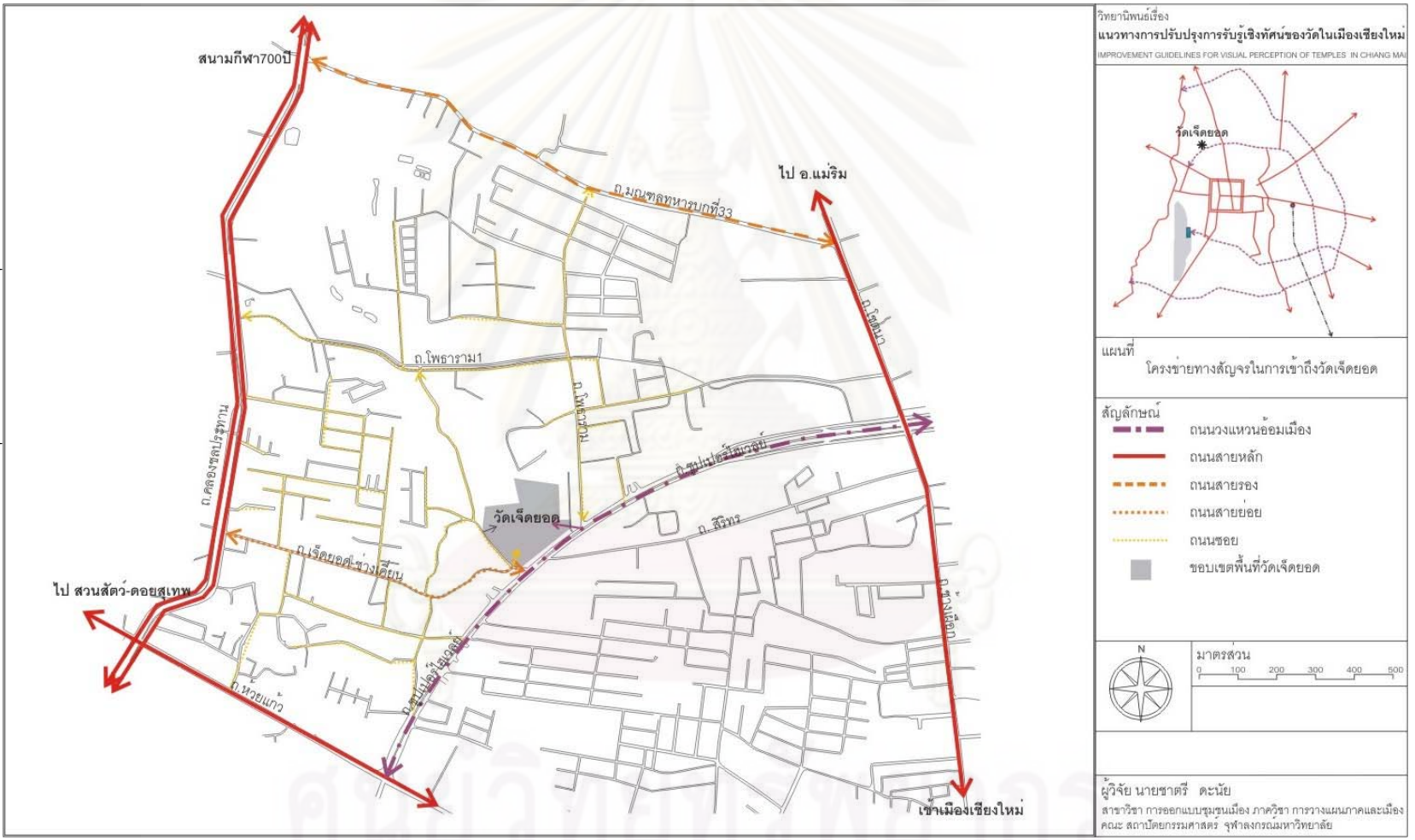
จากการสำรวจรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณโดยรอบวัดเจ็ดยอด พบว่า สอดคล้องกับการกำหนดของผังเมืองรวม กล่าวคือ ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย พาณิชยกรรมกระจายอยู่บางส่วนมีแปลงที่ดินขนาดเล็กอยู่บริเวณใกล้และติดกับวัดเจ็ดยอด สถาบันการศึกษาและที่ว่างเปล่า มีแปลงที่ดินขนาดใหญ่ปานกลางอยู่เลยออกไปด้านทิศเหนือ จะเห็นได้ว่า รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าว ไม่ได้สอดคล้องกับวัดป่า เนื่องจากเชื้อให้เกิดการอยู่อาศัยในบริเวณเดียวกับวัดเจ็ดยอดซึ่งเป็นบริเวณป่าในอดีต

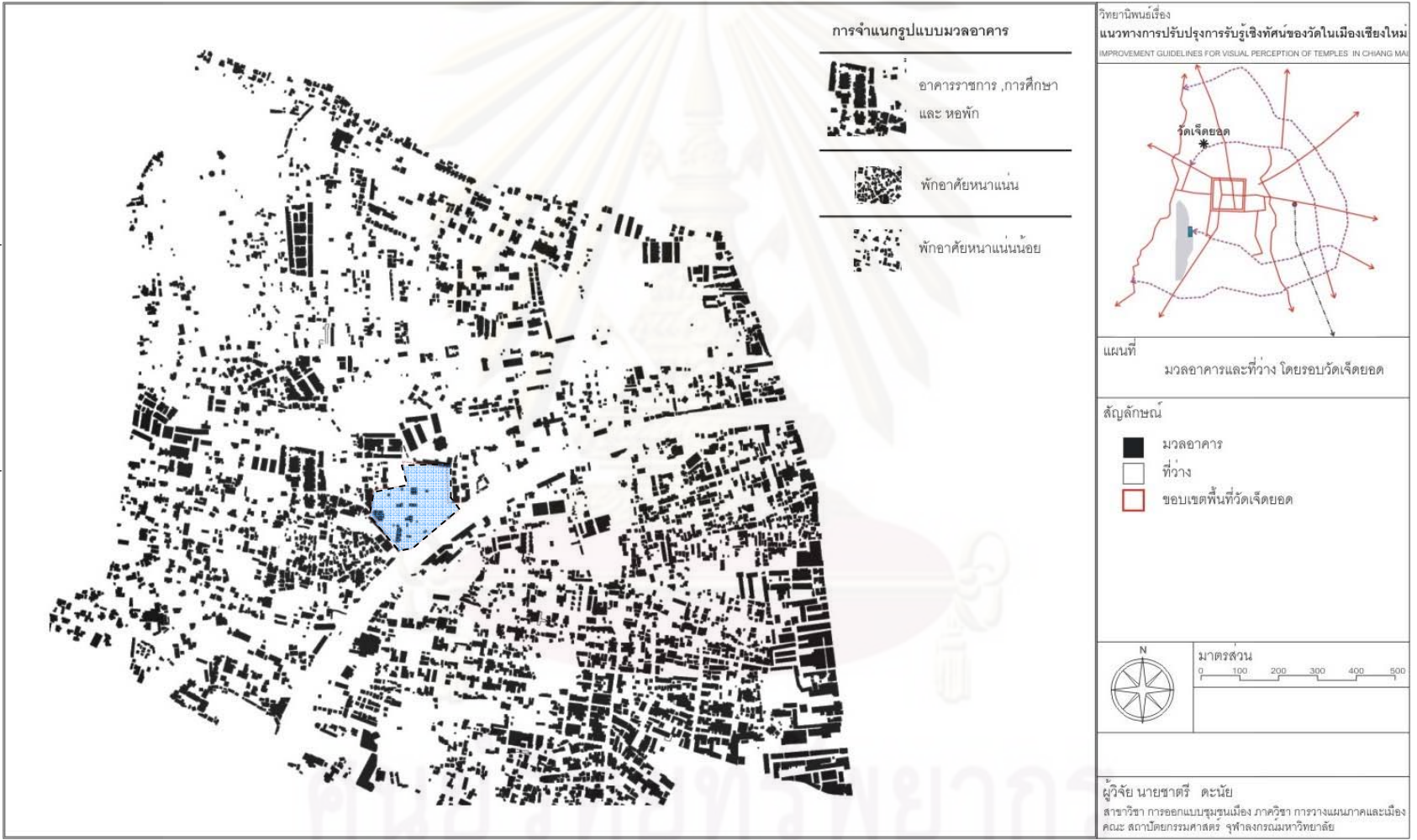
1. เขตสีเขียว	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
2. เขตสีส้ม	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
3. เขตสีแดง	ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
4. เขตสีม่วงอ่อน	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ
5. เขตสีเขียว	ที่ดินประเภทสวนพฤกษศาสตร์
6. เขตสีเขียวอ่อน	ที่ดินประเภทที่มิใช่เพื่อการบริการสุขภาพเชิงพาณิชย์
7. เขตสีเขียวเข้ม	ที่ดินประเภทสถานศึกษา
8. เขตสีน้ำตาลอ่อน	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นพิเศษ
9. เขตสีเทาอ่อน	ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
10. เขตสีน้ำเงิน	ที่ดินประเภทสถานราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
11. เขตสีชมพู	ที่ดินประเภทโครงการคมนาคมและขนส่ง

ภาพที่ 3.92 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2542
(ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง)

แผนที่ 3.35 แนวอาคารและที่ว่างโดยรอบวัดเจ็ดยอด
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

แผนที่ 3.36 รูปแบบการจัดอาคารและที่ว่างโดยรอบวัดเจ็ดยอด
(ที่มา : ผู้วิจัย , 2552)

3) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตา

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาจากเส้นทางการเข้าถึงวัดเจ็ดยอด ถนนเจ็ดยอด-ช่างเคียน และถนนซอยเจ็ดยอด พบว่า เริ่มเกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอดจากประตูทางเข้า ในระยะไม่เกิน 20 เมตร เนื่องจากลักษณะถนนมีขนาดแคบและคดเคี้ยว

ภาพที่ 3.93 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดเจ็ดยอดในถนนเจ็ดยอด-ช่างเคียน

(ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง)

ถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ พบว่า บริเวณดังกล่าว สามารถรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอดได้ดี ในระยะ 100 เมตร เนื่องจากมีพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ริมถนนด้านหน้าวัด อย่างไรก็ตาม มีการบดบังและอำพรางการรับรู้เชิงทัศน จากต้นไม้ใหญ่ภายในวัดบางส่วน

ภาพที่ 3.94 การสำรวจการรับรู้เชิงทัศนในระดับสายตาของวัดเจ็ดยอดในถนนชูปเปอร์ไฮเวย์

(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4) การวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอดโดยการระบุ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT ANALYSIS)

(1) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนจากแผนที่ในระดับสูง

การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. เส้นทางเข้าถึงจากชุมชน เป็นถนนสายย่อย มีลักษณะแคบแคบ	1.เส้นทางหลักในการเข้าถึงวัดเจ็ดยอด จากถนนวงแหวน ชูบเปอร์ไฮเวย์ มีบทบาท รองรับการสัญจรผ่านระดับเมือง 2.ถนนด้านหน้าวัดมีบทบาทรองรับการสัญจรผ่านและมีสามแยกเป็นจุดเชื่อมต่อไปยัง อ.วงแหวน	1.มีการใช้ความเร็วสูงในการเดินทาง ทำให้ลดโอกาสในการรับรู้เชิงทัศนของวัดลง	

ตารางที่ 3.41 การวิเคราะห์รูปแบบโครงข่ายการสัญจร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์รูปแบบมณฑลอาคารและพื้นที่ว่าง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
	1.มณฑลอาคารโดยรอบวัดกระจุกตัวอย่างหนาแน่น และมีอาคารสูงแทรกตัวอยู่ 2.บริเวณด้านหน้าวัด เป็นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ ตลอดทั้งแนว และภายในวัด รอบๆองค์เจดีย์ทำให้รับรู้เชิงทัศนได้โดยง่าย	1.สามารถใช้ที่โล่งว่าง ทำการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่ออำพรางวัดได้	1.มณฑลอาคารหนาแน่น ทำให้มีที่ว่างในการปรับปรุงภูมิทัศน์น้อยในเขตชุมชน

ตารางที่ 3.42 การวิเคราะห์ลักษณะมณฑลอาคารและพื้นที่ว่าง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. ระบบโครงข่ายที่ว่างสาธารณะในชุมชน มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงในระบบโครงข่ายในระดับต่ำ เหมาะสมกับวัดป่า	2. ระบบโครงข่ายที่ว่างสาธารณะบริเวณด้านหน้าวัด มีค่าระดับศักยภาพการมองเห็นและการเข้าถึงสูงมาก	1.โครงข่ายถนนเข้าถึงวัดมีแนวโน้มการใช้งานไม่มากนัก	1.โครงข่ายถนนเส้นหลักในการเข้าถึงวัด มีแนวโน้มการใช้งานสูงมาก

ตารางที่ 3.43 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึง (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
	1. อยู่ในเขตกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง 2. มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่แสดงถึงเขตชุมชน และถือครองโดยราชการและเอกชน		1. ความต้องการที่อยู่อาศัย ทำให้มีการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้นมากขึ้น 2. การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ทำให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงพาณิชย์กรรมมีอัตราเพิ่มมากขึ้น และอยู่ในระยะใกล้กับวัด

ตารางที่ 3.44 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่ดินและกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์อาคาร

จุดแข็ง (Strengths : S)	จุดอ่อน (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
	1. ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์อาคาร เพื่ออยู่อาศัย แสดงถึงเขตชุมชนใกล้กับวัดป่า	1. สามารถปรับปรุงภูมิทัศน์อาคารให้สอดคล้องกับวัดป่าได้	1. มีการใช้ประโยชน์อาคารพักอาศัยรวม ทำให้เพิ่มความหนาแน่นของประชากร และเพิ่มการใช้รถยนต์มากขึ้น

ตารางที่ 3.45 การวิเคราะห์สภาพประโยชน์การใช้ที่อาคาร (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

(2) การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตา

การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดอุโมงค์จากลำดับการเข้าถึง

จุดแข็งหรือจุดเด่น (Strengths : S)	จุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weaknesses : W)	โอกาส (Opportunities : O)	ภาวะคุกคาม (Threats: T)
1. สภาพแวดล้อมภายในวัด ปกคลุมด้วยต้นไม้ใหญ่ทั่วทั้งบริเวณ ทำให้บังการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจ็ดยอดในบางส่วนของถนนด้านหน้า 2. มีแนวต้นไม้ใหญ่และหนาแน่น บริเวณถนนวงแหวนตลอดแนว	1. กลุ่มชุมชนเมือง มีอาคารอยู่อย่างหนาแน่นครอบคลุมโดยรอบวัด	1. ยังคงหลงเหลือสภาพป่า ภายในวัดอยู่พอสมควร 2. สภาพแวดล้อมส่วนใหญ่ยังคงมีที่ว่าง และพืชพรรณธรรมชาติจำนวนมาก 3. มีที่ว่าง ที่สามารถปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดป่าได้	1. การขยายตัวของชุมชนล้อมรอบวัด ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดป่า 2. สภาพภูมิทัศน์แสดงถึงภูมิทัศน์ชุมชนมากกว่าภูมิทัศน์ธรรมชาติ

ตารางที่ 3.46 การวิเคราะห์การรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับสายตาของวัดเจ็ดยอด (ที่มา: จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย 2552)

4) สรุปประเด็นปัญหา และศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด

(1) ปัญหาของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกรรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.37)

- บทบาทของวัดเจ็ดยอดเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ซึ่งแต่เดิมเป็นวัดป่าแต่ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปเป็นวัดในเมือง

- ถนนเข้าถึงวัดเจ็ดยอด ได้แก่ ถนนซอยเจ็ดยอด มีบทบาทในการสัญจรผ่านและเป็นทางเข้าออกหลักในพื้นที่ เชื่อมต่อกับ ถนนชูปเปอร์ไฮเวย์มีบทบาทเป็นถนนวงแหวน ที่ตัดผ่านด้านหน้าวัด ซึ่งมีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง จึงเกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอดได้ชัดเจน

- มีการตั้งถิ่นฐานชุมชนอย่างหนาแน่น ใกล้ชิดรอบวัด รวมทั้งมีอาคารสูงแทรกตัวในพื้นที่

- ผังเมืองรวมเชียงใหม่กำหนดพื้นที่รอบวัด มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง

(2) ศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.37)

- สภาพป่าในพื้นที่วัดยังคงสมบูรณ์ ประกอบไปด้วยต้นไม้ใหญ่หนาแน่น อำนวยกรรับรู้เชิงทัศนได้ดี

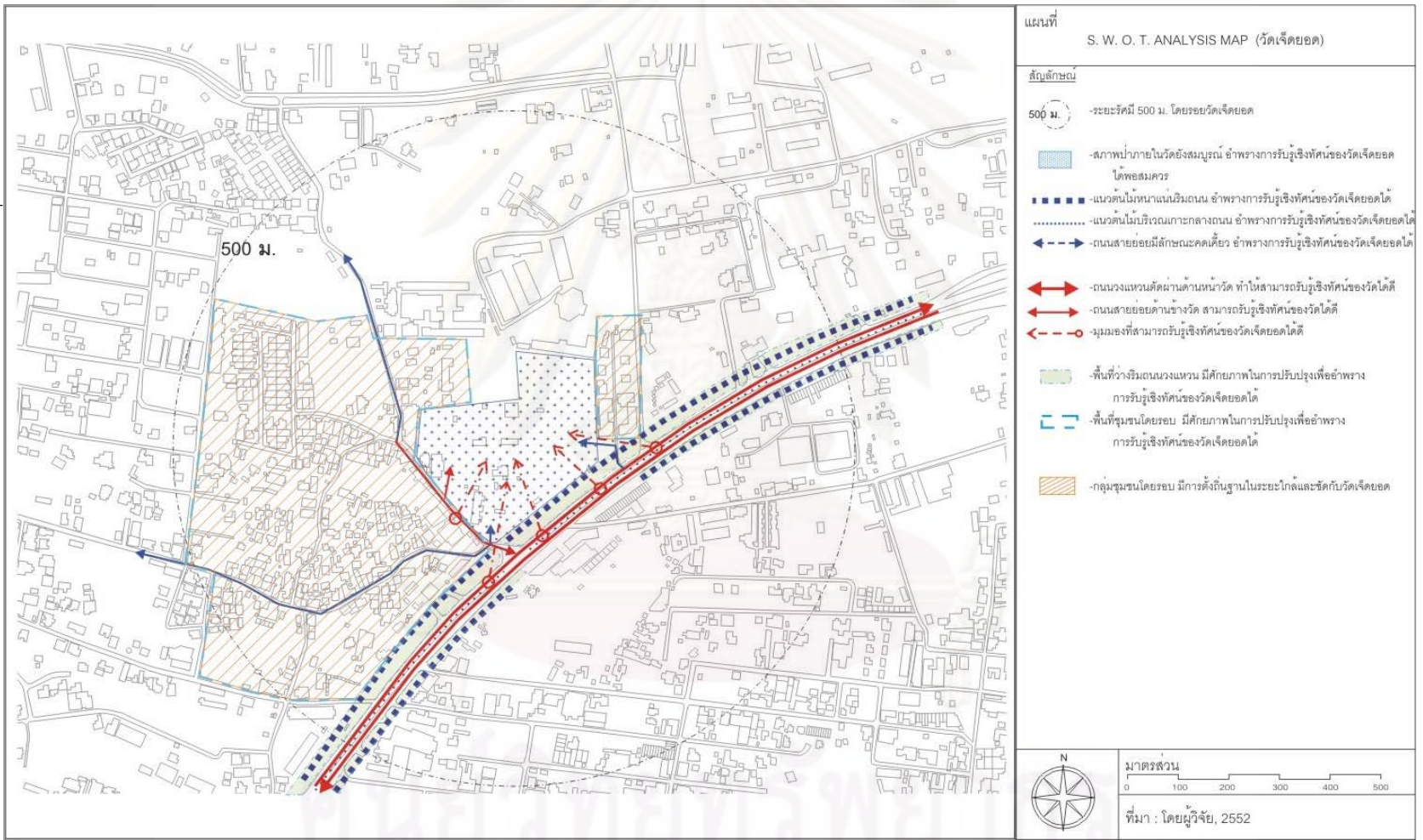
- พื้นที่ริมถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ ถูกเว้นเป็นที่โล่งว่างมีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นแนวยาวขนาดตามริมถนน มีศักยภาพในการปรับปรุงให้เป็นแนวกันสายตา บริเวณถนนวงแหวน

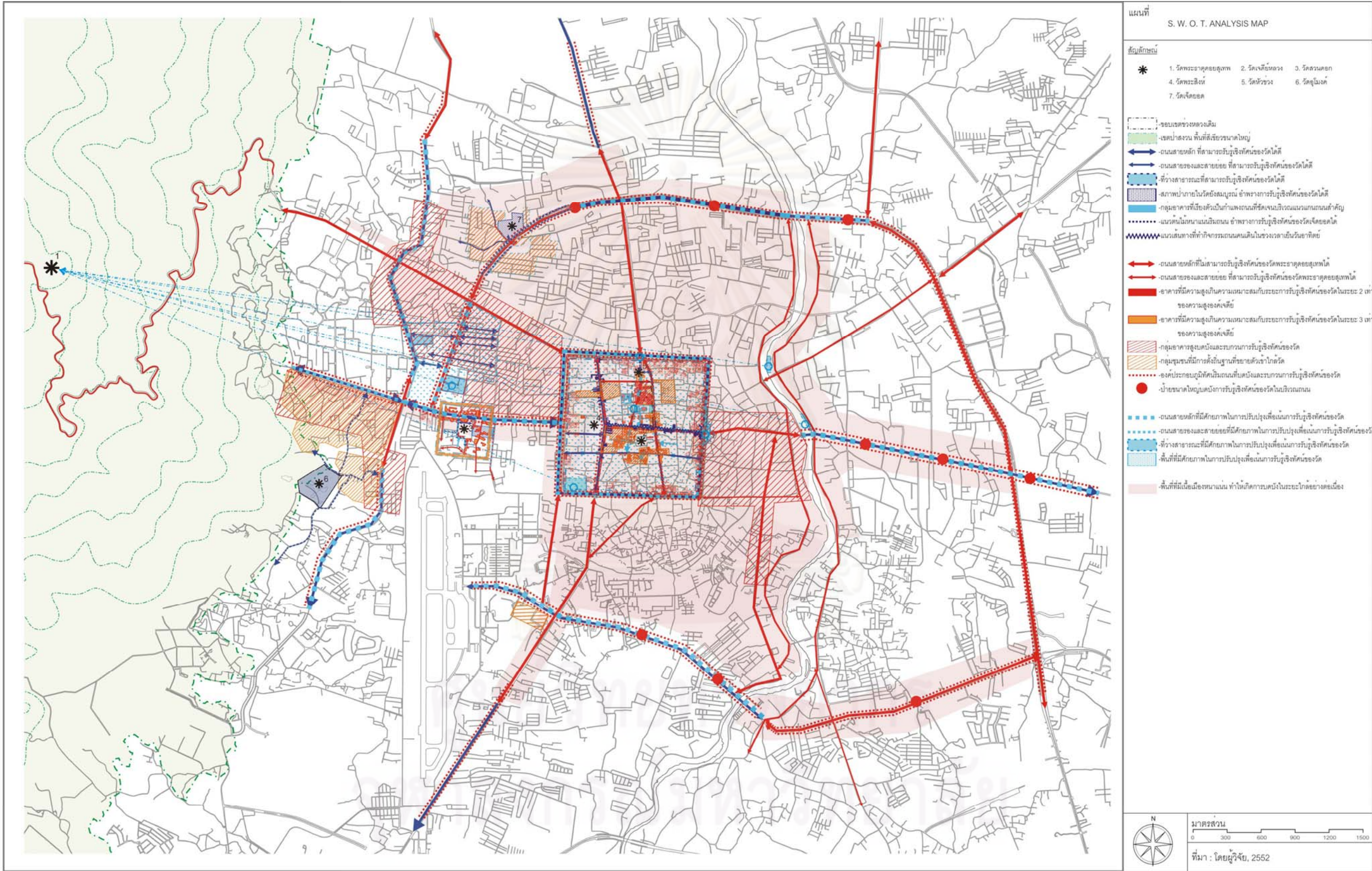
- โครงข่ายถนนมีลักษณะคดเคี้ยว เป็นถนนซอยย่อย ทำให้การรับรู้เชิงทัศนจากถนนดังกล่าวอยู่ในระยะใกล้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.37 สถาปัตยกรรมและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด
(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

แผนที่ 3.37 สรุปการวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพในการรับผู้เข้าถึงของวัดในเมืองเชียงใหม่ (ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

บทที่ 4

โปรแกรมการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่

จากการวิเคราะห์สภาพการรับรู้เชิงทัศนของวัดในปัจจุบัน และได้ระบุประเด็นปัญหาและศักยภาพของการรับรู้เชิงทัศนของวัดจากการวิเคราะห์ S.W.O.T ไปแล้วนั้น ประเด็นดังกล่าว ได้นำมาเป็นแนวคิดในการกำหนดโปรแกรมการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ที่เหมาะสมกับบริบททางกายภาพ ที่เปลี่ยนแปลงไปของเมือง เพื่อประโยชน์ในการประยุกต์ในงานวางผังและออกแบบการปรับปรุงโครงสร้างและองค์ประกอบด้านกายภาพของเมืองให้สะท้อนคตินิยมเชื่อดั้งเดิมให้มากที่สุด และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่ในปัจจุบันและอนาคต มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดกรณีศึกษา

สรุปเนื้อหาเกี่ยวกับการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัด โดยจำแนกตามวัดกรณีศึกษา จำนวน 7 วัด มีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 วัดพระธาตุคอกยสุเทพ มีลักษณะการรับรู้เชิงทัศนในมุมมองสูง และมีขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนในระดับเมือง ดังนั้น การเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดจากเส้นทางสายสำคัญ และในบริเวณย่านสำคัญ รวมทั้งที่ว่างสาธารณะต่างๆ ในเมือง จึงจะเหมาะสมกับสภาพของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันและอนาคต อันเนื่องมาจาก การเกิดอาคารสูงและสภาพมวลอาคารภายในเมืองมีความหนาแน่นมากขึ้น ทำให้บังและรบกวนการรับรู้เชิงทัศนของวัด ซึ่งสามารถใช้แนวทางการออกแบบชุมชนเมืองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุคอกยสุเทพได้ คือ 1) ในบริเวณเส้นทาง ใช้แนวทางการกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนน ประกอบด้วย การจัดระเบียบแนวอาคาร แนวต้นไม้ แนวเสาไฟฟ้า ป้ายต่างๆ 2) ในบริเวณที่ว่างสาธารณะต่างๆ กำหนดให้มีการควบคุมสภาพแวดล้อมเฉพาะบริเวณที่อยู่ในกรวยการมองจากจุดดังกล่าว ที่เหมาะสมกับองค์ประกอบในการมอง

4.1.2 วัดเจดีย์หลวง มีลักษณะการรับรู้เชิงทัศนจากพื้นที่โดยรอบ ในระดับเมือง ดังนั้น ควรเน้นการรับรู้เชิงทัศนจากเส้นทางการเข้าถึงและที่ว่างสาธารณะที่สำคัญจากพื้นที่โดยรอบวัด สามารถใช้แนวทางการออกแบบชุมชนเมืองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงได้ คือ 1) การเปิดมุมมองจากจุดสำคัญเหมาะสมกับการเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดในระยะใกล้ เนื่องจากถูกบังการรับรู้เชิงทัศนของวัดจากอาคารโดยรอบ 2) การเปิดช่องมอง ให้มีทิศทางตรงสู่องค์เจดีย์หลวง เพื่อเชื่อมต่อมุมมองจากถนนสายหลักโดยรอบวัด เนื่องจากโครงข่ายถนนไม่มีทิศทางและมุมมองตรงสู่เจดีย์หลวงโดยตรง 3) การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนน เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการรับรู้เชิงทัศนของวัดจากเส้นทางการเข้าถึง 4) การควบคุมความสูงเป็นรัศมีโดยรอบให้สอดคล้องกับระยะที่มอง และการควบคุมความสูงเฉพาะบริเวณในกรวยการมองจากที่ว่างสาธารณะต่างๆ

4.1.3 วัดสวนดอก มีลักษณะการรับรู้เชิงทัศนียภาพจากพื้นที่โดยรอบ ในระดับชุมชน ดังนั้น ควรเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพจากเส้นทางการเข้าถึงและที่ว่างสาธารณะจากพื้นที่โดยรอบวัดเช่นกัน สามารถใช้แนวทางการออกแบบชุมชนเมืองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดสวนดอกได้ คือ 1) การปรับปรุงโครงข่ายการสัญจร เพื่อเน้นขอบเขตของเวียงสวนดอกให้ชัดเจน และเชื่อมต่อทางสัญจรให้มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงวัดจากพื้นที่โดยรอบได้ดีมากขึ้น เนื่องจากโครงข่ายถนนไม่สอดคล้องกับการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดและยังมีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงจากพื้นที่โดยรอบในระดับต่ำ 2) การเปิดมุมมองในบริเวณด้านหน้าวัด เนื่องจาก ถูกบดบังจากอาคารที่เรียงตัวกันแน่นในบริเวณถนนสายหลัก และเปิดช่องมองจากจุดตัดการสัญจรที่สำคัญ และบริเวณพื้นที่ทางทิศตะวันออก ประกอบกับการเว้นระยะสภาพแวดล้อมบริเวณประตูโขงทางทิศตะวันออก เพื่อสร้างรูปทรงของที่ว่างให้มีคุณภาพ เน้นองค์ประกอบสำคัญของวัดให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพที่ชัดเจนมากขึ้น 3) การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนน เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดในเส้นทางที่เป็นช่องมองต่างๆ 4) การควบคุมความสูงจากพื้นที่โดยรอบให้สอดคล้องกับระยะที่มอง

4.1.4 วัดพระสิงห์ มีลักษณะการรับรู้เชิงทัศนียภาพในแนวแกนการเข้าถึง มีขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับชุมชน ดังนั้น ควรต้องกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพในแนวแกนถนนด้านหน้าวัด ประกอบด้วย การจัดระเบียบแนวอาคาร แนวต้นไม้ แนวเสาไฟฟ้า ป้ายต่างๆ เป็นต้น

4.1.5 วัดหัวขวง มีลักษณะการรับรู้เชิงทัศนียภาพที่โล่งว่าง มีขอบเขตการรับรู้เชิงทัศนียภาพในระดับชุมชน ดังนั้น ควรมีการเปิดมุมมอง และเปิดพื้นที่ทางทิศตะวันตกของวัดหัวขวงให้เป็นที่ยว่างสาธารณะ เพื่อสร้างให้เกิดการเชื่อมต่อวัดหัวขวงกับขวงหลวงปัจจุบัน

4.1.6 วัดอุโมงค์ มีลักษณะการรับรู้เชิงทัศนียภาพแบบอำพราง จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปว่าสภาพแวดล้อมโดยรอบวัดไม่ได้รับกวนคดียของวัดอรุณวาสี ซึ่งถือว่าเป็นกรณีตัวอย่างที่ดีสำหรับวัดป่าอื่นๆ

4.1.7 วัดเจ็ดยอด มีลักษณะการรับรู้เชิงทัศนียภาพแบบอำพราง ดังนั้น สามารถใช้แนวทางการออกแบบชุมชนเมืองเพื่ออำพรางการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดเจ็ดยอดได้ คือ 1) ปรับปรุงโครงข่ายการสัญจร โดยการปรับเปลี่ยนตำแหน่งจุดเชื่อมต่อถนนในพื้นที่กับถนนวงแหวนด้านหน้าวัด เนื่องจาก ตำแหน่งดังกล่าว มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง ทำหน้าที่เป็นทางเข้าออกหลักในพื้นที่ 2) กำหนดให้มีการอำพรางด้วยพืชพรรณธรรมชาติในบริเวณทางสัญจรต่างๆ และอาคารริมถนน

ตารางที่ 4.1 สรุปการกำหนดโปรแกรมในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดกรณีศึกษา ทั้ง 7 วัด (แผนที่ 4.1)

	ปรับปรุงโครงข่ายทางสัญจร	เปิดมุมมอง และเปิดช่องมอง	เว้นระยะสภาพแวดล้อม	กำหนดความชัดเจนกำแพงถนน	ควบคุมความสูงสภาพแวดล้อม	อำพรางการรับรู้เชิงทัศนียภาพ
วัดพระธาตุดอยสุเทพ						
วัดเจ็ดยอด						
วัดสวนดอก						
วัดพระสิงห์						
วัดหัวขวง						
วัดอุโมงค์						
วัดเจ็ดยอด						

(ที่มา : ผู้วิจัย, 2552)

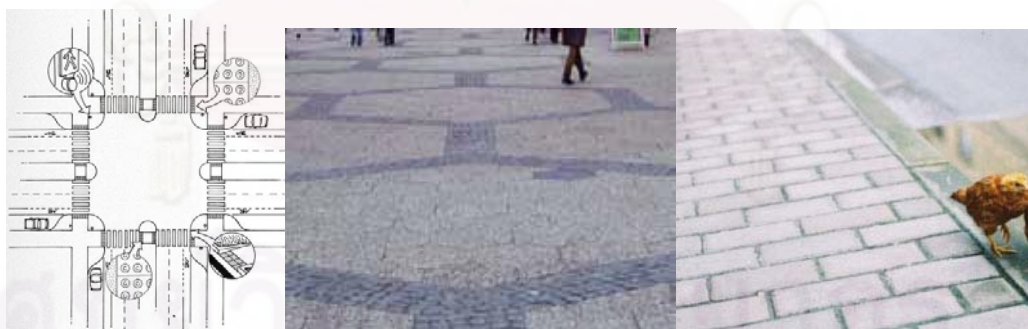
4.2 การกำหนดโปรแกรมในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่

4.2.1 การปรับปรุงโครงข่ายทางสัญจรเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่

1) การปรับปรุงโครงข่ายการสัญจรเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดศูนย์กลางเมือง เพื่อให้เกิดการเน้นขอบเขตของเวียง ให้สะท้อนวัดศูนย์กลางเมือง ได้แก่ บริเวณเวียงสวนดอก โดยการตัดถนนเพื่อเชื่อมการสัญจรและทางเดินเท้า การปรับปรุงแนวถนนเดิมให้เชื่อมต่อกันตามแนวคูน้ำคันดินเป็นผังรูปสี่เหลี่ยม โดยมีวัดสวนดอกเป็นศูนย์กลาง และให้สามารถเข้าถึงวัดได้จากหลากหลายทิศทาง ทั้งการเข้าถึงจากถนนและทางเดินเท้า ประกอบกับการปรับปรุงพื้นที่คูน้ำคันดินเดิมและพื้นที่ต่อเนื่องให้เป็นสวนสาธารณะแนวยาว (linear park) และพื้นที่นันทนาการของชุมชน โดยมีแนวต้นไม้ที่ต่อเนื่อง ในส่วนพื้นที่ที่ถูกจับจองก่อสร้างอาคารถาวรแล้ว ให้ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในพื้นที่ให้มีการปลูกต้นไม้เป็นแนวที่ต่อเนื่องกัน

2) การปรับปรุงโครงข่ายการสัญจรเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดหัวขวง เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อบริเวณวัดหัวขวงที่อยู่ส่วนบนกับช่วงหลวงที่อยู่ส่วนกลางของเวียงเชียงใหม่และเป็นการเพิ่มพื้นที่ช่วงหลวงให้มากขึ้น บริเวณถนนจางาน

3) การส่งเสริมการเดินในการเข้าถึงวัดให้มากขึ้น โดยการปรับปรุงเชื่อมต่อโครงข่ายการเดินเท้าให้ต่อเนื่อง การออกแบบทางคนเดิน (pedestrian mall) ขยายทางเดินเท้าริมถนนให้กว้างมากขึ้นเป็น 4 เมตร การสร้างร่มเงาให้กับผู้เดินเท้าโดยการสร้างหลังคาคลุมแนวทางเดินหรือแนวไม้ยืนต้นที่ต่อเนื่อง การเปลี่ยนสีและชนิดของวัสดุปูพื้นในบริเวณถนน จุดข้ามถนนและจุดตัดที่สำคัญ (ภาพที่ 4.1)

ภาพที่ 4.1 ตัวอย่างการส่งเสริมการเดินในการเข้าถึงวัดในเมืองเชียงใหม่

(ที่มา: <http://images.google.co.th>)

4.2.2 การเปิดมุมมองและช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่

1) การเปิดมุมมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดศูนย์กลางเมือง เพื่อให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์ไปสู่องค์ประกอบหรือมุมมองที่สำคัญของวัดศูนย์กลางเมือง ให้เป็นจุดหมายตาของพื้นที่ โดยการเปิดพื้นที่ให้เป็นลานพลาซ่า สวนสาธารณะ โดยส่งเสริมให้เป็นจุดถ่ายภาพ และรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว และช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดศูนย์กลางเมือง โดยการเปิดช่องทางคนเดินไปยังวัด เพื่อเกิดการรับรู้เส้นทางใน

การเข้าถึงวัดศูนย์กลางเมืองได้จากหลายทิศทาง ประกอบกับการควบคุมความหนาแน่นของมวลอาคารและที่ว่างให้มีช่องว่างระหว่างอาคาร และต้นไม้ ที่สามารถมองผ่านไปยังวัดศูนย์กลางเมืองได้อย่างต่อเนื่องในบริเวณรัศมี 2 เท่าของความสูงองค์เจดีย์ ได้แก่

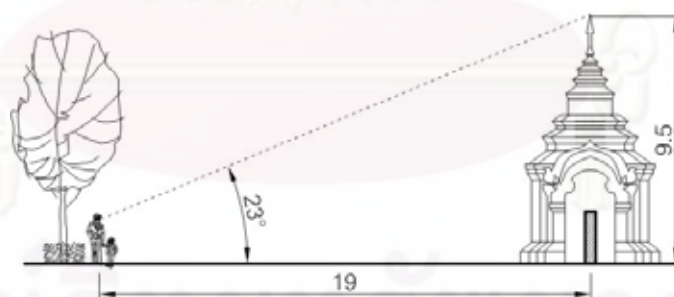
- กำหนดให้มีการเปิดมุมมองบริเวณสี่แยกกลางเวียง และบริเวณสี่แยกถนนราชมรรคา ให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง เปิดช่องทางคนเดิน (pedestrian mall) มุมมองหลักทั้ง 4 ทิศของวัดเจดีย์หลวงและบริเวณชวงหลวงและวัดสะดือเมืองไปยังวัดเจดีย์หลวง

- กำหนดให้มีการเปิดมุมมองด้านหน้าวัดสวนดอก โดยการปรับปรุงวางผังบริเวณด้านหน้าวัด และวางผังเพื่อเปิดช่องทางคนเดิน (pedestrian mall) บริเวณทิศตะวันออกของวัดสวนดอก ให้เกิดเป็นแกนเชื่อมต่อการรับรู้เชิงทัศนกับวัดเจดีย์หลวง ปรับปรุงวางผังอาคารใหม่ด้านทิศใต้ของวัด ให้มีช่องมองระหว่างอาคาร

2) การเปิดมุมมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดหัวข่วง เพื่อเปิดพื้นที่ด้านทิศใต้ของวัดหัวข่วงให้เป็นพื้นที่โล่ง (open space) เป็นการปรับปรุงพื้นที่ให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนจากพื้นที่โล่งตามคติการสร้างวัดหัวข่วง และเปิดพื้นที่ให้เชื่อมต่อกับชวงหลวงและเวียงแก้วเดิมด้วยที่ว่างสาธารณะรองรับกิจกรรมของเมือง

4.2.3 การเว้นระยะสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่

การเว้นระยะสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดศูนย์กลางเมือง เป็นการเว้นระยะสภาพแวดล้อมให้ห่างจากองค์ประกอบของวัดที่สร้างให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดโดยที่ว่างที่ถูกปิดล้อม การออกแบบที่เว้นว่างจึงคำนึงถึงสัดส่วนของที่ปิดล้อมที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบของวัด ได้แก่ การเว้นที่ว่างที่ถูกปิดล้อมบริเวณด้านหน้าซุ้มทิศตะวันออกของวัดสวนดอก มีระยะเว้นในอัตราส่วน 2 เท่าของความสูงของซุ้มประตูโขง (ภาพที่ 4.2)

ภาพที่ 4.2 รูปตัดการเว้นระยะด้านหน้าซุ้มประตูโขงหน้าวัดสวนดอก อัตราส่วน 1/2 (ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

4.2.4 การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่

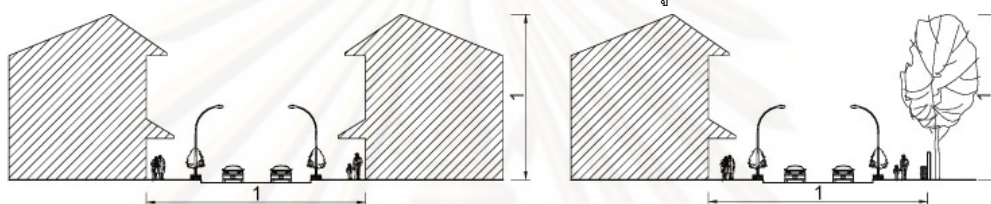
การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนน มีหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการกำหนด ประกอบไปด้วย

การกำหนดระยะสร้างชิด (build to line) มีหลักเกณฑ์ คือ ต้องให้เกิดความต่อเนื่องของแนวอาคาร โดยการเพิ่มเติมหรือต่อเติม หรือการแทรกอาคารบริเวณที่ว่างริมถนนและส่งเสริมกิจกรรมการค้าเพื่อสร้างสีสันบริเวณริมถนนเอื้อประโยชน์ต่อการเดินเท้า รวมทั้งการกำหนดสัดส่วนระหว่างความกว้างถนนกับความสูงอาคาร

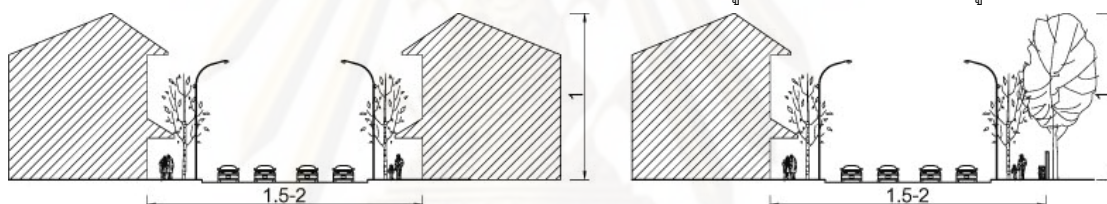
หรือส่วนฐานอาคาร (podium) ให้มีสัดส่วนเท่ากับ 1/1 ในบริเวณถนนภายในคูเมืองเชียงใหม่ (ภาพที่ 4.3) และ สัดส่วนเท่ากับ 1.5 หรือ 2/1 ในบริเวณถนนสายหลักนอกเขตคูเมือง (ภาพที่ 4.5) ส่วนบริเวณที่เป็นสถานที่ราชการ การศึกษา ศาสนสถาน ให้ใช้แนวต้นไม้กำหนดความชัดเจนของกำแพงถนน โดยควบคุมทรงพุ่มและความสูงให้มีสัดส่วนดังกล่าว (ภาพที่ 4.4-4.5)

ภาพที่ 4.3 การกำหนดระยะสร้างชิดและสัดส่วนความกว้างถนนกับความสูงอาคารบริเวณถนนซอยและทางคนเดิน

ภาพที่ 4.4 การกำหนดระยะสร้างชิดและสัดส่วนความกว้างถนนกับความสูงอาคารบริเวณถนนภายในคูเมือง

ภาพที่ 4.5 การกำหนดระยะสร้างชิดและสัดส่วนความกว้างถนนกับความสูงอาคารบริเวณถนนสายหลักนอกเขตคูเมือง

(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

การควบคุมองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมด้านหน้าอาคาร (building facade) ให้มีเส้นแนวที่ต่อเนื่อง ควบคุมรูปแบบอาคาร วัสดุ และสีสันทนของอาคารให้สอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่ ควบคุมแนวป้ายหรือส่วนยื่นอาคาร

การจัดระเบียบองค์ประกอบภูมิทัศน์ริมถนน ได้แก่ ควบคุมทรงพุ่มและขนาดของแนวต้นไม้ริมถนน ไม่ให้บังการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัด จัดเรียงแนวเสาไฟฟ้า ป้าย

โปรแกรมในการกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนน เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ มีรายละเอียดในการปรับปรุงดังนี้

1) การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุนครดอย ในบริเวณถนนสายหลักของเมืองเชียงใหม่ และถนนซอยต่างๆที่มีทิศทางสู่วัดพระธาตุนครดอย ได้แก่ บริเวณ ถ.สุเทพ ถนนในซอยนิมมานเหมินท์ ถ.เจริญเมือง ถ.ซุเปอร์ไฮเวย์ ถ.มหิดล

2) การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดศูนย์กลางเมือง ในบริเวณถนนหลักและทางคนเดิน เพื่อให้เกิดการรับรู้การเข้าถึงวัด

- วัดเจดีย์หลวง ได้แก่ ถ. ซ้ำงเผือก ถ.ห้วยแก้ว ถ.ท่าแพ ถ.ทิพย์เนตร ถ.วัวลาย
- วัดสวนดอก ได้แก่ ถ.สุเทพ บริเวณทางคนเดินแนวแกนทิศตะวันออก

3) การกำหนดความชัดเจนของกำแพงถนนเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดแกนเมือง ในแนวแกนถนนหลักของเมืองที่มุ่งตรงสู่วัด ได้แก่ ถ.ราชดำเนิน ส่วนถ.สามล้าน และถ.สิงหราช เป็นการจัดระเบียบภูมิทัศน์เพื่อเน้นการรับรู้เส้นทางเข้าถึงวัดพระสิงห์

4.2.5 การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่

เนื่องจากในปัจจุบันมีการก่อสร้างอาคารสูงจำนวนมาก ซึ่งเป็นการยากที่จะทำการรื้อถอน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงกำหนดเป็นมาตรการในการควบคุมความสูงของอาคารที่จะก่อสร้างในอนาคต และการปรับปรุงต้นไม้ใหญ่ในบางบริเวณซึ่งมีความสำคัญเท่านั้น

1) การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเฉพาะพื้นที่ย่อย เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุนนาคอย เพื่อควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อม อันได้แก่ สิ่งก่อสร้าง และต้นไม้ ไม้ให้บังบัง ชัดแย้งและรบกวนการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุนนาคอย ในบริเวณกรวยการมองเห็น (view cone) จากที่ว่างสาธารณะที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ โดยการกำหนดสถานที่สำคัญในเมืองเชียงใหม่จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ (1) ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ (2) ช่วงประตูท่าแพ (3) สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์และหอประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (4) สวน สาธารณะหนองบัวกาด (5) สวนข้างสะพานนวรรณ์ (6) พื้นที่สาธารณะริมน้ำใกล้วัดศรีโคง (7) ถนนคลองชลประทานเชิงดอยสุเทพ

ภาพที่ 4.6 บริเวณถนนคลองชลประทาน กาดเชิงดอย และย่านนิมมานเหมินท์ ควบคุมความสูงในระยะตั้งแต่ 10 องศาขึ้นไป

ภาพที่ 4.7 บริเวณกลางเวียงเชียงใหม่ ควบคุมความสูงในระยะตั้งแต่ 8 องศาขึ้นไป

ภาพที่ 4.8 บริเวณช่วงประตูท่าแพ ควบคุมความสูงในระยะตั้งแต่ 6 องศาขึ้นไป

ภาพที่ 4.9 บริเวณริมแม่น้ำปิงฝั่งตะวันตก ควบคุมความสูงในระยะตั้งแต่ 5 องศาขึ้นไป

(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

2) การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดศุนย์กลางเมือง เป็นการควบคุมความสูงของอาคารสิ่งก่อสร้างและต้นไม้เช่นกัน ไม่ให้บัง ขัดแย้งและรบกวนการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดศุนย์กลางเมือง จากการเส้นทางการเข้าถึง และพื้นที่โดยรอบ โดยการควบคุมความสูงสภาพแวดล้อมตามความเหมาะสมของระยะในการรับรู้เชิงทัศน์ ที่สอดคล้องกับความสูงขององค์เจดีย์ โดยกำหนดระยะ 2 เท่าของของความสูงองค์เจดีย์ ระยะ 3 เท่าขององค์เจดีย์ และ 4 เท่าขององค์เจดีย์ ได้แก่

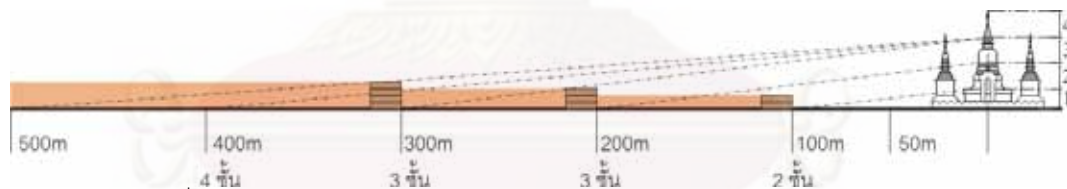
- ควบคุมสภาพแวดล้อมรอบวัดเจดีย์หลวง ในระยะ 2 เท่าของความสูงองค์เจดีย์ หรือประมาณ 160 เมตร กำหนดความสูงสภาพแวดล้อมไม่เกิน 7 เมตร หรืออาคาร 2 ชั้น ในระยะ 3 เท่าของความสูงองค์เจดีย์ หรือประมาณ 240 เมตร กำหนดความสูงสภาพแวดล้อมไม่เกิน 9 เมตร หรืออาคาร 3 ชั้น และ พื้นที่ในระยะ 200 เมตรจากคูเมืองเชียงใหม่ กำหนดความสูงสภาพแวดล้อมไม่เกิน 7 เมตร หรืออาคาร 2 ชั้น

ภาพที่ 4.10 รูปตัดแสดงระยะและองศาในการควบคุมความสูงสภาพแวดล้อมรอบวัดเจดีย์หลวง

(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

- ควบคุมสภาพแวดล้อมรอบวัดสวนดอก ในระยะ 2 เท่าของความสูงองค์เจดีย์ หรือประมาณ 100 เมตร กำหนดความสูงสภาพแวดล้อมไม่เกิน 7 เมตร หรืออาคาร 2 ชั้น ในระยะ 3 เท่าของความสูงองค์เจดีย์ หรือประมาณ 150 เมตร กำหนดความสูงสภาพแวดล้อมไม่เกิน 9 เมตร หรืออาคาร 3 ชั้น และในระยะ 6 เท่าของความสูงองค์เจดีย์ หรือประมาณ 300 เมตร กำหนดความสูงสภาพแวดล้อมไม่เกิน 12 เมตร หรืออาคาร 4 ชั้น

ภาพที่ 4.11 รูปตัดแสดงระยะและองศาในการควบคุมความสูงสภาพแวดล้อมรอบวัดสวนดอก

(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

4.2.6 การอำพรางการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดป่าในเมืองเชียงใหม่

1) การปรับปรุงโครงข่ายการสัญจรเพื่ออำพรางการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดป่า ที่มีรูปแบบการรับรู้เชิงทัศน์แบบอำพราง (obscuring visual approach) เพื่อเปลี่ยนบทบาทของถนนที่เข้าถึงวัดป่า ให้เป็นถนนที่ใช้ในการสัญจรเฉพาะคนในพื้นที่ และการตัดถนนและย้ายทางเข้าออกพื้นที่ให้ห่างจากวัดป่า เป็นการลดศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงให้ลดลง ได้แก่ ปรับปรุงโครงข่ายการสัญจรในบริเวณวัดเจ็ดยอดโดยการเปลี่ยนบทบาทถนนด้านหน้าวัดเจ็ดยอดให้เป็นถนนชอว์รองรับการเดินทางของคนเฉพาะชุมชนใกล้เคียง และเปลี่ยนตำแหน่งสามแยกที่มีบทบาทเป็นทางเข้าออก โดยตัดถนนต่อจากถนนที่ใช้สัญจรผ่านพื้นที่เดิมเชื่อมต่อกับถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ในตำแหน่งใหม่

2) การใช้พืชพรรณธรรมชาติประดับบัง อำพรางองค์ประกอบของวัดป่า ได้แก่ การปลูกต้นไม้ใหญ่ การปลูกต้นไม้เป็นแนวต่อเนื่องและหนาแน่น ในแนวถนนที่มีผู้ใช้จำนวนมากและจากชุมชน ได้แก่ กำหนดพื้นที่ริมถนนซูเปอร์ไฮเวย์ ให้เป็นพื้นที่ส่งเสริมสภาพแวดล้อม และปลูกต้นไม้ใหญ่บริเวณดังกล่าวอย่างหนาแน่นตลอดทั้งแนว

3) การปรับปรุงอาคารโดยรอบที่อยู่ระยะใกล้กับวัดป่า เพื่อให้อาคารสิ่งก่อสร้างกลมกลืนกับธรรมชาติ เพื่อสะท้อนคติของวัดป่าให้เด่นชัดขึ้น ได้แก่ กำหนดพื้นที่รอบวัดอุโมงค์และวัดเจ็ดยอด ในระยะรัศมี 500 เมตร ให้เป็นพื้นที่ส่งเสริมสภาพแวดล้อม และปรับปรุงอาคารและแนวรั้วให้สอดคล้องกับธรรมชาติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.3 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่

4.3.1 แนวคิดการสร้างโครงข่ายการรับรู้เชิงทัศน์ (visual network) ของวัดในเมืองเชียงใหม่

โดยการกำหนดเส้นทางหลักในเมืองเชียงใหม่ เพื่อเน้นการรับรู้การเข้าถึงวัดในโครงข่ายการสัญจรที่ต่อเนื่องกันในระบบเมืองเชียงใหม่ โดยทำการออกแบบปรับปรุงองค์ประกอบภูมิทัศน์ริมถนน ได้แก่ ปลูกแนวต้นไม้โดยใช้ชนิด สีของดอกและขนาดของพันธุ์ไม้เดียวกันตลอดทั้งแนวถนน และแตกต่างกันไปตามทิศทางการเข้าถึงแต่ละวัด เพื่อให้เกิดจินตภาพในการเดินทาง (แผนที่ 4.2)

ภาพที่ 4.12 ตัวอย่างการเลือกชนิดต้นไม้ เพื่อสร้างให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดจากเส้นทางการเข้าถึงวัด (ที่มา: <http://images.google.co.th>)

4.3.2 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 1

การออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในบริเวณที่ 1 ได้แก่ บริเวณย่านนิมมานเหมินท์ ประกอบด้วย ลานกาดเชิงดอย ถนนและชอยนิมมานเหมินท์ และศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การบริการ การบันเทิงของคนในเมืองและนักท่องเที่ยว จึงเสนอให้มีการออกแบบชุมชนเมืองในย่านดังกล่าว โดยมีแนวคิดให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์วัดพระธาตุดอยสุเทพ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับบทบาทของย่าน ได้แก่ (แผนที่ 4.3)

- การออกแบบปรับปรุงบริเวณถนนและชอยนิมมานเหมินท์ เสนอให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ริมถนน และปรับปรุงรูปแบบของอาคารและรูปแบบรั้ว รวมทั้งควบคุมสัดส่วนของที่ว่างให้สอดคล้องกัน การจัดระเบียบองค์ประกอบภูมิทัศน์ในถนนชอยให้เน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ การกำหนดให้ใช้วัสดุปูพื้นถนนที่มีลวดลาย

- การออกแบบปรับปรุงบริเวณกาดเชิงดอย เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นลานกว้าง มีการจัดงานและเทศกาลต่างๆ ซึ่งบริเวณดังกล่าวเชื่อมต่อกับถนนนิมมานเหมินท์ จึงเสนอให้เพิ่มทางเท้าที่มีความกว้างเพื่อเชื่อมต่อระหว่างถนนนิมมานเหมินท์กับกาดเชิงดอย ปรับปรุงวงเวียนให้เป็นลานน้ำพุ และสวนสาธารณะ

เพื่อเป็นจุดถ่ายภาพ รองรับกิจกรรมนันทนาการ และพักผ่อนหย่อนใจ อีกทั้งเป็นการสร้างชีวิตชีวา และเพิ่มกิจกรรมในบริเวณดังกล่าว ให้มีการใช้งานตลอดทั้งปี

- การออกแบบปรับปรุงบริเวณศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสวนพระศรีนครินทร์ ซึ่งเป็นสวนสาธารณะที่ให้บริการในชุมชนทางด้านตะวันตกของเมือง และเป็นสถานที่จัดงานแสดงต่างๆ รวมทั้งประกอบกิจกรรมของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงเสนอให้เพิ่มลานเอนกประสงค์และเป็นจุดถ่ายภาพ ที่ต่อเนื่องไปยังฝั่งตรงข้าม เพื่อสร้างให้เกิดการเชื่อมต่อพื้นที่จากภายในและภายนอก และมีมุมมองกว้าง (panorama) ซึ่งถือว่าเป็นบริเวณที่มีการรับรู้เชิงทัศนียภาพของพระธาตุดอยสุเทพได้ดีที่สุดในเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งมีจัดองค์ประกอบภูมิทัศน์เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดพระธาตุดอยสุเทพ เช่น การวางประติมากรรมตรงกลางลาน กำหนดวัสดุและลายพื้น แนวต้นไม้ แนวเสาไฟฟ้าสองสว่าง เป็นต้น พื้นที่ดังกล่าวจะสอดคล้องกับกิจกรรมที่จัดในศูนย์ประชุม และเชื่อมโยงกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากยานนิมมานเหมินท์

4.3.3 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 2

การออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดในบริเวณที่ 2 ได้แก่ บริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำปิง ได้แก่ บริเวณท่าเรือหน้าวัดศรีโขง และบริเวณสะพานนวรรัตน์ ซึ่งเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในเมือง และเป็นที่ยึดกิจกรรมระดับเมือง ได้แก่ งานลอยกระทง วันสงกรานต์ โดยมีนักท่องเที่ยวมาใช้พื้นที่จำนวนมาก จึงเสนอให้มีการออกแบบชุมชนเมืองในบริเวณดังกล่าว โดยมีแนวคิดให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพของพระธาตุดอยสุเทพ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับบทบาทของพื้นที่ (แผนที่ 4.4)

- บริเวณท่าเรือหน้าวัดศรีโขง ต่อเนื่องถึงสะพานนครพิงค์ เสนอให้มีจุดชมวิวกว้างและถ่ายภาพ ริมแม่น้ำปิงฝั่งท่าเรือ โดยอาศัยช่องมองบริเวณกุฏิศิษย์ขาว ซึ่งมีศักยภาพที่สามารถนำมาออกแบบปรับปรุงเพื่อเน้นให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพของพระธาตุดอยสุเทพได้ โดยมีทางเดินริมน้ำต่อเนื่องจากสะพานนครพิงค์ถึงท่าเรือหน้าวัดศรีโขง

- บริเวณสะพานนวรรัตน์และสวนสาธารณะ ปรับปรุงให้เป็นจุดชมวิวกว้าง ให้สามารถรับรู้เชิงทัศนียภาพของพระธาตุดอยสุเทพได้จากสะพานนวรรัตน์ และสวนสาธารณะด้านข้าง โดย ออกแบบลานโล่ง หน้าอาคารห้วมุม บริเวณสี่แยกหัวสะพานนวรรัตน์ และกำหนดลายพื้นเน้นให้สามารถเดินเท้าได้สะดวก

อย่างไรก็ตาม พื้นที่ริมแม่น้ำปิง มีการกำหนดความสูงอาคารไว้ ไม่เกิน 12 เมตร แต่ยังมี ความจำเป็นที่เสนอให้มีการปรับปรุงอาคารและพืชพรรณตามแนวแม่น้ำปิงบริเวณตั้งแต่จวนผู้ว่าราชการจังหวัด เชียงใหม่จนถึงตลาด.....ให้มีความสูงที่สอดคล้องกัน

4.3.4 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 3

การออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนียภาพของวัดในบริเวณที่ 3 เป็นการออกแบบชุมชนเมืองที่ผสมผสานแนวคิดให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนียภาพที่สะท้อนคติการสร้างวัด 3 ลักษณะ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน ซึ่งประกอบด้วย วัดเจดีย์หลวง วัดพระสิงห์ และวัดหัวขวง นอกจากนั้น ที่ตั้งของวัดทั้งสามอยู่บริเวณเดียวกัน คือ ภายในเขตกำแพงเมืองชั้นใน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเมืองเก่า โดยมีบทบาททั้งทางด้านการศึกษา ศูนย์ราชการ และการท่องเที่ยว

ดังนั้น แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดตามคติความเชื่อ จึงจะต้องสอดคล้องกับบทบาทของพื้นที่ดังกล่าวประกอบกัน ได้แก่ (แผนที่ 4.5)

1) การออกแบบปรับปรุงบริเวณวัดเจดีย์หลวงและพื้นที่ต่อเนื่อง ประกอบด้วย

- การบูรณะองค์เจดีย์หลวง ให้มีความสมบูรณ์และกลับมามีความสูงเท่าเดิม เพื่อฟื้นฟูจิตวิญญาณศูนย์กลางเมืองให้กลับคืนมาอย่างในอดีต จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นนั้น พบว่า ในปัจจุบันเป็นการยากที่จะบูรณะองค์เจดีย์หลวงให้มีความสมบูรณ์เช่นเดิม อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวคิดในพื้นที่ที่มีความสูงองค์เจดีย์หลวง เพื่อให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงได้จากพื้นที่โดยรอบไว้ 3 แนวคิดคือ แนวคิดแรก เป็นการคาดหวังถึงความเจริญทางด้านเทคโนโลยีในการบูรณะโบราณสถานในอนาคต ที่จะสามารถบูรณะองค์เจดีย์หลวงให้กลับสมบูรณ์ดังเดิมได้ แนวคิดที่สอง เป็นการใช้นวัตกรรมสร้างภาพจากเส้นโครงรูปร่างรูปทรงขององค์เจดีย์ โดยการประดับเส้นดวงไฟหรือเส้นสีเพื่อให้เกิดเป็นเส้นโครงร่างขององค์เจดีย์หลวงขึ้น ส่วนแนวคิดที่สาม เป็นการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ที่เรียกว่า โฮโลแกรม (holograms) หรือการฉายแสงเลเซอร์ เพื่อเป็นภาพองค์เจดีย์หลวงในช่วงเวลาที่มีกิจกรรมที่สำคัญในเมือง เนื่องจากการใช้พลังงานจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวเป็นเพียงความคาดหวังถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในอนาคต เพื่อช่วยให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงตามคติความเชื่อเดิมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในงานวิจัยนี้จะใช้แนวคิดแรกเป็นหลัก

- บริเวณสี่แยกกลางเวียง เป็นจุดตัดของทางสัญจรที่สำคัญมาแต่อดีต ในบริเวณดังกล่าว สามารถเกิดการรับรู้เชิงทัศนได้ทั้งวัดเจดีย์หลวงและวัดพระสิงห์ อีกทั้งเป็นที่ตั้งของหอพระมิ่งขวัญและคุ้มเจ้าเมืองเก่าแก่ซึ่งในปัจจุบันถูกทิ้งร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์ ทำให้จุดดังกล่าวมีศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดและด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง โดยมีแนวคิดในการเปิดพื้นที่บริเวณคุ้มเจ้าเมืองเก่าให้เป็นที่ตั้งสาธารณะ เนื่องจากมีมุมมองที่ดี และปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคารให้เกิดประโยชน์ทางการค้าเพื่อสร้างชีวิตชีวาให้กับพื้นที่ ประกอบกับการรื้อถอนอาคารภายในวัดเจดีย์หลวง ที่บดบังจากมุมมองในบริเวณดังกล่าวข้างต้น และการปรับปรุงรูปแบบรั้วด้านหน้าวัด โดยให้สอดคล้องกับรูปแบบรั้ววัดพันเตา (ภาพที่)

- การสร้างโครงข่ายการเดินเท้าในการเข้าถึงวัดเจดีย์หลวงจากพื้นที่โดยรอบ คือ อยู่ในรัศมีประมาณ 400 เมตร โดยการเปิดเส้นทางเดินเท้าให้มีการเชื่อมต่อจากโครงข่ายทางเดินเท้าเดิม และให้มีทิศทางตรงสู่วัดเจดีย์หลวง ได้แก่ เชื่อมต่อจากบริเวณช่วงหลวง วัดสะดือเมืองและถนนราชดำเนิน ทางทิศเหนือ เชื่อมต่อจากถนนราชภาคนิยเป็นการเข้าถึงจากชุมชน และนักท่องเที่ยว ทางทิศตะวันออก เชื่อมต่อจากถนนราชมรรคา เชื่อมต่อจากถนนสามล้าน เป็นการเข้าถึงจากชุมชนทางทิศตะวันตก ประกอบกับการออกแบบภูมิทัศน์เพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง และส่งเสริมกิจกรรมการค้าที่ต่อเนื่องในเส้นทางดังกล่าวด้วย

2) การออกแบบปรับปรุงบริเวณประตูท่าแพ เพื่อสะท้อนจินตภาพอย่างในอดีต ที่เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวงในการเดินทางจากถนนท่าแพสูงบริเวณช่วงประตูท่าแพ (หน้าเมือง) โดยเสนอให้มีจุดถ่ายภาพ และออกแบบภูมิทัศน์ที่เน้นมุมมองสู่วัดเจดีย์หลวง ประกอบกับการควบคุมความสูงอาคารในบริเวณด้านหลังประตูท่าแพ ให้เป็นช่องมอง โดยกำหนดความสูงอาคารไว้ที่ 6 เมตร หรือ 2 ชั้น

3) การออกแบบปรับปรุงบริเวณสวนสาธารณะกลางเมือง เพื่อสร้างการเชื่อมต่อวัดหัวขวงเวียงแก้ว และช่วงหลวงเข้าด้วยกัน รวมทั้งเป็นการเปิดพื้นที่เพื่อสร้างการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุอุยสุเทพ

จากพื้นที่สาธารณะกลางเมืองด้วย นอกจากนี้ ยังกำหนดบทบาทของสวนสาธารณะดังกล่าวให้ส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ในอดีต โดยคำนึงถึงการใช้งานของ คนในเมือง นักศึกษาจากสถาบันการศึกษา โดยรอบ และนักท่องเที่ยว การกำหนดกิจกรรมในพื้นที่ ได้แก่ (1) กิจกรรมนันทนาการ ประกอบด้วย ลานพลาซ่า สำหรับทำกิจกรรมกลางแจ้ง จุดถ่ายภาพซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อการรับรู้เชิงทัศนด้วย (2) กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ มีการจัดพื้นที่สวนสาธารณะและเส้นทางเดินเท้า จุดนั่งพัก และศูนย์บริการ (service area) ได้แก่ ศูนย์บริการการท่องเที่ยว ร้านค้า ร้านกาแฟ ร้านขายของที่ระลึก โดยคาดการณ์ว่าจะมีผู้ใช้จำนวนมาก

4) การออกแบบปรับปรุงบริเวณช่วงพญาเม็งราย ซึ่งประกอบด้วย ช่วงเมืองในปัจจุบัน (ลานโล่ง) อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ และวัดสะตือเมือง ซึ่งเป็นบริเวณที่ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และศูนย์กลางกิจกรรมระดับเมือง มีรายละเอียดในการปรับปรุง ได้แก่ การรีโนเวตล้อมรั้วออกเพื่อให้เชื่อมต่อกับสวนสาธารณะให้เป็นพื้นที่เดียวกัน โดยให้เชื่อมต่อทางเดินทั้งภายนอกอาคารและภายในอาคาร นอกจากนี้ ยังสร้างการเชื่อมต่อทางคนเดิน เพื่อให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนและการเข้าถึงวัดเจดีย์หลวงกับบริเวณดังกล่าวอีกด้วย

5) การออกแบบปรับปรุงบริเวณถนนราชดำเนิน เป็นถนนแกนมุ่งตรงสู่วัดพระสิงห์ มีการขยายทางเท้าเป็น 4 เมตร และสามารถเดินเชื่อมต่อกันอย่างสะดวก ประกอบกับการต่อเติมและปรับปรุงรูปแบบด้านหน้าอาคารให้เป็นแนวที่ต่อเนื่องกัน ส่วนบริเวณด้านหน้าของสถานที่ราชการและศาสนสถาน ให้ปลูกต้นไม้เป็นแนวต่อเนื่องกับอาคาร ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงอาคารให้มีความสูงที่ต่อเนื่องกัน โดยควบคุมรูปแบบของอาคารและองค์ประกอบภูมิทัศน์ให้เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ ประกอบกับการส่งเสริมกิจกรรมการค้าที่ต่อเนื่อง

6) การออกแบบปรับปรุงบริเวณหนองบวหาด เนื่องจากเป็นสวนสาธารณะที่อยู่บริเวณกลางเมือง เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในเมือง และมีการจัดกิจกรรมตามเทศกาลต่างๆ และมีศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุอุโมงค์และวัดเจดีย์หลวงในพื้นที่เดียวกัน การออกแบบปรับปรุงจึงเป็นการเปิดมุมมอง และจัดองค์ประกอบภูมิทัศน์เพื่อนำการรับรู้เชิงทัศนของวัดทั้ง 2 เพื่อส่งเสริมคุณค่าของพื้นที่

4.3.5 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 4

การออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในบริเวณที่ 4 เป็นการออกแบบชุมชนเมืองที่มีแนวคิดให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนที่สะท้อนคติการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง ได้แก่ วัดสวนดอก (แผนที่ 4.6)

- การออกแบบปรับปรุงบริเวณด้านหน้าวัดสวนดอก เสนอให้มีการวางผังใหม่ ให้มีการจัดองค์ประกอบของที่ว่างด้านหน้าวัดให้อยู่ตรงกลาง โดยมีการวางอาคารไว้ด้านข้าง และออกแบบองค์ประกอบภูมิทัศน์และทางเดินมุ่งสู่ขุมประตู่ของวัดสวนดอก กำหนดลานโล่งด้านหน้าวัดให้เป็นสวนสาธารณะ รองรับกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และกิจกรรมกลางแจ้ง

- การออกแบบปรับปรุงบริเวณพื้นที่ทางทิศด้านนอกของวัดสวนดอก เนื่องจากเป็นทางเข้าหลักในอดีต จึงเสนอให้มีการปรับปรุงวางผังใหม่ โดยตัดทางคนเดินมุ่งตรงจากลานจอดรถโรงพยาบาลมหาราชเชียงใหม่ ไปจนถึงขุมประตู่ของวัดสวนดอก และเชื่อมต่อทางเดินไปยังถนนสุเทพ และยกระดับทางข้ามให้มีการ

เดินเท้าที่สะดวกและต่อเนื่อง ประกอบกับวางผังอาคารตามแนวทางคนเดินดังกล่าว ให้เป็นย่านการค้าริมทางเดินที่ต่อเนื่องจนถึงวัดสวนดอก

- การออกแบบปรับปรุงบริเวณจุดตัดการสัญจรหลัก เปิดช่องมองเพื่อเน้นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดสวนดอก จากสามแยกถนนสายหลัก ใน 2 บริเวณ โดยการวางผังใหม่ และกำหนดความสูงอาคารไม่เกิน 2 ชั้น
- การออกแบบปรับปรุงบริเวณอาคารภายในวัดสวนดอก โดยเสนอให้มีการวางผังใหม่ ให้มีช่องว่างที่ทำให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์จากชุมชนได้ชัดเจน ประกอบกับการปรับปรุงแนวถนนให้ตรงไปสู่ซุ้มประตูโขงทางทิศใต้ รวมทั้งควบคุมต้นไม้ไม่ให้มีการบดบัง
- การออกแบบปรับปรุงตามแนวคูน้ำคันดินเวียงสวนดอก โดยเสนอให้มีการตัดถนนตลอดแนวคูน้ำคันดิน เพื่อเปิดพื้นที่ให้สามารถเข้าถึงได้โดยรอบเวียงสวนดอก และเชื่อมต่อทางเดินเท้าจากถนนดังกล่าวให้มีการเข้าถึงวัดสวนดอกจากชุมชนได้สะดวกมากขึ้น ประกอบกับเวนคืนพื้นที่เพื่อฟื้นฟูสภาพของคูน้ำคันดินเวียงสวนดอกให้มากที่สุด พัฒนาปรับปรุงพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นสวนสาธารณะริมถนน ให้บริการสำหรับชุมชน

4.3.6 แนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 5

การออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดในบริเวณที่ 5 เป็นการออกแบบชุมชนเมืองที่มีแนวคิดให้เกิดการรับรู้เชิงทัศน์ที่สะท้อนคติการสร้างวัดป่า ได้แก่ วัดเจ็ดยอด โดยมีแนวคิดหลักในการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ดังนี้ (แผนที่ 4.7)

แนวคิดเมืองในป่า (city in forest) เป็นแนวคิดหลักในการปรับปรุงชุมชนโดยรอบวัดป่า ให้มีสภาพแวดล้อมที่กลมกลืนกับธรรมชาติเพื่ออำพรางการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดเจ็ดยอด ประกอบด้วย

- พื้นที่สีเขียวริมเส้นทางสัญจร (green ways) เป็นพื้นที่สีเขียวที่อยู่ในแนวเส้นทางสัญจรสาธารณะซึ่งมีบทบาททั้งการเสริมสร้างคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อม ช่วยกรองมลพิษ เขม่าควัน ฝุ่นละออง และเสริมสร้างภูมิทัศน์ให้สวยงาม ร่มรื่น ได้แก่ พื้นที่ตามแนวถนน เกาะกลางถนน ริมทางเดิน แนวถอยร่น แนวทางดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่ออำพรางการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดป่าในบริเวณทางสัญจรที่มีการจราจรหนาแน่นหรือบริเวณริมถนนสายหลักของเมือง ได้แก่ ถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ และถนนริมวัดเจ็ดยอด

ภาพที่ 4.13 แนวคิดพื้นที่สีเขียวริมเส้นทางสัญจร (green way) (ที่มา: <http://images.google.co.th>)

- รั้วต้นไม้ เป็นการปลูกต้นไม้เป็นแนวรั้ว หรือการตกแต่งรั้วด้วยต้นไม้ แทนการ
สร้างกำแพงอิฐหรือปูนซีเมนต์ เพื่อให้เกิดความกลมกลืนกับธรรมชาติบริเวณถนนภายในชุมชน

ภาพที่ 4.14 รูปแบบรั้วต้นไม้
(ที่มา: <http://images.google.co.th>)

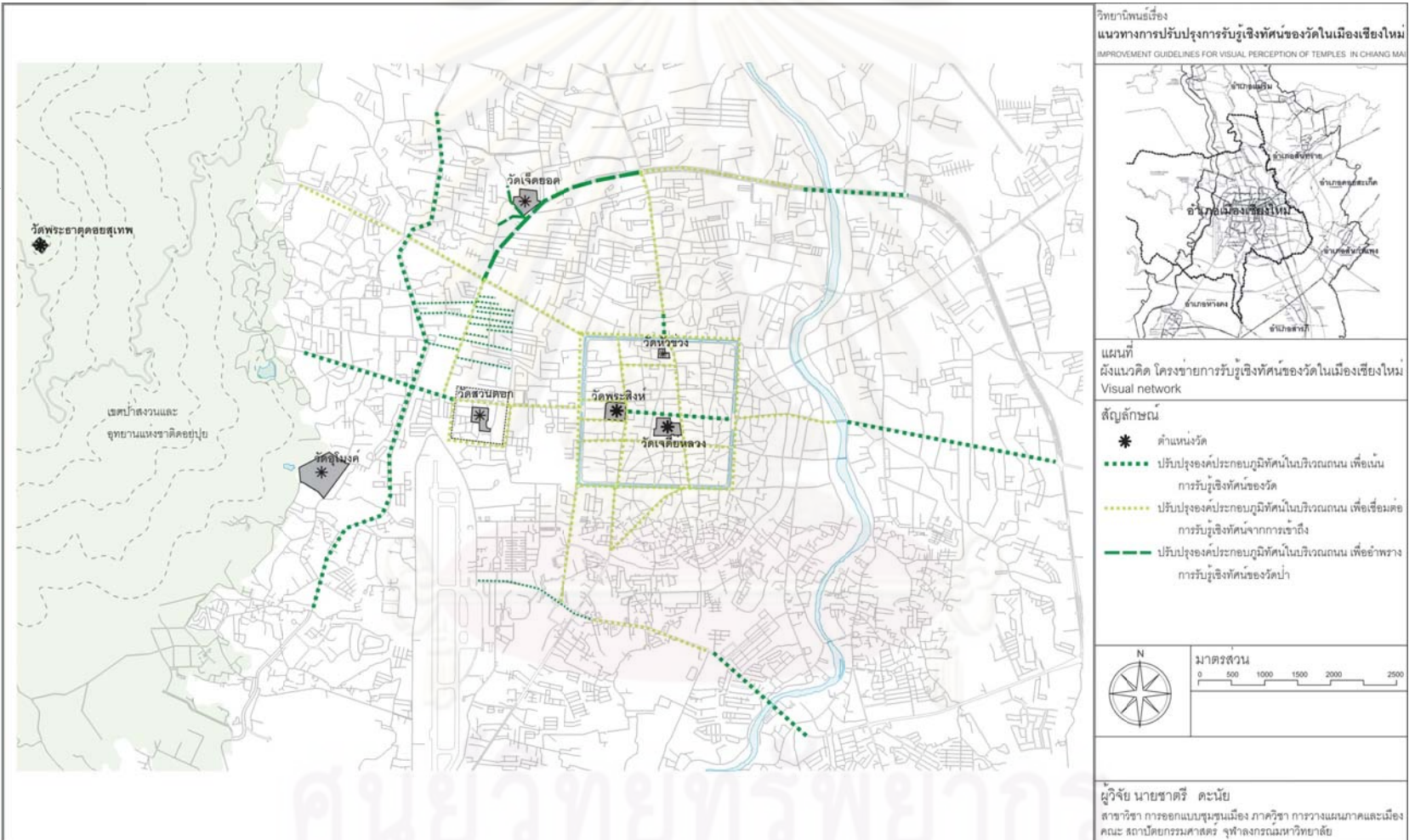
- สวนแนวตั้ง (vertical garden) หรือผนังสีเขียว (green wall) เป็นการปลูกต้นไม้
บนเปลือกอาคาร เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับเมืองที่มีพื้นที่จำกัด ในขณะที่เดียวกันการปลูกต้นไม้บนเปลือกอาคาร
ก็เป็นการอำพรางอาคาร โดยเฉพาะอาคารขนาดใหญ่ให้กลมกลืนกับธรรมชาติได้อีกทางด้วย

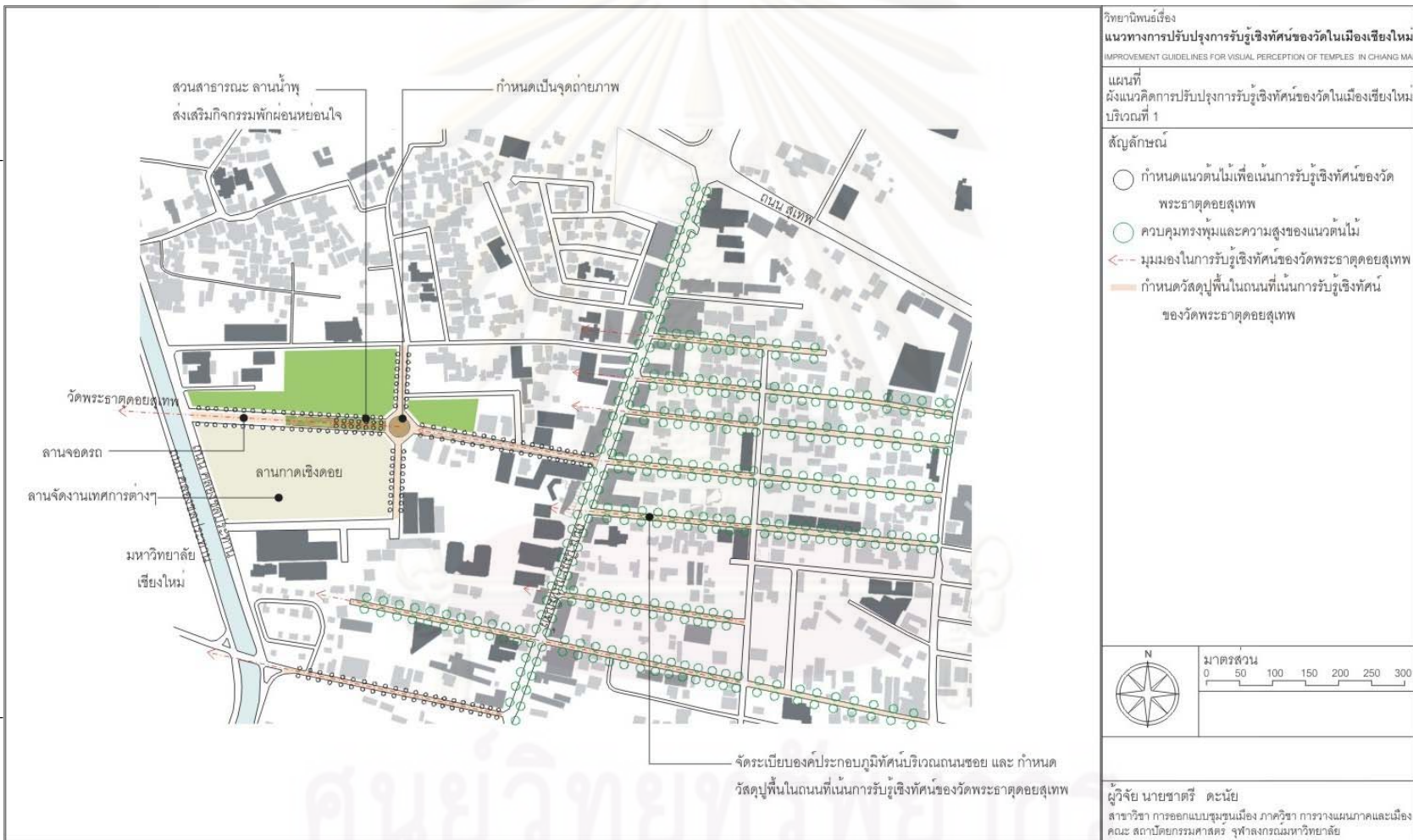
ภาพที่ 4.15 รูปแบบสวนแนวตั้ง (vertical garden) หรือผนังสีเขียว (green wall)
(ที่มา: <http://images.google.co.th>)

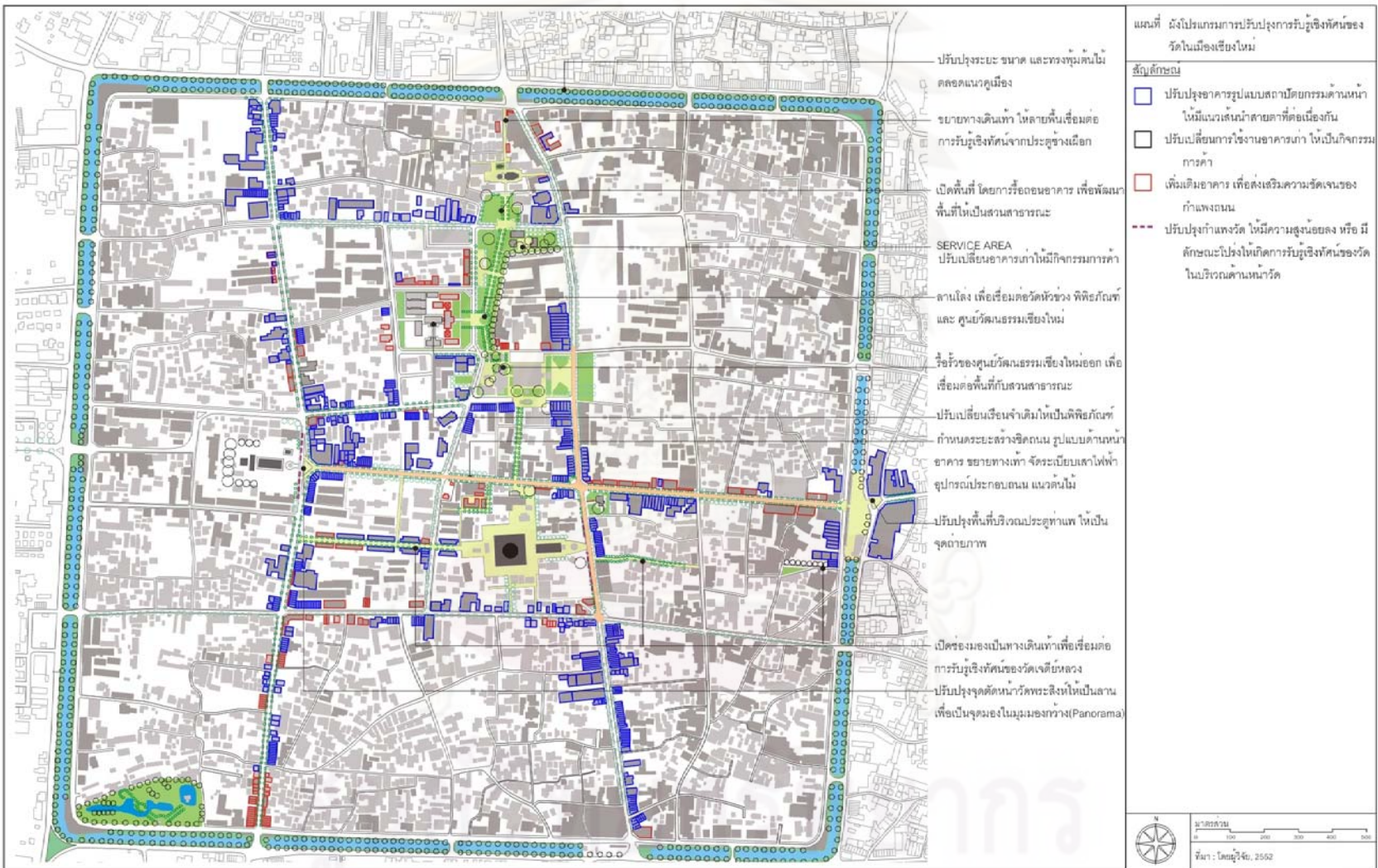
ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 4.2 แนวคิดการสร้างโครงข่ายการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

แผนที่ 4.3 ผังแนวคิดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 1
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

แผนที่ 4.4 ผังแนวคิดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณพื้นที่ 3 (ที่มา: โดมูจัน, 2552)

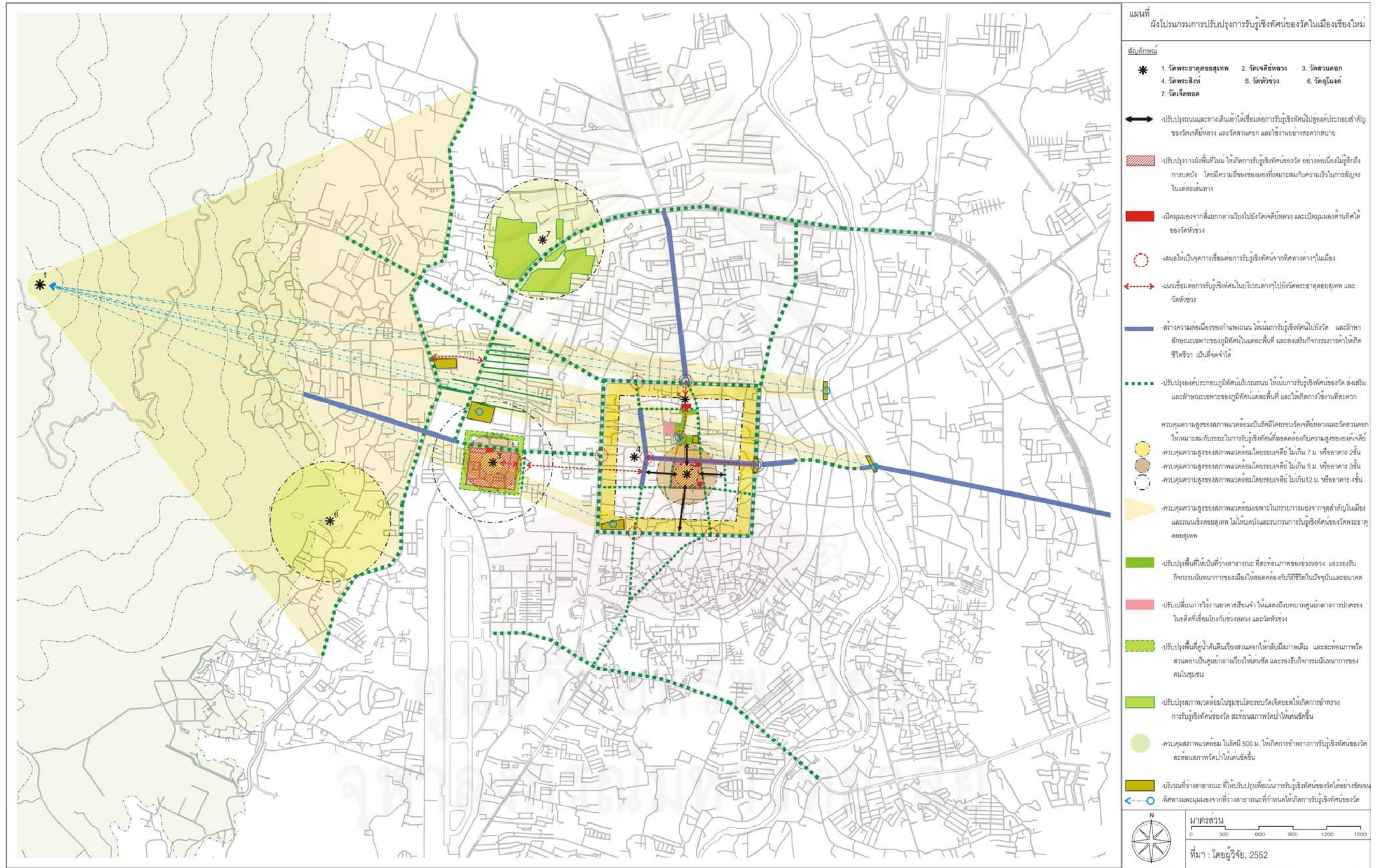

แผนที่ 4.5 ผังแนวคิดการปรับปรุงการรับผู้แจ้งเหตุในเบื้องต้นในเชียงใหม่ บริเวณที่ 4 (ที่มา: คู่มือ, 2552)

แผนที่ 4.6 ผังแนวคิดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 5
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

แผนที่ 4.7 สรุปการวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพในการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ (ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

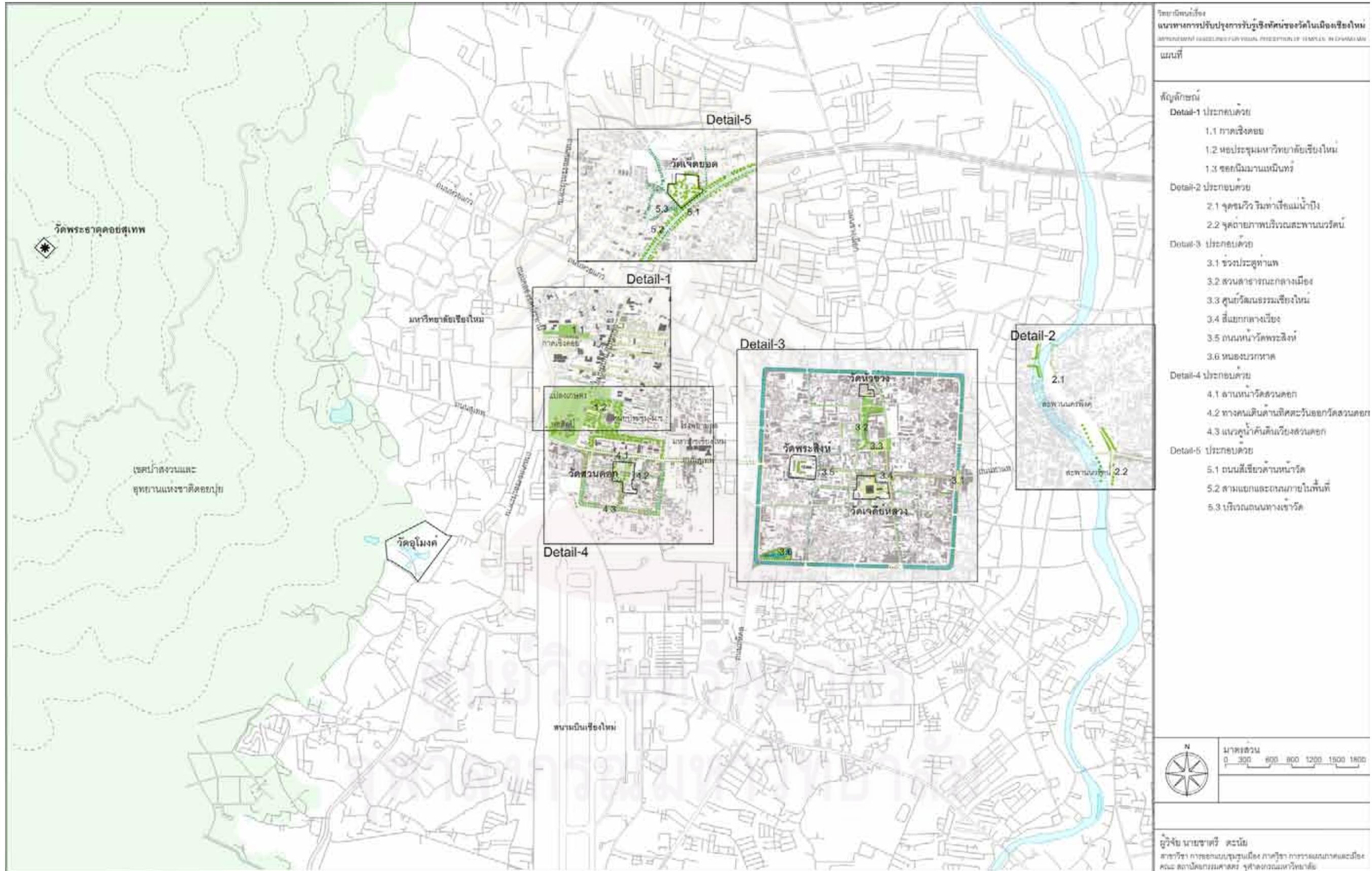
บทที่ 5

ผังการออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่

- 5.1 ผังแม่บทการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่
- 5.2 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 1
- 5.3 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 2
- 5.4 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 3
- 5.5 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 4
- 5.6 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 5

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ ผังแม่บทการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ (ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

5.2 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 1

ผังรายละเอียดนี้ เป็นการเสนอแนวคิดในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาย่านเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยได้คัดเลือก ย่านนิมมานเหมินท์ เพื่อเป็นกรณีตัวอย่าง

ภาพที่ 5.1 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 1

(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.2 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณกาดเชิงดอย

(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.3 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณถนนซอยนิมมานเหมินท์ (ส่วนที่เป็นย่านการค้า)
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.4 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณถนนซอยนิมมานเหมินท์ (ส่วนที่เป็นย่านพักอาศัย)
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.5 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณถนนนสเทพ (หลังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 5.6 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.7 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.8 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.3 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 2
การออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในบริเวณที่ 2 ได้แก่ บริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำปิง ได้แก่ บริเวณท่าเรือหน้าวัดศรีโฆง และบริเวณสะพานนวรัตน์

ภาพที่ 5.9 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 2
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

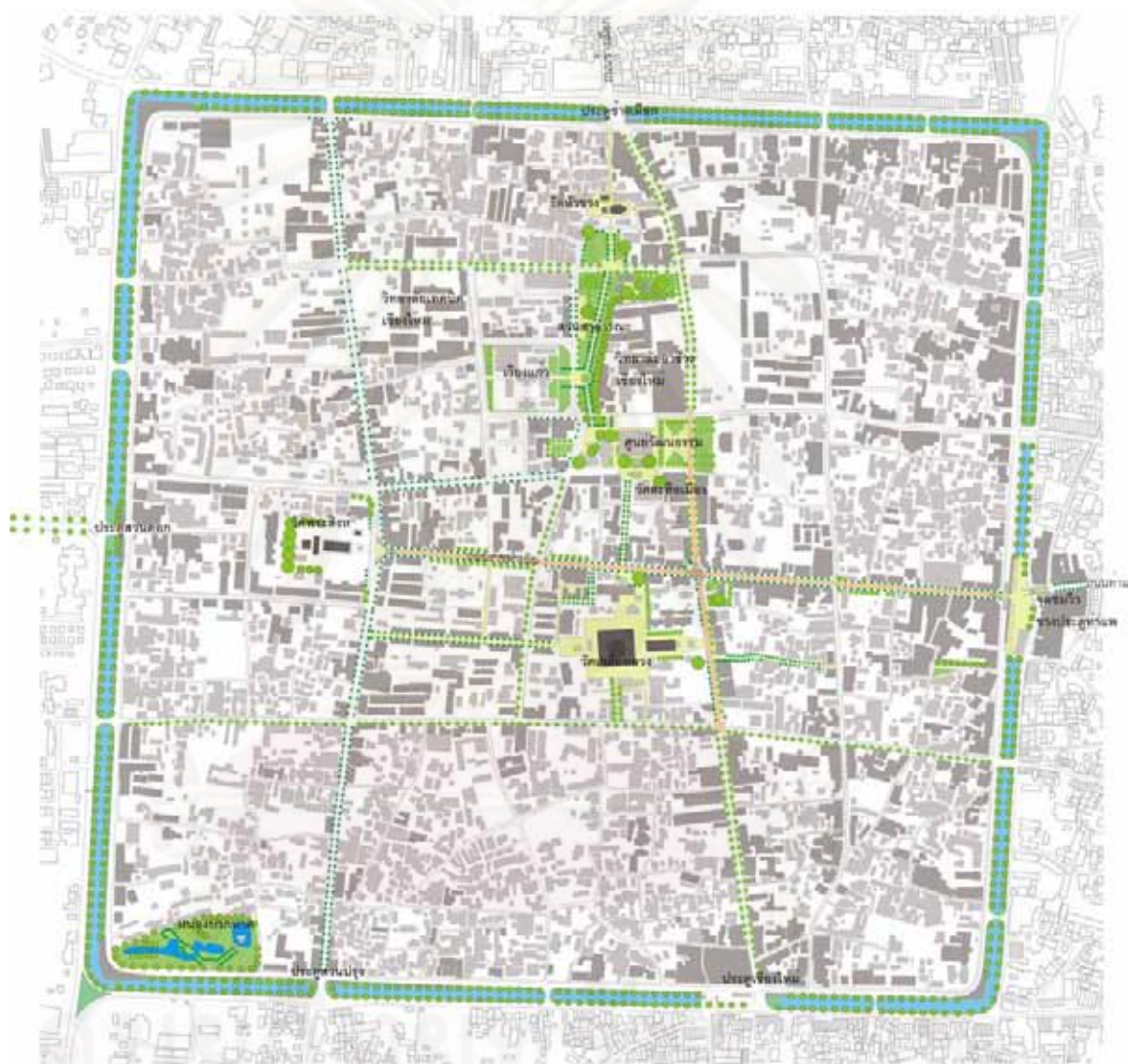
ภาพที่ 5.10 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณจุดชมวิวกู่ไล่สะพานนครพิงค์
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.11 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ บริเวณจุดชมวิวกู่ไล่สะพานนวัตน์
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

5.4 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 3

การออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในบริเวณที่ 3 เป็นการออกแบบชุมชนเมืองที่ผสมผสานแนวคิดให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนที่สะท้อนคติการสร้างวัด 3 รูปแบบให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน ประกอบด้วยวัด เจดีย์หลวง วัดพระสิงห์ และวัดหัวข่วง

ภาพที่ 5.12 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 3

(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.13 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัด บริเวณที่ 3
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.14 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง บริเวณประตูท่าแพ
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 5.15 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัด บริเวณสี่แยกกลางเวียง (ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.16 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง บริเวณสี่แยกกลางเวียง (ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.17 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัด บริเวณสี่แยกกลางเวียง (ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.18 การปรับปรุงการรับผู้เข้าถึงที่ศูนย์ของวัดพระสิงห์ บริเวณถนนราชดำเนิน
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.19 การปรับปรุงการรับผู้เข้าถึงที่ศูนย์ของวัดพระสิงห์ บริเวณหน้าวัดพระสิงห์
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.20 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดหัวข่วง บริเวณสวนสาธารณะกลางเมือง
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.21 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดหัวข่วง บริเวณสวนสาธารณะกลางเมือง
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.22 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจดีย์หลวง บริเวณสวนสาธารณะกลางเมือง
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.23 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดพระธาตุคอกยสุเทพ บริเวณสวนสาธารณะกลางเมือง
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

5.5 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 4

การออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในบริเวณที่4 เป็นการออกแบบชุมชนเมืองที่มีแนวคิดให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนที่สะท้อนคติการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง ได้แก่ วัดสวนดอก

ภาพที่ 5.24 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 4
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.25 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก บริเวณเวียงสวนดอก
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.23 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดสวนดอก บริเวณสวนสาธารณะด้านหน้าวัด
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.24 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดสวนดอก บริเวณด้านหน้าวัด
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.25 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดสวนดอก บริเวณทางคนเดิน ทิศตะวันออก
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.26 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดเจดีย์หลวง บริเวณทางคนเดินทางทิศตะวันออก
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.6 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 5

การออกแบบปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในบริเวณที่5-6 เป็นการออกแบบชุมชนเมืองที่มีแนวคิดให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนที่สะท้อนคติการสร้างวัดป่า ได้แก่ วัดเจ็ดยอด

ภาพที่ 5.27 ผังรายละเอียดการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ 5
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.28 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดเจ็ดยอด บริเวณถนนข้างวัดเจ็ดยอด
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ภาพที่ 5.29 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนศาสตร์ของวัดเจ็ดยอด บริเวณถนนซอยภายในชุมชน (ถนนช่างเคียน-เจ็ดยอด)
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2552)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่

จากการศึกษาในรายละเอียดทั้งหมดในงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่า วัดในเมืองเชียงใหม่ ล้วนแล้วแต่มี วิวัฒนาการ และถูกสืบสานวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆ มาอย่างต่อเนื่องกว่า 700 ปี ผลจากการศึกษา ทำให้ทราบว่า นอกจากวัดสำคัญในเมืองเชียงใหม่ จะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทางสังคมของเมือง แล้ว ยังมีความสำคัญในเชิงสัญลักษณ์ของคติความเชื่อ ที่ถูกกำหนดให้เป็นองค์ประกอบสำคัญในผังเมืองสมัย อดีตกอีกด้วย รวมทั้งคิดการสร้างวัดดังกล่าว ยังมีเจตนาให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดจากผู้คนในเมือง เกิดจินต ภาพและภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งการรับรู้เชิงทัศนของวัดจากคตินิยามในการสร้างวัดได้ 5 ลักษณะ เงื่อนไขเชิงกายภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การรับรู้เชิงทัศนของวัดเป็นรากฐานทางสังคม ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญมาแต่อดีต

ผลจากการสำรวจสภาพการรับรู้เชิงทัศนของวัดกรณีศึกษา จำนวน 7 วัด พบปัญหาต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ อันมาจากแนวคิดการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ที่ไม่ได้คำนึงถึงรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะการรับรู้เชิงทัศนของวัดตามคติความเชื่อในอดีต กล่าวคือ การพัฒนาโครงข่ายทางสัญจร และการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองเชียงใหม่ไม่สอดคล้องกับการรับรู้เชิงทัศนของวัด ส่งผลให้รูปแบบมวลอาคารและระบบที่ว่างไม่เอื้อให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนที่มีลักษณะตามคติความเชื่อ ได้แก่ ความหนาแน่นของมวลอาคารที่เพิ่มขึ้น การเรียงตัวติดกันเป็นแนวยาวริมทางสัญจร ขนาดของมวลอาคารที่มีขนาดใหญ่มากขึ้น และการสร้างอาคารสูง ในขณะที่มีที่ว่างในเมืองน้อยลง ทำให้ขอบเขตของพื้นที่สนามทัศน์ไม่กว้างไกล นอกจากนี้ ยังขาดมาตรการในการรักษามุมมองสำคัญของเมืองเพื่อนั้นลักษณะการรับรู้เชิงทัศนของวัดดังกล่าวข้างต้น ส่วนมาตรการทางกฎหมายที่มีในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องและไม่สามารถนำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้จริง

อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงตามสภาพทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน เป็นการยากที่จะสามารถปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดตามคติความเชื่อได้อย่างในอดีตอย่างครบถ้วนทั้งหมด ดังนั้น ผลจากการศึกษาในรายละเอียดข้างต้น จึงนำมาประยุกต์เป็นแนวทางในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดในเมืองเชียงใหม่ตามคตินิยามในการสร้างให้มากที่สุด และในมุมมองจากบริเวณสำคัญต่างๆในเมือง เพื่อให้วัดกลับมาเป็นองค์ประกอบของจินตภาพเมืองอย่างในอดีต และเอื้อประโยชน์ในการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน โดยสรุปสาระสำคัญเพื่อเสนอแนะได้ดังนี้คือ

6.1.1 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดจากคตินิยมในการสร้างพระธาตุบนดอย

ผลจากการศึกษา วัดพระธาตุดอยสุเทพ ซึ่งเป็นวัดกรณีศึกษาจากคตินิยมในการสร้างพระธาตุบนดอย โดยมีลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนของวัดในมุมมองสูง (high elevation visual approach) สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดประเภทดังกล่าว ได้คือ

1) การเน้นการรับรู้เชิงทัศนในเส้นทางที่มีทิศทางตรงไปยังวัดพระธาตุดอยสุเทพ สำคัญคือ การสร้างคุณภาพของที่ว่างประเภทถนน โดยคำนึงถึงสัดส่วนของความกว้างถนนและความสูงของอาคารที่เหมาะสม และจัดระเบียบองค์ประกอบภูมิทัศน์บริเวณถนน

2) การเน้นการรับรู้เชิงทัศนจากที่ว่างสาธารณะที่สำคัญในเมือง สำคัญคือ การควบคุมความสูงสภาพแวดล้อมในบริเวณกรวยการมองเห็น (view cone) ให้สอดคล้องกับองศาในมุมมองในจุดต่างๆ โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมาย และข้อกำหนดผังเมืองในการกำหนดความสูงของสภาพแวดล้อมในพื้นที่เฉพาะ

6.1.2 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดจากคตินิยมในการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง

ผลจากการศึกษา วัดเจดีย์หลวง และวัดสวนดอก ซึ่งเป็นวัดกรณีศึกษาจากคตินิยมในการสร้างวัดศูนย์กลางเมือง โดยมีลักษณะของการรับรู้เชิงทัศนจากพื้นที่โดยรอบ (focal visual approach) สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศนของวัดประเภทดังกล่าว ได้คือ

1) การควบคุมความสูงของสภาพแวดล้อมในลักษณะเป็นรัศมีโดยรอบวัด สำคัญคือ การคำนึงถึงความเหมาะสมของความสูงของสภาพแวดล้อม ตามสัดส่วนความสูงขององค์เจดีย์กับระยะในการรับรู้เชิงทัศน โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายและข้อกำหนดผังเมืองในการกำหนดความสูงของสภาพแวดล้อมในพื้นที่เฉพาะ

2) การเน้นการรับรู้เชิงทัศนของวัดจากเส้นทางสัญจรโดยรอบวัด สำคัญคือ การสร้างระบบโครงข่ายการสัญจรให้เชื่อมต่อโดยรอบพื้นที่และเส้นทาง การเข้าถึงวัด ตัวอย่างเช่น การตัดถนนและทางเดินรอบคูเมืองเชียงใหม่ หรือการตัดถนนรอบแนวคูน้ำคันดินเวียงสวนดอก ทำให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดได้จากถนน (พื้นที่สาธารณะ) โดยรอบ และเป็นการเน้นความเป็นวัดศูนย์กลางที่ชัดเจนมากขึ้น และการเชื่อมต่อทางสัญจรให้มีทิศทางมุ่งตรงไปยังองค์ประกอบสำคัญของวัด

3) การเน้นการรับรู้เชิงทัศนจากที่ว่างสาธารณะที่สำคัญในพื้นที่โดยรอบวัด สำคัญคือ การเปิดมุมมองโดยลานโล่ง และการเปิดช่องมองโดยทางสัญจรจากที่ว่างสาธารณะ

4) การเน้นการรับรู้เชิงทัศนในระยะใกล้ สำคัญคือ การสร้างการรับรู้เชิงทัศนของวัดในระยะใกล้ในกรณีที่มีมวลอาคารการปิดล้อมวัดอย่างหนาแน่น ได้แก่ การเปิดมุมมองโดยลานโล่ง การเปิดช่องทางเดินเพื่อเพิ่มศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึง รวมทั้ง การควบคุมช่องว่างระหว่างอาคารริมทางสัญจรในการเข้าถึงวัดในระยะใกล้ โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายและข้อกำหนดผังเมืองในการกำหนดอัตราส่วนพื้นที่ว่างต่อพื้นที่อาคารรวม (Open Space Ratio หรือOSR) และอัตราส่วนพื้นที่อาคารชั้นล่างปกคลุมดินต่อพื้นที่ดิน (Building Coverage Ratio หรือBCR) ที่เหมาะสม เพื่อเอื้อให้เกิดการรับรู้เชิงทัศนของวัดอย่างต่อเนื่อง

6.1.3 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดจากคตินิยมในการสร้างวัดแกนเมือง

ผลจากการศึกษา วัดพระสิงห์ ซึ่งเป็นวัดกรณีศึกษาจากคตินิยมในการสร้างวัดแกนเมือง เมือง โดยมีลักษณะของการรับรู้เชิงทัศน์จากแนวแกนการเข้าถึง (axial visual approach) สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดประเภทดังกล่าว สาระสำคัญคือ

- 1) การสร้างคุณภาพของที่ว่างในแนวแกนถนน ได้แก่ การกำหนดระยะสร้างชิด (build to line) พิจารณาควบคู่กับสัดส่วนของความกว้างถนนและความสูงอาคาร หรือฐานอาคาร
- 2) การจัดระเบียบองค์ประกอบริมถนนให้หน้าสายตาไปยังวัดที่อยู่ปลายถนน ได้แก่ การจัดระเบียบรูปด้านหน้าอาคารริมถนน (street facade) องค์ประกอบภูมิทัศน์ในบริเวณถนน

6.1.4 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดจากคตินิยมในการสร้างวัดหัววง

ผลจากการศึกษา วัดหัววง ซึ่งเป็นวัดกรณีศึกษาจากคตินิยมในการสร้างวัดหัววง โดยมีลักษณะของการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดจากลานโล่งกว้าง (open space of visual approach) สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดประเภทดังกล่าว สาระสำคัญคือ สร้างการเชื่อมต่อขององค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ อันได้แก่ 1) วัดหัววงอยู่ทางทิศเหนือเสมอ 2) เวียงแก้ว (วังหลวง) เป็นประธานอยู่ทางทิศใต้ 3) ชวงหลวง ซึ่งเป็นที่ว่างสาธารณะศูนย์กลางเมือง โดยคำนึงถึงการรองรับกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนเมืองในปัจจุบัน

โดยอาศัยข้อกำหนดผังเมืองรวม ในการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประเภทที่โล่งนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อเอื้อในการปรับปรุงพื้นที่ให้มีลักษณะเป็นชวงหลวงหรือที่ว่างสาธารณะศูนย์กลางเมือง

6.1.5 การปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดจากคตินิยมในการสร้างวัดป่า (อรัญวาสี)

ผลจากการศึกษา วัดอุโมงค์และวัดเจ็ดยอด ซึ่งเป็นวัดกรณีศึกษาจากคตินิยมในการสร้างวัดป่า (อรัญวาสี) โดยมีลักษณะของการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดแบบอำพราง (obscuring visual approach) สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดประเภทดังกล่าว สาระสำคัญคือ ชัยภูมิที่ตั้งของวัดและสภาพแวดล้อมโดยรอบจะต้องสะท้อนลักษณะของพื้นที่ป่า โดยควรพิจารณาในประเด็นดังนี้คือ

- 1) ควรเข้าถึงวัดได้จากทางสัญจรที่ไม่ใช่เส้นทางหลัก ประกอบกับการใช้พืชพรรณธรรมชาติในการอำพรางการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดจากทางสัญจร
- 2) ควรกำหนดให้มีพื้นที่สีเขียวเป็นตัวกั้นเพื่อให้มีระยะห่างจากชุมชน โดยอาศัยข้อกำหนดผังเมืองรวม ในการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประเภทที่โล่งนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ส่วนในกรณีที่มีสิ่งก่อสร้างตั้งอยู่ในระยะใกล้กับวัดควรมีการปรับปรุงเพื่ออำพรางการรับรู้เชิงทัศน์ โดยใช้พืชพรรณธรรมชาติเป็นส่วนตกแต่งอาคาร เพื่อให้ยังคงลักษณะป่าเอาไว้ในบริเวณโดยรอบวัด

นอกจากการพิจารณา ตามแนวทางต่างๆข้างต้นแล้ว ควรพิจารณาควบคู่ไปกับ บทบาทของพื้นที่ทั้งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจประกอบกัน เพื่อให้เอื้อประโยชน์กับการพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อไป

การศึกษาข้อมูลทั้งหมดในงานวิจัยนี้ เป็นเพียงการศึกษาในภาพรวมของวัดในระบบเมือง และได้เสนอแนะแนวคิดทางการออกแบบชุมชนเมืองในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของวัด ซึ่งเป็นเพียงแง่มุมหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัดทางด้านเวลาและการเดินทาง ทำให้จำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่มาจากเอกสารต่างๆ เป็นฐานข้อมูลหลัก เนื่องจากการสำรวจและเก็บข้อมูลที่มีขอบเขตในระดับเมืองและระดับพื้นที่หลายแห่ง ทำให้ใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมาก จึงไม่สามารถสำรวจพื้นที่ในรายละเอียดได้อย่างครบถ้วน

ผู้วิจัยเห็นว่า ในประเด็นการรับรู้เชิงทัศน์ของวัดตามคติความเชื่อดั้งเดิมนั้น ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเฉพาะแต่ละวัดในเชิงลึก อันเนื่องมาจาก ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมิติทางความเชื่อมีรายละเอียดที่น่าสนใจอีกมากมายที่ควรศึกษาอย่างถ่องแท้ ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าจะมีผู้ที่ให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าวนี้ และต่อยอดงานวิจัย เพื่อหาแนวคิดที่หลากหลายแง่มุม โดยเฉพาะแนวทางในการปรับปรุงการรับรู้เชิงทัศน์ของสถานที่สำคัญต่างๆในเมือง ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรรณก รัตนวราภรณ์. จักรวาลคติในการวางผังวัดหลวงล้านนา: สัญลักษณ์สะท้อน อำนาจรัฐในอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- กาญจน์ นทีวุฒิกุล. ตรรกะของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะอย่างอเนกประโยชน์ในเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ไชศรี ภัคดิ์สุขเจริญ. วาทกรรมของเมืองผ่านโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ . วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ฉบับภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง, 2548.
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์. การเติบโตของเมืองและสภาวะแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536.
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์. เมืองยั่งยืนในเชียงใหม่: แนวคิดและประสบการณ์ของเมืองในหุบเขา, 2548.
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์. อาคารสูง: ผลกระทบต่อสุขภาพและอนาคตของเมืองเชียงใหม่. มูลนิธิสถาบันพัฒนาเมืองและสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2546.
- ทิพย์สุดา ปทุมมานนท์. สถาปัตยกรรม กังสดาลแห่งความคิด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- บัณฑิต จุลาสัย. การวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม: ทางด้านสุนทรียภาพ, 2547.
- ประวุฒิ แยมยลงาม. การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2536.
- ปรานอม ต้นสุขานันท์. ลานวัดมิติทางกายภาพและสังคมของวัดในเมืองใหญ่และเล็กทางภาคเหนือของประเทศไทย. วารสารสาระศาสตร์สถาปัตยกรรม, 2544.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม: มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง. สถาปัตยกรรมเชียงใหม่. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.
- วิลาสินี สุขสว่าง. การรับรู้ทางสายตาและทัศนคติต่อภูมิทัศน์ชนบทจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- วีระ สัจจะกุล. แผนงานจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าพิมาย. วารสารสาระศาสตร์ สถาปัตยกรรม, 2541.
- รวี หาญเผชิญ. ผลกระทบของอาคารสูงต่อสภาพแวดล้อมเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

สุรพล ดำริห์กุล. ช่วงเมืองและวัดหัวช่วง : องค์ประกอบสำคัญของเมืองในดินแดนล้านนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

สีปศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ. แนวทางการควบคุมด้านกายภาพในเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สุธี วิลาศชัยเจริญ. ผลกระทบของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่อการอนุรักษ์โบราณสถานเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

สิริสุดา บุรณะโสภณ. การวิเคราะห์กฎหมายควบคุมความสูงอาคารเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง โดยวิธีจำลองภาพด้วยคอมพิวเตอร์ : โบสถ์ข้างตาคูสุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. โบราณวัตถุ-โบราณสถานในวัดล้านนา. สถาบันภาษา ศิลปะ และวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.

อนุวัฒน์ การถัก. แนวทางการปรับปรุงพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างวัดพระธาตุพนมกับพื้นที่ริมแม่น้ำโขง: อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

โครงการจัดทำแผนการจัดการและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดลและ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532

ภาษาอังกฤษ

Lynch, Kevin. Theory of Good City Form. Cambridge: MIT Press, 1981.

Lynch, Kevin. The Image of the City. Cambridge: MIT Press, 1960.

Trancik, Roger. Finding lost space: Theories of Urban design. USA: John wiley & sons, Inc, 1986.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

	นายชาติรี ตะนัย
วัน เดือน ปีเกิด	22 พฤษภาคม 2522
ปัจจุบันอายุ	31 ปี
เลขที่อยู่ปัจจุบัน	20 หมู่ 3 ถ.พิศาล ต.เวียง อ.เชียงคำ จ.พะเยา 56110
เชื้อชาติ	ไทย
สัญชาติ	ไทย
ศาสนา	พุทธ
ประวัติการศึกษา	
2552	สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2544	ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย